PREDIZBOREN MESEC NA ZLATNITE RIPKI

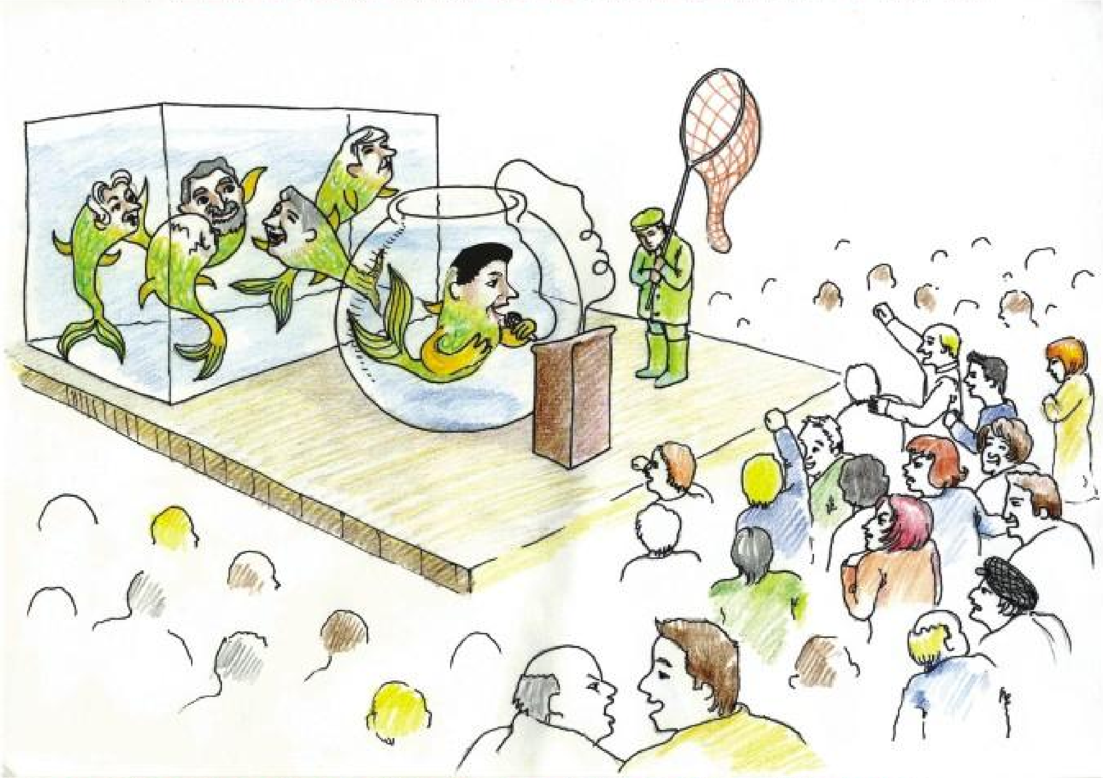

MUAJI PARAZGJEDHOR I PESHQVE TË ARTË

PRE-ELECTION MONTH OF THE GOLDEN FISH

Предизборен месец на златните рипки
Издава: Асоцијација за граѓанска толеранција и соработка – Прилеп (АГТИС)
АГТИС, Прилеп, 2006

На предната корица:
По идеја на Група Хирошима Карикатура од Александар Тасески: “Златни рипки”.

На задната корица:
По идеја на Група Хирошима, Карикатура од Александар Тасески: “Вашингтон од 1$ и неговите деца”

За издавачот
Александар Цветкоски

Уредувачки одбор
М-р Паре Зареска
Александар Цветкоски
Жаклина Башеска
Снежана Савоска

Организација
Благица Цветкоска

Компјутерска припрема
Биљана Темелкоска

Превод на англиски
Соња Адамческа

Превод на албански
Нурие Селими

Веб верзија
Дејан Кумпаниоски

Ликовна илустрација
Александар Тасески
Наташа Јариќ
Тони Чатлески

Лектура
Душанка Димевска

Фотографии
Пецко Тошески

Оваа книга е издадена со помош на Фондација Институт Отворено Општество Македонија - ФИООМ

ПРЕДИЗБОРЕН МЕСЕЦ
НА ЗЛАТНИТЕ РИПКИ

www.stisnizelba.com.mk

АГТИС/АСТАС
Прилеп, 2006

Ќе препишуваме? Да.......!

Will we rewrite it? Yes.....!

Политичарски тајм аут

I. ПРОЕКТЕН СУБЛИМАТ: “Предизборен месец на златните рипки”

Основен проблем кој проектот го третира:

Популистички сетирани политички изборни програми и изборни кампањи, кои не претставуваат база за мониторинг на владеењето и “светилник” на 4 – годишниот развој на државата.

Опфатена област (простирање на проектот):

- суштината на демократијата[1]
- општата политичка култура на актерите во изборниот процес
- стил и содржина на изборните кампањи

Цел на проектот:

Придонес кон демистификација и деконтаминација на политичките изборни кампањи и (посебно) изборни програми на политичките партии од **популизам**. Придонес кон подобрувањето на **политичката и демократска култура** на актерите во изборните процеси.

---

[1] **Раната демократија** не успева да ги етаблира, постулира политичките и правни институции на демократскиот поредок; Задржи, унапреди или створи цивилен и вредносен амбиент, во кои тие институции би можеле легално да функционираат; Стекне доволно знаења за вредностите на цивилното општество, создаде социјален хумус за виреење на демократијата (се мисли на граѓанинот како социјален нуклеус).

Карактеристики на пред – демократското општество: Недостаток на граѓански постулиран систем; Негово линкување по индивидуален код (инструментализирање на идејата за слобода, демократија, граѓански систем за себични цели на личност или партиско – деловна врхушка); Организирано учество нема, освен по криминална, непотистичка или партиско - етничка основа; Граѓанското организирање е во зародиш и нема капацитет да им парира на политичкото и криминално организирање; Институциите почнуваат да личат на индивидуите, кои ги експлоатираат за своја и партиска корист; недостаток на верата во демократијата; Партискиот станува личен режим; Партиите негуваат интелектуална и медиска квазиелита; Во владеењето се применуваат различни демокритски тактики, а показателите на државниот напредок е под режим на псевдомодернизација.

Проектни стратегии:

Сензибилизација на политички партии, експерти од областа на политиката, медиуми и лидери на мислење, пред фазата на изработка на политичките програми и стратегии на политичките кампањи, заради отпочнување процес на размислување и менување на веќе традиционалните моделите на мислење на политичарите во врска со стилот на изборните кампањи.

Пристап:

Исмевање на "бајковните" популистички кампањи; Барање до политичарите конкретно да одговорат на актуелните прашања и потреби со фокусирани и непопулистички визии и стратегии; Инсистирање на совршено чист легитимитет[2] на избраните; Методологија, "Знаеме што ќе правите – смислете друго"; Потенцирање на пристапот за различни нивоа на политичките програми - наменети за различни целни групи; Инсистирање на вметнување и објаснување на политички идеи, кои зависат и од теоријата на генералните политички опции и теоријата на политичкиот систем.

Појдовни проектни индикатори:

- Саботирање на изборниот процес без нарушување на неговата законитост и форма;
- Предизвикување штетни ефекти, кои кумулативно и долгорочно влијаат на општото ниво на политичка култура во Македонија:

---

[2] **Политички легитимитет**

"Лабавиот" легитимитет има многу последици. При преговори со странци, ако сметаат дека имаш криза на легитимитетот, односно ако сметаат дека твоето стојалиште нема да може да биде внатрешно поддржано – имаш слаби преговарачки позиции. На домашен терен последиците се уште пострашни: Нема да можеш да имплементираш, односно, ќе бидеш само октроиран (номинален) владетел.

Легитимитетот нуди општествена кохезија, можност за равнотежа помеѓу интересните и други групи, нуди патишта за општествена контрола над политиката, нуди канали за напредување, почитување на законите… нуди ред.

- Ускратување на реален увид во конкретните планирани општи и ресорни политики и потези на партиите, во случај да дојдат на власт;
- Неразвивање опозициони хумани структури за планирање или недисеминирање на нивнаите планови и согледувања до јавноста[3]
- Придонес кон изборна апстиненција на големи групи гласачи,
- Седативно делување на општественото јавно внимание
- Влошување на меѓуетничките односи
- Неразвивање внатрепартиски тела и форуми за планирање и планирање на развојот, градење капацитет за владеење, внатрепартиска позитивна селекција[4];
- Манипулирање со етничките енергии во функција на антисоцијална општествена регулатива.
- Снижување на општото ниво на политичка култура
- Изборните понуди како "Карт бланш" за идните владари, кои ветиле толку многу, толку општо, толку непроверливо, што не мораат ништо да исполнат и водат до следните ефекти:

- Недостаток на општа ориентација на општеството;
- Одвраќање на странскиот капитал (недостаток на меритокритичност во планирањето на големите фирми, аналитички центри за поддршка на претприемништво…) заради неможноста да се предвидат ресорните политики на една гарнитура;

[3] Заради убедување на многу актери во политичките процеси дека гласачите нема да разберат поконкретни и технички сетирани стратегии, визии, планови и сл.

[4] Популизмот – како најниско ниво на политичка пропаганда, стимулира партиски личности со мошне скромни знаења, капацитети и од партиите прави кадровски, а не идеолошки групи. Ако таквите кадри се поставaт на работни места и функции, кои бараат експертски капацитет, таквиот вработен нема да може да одговори на барањата на работното место, но исто така тој и нема време да "си го работи" работното место: Во природата на политиката е постојаното напредување по пократкиот (изборен) пат. Тоа значи дека таквиот цело време работи за себе и своето напредување, наместо да биде "шраф" во структурата, која се нарекува власт.

- Будење страв кај меѓународните структури, кои се занимаваат со стабилноста на просторот и нивни интервенции во владеењето со цел да се осигураат дека нема да се нарушат општите настојувања на ЕУ, НАТО, соседите…
- Недостаток на "движечки принципи" во текот на владеењето и идеологија на владеењето;
- Општост на идните оперативни акти (во текот на владеењето), кои ништо не значат и не обврзуваат;

- Будење лажни надежи кај најниските социјални слоеви, чие неисполнување води до фрустрации и повишување на конфликтниот потенцијал во државата;
- Развој на тенденции на патримонијалност, апсолутизам, култура на незаконие, дезориентираност на општественото ткиво;

Овие ефекти, кои можат да се наречат "општа клима" или политички амбиент, не сé неприсутни во изборните амбиенти на **другите држави** со подолга демократска традиција[5], но разликата е во тоа што таму постои "договорена црвена линија", постојат генерални политички определби, кои потекнуваат од **органската базираност на партиите**, па не може да се случи во практиката на подоцнежното владеење "десна" партија да носи "социјалистички буџет", да се залага за социјални права или да интервенира во стопанството, а "лева" да прави приватизации. Едноставно, во тие балансирани држави одредени потези не "одат" со одредена партија. Кај нив, одредена политичка опција е позната и по **арсеналот ресорни политики**, кои (се очекува) ќе ги спроведува. Тие, популизмот во кампањите на политичките партии го препознаваат како "фолклор", на кој не му обрнуваат внимание. Гласачот, во тие земји има избор помеѓу препознатливи политики и може да мисли на сопствениот интерес. Кај нас, тоа е чиста лотарија, зошто нема идеи, туку само кадровски групи, кои се служат со популизам, **зошто само немале потреба да имаат и друго**.

[5] Подолгата демократска традиција води до дисперзија на моќта, а со тоа опасностите од кратковиди одлуки сé знатно редуцирани. Тие општества се нарекуваат "балансирани" и во нив моќта е поделена помеѓу различните видови власти, економските чинители, носителите на јавна, експертска, граѓанска моќ.

Главни пораки до партиите:

- општеството не е веќе она – што мислите дека е,
- најмногу ќе има постигнувања партијата – која прва ќе го започне долгиот процес на менување на стиловите, имиџите на кампањите,
- најмногу ќе има постигнувања партијата – која прва ќе го започне процесот на внатрепартиски планирања на подобрувањата на државата, градење капацитет за владеење, ќе ги развие процесите на внатрешна позитивна селекција во сопствената партија,
- ќе започне да се придржува на она што им пишува во имињата на партиите и сето тоа ќе го напише во **Изборната програма**,
- партија, која ќе сфати дека основна пречка сето тоа да го започне е популизмот - како "незваничен статут" на секоја партија, кој ги блокира партиите однатре, па после тоа и целото општество,
- партија, која ќе разликува демократија и **демокритија.**

Цели на проектот:

1. Обезбедување учество на политичките партии, други целни групи и медиско внимание;
2. Истражување на стојалишта на целни групи и (специјално) политички партии, околу популизмот и базираноста на изборните кампањи (стилови, содржини, фокус);
3. Сензибилизација и едукација на целни групи и граѓанство за тоа какви можат/треба да бидат непопулистичките изборни кампањи и програми;
4. Одвраќање на политичките партии од користење неумерен популизам и празни политички понуди;
5. Евалуација на проектот;

Целни групи:

Политички партии, граѓанство, портпароли и задолжени за водење и осмислување на изборни кампањи и за пишување изборни програми; експерти од областа на демократијата, изборното право и аналитичари на политички живот, медиуми, НВО – и со мисија во политиката, изборите, пратеници.

Очекувани резултати:

Намалување на популизмот во изборните кампањи, подобрено фокусирање на конкретни изборни ветувања и подобрени партиски изборни програми и мерливи ветувања, намалување на националистичка, милитантна и ксенофобична базираност на кампањи на политичките партии, легитимација на политички програми како јавни акти, кои обврзуваат, сензибилизација за идејата за градење внатрепартиски капацитет за добро владеење, подобрен капацитет на граѓанскиот живот за мониторинг на владеењето, придонес кон креирање непопулистички визии за Македонија, придонес кон меритокритичност на владеењето, придонес кон повишувањето на нивото на политичка култура.

Главни активности:

- Веб страница и нејзино модерирање со произведените материјали,
- Креирање визуелизации на проектот и создавање брендови против популизам и нивна веб дисеминација,
- ТВ емисии,
- Веб и е-маил кампања и едукација за мотивирање на НВО – ите за мониторинг на изборните програми,
- Постер кампања за институции, политички партии, НВО – и,
- Анкета со граѓаните: “Топ листа на најпопулистички ветувања”
- Прес конференција за објавување на анкетните резултати
- Објавување написи и визуелизациите за одвраќање до медиумите,
- Публикација: “Предизборен месец на златните рипки” , нејзина промоција;

Временска рамка на активностите: 30.11.2005 – 30.06.2006

НЕКА ПОБЕДИ НАЈДОБРИОТ !!!

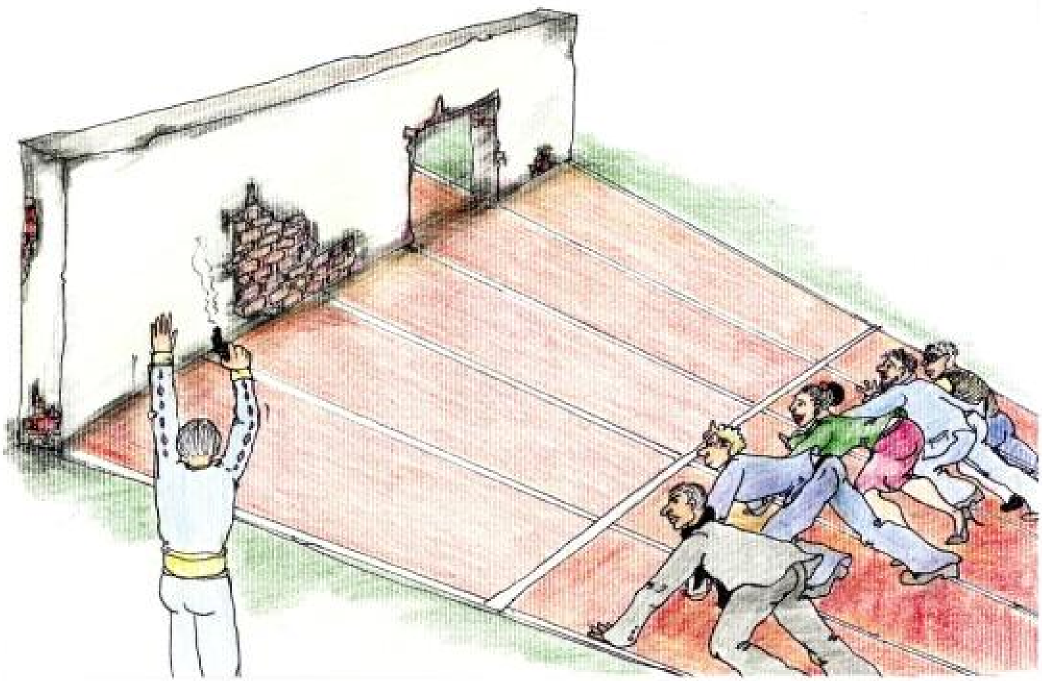

II. СЕРИОЗНО ЗА НАЈСЕРИОЗНАТА РАБОТА НА СВЕТОТ

Д-р Анета Јовевска
Д-р- Наташа Габер

Наместо вовед
Дали политичките партии се неизбежни?

Изборите се нужно, логички и политички условени од политичкиот плурализам. Од тука изборниот чин има смисла доколку постои можност за избор меѓу повеќе алтернативи. Во оваа насока е и потрагата по одговорот на прашањето*: Зошто постои политиката*[6]? Поточно, се признава фактот дека луѓето меѓусебно не се сложуваат, односно “конфликтот” се сфаќа како нормална состојба на општеството и неговото постоење како легитимно. Но, при тоа конфликтот не се третира како ексцес, туку како значително разликување па и спротивставување меѓу два или повеќе интереси, односно политички програми. Притоа единствено консензусот во воочувањето и утврдувањето на интересите обезбедува опстојување на конфликтниот поредок. Интересните групи во демократиите често перспективата за решавање на некој проблем го поврзуват со некоја политичка партија која одговара на потребите на нивната идеологија.

Очигледно во плуралистичкиот амбиент во прв план избиваат политичките партии како израз и носители на политичкиот плурализам и како специфични интересни групи чии раисон д’етре е освојување на власта.

Во овој контекст, со оглед на опасноста во перманентната и беспоштедната борба да биде вовлечено целото општество, регулирањето на борбата за власт има извонредно значење не само за политичкиот живот туку и воопшто за опстанокот и животот на општествената заедница зошто алтернативата е не само ризична туку и погубна. Овој проблем развиените демократии го надминале со прифаќањето на повеќепартискиот систем како она “помало зло од двете можни”.

---

[6] Heywood, Andrew. Politics. (1997) Macmillan Press, London, pp5

Во таа смисла не смее да се заборави дека политичките партии играат клучна улога во процесот на политичкото претставување и ако тие се безуспешни во тоа, целата политичка структура е доведена во прашање. Претставниците на партиите се избрани во име на граѓаните за да делуваат во нивен интерес, па затоа совпаѓањето меѓу она што партиите го пропагираат и тоа што владите го чинат е од особена важност за теоријата на претставничката демократија.

И покрај ваквото уважување на политичкото мислење и расположение на граѓаните и нивното вклучување во политичкиот живот, особено во изборниот процес, сепак Морис Диверже изразува крајно сомневање во демократските ефекти и во реалната улога на граѓаните во современите политички системи. Застапувајќи ја навидум апсурдната, но сосема основана теза и дијагноза за современото општество како "демократија без народ", тој укажува на ограничените можности за реална политичка партиципација на граѓаните во современите политички, а посебно партиски системи. Според него "демократска партиципација е невозможна на врвот во рамките на малите партии без основа во народот, каде што одлучувањето го преземаат затворени главни штабови"[7]. Но, позицијата и партиципацијата на граѓаните во политичкиот живот не е ништо подобра ни преку големите народни партии[8]. Апсурдната ситуација – демократијата да функционира без народ – според Диверже, го ослободува народот од одговорност, но власта ја ослободува од легитимноста.

Митот на гласањето

Францускиот автор Филип Брод - истражувач на изборното однесување на неговите сограѓани, ја воочува "мистеријата" на општото право на глас: "Каква е таа моќна мотивација која предизвикува истовремено раздвижување на милиони луѓе? Зошто во недела училишните дворишта каде што обично се сместени гласачките места, се окупирани од молчалива толпа возрасни луѓе? Зошто паноата се излепени со

---

[7] Diverze, M. (1968) Demokratija bez naroda. Rad. Beograd, str.257

[8] "Истовремено се смалува нивното учество во политичкиот живот низ големите народни партии. Огромните пропорции на овие организации во своите рамки развиваат големи административни апарати кои тежнеат да ги склеротизираат и да ја спречат волјата на членовите вистински да влијаат врз одлучувањето на главните штабови". Исто стр. 254

ефемерни плакати што одеднаш се раѓаат во едно убаво утро во 38 илјади комуни во Франција и исчезнуват утредента по изборите?”[9]. Во оваа смисла тој зборува за два главни мита: оној за гласањето како израз на суверенитетот и оној за “рационалното поведение” на избирачот.

Првиот е израз на догмата за народниот суверенитет утврден во конститутивниот документ на одредена држава. Во нашиот случај тоа е одредбата од Уставот на РМ, според која “Во Република Македонија суверенитетот произлегува од граѓаните и им припаѓа на граѓаните”.[10] А власта граѓаните “ја остваруват преку демократски избрани претставници, по пат на референдум и други облици на непосредно изјаснување”. Од аспект на клучните политички категории какви што се суверенитетот на народот или легитимитетот на власта изборите добиваат извонредно значење, бидејќи обезбедуваат “минимална политичка партиципација на граѓаните во јавните работи”[11].

Оттука функциите на изборите меѓу другото се анализираат низ **изборното поведение**. Преку масовното политичко учество на избирачите, се воспоставува легитимност на политичкиот поредок како потврда дека мнозинството од граѓаните се согласни и спремни да ги почитуваат институциите, вредностите, и нормите на актуелната власт. На оваа функција се надоврзува и интегративната, поконкретно со самиот факт на учество на изборното тело во изборите, станува ирелевантна неговата религиозна, статусна, етничка и друга поделеност. Гласачите, учествувајќи на изборите и определувајќи се за една од партиите покажуваат дека се согласуваат со општите претпоставки и цели на дадениот систем.

Од овој аспект изборите како начин на сигнализирање на преференции, се неопходни за учество на луѓето во колективното одлучување. Тука може да говориме за комуникациската функција на изборите, што подразбира перманентна комуникација на избирачите и носителите на власта. За да биде ова можно неопходно е да се обезбедат механизми за сигнализирање на приоритетите на граѓаните. Тој процес може да се остварува непосредно кога избирачите директно влијаат во формулирањето на политичката платформа, но и посредно кога самите партии што имаат амбиција да ја задржат или освојат власта ги адаптираат своите платформи според изразените афинитети на изборното тело.

---

[9] Braud, P. (1973) Le comportement electoral en France. PUF, Paris, pp5

[10] Член 2 од Уставот на РМ

[11] Braud, P. ibidem. pp9

Вториот мит - митот за "рационално однесување" на избирачите е поврзан со избирачот како рационален субјект на политичките процеси и кој настојува со својот глас што е можно подобро да ги наметне интересите што се земаат предвид: Посебните интереси или колективните посебни интереси (на верската и јазичната зедница, на социо - професионалната категорија, на културната и сл). Овие фундаментални стремежи на избирачот сепак во реалноста наидуват на извесни бариери (степенот на информираност и манипулација) кои ги "деформираат" и "искривуват" што ја замаглува нивната препознатливост. Посебно конфузни прашања кои не се однесуват на елементарните потреби на граѓаните и кога истите се интерпретираат различно од политичките субјекти влијаат одредени категории граѓани да манифестираат преференции што се и директно спротивни на нивните интереси. Така, на пример, може да се објасни и зошто невработениот или стечајниот работник би го дал својот глас за партија која се залага за пониски стапки на оданочување. Очиглено врската меѓу сопствените интереси и политичките опции на кандидатите кои учествуваат во изборната кампања не е секогаш доволно транспарентна за избирачот. Па дури и на гласањето се пристапува како кон должност, а не како рационален чин на превреднување на понудени политики.

Изборното право- алатка на реална моќ или привид

Со промоцијата на општото право на глас од темел се менува динамиката на политичкиот живот со што партијата се позиционира во средиштето на сите политички работи. Проширувањето на изборното право, според Вебер, главно се поврзува со појавата на нов тип професионален политичар. Имено, стана нужно да се вклучи во животот големата апаратура на политичките здруженија. "Тие здруженија или партии и се посветија на **организацијата на застапувањето**. Во секоја заедница поголема од некој мал селски округ, вели Вебер, со политичкото организирање нужно раководат луѓе заинтересирани за раководење со политиката... Незамисливо е како во некое големо здружение изборите воопшто би можеле да функционираат без тој раководен образец. Меѓутоа во практиката, тоа значи поделба на граѓаните со право на глас на **политички активни** и **политички пасивни елементи"**[12]. Значи, не само што политичкото учество не може да се сведе на учество во изборите и во таа смисла изборното однесување да се смета за доминантен вид на

[12] Held, D. (1991) Modeli demokracije. Skolska knjiga, Zagreb, str.161

политичкото однесување, туку и во рамките на изборното однесување постои градација според степенот на партиципацијата на граѓаните. Всушност постојат многу бариери, посредници и инстанци на изборното однесување од кои зависи учеството на граѓаните во политичкиот живот и нивното реално влијание. " Учеството на членовите на една организација или на граѓаните на едно општество во политичкиот живот не е ни нужен ни доволен услов за влијание на широкиот слој врз политиката на организацијата или владата. Од една страна, членовите на заедницата можат да покажуваат низок степен на политичко ангажирање во организацијата или во општеството, а сепак да влијаат врз политиката со тоа што ќе можат да му дадат или да му ускратат изборна подршка на еден или друг од бирократските апарати што се натпреваруваат за власт. Од друга страна, членовите на некоја организација или граѓаните можат редовно да присуствуваат на состаноците, во голем број да им припаѓаат на разни политички организациии, па дури да имаат и висок степен на учество на изборите, а сепак да имаат мало или никакво влијание врз политиката"[13]. Очигледно е дека **не постои идентичност меѓу изборното и политичкото однесување**, како што е извесно дека **не постои нужна корелација меѓу степенот на политичкото ангажирање на граѓаните и нивното реално влијание врз политиката**. Освен тоа политичкиот процес е многу посложен од изборниот процес, бидејќи чинот на гласање претставува последната карика во процесот на занимавање со политиката.

Предизборната програма - документ на идентификација на една политичка партија

Врската меѓу партиите и гласачите е операционализирана најдиректно во предизборната програма како документ на идентификација на субјективитетот на секоја партија поодделно. Во оваа смисла *партиската програма* претставува **своевиден среднорочен план** кој се однесува на општеството и неговите процеси, и кој содржи листа на аспирации и цели кон кои една партија се стреми да ги постигне во колку ги добие изборите и дојде на власт. Партиите се единствените организации во демократските општества кои **редовно продуцираат ваков тип на документи**, **кои можат да се толкуваат и како еден вид ветување кон потенцијалните гласачи**, кои можеби некоја партија нема да успее да ги исполни во целост, но сепак се очекува да покаже подготвеност да реализира барем дел од ветеното. Овие документи се нарекуваат и **манифести,**

---

[13] Lipset, M. S. (1969) Politicki covek. Rad, Beograd, str.221

платформи, акциони програми и сл. Се смета дека партиите ги обликуваат програмите на таков начин, кој ќе им овозможи да привлечат што е можно поголем број гласачи и да освојат што е можно повеќе пратенички места. Преку програмите партиите се обидуваат да ги детектираат и идентификуваат актуелните желби и потреби на гласачите и да дадат соодветен одговор или решение за нив. Истовремено, со сопствената програма и самата партија се идентификува каков е нејзиниот профил и какви интереси застапува, било да се работи за идеолошки, етнички, социјални и други. Всушност на ваквата програма може да се гледа како на ***лична карта* на партиите** преку која тие се идентификуваат пред јавноста и се позиционираат на **идеолошката скала лево - десно**. Практично, електоратот ја има задачата да избира меѓу алтернативни програми од кои секоја за себе претставува целина, очекувајќи дека идната влада ќе има дефиниран и во детали систематизиран кохерентен план врз база на кој ќе работи во текот на мандатот.

Сепак, погрешно е партиското идеолошко позиционирање да се третира како фиксна определба. Имено **политичките партии постојано се адаптираат на барањата на електоратот**. Поточно **нивната флексибилност и способноста да ги рефлектираат потребите и интересите на граѓаните и различните групи, е битен предуслов за нивното преживување, но и за идеолошкото конвергирање** со другите партии кои ја следат динамиката на промените во преференциите и приоритетите на избирачите. Способноста за модификација или трансформација на оргиналната идеологија е во позитивна корелација со опстанокот на одредена партија и обезбедувањето на статус на стабилен актер во партиската арена на одредена држава. Потрагата по гласачи детерминира приближување и на спротивставени партии во пополнувањето на идеолошкиот простор кој останал непокриен или недоволно експлоатиран. Во таа смисла доаѓа до прегрупирања во така скицираниот иделошки простор односно померување во позиционирањето на линијата леви - десни партии. Практиката покажува дека во сите држави, па и кај нас, **сé помалку има трајна партиска идентификација или долгорочна врзаност со конкретна партија**. Новото време промовира и нови политички теми, како што се феминизмот, правата на животните, човековата околина и низа други, кои влијаат во прегрупирањето на т.н. конвенционални теми, преку кои партиите се препознаваат како леви или десни. Очигледно изборните слогани претрпуваат адаптирање на новиот амбиент туркајќи ги партиите

"*ниту лево ниту десно, туку напред*[14]", модифицирајќи го целокупниот изборен настап. Преку тоа старите поларизации се губат, па така гледаме десни партии кои се грижат за социјалната политика или леви кои акцентот го ставаат на либерализирање на пазарот.

Во секој случај прагмата е таа која ги принудува политичките партии постојано да ги следат и артикулираат сигналите кои ги емитува јавноста. Само на тој начин тие можат да се надеват дека нивното учество во изборната трка ќе биде наградено со гласови од избирачите. Очигледно ако партиите сакаат да си обезбедат политички опстанок, тогаш за нив еднаш понудената агенда не е фетиш и таа е подложна на промени. Ерата на национал-романтизмот е веќе исцрпена. Од голема опасност се растечките социјални поделби на населението кои перманентно ескалираат. Потребен е баланс меѓу економски доминантните групи, кои се повеќе ќе треба да се адаптираат во новите, поглобални услови на работење.

Што може или што би требало да очекуваме да промовираат партиите на овие избори?

Општествените проблеми мораат да ја добијат својата политичка артикулација пред да започнат негативно да влијаат врз институциите на системот. Само навременото пресретнување на проблемите создава претпоставки за нивно мирно разрешување, одбегнувајќи ги при тоа евентуалните социјални или некои други тензии. Програмите на партиите, во таа смисла се, еден од најприфатливите обрасци за нотирање (политичка артикулација) на важните општествени прашања и нивното артикулирање, а со цел да се обезбеди широка поддршка на граѓаните за прокламираните ставови и вредности. На тој начин се става тежина на легитимитетот на тие барања, обликувани во политичката агенда, обврзувајќи се дека по изборите приоритетите во практичната политика ќе ги опфатат токму овие елементи. Постои варијација на политичката релевантност на разни проблеми низ разните групи во општерството, но и регионално во рамките на една држава. Секако темите, околу кои најмногу ќе се фокусира вниманието на партиите во текот на изборите, можат да бидат различни. Тоа можат да бидат **"конфликтни" теми** во однос на кои клучните политички актери имаат дијаметрално спротивставени гледишта, потоа **"исполитизирани" теми** околу кои се подгреваат тензии кои не се соодветни на карактерот на проблемот, но и **"релевантни" теми**

[14] Vidi: Heywood, A. Political ideologies an introduction. Macmillan, London, 2003, pp. 18-19

за општествениот и политичкиот систем кои произлегуваат од реалните потреби. Во секој случај темите што ќе ги одбере една партија во својата програма претставуваат "примерок" или екстракт од морето прашања во едно општество, за кои таа верува дека ќе бидат привлечни за нејзината целна група избирачи. Иако е неспорен трендот на големите партии да се обраќаат на што е можно поголем гласачки аудиториум и да наметнат теми кои се поуниверзални, а со тоа и попривлечни за што е можно поголем број избирачи, сепак евидентен е и идеолошкиот бекграунд на секоја од партите.

Секако, **на политичката програма треба да се гледа и како на листа на буџетски трошоци - кога се нагласува некоја област тоа значи дека ќе се трошат пари за неа**. Всушност, кога се потенцира социјалниот елемент, безбедноста или одбраната, тоа е директна “покана” да се трошат пари за тоа. Акцентот на слободата, приватната иницијатива, и владината ефикасност обично означува редукција на владините интервенции и редукција на трошењето на парите во различни области.

Вообичаено скенирајќи ги програмите на политичките партии на македонската политичка сцена се забележуваат разлики во поглед на обемот на текстот на овие програми но и во степенот на продлабоченост во елаборирањето на прокламираните ставови на партијата.

Досегашното компаративно искуство покажува дека тематски области кои се присутни во изборните партиски програми се следните:

Политички систем:

Оваа тема ги третира надлежностите на државните органи, односот меѓу законодавната, извршната и судската власт, ингеренциите на претседателот (шефот) на државата наспрема владата, степенот на децентрализација, изборите, и сл. Исто така, опфатени се и структурата на Собранието, начинот на донесување политички одлуки (како на пр. тн. бадентерово мнозинство), видовите на суверенитет - граѓански или национален (етнички) и сл. Се смета дека **овие прашања нема повеќе да претставуваат централна тема во годинашните изборни програми,** од причина што поголемиот дел од нив се веќе апсолвирани со досегашните уставни и законски измени, кои претрпеа промена како резултат на апликација на Рамковниот договор. Искучок од ова би можеле да претставуваат прпграмите на некои етнички албански политички партии, кои особено во предизборието гледаат згоден момент **да го одржат темпото на промовирање на**

стриктно етнички интереси, па дури и нивно радикализирање, а со цел да се придобијат што е можно повеќе гласачи.

Правна држава:

Овој дел опфаќа две компоненти и тоа: Сеопфатно нормирање и гарантирање на целата лепеза на човекови права - во склад со меѓународните стандарди, а во функција на промовирањето на индивидуата како основен субјект; и обезбедување на систем кој кореспондира со легално прокламираните принципи и ја гарантира нивната примена. Се очекува токму оваа втора компонента да биде поприсутна во програмите на политичките партии. Особено актуелна, но и атрактивна за партиите се очекува да биде **темата корупција и пресметката со неа**. Ова прашање преку различни аспекти и нивоа ќе биде подеднакво присутно кај опозиционите, но и кај партиите на власт.

Економија:

Можеби најважната тема за следните избори, каде ќе се кршат сите копја. Партиите во овој случај веќе наговестуваат различни, концепти, стратегии и идеи кои треба конечно да ја заживеат македонската економија: **Поддршка од страна на државата за стимулирање на странски директни инвестиции, намалување на невработеноста, генерално заживување на стопанството, завршување на процесот на приватизација**. Секако дека програмската понуда од овој аспект ќе биде најразнолика.

Социјална политика:

Самата уставна дефиниција на Република Македонија како социјална држава веќе создава обврска на партиите да размислуваат и во оваа насока. Во државата категоријата на лица кои зависат од социјалната заштитна мрежа покажува нагорен тренд (стечајни работници, невработеност, вулнерабилни категории население, социјална сигурност за пензионерите, хендикепираните, болните, посебните потреби на жените и децата и сл), па затоа без разлика на идеолошката провиниенција на партијата, тие ќе мораат програмски да понудат решенија и идеи и за оваа популација.

Меѓуетнички односи:

По новиот Устав, се очекува кон ова прашање програмите на заедниците да имаат поинаков пристап и практични идеи за соодветна апликација на прокламираното, целејќи кон културното афирмирање на секоја заедница. На ова поле ќе бидат забележани големи варијации во зависност за која заедница станува збор (**претставеност во Собранието, соодветна застапеност во државната администрација, употребата на јазикот** и сл).

Здравство:

Оваа област ќе биде исто така **една од најприоритетните и тема на жестока дискусија**, од причина што реформите траат неочекувано долго, а директно погодуваат голем дел од населението.

Образование и наука:

Лошите услови во кои се спроведува образованието кај нас, како и континуираните и недовршени реформи во оваа област, ја наметнуваа оваа тема како актуелна. Во оваа смисла **се актуелизира квалитетот на образованието**, но и теми кои се однесуваат за конкретни заедници, посебно за постигнување на повисоко ниво на образование (**Роми, Албанци**), особено на женското дете. Горлива тема е и обезбедување квалитетно и современо високо образование (**повисоки стандарди, промени во курикулумите, вредностите кои образованието ги промовира, инфраструктура** и сл). Некои конзервативни партии овде наговестуваат воедување на **веронаука** во основните училишта.

Децентрализација:

Досегашното релативно кратко искуство во овој процес се очекува да продуцира нови програмски идеи за понатамошни интервенции во овој правец, а особено она што се однесува на локалните интереси и развојните приоритети на регионите.

Семејство:

На семејството како основна социјална единица во рамки на општеството ќе му се посвети внимание во дел од програмите, во врска со **прашањата врзани за еманципација на жената**, како и **грижата кон младата генерација**. Насоките во елаборацијата на овие аспекти се детерминирани од степенот на при-

фаќање на традиционалниот образец на релацијата маж - жена, односно улогата што ја има жената во семејството според така проектираниот образец. Се очекува партиите посебен акцент да стават на **улогата на жената во политиката,** особено заради решенијата во изборниот законик кои, преку полово неутралната квота, ги условуват во процесот на кандидрањето да водат сметка секој од половите да биде најмалку застапен со 30%. Иако веќе подолго време се акцентира потребата од еманципирање на жената, сепак практичните напори за тоа да се постигне се минимални, наспроти потребите што ги сигнализираат други актери.

Во овој контекст ќе се наметне дискусија и за **слободата на сексуалната ориентација** и **легализирање на таквите бракови**. Ова прашање ќе биде различно третирано, па и игнорирано во одделни програми.

Зашшиша на човековаша околина:

Станува збор за исклучително актуелна тема кон која партиите сеуште не промовирале доследен и препознатлив концепт. Загадувањето на животната средина, барањето алтернативни извори на енергија, градењето еколошка свест кај граѓаните се битните димензии во креирањето на една политика која во себе би требало да инкорпорира и развојна компонента. Ова прашање е особено важно за влез во Европската Унија па затоа се очекува на овие избори да биде експлоатирано посебно од страна посериозните политички партии.

Надворешна ӣолишика:

Процесот на евроатлантското интегрирање секако ќе биде средишниот фокус на оваа тема. Специфичности и разлики меѓу партиите се претпоставува да бидат регистрирани во однос на **преговарачката стратегија по прашањето за името**, односно спорот со Грција, потоа **Косовското прашање** и можните импликации од "формулата" на решението, доврщувањето на процесот на **демаркацијата на границата** со Косово, односите со соседите, и меѓународната позиција на Македонија во однос на институциите на меѓународната заедница и сл.

Одбрана:

Реформата во одбраната како и **тајмингот за влез на Република Македонија во НАТО** секако ќе биде прашање околу кое партиите ќе се фокусираат во своите програми, а сигурно ќе биде изразен и став кон глобалните закани во модерниот свет.

Земјоделство:

Оваа тема останува, и понатаму, една од најактуелните. Реформите во аграрот и неговото осовременување во склад со Еу стандардите, **поголема вклученост на државата во откупот и пласманот**, **обезбедување на достапни кредити за стимулирање на земјоделското производство** се дел од прашањата кои ќе си обезбедат место во програмите на партиите. Пристапот во елаборирањето на овие теми секако е условено од фактот дали станува збор за партија која е на власт или во опозиција.

****

Теоретски, се антиципира дека претендентите за освојување на власта ќе бидат наградени или казнети од гласачите во однос на тоа колку од ветеното во нивната изборна програма било исполнето. Но, оваа претпоставка во практиката често се проблематизира, бидејќи актуелните економски и политички случувања можат да произведат непредвидливи ефекти, кои го стеснуват просторот за маневрирање на владата, така што таа мора да реагира на определен начин кој можеби не е популарен, ниту пак таа го посакува. Воедно, се случува прокламираната програмска политика да ја пренебрегнува круцијалната улога на личноста и личната компетенција во кадровскиот избор на партијата, од кого всушност и се очекува реализација на "ветеното".

Од своја страна, опозициските партии имаат силна мотивација да понудат **иновативни рамки** или **алтернативи на актуелните политики во различни домени**. Ова затоа што оние што се на **власт веќе имаат конкретно "досие" на успех или неуспех**, додека опозицијата има само зборови, ветувања. Исто така, улога игра и **динамиката на изборната компетитивност,** која дневно наметнува теми за кои секоја партија мора да има став, со оглед на тоа дека често тие теми се во фокусот на медиумското интересирање. Важно е и **до кој степен политичарите фабрикуваат теми** со цел да ги добијат изборите. Сигурно дека постојат и такви

изнасилени и исфорсирани теми кои целат да го привлечат вниманието на јавноста за да го "оцрнат" противникот или поинтензивно да се промовираат себеси во однос на другите конкуренти.

Контраверзи поврзани со предизборните програми

Интересот за политичките програми, кај нас, се соочува со бројни дилеми: ***Дали недостатокот на демократска традиција и култура влијае врз тоа како се обликуваат политичките програми? Дали партиите се однесуваат конзистентно на она што го ветуват од избори до избори, или, пак, настапот го адаптираат на барањата на "клиентите"? Дали со оглед на околностите, ветувањата се реално остварливи? Дали дефицитот на идеи како да се решат другите, вистински проблеми, ја затапува остринатa на реформаторските зафати? Дали партиите меѓусебно се доближуваат (конвергираат) или се раздвојуваат (дивертираат)? Дали владите се формираат од меѓусебно слични партии?***

Но, и некои други укажувања треба да се земат во предвид. Имено, бројни промени или карактеристики на современото масовно општество го модификуваат политичкиот процес, начинот и степенот на партиципација во него, во тој контекст се забележуваат и значајни импликации за изборите.

Се создаваат паралелни, вонинституционални центри на економска и политичка моќ кои не подлежат на изборна процедура и верификација така што значителен дел од политичките субјекти и од политичкиот процес остнува **надвор од дофатот и волјата на избирачите.**

Исто така, појавата и развојот на **масовните медиуми** го менува традиционалниот модел на политичко информирање и мислење, односно формирањето на општата волја или јавното мнение, така што изложено на разни моќни пропаганди, манипулативни техники, изборното однесување е **далеку од тоа да биде автентично**. Во оваа смисла и степенот на политичката односно изборната култура се јавува како еден од факторите во моделирањето на изборното однесување. Кои теми ќе "поминат" кај поголем број гласачи претставува своевиден праг за прифатливост на понудените заложби и програмски теми. Имено добро информираниот граѓанин кој е способен да процени, што од понуденото, кореспондира со реалноста на општеството и вредностите на еден демократски поредок, ќе се однесува покритички во валоризацијата на понудата.

Од друга страна “ловците на човечките души” - камуфлирани во изборните програми на политички дезориентираниот и исфрустриран избирач, гледаат како на плен кој лесно може да се придобие. Тоа е уште полесно во услови на големо незадоволство со постигнатото, во време кога поголемиот број од населението е соочено со егзистенцијалните проблеми и според бројни извештаи живее на прагот на сиромаштијата. Во такви услови за партиите проблематично е на изборите, па дури и “ризично” за нив, да отвараат теми кои се реформски по карактер и кои би имале долорочни ефекти. Всушност за избирачот нема да бидат добра мамка темите како што се реформите во образованието или културата, реформи во здравството, здравата животна средина, туку за добра понуда ќе се сметаат теми во стилот на “теле шоп” маркетингот-да Ве убедат да го купите она што не ви е потребно. Се очекува во изборите да се игра на картата дека **економскиот и политичкиот прагматизам** може да го заведат избирачот на мамец кој може краткорочно да му одговара, но кој долгорочно е противречен на неговиот интерес и социјален статус.

Во принцип, кога во едно општество постојат **општествени расцепи** (цлеавагес) кои се совпаѓаат со идентитетот на гласачот, поизразено се нагласува важноста во изборите да победат **"нивните" или “нашите” партии**. Ова е пример за прединдустриски општествен "расцеп" каде што оска на партиските програми е пред се идентитетот на гласачот кон кој тие се главно насочени. За разлика од тоа, оние држави каде што доминираат прашања кои се однесуваат на економијата, социјалата и квалитетот на живот и каде што може во програмата таквите теми може да си го обезбедат приоритетното место во агендата на таа партија, тоа е знак дека постои **зреење на политичкиот амбиент** и на реалните приоритети кои суштински го придвижуваат општеството напред.

Ваков пример се партиите со етнички предзнак, чии програми содржат и поспецифични идеи и аспирации во однос на партиите кои целат на "сенационално" гласачко тело и кои предоминатно тежнеат кон цели кои се разликуваат според идеолошката матрица, или според селекцијата на други, попрагматични приоритети. Се смета дека "етничките" програми сепак се ефикасни само на "првичното ниво" на заштита на етничките интереси. Кога тоа ниво ќе се исцрпи, таквите партии тешко се трансформираат во партии кои имаат капацитет сериозно и сеопфатно да одговорат на проблемите од поширокиот контекст.

Западноевропската емпирија покажува дека функционирањето на демократијата зависи од тоа дали оној кој ќе изгуби на изборите ќе продолжи да игра по зацртаните правила. **Партискиот настап во кој**

претежно се нагласува што партијата во програмата предлага да се стори, наместо директно да се конфронтира со опонентите, дава индиции околу тоа дали противниците би го прифатиле изборниот резултат според кој тие се легитимираат како губитници. Ваквиот партиски настап е порелаксирачки и за самите гласачи, кои кога гласаат избираат кој приоритет им е поважен, без притоа да изразуваат несогласување со дел од приоритетите на партиите на кои не им го дариле својот глас на поддршка. Се смета дека ваквата изборна клима е белег на стабилна демократија, која не е базирана врз принципот на исклучивост, туку на различитост. Искуството вели дека во развиените демократии партиите поретко се натпреваруваат преку завземање спротивни позиции за една тема, туку почесто претпочитаат да селектираат "свои" теми и нив да ги приоритизираат различно. Во желбата да се улови секој дополнителен глас кандидатите и партиите се упатени да се обратат на поширок круг социјални групи. Така тие својата кампања ја моделираат на барањата на земјоделците, невработените, стечајците, буџетарите, младите, етничките заедници, уметниците, маргиналните и ред други групи. Без гласовите на овие категории јасно е дека неможе да се добијат изборите. Ситната калкулација како да се привлечат огромниот број **флотантни гласачи** е доволна причина за осмислувањето на една ваква изборна стратегија на партиите. Всушност успешни ќе бидат токму тие партии кои во својата реторика ќе успеат да допрат до што поширок круг социјални слоеви, при тоа избегнувајќи ги реалните конфликти.

Исто така, во држави каде што е очигледно деке по изборите ќе се формираат коалициони влади, е повеќе од јасно дека овие програми можат да претставуваат **само лабави водичи за тоа што владата би можела да направи**. Влегувањето во коалиција може да претпостави и "застранување" од програмската определба. Така агендата на задачи кои новата влада ги наследува (обврските што произлегуваат од процесот на евроинтеграцијата и сл.) делумно влијае и насоката на делувањето на партиите кои се во нејзиниот состав. Секако програмите се корисни за да се идентификува нивната партиска идеологија, но прагмата наметнува и потези кои бараат брза и ефикасна реакција во одделни непредвидени ситуации. Во таа смисла изборната програма се вреднува како "добра" во колку произлегува од една реална проценка на состојбите. Од таму **успешноста на една програма се вреднува со нејзината ефикасност и применливост.** Имено, при дизајнирањето на одредена програма партијата иако има своја визија за тоа кои се приоритетите на кои треба таа да се посвети во своето делување, сепак тоа не значи апстрактност во пристапот и занемарување

на реалните потреби и претпоставки во кој така формулираната програма треба да функционира. Во таа смисла мора внимателно да се пристапи во валоризацијата на реалноста и во идентификацијата на клучните приоритети кои би требало да се земаат предвид при обликувањето на една изборна програма. Само така втемелена програма може да претставува основа за социјалниот континуитет на земјата и да ги избегне замките на **популизмот** кои не нудат вистински решенија, туку само ги замаглуват вистинските причини на проблемите.

Д-р Златко Савоски
Соња Адамческа

НВО мониторинг на предизборни програми

Оваа иницијална едукација е наменета за НВО – ите од Македонија и припаѓа на корпусот едукации за застапување во политиката. Таа е компатибилна со европските едукации (неколку преведени и дисеминирани книги на македонски јазик) за партиципативно одлучување и инволвирање на НВО – ите во процесот на носење одлуки (лобирање, застапување, методологија на водење кампањи и сл).

Надворешно опкружување за остварување на мисијата

Една од задачите на НВО – ите во Македонија би требала да биде и мониторинг на изборните програми, во деловите – каде се протегаат нивните мисии и тоа е прв чекор во целата активност за заштита на “Надворешно опкружување за остварување на мисијата” (НООМ) на една граѓанска организација. За коалициите, кои коалицираат спрема сродноста на мисијата или целните групи – тоа е врвен приоритет.

НООМ е во процес на постојана промена (на што и самите НВО – и делуваат). Промената можеме да ја претставиме како:

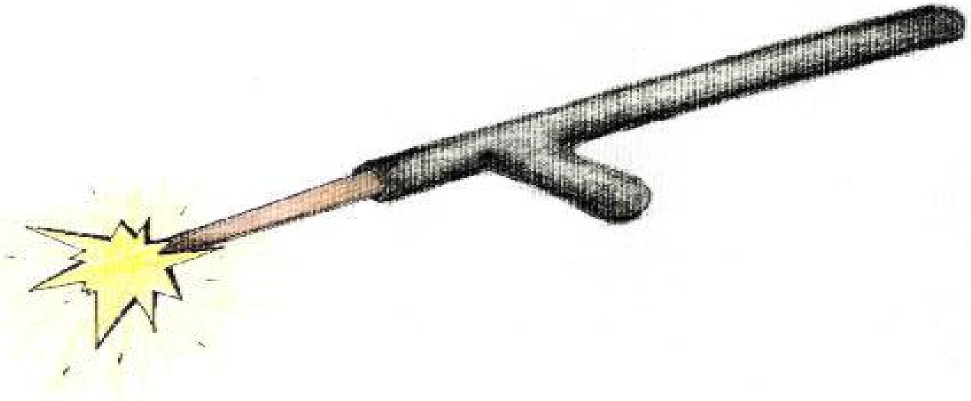

Универзално волшебно стапче
за пред и после избори

- **Промена на институционална поставеност** на надворешното опкружување (законска промена во внатрешната регулација на ресорните институции, нови институции, нови надлежности или укинување на старите уредби, дерегулација на функции на институции, прифаќање и етаблирање на нови практики, актуелизирање на одредени приоритети, промена во критериуми и висина на владини грантови за НВО – и, .)

- Промени настанати со процесот на **менување на ресорни закони** (кои го менуваат фокусот кон вашите целни групи, нивниот пристап до ресурси и добра, услуги, статус на "клиентите"...), но и поопшти законски решенија, кои не директно – туку индиректно (што не значи дека тие промени мора да бидат благи за НВО – ите или тие да немаат директни последици од нив) го менуваат опкружувањето и методите на работа, па дури задираат и во прашањата за промени во моделите на организациите (за да можат да одговорат на новото опкружување). Тоа се законски сетови од областа на децентрализација, дерегулација, примена на принципи на субсидијарност, големи стратегии, кои "влечат" промени во системските закони (во врска со реформите), акциони планови и други државни акти;

- Промени во **меѓународно опкружување**, кое ние го чувствуваме како промена на приоритетна поставеност и фокуси на донатори, последици од странски мониторинг на нашите реформи и нивни технички и политички извештаи, како што се согледувањата на Светска банка, тела на ЕУ[15], меѓународни агенции, мониторинг на остварување на делови од базични регулаторни акти како Пактот за стабилност, Договор за стабилизација и асоцијација, договори со меѓународни монетарни институции...)

- Промена во **регулацијата на работата** (закони, уредби), кои се однесуваат на внатрешните аспекти на интегрираниот модел на организацијата (ИМО). Пример за овој вид промени се Законот за здруженија на граѓани и фондации, финансиски закони, даночни закони, овластувања, етаблирање партнерства со НВО – и и мрежи) и промени, кои делуваат на конкурентската способност на организацијата (заради тоа и сè бара проактивност на НВО – ите, за да го менуваат нивниот ИМО).

[15] На пример, согледување на Совет на Европа е дека подобри резултати се постигнуваат ако нивните обемни грантови ги насочат во владините институции. Тоа за последица има намалување на нивото на грантовите, кои можат да го јакнат системскиот капацитет на НВО животот во Македонија, но и потреба за подобрување на довербата на Владата на РМ кон работата на поголемите НВО – и (тоа бара и внатрешно приспособување на овие организации).

Тансферзали[16] на овие промени се:

- Конкурентската поставеност и капацитет (од видливост на активностите, до начини како е тоа претставено, ниво на соработка, вмреженост, пристап до десижнмејкерите, познавање на приоритети на донатори и многу друго) на една НВО спрема другите НВО – и;

- Ниво на експертски капацитет на една НВО и капацитет за застапување на општи или посебни граѓански интереси (внатрешните капацитети се и елемент на конкурентноста, односно, за колку пари колку "музика" произведуваат).

- Квалитет и правилен избор на проектните аутпути (ако се тоа закони, предизвикување владина или општинска интервенција, зголемен интерес и подобар живот за целните групи – полна капа), нивна дисеминираност, предизвикана јавност и познавање на тие аутпути, стекната доверба на целните групи[17]…

Мисијата на НВО - ите може да биде "нападната" на различни начини, а најтешка форма на промена на НООМ на една НВО е донесување на одредени закони, воспостановување владини практики – базирани на упатства или подзаконски акти, кои не ѝ одговараат на заинтересираната (ако е применливо) целна група, па со тоа и на остварувањето на мисијата на една ресорна НВО.

Заради тоа, мудро би било да се запознаат изборните понуди од гледна точка на промена во НООМ, па оние – кои ќе се окарактеризираат како "позитивни" би требало да делува кон наклоноста

---

[16] Вообичаено, нашите НВО – и го гледаат надворешниот аспект на тие (пропишани) трансферзали, кои ги доодредуваат приоритетите, односно тие се посматраат како приоритети – од гледна точка на одредени целни групи (На пример: фокуси на една програма се локалниот економски развој, намалување на сиромаштијата, подобрување на нивото на учество на целните групи во процесите на носење одлуки на локално ниво. Трансферзали на програмата би можеле да бидат – ако тоа е пропишано од донаторот – подобрување на учеството на жените во економијата и во процесите на носење одлуки на локално ниво, погранична економска соработка, јакнење на капацитетот на НВО – ите во доменот на економијата….

[17] Без ова ќе имаме само невладино фолирантство и фингирање на успешност на активностите, па донаторите ќе се прашуваат зошто не се предизвикани значајни и видливи промени, за кои дале многу пари. Од прилика, тоа е македонската приказна, во која не помагаат ниту Е – инфо неделните или месечни сетови…

на една НВО кои една политичка партија, односно “негативните” да предизвикаат реакција на НВО – ите и несимпатии кон некоја политичка опција. Тоа ги тера политичките партии да водат и структуирани кампањи – насочени кон одредени целни групи, а не само “општа предизборна кампања”.

Мониторинг на предизборни програми заради предвидување промени во НООМ на една НВО

Мошне е значајно НВО – ите да вршат ресорен мониторинг на политичките програми, со цел да ги следат партиските размисли околу позицијата на нивните целни групи. Така, НВО – ите со мисија во остварување на правата на жените (“женските организации”) треба да се грижат за правичната застапеност во партиските листи, но исто така и за деловите од програмите – кои ја опфаќаат ситуацијата со родовата еднаквост во општеството – како што ја дефинираат партиите. Организациите на млади и деца треба да ги следат плановите на партиите во врска со остварување на националните стратегии за млади, социјалната заштита, правото на школување, граѓанските права на децата…

Се разбира, општа декларација на партиите по овие прашања постои во нивните понуди, но тие не значат ништо, ако не се дефинираат низ конкретни решенија и закони. НВО – ите можат да предложат некакви посакувани промени, кои една партија би можела да ги инкорпорира во нивните предизборни понуди.

Тука имаме чиста ситуација, но што е со НВО – ите, кои немаат матична и стриктна целна група, туку или општа, или нивна целна група се десижнмејкерите и политиката?

Тогаш, НВО – ите треба да ги следат предложените ресорни политики на партиите, во зависност од тоа во кој ресор актуелно работат. Ако работите во полето на училишна едукација и испорака на обуки, ќе следите кои промени и идеи се пласираат во програмите во врска со разни агенции за развој на наставни методологии, агенции, кои имаат мисија за креирање и одобрување на наставни корикулуми, промени во пристапот до одлучувањето на училишните одбори, права на наставници, директори на училишта, општо решавање (закони) на позицијата на наставниците, нивната едукација и доедукација, начини на оценување, примена на светски (и најчесто потпишани од наша страна) стратегии, акти и методологии за училишна

едукација… Што нудат партиите на тоа поле, можеби нема да го најдете стриктно во партиските понуди, но можете да го изведете од предложените мерки.

На пример, либерално сетираните предизборни програми треба да се залагаат за воведување на системот на школска компетиција, па ако вашата НВО прифаќа дека се потребни наставни програми каде ќе се негува лидерството – базирано на школски успех, вам ќе ви се допаднат ветувањата за реформи во образованието по одредени светски системи на учење (ако испорачувате обуки, сигурно знаете што е тоа “индикативен”, а што “хипотетичко – дедуктивен” метод на учење, сигурно знаете што е тоа метод на доживотно учење, сигурурно знаете дека сé донесени најразлични светски наставни програми – кои се базираат на таа идеја). Тоа не е можно без едукација на наставниците и професорите, за да бидат способни да ги имплементираат тие програми и без едукација на директорите на училиштата за водење и мониторинг на таков тип настава. Од друга страна, центристичките и “леви” опции треба да нудат училишните програми, кои го јакнат социјалниот беграунд на знаењето, ја фаворизираат еднаквоста и некомпетитивното учење, нудат “описни” оцени, а не нумерички, го јакнат инволвирањето на училишното опкружување во формирањето и едукацијата на децата и младите. Таквите организации треба тоа да го акцептираат во програмите (го има или го нема). Ако го нема, можат да го предложат, а партиите тоа би го прифатиле заради наклоноста на НВО – ите и нивните целни групи.

Организациите, кои работат во областа на реформите (судство, економија, јавна администрација, локална самоуправа…) би имале задача да следат поопшти граѓански интереси, кои можат – но не мораат да бидат обезбедени со законските промени. Тука е многу важно организацијата да има и развива експертски капацитет, зошто не е лесно снајдувањето во лавиринтите од закони, владини потези, продавање на државен имот (и тоа може да биде – но не мора, дел од реформите во економијата, па да имаа НВО – ите таков експертски капацитет да ги проценат ефектите од продажбата на ЕСМ, ќе избегневме големи циркуси), ветување субвенции…. Во овие области, во услови кога не се близу парламентарните избори, НВО - ите мора “да ги ловат” политичарите во фаза на изготвувањето на законите во владина процедура (пред да дојдат пред комисиите на Парламентот). Зошто? Законите многу чество предвидуваат “промени – без промени”, односно се прават само затоа да се смират “Европјаните”. Проф. Тупанчевски тоа го нарекува “реформски илузионизам”. Голем дел закони предвидуваат институционализација на нови институции, укинување и промена на некои досегашни, промени во персоналната сетираност на агенции, комисии,

совети, судови… Да се сетиме: Сите тие промени “ќе поминат низ месото”, односно ќе предизвикаат персонални промени, а некој тоа не го сака, додека другите тоа “го туркаат”. При тоа, верувајте, нема ни трунка грижа за општите интереси на граѓаните. Тука се работи за гола власт (сетете се дека и судството, администрацијата, катастарот се власт … а на властите не треба да им се верува и тоа е **ДИФОЛТ).** Сето ова е олеснето кога разговарате со опозицијата (ништо не ги кошта) или во период пред избори.

Што тука можат НВО – ите? Прашањето е: Кој друг би можел?

Експертите и тоа најпознатите, кои, обично, сé професори и учени, дежурни “реформатори” - најчесто веќе се инволвирани во владината “шема” на подоготовка на “промени”, кои ќе им одговараат на политичките структури. Други професори имаат доживотни “тезги” во кодифицирањето на закони и имаат секогаш во фиока по некој законски проект (за “ова” и за “она”), кој без многу мака ќе им го дадат на владите (и порано и сега) како нов и “балансиран” документ. Тоа треба “да го фатат” НВО – ите и тоа “во лет”, пред тој да стигне до парламентарните комисии или најдоцна во исто време – кога го добиваат и парламентарците - пред да го гласаат.

Зошто?

Прво, парламентарните комисии немаат екстра пари да платат свој експерт за да им го анализира “сочинението” на професорите и “којачите” од “Советите за реформи”, па мораат да побараат услуга од владата, која ќе им го испрати истиот оној експерт, кој и го правел законот и ќе го брани до последна капка крв – за да нема дополнителна работа.

Јавни владини дебати и учество на НВО – ите во нив? Сите се фингирани. Нема шанси некоја НВО да биде поканета, освен ако е толку “боса”, што ќе знае само да ја пофали иницијативата и добриот ручек. Тука нема јавност ниту за лек. На тие “дебати” седат “експерти со функции”. Тие имаат мислење само ако нивната кожа е во прашање и основно правило е правилото на опортунитет. Единствено полоши од политичарите се “експертите со владина функција” или кои се поставени и можат да бидат сменети од тела – креирани од владата.

Последно, тие институции, кои сега иницираат и водат реформи и менуваат закони, ја довеле ситуацијата до точка на пукање, за која е потребно да се промени законот. Како тоа лекарот е истиот оној

– кој го оболел пациентот? Значи, институциите, кои го довеле пациентот (судство, економија, администрација, катастар…) до пред смрт, пак добиваат мандат да го лечат и тоа истите личности.

Последно од последното: Опозицијата? Нема ли таа експертски капацитет тоа да го мониторира и да изврши интервенции заради “доброто на народот”?

Има (???), ама не сака! Нејзе и е важно само лошиот законски текст да дојде пред Парламентот, за да го критикува, да ја блати владата, да ја нарекува неодговорна, недемократска, тоталитарна… и да добива поени пред граѓанството (ние дури ќе предложиме седниците на Парлементот да не се пренесуваат преку медиумите, зошто тоа ги тера пратениците на позиционо – опозиционен нихилизам, црно – бели варијанти – погодни за “средна раја”, од кои на никого - ништо не му е јасно). Ние немаме одговорна опозиција, ниту сме ја имале (и кога им беа сменети местата). Тоа опозицијата ја декласира како одговорен фактор (сите партии – кои се во опозиција, сега и порано), кој може законите да ги направи подобри. Секако, опозицијата ќе се “офајди” од истите тие закони – кога ќе дојде на власт, па “тепа две мечки” со еден куршум.

Реформите мора да ги мониторира граѓанското општество, заради фактот што нема кој друг тоа да го прави. Уште подобро: најдобро е идните владини потези да се **мониторираат преку изборните програми на партиите**. Тие, во своите предизборни понуди ќе ветат содржини, за кои вие можете да ги запрашате за дообјаснувања и тоа авторизирани дообјаснувања, за кои подоцна (ако тој – некој дојде на власт) можете да се држите и да инсистирате. Со тоа и партиите ги дооперационализираат своите програми, пронаоѓаат “багови” во своите понуди и ги поправаат, па понудите им стануваат подобри и поконкретни. НВО – ите можат да ги натераат партиите да го планираат идното владеење преку структуирани ветувања (не општи и прешироки ветувања).

Но што со тоа?

Мониторингот е само прва фаза. Тоа ќе доведе до сознанија како организацијата да се постави спрема една политичка програма.

За жал, кај нас партиите немаат толку висока партиска и идеолошка свест, па често тоа нема да го сретнете во една предизборна програма. Тогаш, вие можете да барате објаснување од партиите, барем околу тоа кој базичен концепт го поддржуваат. Во предизборниот месец, најдобро е прашањата да се

поставуваат преку медиумите и тогаш ќе имате партиски одговор. Да нема избори – нема шанси тоа да се случи.

Ова воопшто не е "далеку од паметот", како што може да се чини. Ова сé реални прашања, кои се покоњуктурни во предизборна година. Во краен случај, свесната и развиена демократија не познава "гласање по симпатија", туку по интерес и верба. Ако верувам дека детето треба "да ми стаса" за реален живот на 18 години, тогаш ќе сакам да се воведе проектното учење (ХДМ), а ако сакам "да ми остане дете" до својата 22 – 23 година, ќе го сакам повеќе индикативниот метод. А комбинација од двата[18]? Ние сме и гласачи. Не?

Потоа енвироменталистичките организации. Да сме на "запад" за нив врвен факт би бил министерството за екологија да си ја има само таа мисија, а би поддржале партиски блокови (коалиции) во кои ги има и "зелените" (понекаде не се нарекуваат така, но мисијата им е препознатлива). Ако една партија вети дека ќе имаат порески субвенции фабриките, кои вградиле стандардизирани филтри - ќе го има гласот на енвироменталистите.

Други примери за поопшти граѓански интереси, но кои сите посредно ќе нé погодат или тангираат. Ако партијата вети подобро судско извршување, треба да ги прашате за критериумите и начинот на цертификација на организациите за извршување и обезбедување; Ако ветат нови вработувања во реалниот сектор[19], треба да ги прашате каде ќе најдат пари за тоа, како тоа мислат да го направат и дали ќе го зголемат некој данок за да обезбедат пари. Ако речат "ДА", тогаш морате да ги прашате (најдобро преку ме-

[18] Заради разбирливост ќе дадеме една вулгаризирана верзија на овие методи. Индикативниот метод значи градење на претходно наученото, односно "ако си пропуштил еден час, нема да можеш да го следиш идниот". ХДМ е групен метод на работа, каде се гради на сопственото искуство, талентите на поединците и раководењето со решавање на зададена задача. Поинаку, "не е важно и ако сте пропуштиле 10 школски часови" и можете да се снајдете низ барање на сопствена улога во тимот (не можат да бидат сите тим – лидери).

[19] Сега е тренд да "вработуваат" преку подобрена општествена и бизнис клима, што значи помала корупција, подобри увозно – извозни закони, подобра работа на судовите, јавната администрација, формирање банки за поддршка на развојот….

диум) зошто приватниците би вработувале, кога им се зголемени даноците? Или која институционална форма на борба против корупцијата би ја смислиле и во што таа би била подобра од постоечката….

И така – натаму, НВО – ите би си го дефинирале сопствениот интерес и наклоност на една програма.

Но што и со тоа?

Што ако партиите не се грижат толку за интересите на одредени групи, туку имаат “фронтален пристап” (само една општа целна група)?

Тогаш, може да се отпочне со втората фаза, која се состои во застапување за остварување на некои посебни интереси. Во предизборна година тоа не е толку тешко, заради тоа што се партиите заинтересирани за вашите гласови. Сепак, важно е НВО – ите да створат експертски капацитет за да можат да влијаат на партиите.

Зошто мониторинг на политички понуди од НВО – ите, кои немаат мисија на мониторинг на изборни процеси?

1. За да ја заштитат својата мисија, преку контрола и превенција на можна промена на надворешно опкружување на организацијата, кое би настанало со идењето на власт на новата политичка гарнитура;
2. Заради “вонредни” можности од влијанија и ако иста гарнитура остане на власт;
3. За да ги предвидат промените и можната ситуација со идењето на власт на нова политичка гарнитура, па со тоа и да ја планираат заштитата на матичната целна група (групи)
4. Да пробаат да имаат импакт врз политичките програми заради подобрување на сопственото опкружување или условите на матичната целна група;
5. Заради општи граѓански интереси, кои би се состоеле во подобрување на идното владеење, преку подобро партиско планирање на промени;
6. Заради ад – хок подобрување на позицијата на организацијата со подобрувањето на политичките врски (кои во иднина можеби ќе се претворат во “технички” и експертиски врски).

Застапување во предизборен процес

Тоа е најдобар метод на мониторинг, превенција, подобрување на владеење. Само тогаш на партиите им требаме и како гласачи и како “групи со влијание”, па тоа треба да го искористиме.

НВО – ите треба да постигнат партиски интерес за проблемите на нашите матични целни групи, позицијата на НВО – ите, подобрена комуникација, воспоставување на процедури за структуирана соработка (да не биде само на протоколарна љубезност и фалење колку ние НВО – ите сме биле битни во општеството…).

Пред да прават било што, НВО – ите би требало да разберат дека нивната интервенција и инволвирање “не е играчка” и дека тие влегуваат во играта наречена **“социјално - легислативен инжењеринг”,** која е сама – по себе врв на социјалната интервенција и задира во врвот на едно друго нешто, кое се нарекува: **ПОЛИТИЧКА ВОЉА[20]!!!** Нивната интервенција, во суштина, треба да влијае на политичката волја на врвните донесувачи на одлуки. Така, процесот на застапување во предизборниот процес, кој е насочен кон постигнување партиско ветување за промени или одржување на статус – кво ситуација во надворешното опкружување на организацијата е ВЛЕЗ ВО ПРОЦЕС НА НОСЕЊЕ ОДЛУКИ.Тоа може да биде “ковертиран” потез на една НВО, кој подоцна ќе им донесе моќ и доверба да вршат социјален инженеринг.

---

[20] Политичката волја е опортуна. Таа се формира постојано и на неа може да се́ влијае. Политичката волја е **баланс на голем број фактори:** Традиционални размислувања на партиите, навики, желба да работат што помалку (имаат многу обврски и концентрација на функции), лични интереси, лични врски со носители на функции и грижа да не им ја загрозат, односно очуваат функцијата, достапни експертски мислења и нивни партиски преработки, притисок на меѓународните фактори, оценка дали нешто им е лично корисно – или не… Сепак, пресудно им е мислењето на владата, шефот на партијата и неговата “експертска врхушка”… Волјата функционира како “Султанска волја” (Султанот не водел грижа ако некаде има народни немири или вооружени бунтови, се́ додека данокот стигал редовно или додека тој лично не бил засегнат. Ако тоа се случело, тој реагирал хистерично и луто, па праќал предимензионирани војски да го решат случајот, убивал и затворал подредени и сл.). Со политичката волја не е ништо променето. Заради тоа изборната година е “златна шанса” за НВО – ите, зошто “Султанот е засегнат”.

За самата опасност НВО – ите да бидат инструментализирани или злоупотребени за цели на изборната кампања на една партија нема да говориме, заради тоа што НВО – ите веќе знаат дека тоа би било смрт за организацијата, односно ние сме веќе полнолетни и не веруваме дека некоја група – која стои зад една НВО би ризикувала толку многу да ја уништи сопствената организација, која со години ја институционализира. Ако организацијата не е од оние "што им оди работата", тогаш не е ниту битно, зошто не можат многу да им помогнат на партиите (да знаеле - ќе си помогнеле себе си). Додуша главната штета би била по целиот НВО живот и неговиот кредибилитет, но сега живееме во демократија и што не е забрането – е дозволено, а јавноста веќе неколку години "не пие мастило".

Освен амбициозната цел на една НВО да застапува - она што ќе го ветат партиите да го напишат во предизборните програми, предизборните понуди, НВО – ите можат да си поставаат и други помалку амбициозни работи, кои можат да се направат за да се обезбеди влијание врз идните донесувачи на одлуки.

Сепак, да се сетиме: Парламентот и политичките партии имаат МАНДАТ даден од граѓаните да носат одлуки, а НВО – ите го немаат!!!

Пред било што да започнат, НВО – ите треба да бидат свесни за неколку работи:

- Која е целта на нивното инволвирање во политички процеси;
- Која е крајната цел, односно каков исход и производ сакаат да постигнат;
- Дали имаат "точка на потпирање", од каде ќе почнат (дали имаат пресек на актуелна ситуација на состојби – на која сакаат да делуваат, генеза на ситуацијата, нејзин историјат…)
- Дали имаат несомнена аргументација: Дали имаат листа на (позитивни и негативни) можни ефекти – кои би настанале со промената на законските норми, дали можат тоа да го следат во услови на промена, односно да претставаат СИМУЛАЦИЈА на новата состојба, која ќе настане со имплементација на промените[21]

[21] Тука е мошне добро да се претставаат компаративни искуства, односно слични искуства од странски земји, а посебно од земјите – кои произлегле од иста или слична идеолошка и државна матрица – како нашата, да се соберат студии на случаи или примери, кои би биле претставени во форма на студии на случаи…

- Дали имаат поддршка од матичната целна група (анкети, состаноци, ТВ емисии, медиски реакции…) и дали можат деа демонстрираат бројност на група, на која имате влијание,
- Дали настојувањата на НВО – ите би биле поддржани од експертите
- Колку далеку би оделе со тоа и што би вложиле во тоа
- Дали се вашите идеи во склад со актуелните (и несомнени) државни приоритети (ако се тие и насоки на ЕУ – тогаш е одлично).

Што можат НВО – ите да направат во врска со "програмирање" на потребите на целните групи во политичките програми?

- Да се интересираат за тоа кој експерт или друга личност е задолжен да ги изработи партиските понуди (програма) за деловите или ресорот – кој ви е вам интересен;
- Да обезбедите контакт со него;
- Да се припремите и да демонстрирате експертиски капацитет[22] (познавање на проблемот, на кој вие се задржувате);
- Да демонстрирате организациска посветеност кон проблемот (би послужиле и вашите перформанси);
- Да демонстрирате пристап и влијание врз целните групи (ваши);
- Морате да имате потполно изготвен предлог во писмена форма (добро би било пред тоа да го имате испратено до соговорникот, за тој да се припреми и телефонски да се уверите дека тој го прочитал вашиот предлог);
- Ако "работата" не оди – морате да имате политички медијатор – посредник, кој контактот и вниманието на експертот ќе ги направи пофлуентни;

[22] Без тоа нема да бидете од било кој партиски експерт, а ако тој е нестручен партиски војник, вие нема да бидете сфатен – па и да сте најпаметен и најприпремен на светот

- Морате да имате резервен драфт со вашите минимални барања[23];
- Полезно е да имате претходни мислења и ставови од вашата целна група или јавни средби, на кои се разговарало за вашиот предлог;
- Морате да имате план за дисеминација на резултатите на политичкото ветување до вашите целни групи (како би сте ги информирале луѓето за резултатите од вашето застапување кај некоја политичка партија);
- Добро е вашиот веќе прифатен предлог да го ставите на хартија, на која овластен претставник на партија или лидерот ќе се потпише;
- Добро е да го ставите вашиот прифатен предлог во акциона димензија (динамика);
- Како најмало можно постигнување побарајте согласност за ваше инволвирање во процесите, кои (ако дојде на власт) одредена партија ќе ги преземе, во врска со предметната ситуација, проблем или законски проект;
- Секое такво постигнување објавете го преку медиумите и јасно претставете дека таа и таа партија презела таква обврска – ако дојде на власт (со самото тоа што партијата не смее да демантира – вие сте добиле и презентирале јавно ветување).

---

[23] Вашиот "проект" мора да биде "скалест" и да содржи повеќе работи:

1. Јустификација на предлогот (зошто е тој битен, зошто е подобар од постоечкиот, или зошто постоечкиот не треба да се менува) и Политичка јустификација (како вашиот предлог ќе и користи на партијата, на нејзиниот рејтинг, колкава целна група би била задоволна со него и колкава целна група би била незадоволна од таков предлог);
2. Балансираност на предлогот (како е вашиот предлог во врска со постоечките закони, колку средства од државата ќе ангажира, односно какви финансиски импликации ќе има, каква е неговата положба во врска со хармонизацијата со европските закони и акти, како одговара на пропишани и ратификувани меѓународни акти, каде е врската со усвоените ресорни стратегии на државата…);
3. Симулација на ефекти на вашиот предлог (можни подобрувања).

Секако, мора да имате и резервен драфт, во кој нема да ги изразите вашите максималистички барања, односно понеамбициозен акт, во кој вашите барања ќе бидат изразени само како една од фазите – кон целосно усвојување на вашата идеја, се разбира најклучната фаза, за исполнување на "проектот".

ТВ емисија во “живо” на ТВ Прилеп

Снежана Савоска
Благица Цветкоска

Политички кампањи, наменети за различни целни групи

Општите политички кампањи се обраќаат на “граѓаните”. Какви се во просек граѓаните ќе кажат агенциите, кои ќе го истражат јавното мнение и ќе створат “идеален лик на гласач”, колку што е можно во ситуација на потојана промена на размислувањата на гласачите, менувањето на општеството и пораките од меѓународното опкружување.. Сепак, тоа покрива не повеќе од 50 - 70% од гласачкото тело, кое ќе излезе да гласа. Кои се другите 30 – 50% гласачи? Тоа не се оние “неопределените”, “незаинтересираните” за гласање – како што ги нарекуваат (нивниот број е од 33 – 55% од целокупното гласачко тело).

Тие, не баш минорни 30% гласачи припаѓаат на различни групи, кои треба да се дефинираат и заинтересираат.

Класичните поделби се базираат на апроксимации на големината на “општите групи” (образование, етничка и верска определба, имотна состојба, занимања, од која “страна на законот” е нивниот бизнис[24], колку од нив се́ на социјална помош, старосна поделба…).

Додуша и процентот на “неопределени гласачи” во корпусот на оние – кои ќе гласаат е предмет на размислување колку се “општа”, а колку “структуирана” група. Тоа е едно врвно прашање за партиите и агенциите – кои ги опслужуваат во предизборниот процес.

Во теоријата на комуникација, теоријата на демократијата… не постои “општа целна група”. Заради тоа и постои плурализмот, за да се згрижат различните, а често и опозитни интереси, нивоа, мислења, стојалишта.

“Општата целна група” е и локална во исто време, таа функционира и како локално здружување на лица со слични интереси (може да постои национален систем или мрежа на лица со релативно добро дефинирани инстереси). Во секој случај, тоа е систем на испреплетени интереси на локално и национално ниво. Димензијата на локално исполнување на посебни интереси е доста незастапена кај нас, а

---

[24] Тука лежи една силна причина за толерирање на сивата економија.

институциите работат не како децентрализирани, туку како дерегулирани или дисперзирани, но под клучна доминација на центарот (квазидецентрализација, или децентрализација, каде “центарот” ја практикува моќта на владеење или партиско владеење преку “последниот збор” во избор на претседател на една ОО на партијата, предлагање кандидати за листи, предлагање градоначалници, составување на листи, а потоа, преку линкување на законитоста на работата на институциите преку партизирање на локалната администрација и одредување на патиски директори). Тоа води до сфаќање дека е поисплатливо посебните интереси на целните групи да се остваруваат на централно, а не на локално ниво. Тоа размислување се протежира и на самите размислувања околу изборите (политичката технологија на владеење се пренесува и на изборните практики).

Обраќањето кон “општа целна група” може да се нарече и “неструктуирана кампања[25]”. Напоредно со неа може да се одвива и една “структуирана” кампања, која ќе ги има за целни групи посебните граѓански слоеви, професионални и експертски групи, групите со поинакви потреби, сфаќања и суперпозиција спрема “општата” целна група. Секако дека тоа бара еден посебен напор и партиски структури за водење на оваа структуирана кампања. Тоа можат да го работат партиските ресорни експерти.

Во минатите изборни циклуси, а има најави дека и сега ќе биде така, општата кампања е комбинирана со “личен пристап”, кој се нарекува “кампања од врата до врата”. Тоа е локална кампања за поддршка на општата, која ја вршат локалните партиски членови и спаѓа во тип “соседски кампањи”. И тоа е неструктуирана кампања.

Кампањите имаат свој **законски и незаконски вид** и тоа е многу важно во наш контекст, заради тоа што партиите избраа да имаат “општ” и “личен” законски предизборен пристап до целната популација, до-

---

[25] Овој вид кампања е примерен на “предмодерните” општества, посебно ако се во фаза на “пресна” демократија, или ако долго време ги преболуваат “детските болести” на демократијата. Основна одлика им е дека не постои средна класа и не постои добро дефиниран систем на плуралистички интереси, односно постои силно изграден систем на “декларирани средни вредности”, без матични групи кои ја носат таа идеологија и кои не се резултат на балансирање на потребите, туку на медиска и политичка манипулација. Исто така, во овие демократии не постојат партиципаторни политики, општествен дијалог и доволно неполитички лидери, кои би биле предводници и застапувачи на различни политики (популизмот е премногу јак за да се развијат и етаблираат како такви).

дека **структуираната кампања да ја водат преку злоупотребите на власта** и овластувањата на сите инстанци – кои ги контролираат, а опозицијата преку користење недозволени средства во кампањата. Тоа значи дека власта ги инструментализира (преку акумулираните фискални пари – преку задоцнето трошење, односно преку правење долгови) министерствата, основните партиски организации, локалните самоуправи и фирмите во кои има клучно влијание, а пак опозицијата "своите" локални самоуправи и тела и фирми од нив формирани, деловни фирми… за водење структуирана кампања, во која се цели на посебни граѓански групи.

Како вид на **полуструктуирана целно – ориентирана кампања** може да се земат кампањите за земјоделците, пензионерите, новите гласачи, како и владините потези за зголемување плати на одреденени групи во "државна" служба и други видови користење на владината моќ[26] и моќта на локалните самоуправи[27] во цели на предизборната кампања.

Навистина, наместо да изберат легален пристап до видливите целни групи (Роми, вонстандардни субурбии, родители на училишна младина, лица со специјални потреби, граѓани со одземен имот, земјоделци, високошколска младина, мали и средни претпријатија, потрошувачи…), заедно со нив да работат

[26] Зголемување плати во културата, во образованието, на други категории вработени, нови партиски вработувања, државен откуп и делење на земјоделски производи, субвенции за земјоделците – надвор од владините одлуки и стратегии во земјоделието, делење државно земјиште, некритичко доделување социјална помош, разни видови материјална поддршка, делење пакети со социјална помош, К-15 во форма на прехрамбени производи… Злоупотребите на должностите и пропишаните методи на работа на разни владини тела во функција на парламентарните избори досега беше практика. Ефектите од тие злоупотреби беа катастрофални по нивото на демократија, но и по воведувањето на нерамноправност на пазарот со разно – разните откупи, простување на долгови од страна на јавните претпријатија, пробивање на буџети на разни институции и оставање големи долгови за идните владетели, катастрофални резултати во доменот на пробивање на деталните урбанистички планови, злоупотреба на јавни и државни површини и имот…

[27] И тука имаме серија класични злоупотреби на власта и непочитување на закони и процедури: "Дил" за асвалтирање на улици во замена за наклоност на одредени "маала", изградба на мостови, асвалтирање на приватни дворни места, популистички испади и трошење пари за разни споменици, паркови, толерирање на сива економија, пробивање на деталните урбанистички планови и "слепило" на локални служби, вработувања во и онака превработените јавни претпријатија, огромен број договори за привремени работи, менување систематизации…

на формирање на идни стратегии за решавање на конкретните проблеми…. партиите избраа оваа кампања да ја сместат во “сивата зона” на предизборието.

Што се добива со овие насочени, структуирани кампањи?

1. Меритокритичност на владеењето[28];
2. Партиципативно градење ресорни стратегии и политики[29];
3. Придонес кон дефинирање и партиципација на “средна класа” во планирањето, имплементацијата и владеењето[30];
4. Освежување на општественото внимание на споменатите начини, дава огромни придобивки за политичарите (секако и за граѓаните), а лесно се постигнува со вклучување на овие посебни групи, експерти, делови од упатената јавност, медиумите во “предизборно” ресорно

[28] Владеењето на една партија или коалиција ќе биде препознатливо и предвидливо за овие посебни целни групи, кои ќе гласаат во склад со своите интереси, а нивното остварување ќе го контролираат уште во предизборните понуди. Препознатливоста и предвидливоста е мошне силна алатка на развојот, посебно во делот на инвестициите и уште повеќе стимул на странскиот капитал, кој сака да ризикува, но ако има предвидливост на начинот на владеење и гаранции за подолготрајна одржливост на економските закони.

[29] Партиите однапред ќе ги познаваат проблемите на овие посебни целни групи, а пак посебните групи ќе знаат до каде “владата може да оди” со подобрувањето на условите за живот и работа на овие групи.

[30] Оваа класа, по теорија, им е потребна на врвните политичари, за да ги креираат вторите и третите “ешалони” на власта и “експертскиот ешалон за поддршка на владеењето”, која треба да биде директно одговорна за успехот или неуспех на една владеачка структура. Оваа структура, со своето учество во политиката, професионална работа на експертска материја од различни области и посветеност на моралот на средната класа, чесноста, работливоста, единствено е способна да ги одржува политичките гарнитури на власт подолго време, што е потребно во општествата во транзиција и пред кои стојат значајни развојни планови. Најчесто, тие не се членови на политички партии. Пополнувањето на работните места, на кои треба да бидат припадници на оваа класа, со партиски послушници е “мечкина услуга” за политичките партии. Од една страна, припадниците на оваа класа не им се политичка конкуренција на политичките гарнитури и можат најпосветено да ги вршат државните функции, а од друга страна придонесуваат за добриот имиџ на партијата. Сегашната практика на поставување на партиски послушници на споменатите (мошне чувствителни) работни места значи дека, во суштина, партиските врхушки ги поставуваат до себе оние - кои можат да ги сменат, да им подметнат, на кои не им одговара директно надредениот да добива политичка моќ, добар имиџ во јавноста, напредување во партиската структура. Политичарите си ги поставуваат своите конкуренти блиску до себе и така си го предизвикуваат сопствениот пад, што јасно иницира дека не може “владетелот” да процени дали има повеќе штета од опозицијата, бизнис олигархијата или од сопствените луѓе.

осмислување на идните владини чекори, кои ќе бидат напишани во предизборните програми. Успиената јавност не им е сојузник на политичарите, иако тие не мислат така.. Отупувањето на јавното внимание им користи на партиите, но само моментно, додека на долги патеки води до слаба поддршка на политичките, владините и институционални акции, разочараност, нихилизам, лесна поводливост во симплифицирани и вулгарни визии за општеството, ускратување на волонтерска и волонтерско – експертска помош… Сето тоа заедно ќе има за ефект слаба имплементација на владини мерки и ново незадоволство на гласачите. Сето тоа заедно значи - најмногу еден мандат!

5. Барем привид на грижа, ако не и грижа и вклученост на овие посебни групи во разговорите за иднината на земјата и заедничко планирање на ситуацијата на предметната група[31];
6. Развој на мини – лидерството[32];
7. Подобра внатрепартиска селекција на кадри[33];
8. Растеретување на врвните партиски кадри ;

---

[31] Смешни се сегашните партиски и владини обиди за пристап до посебните целни групи, зошто имаме класична митингашка поставеност на релација испраќач на пораки – реципиенти на пораки, во кои нема интеракција (освен онаа фингираната).

[32] Цената на “народните” барања да го видат лидерот (или највисоките лидери), веќе сега им го зема данокот на партиите преку недовербата во “лидерите од соседството” . “Лидерите” мора да дозволат и “мини – лидерство”, зошто тие не можат да постигнат да бидат присутни насекаде, а личностите од “пониските ешалони” не се институционализирани како лидери, па не се интересни за гласачите. Со посебните целни групи треба да разговараат ресорни експерти и тоа во “работна атмосфера”, во која мини лидерите – експерти треба демонстрираат посветеност и познавање на проблемите на целните групи. Ете и тука на партиите им фалат луѓе од средната класа, кои имаат и функции.

[33] Популизмот стимулира партиски личности со мошне скромни капацитети и од партиите прави кадровски, а не идеолошки групи. Ако од просечен партиски член ништо интелектуално не се бара, останува само надмудрувањето, расипаноста и негативната селекција. Ако таквите кадри се поставаат на работни места и функции, кои бараат експертски капацитет. таквиот вработен нема да може да одговори на барањата на работното место, но исто така тој и нема време да “си го работи” работното место: Во природата на политиката е постојаното напредување по пократкиот (изборен) пат. Тоа значи дека таквиот цело време работи за себе и своето напредување, наместо да биде “шраф” во структурата, која се нарекува власт .

9. Развој на интеракција, партиска дебата, идеи, “размрдување” на локалната бизнис заедница заради генерирање вработувања и постигнување чувство на инволвираност во работата на локалната заедница;
10. Постигнување лидерски односи на локално ниво[34];
11. Постигнување рамнотежа на власта и партиската поставеност помеѓу централно и локално ниво[35], постигнување состојба на партиски рејтинг[36], спрема тоа кој ги “носи” гласовите за една партија;
12. Развој на идеологија на проактивно планирање и активизам[37].

---

[34] Градоначалникот е сега единствен лидер, скоро во сите локални заедници. Партиските лидери на локално ниво го немаат тој толку потребен прерогатив. Прашањето на демократијата е прашање на лидерство, па не може да се постигне локален дијалог без вистински лидери, кои се залагаат за граѓански, а не само за партиски интереси. Само комуникацијата на структуиран начин, во кој локалниот лидер решава во име на партијата (што го декларира како носител на власт, а не само на позиција), кој делегира локални ресорни политичари – експерти за интеракција со посебните целни групи, “го подига” локалниот партиски лидер во креатор, а не само послушник на политики.

[35] Ако локалниот лидер “носи гласови”, тогаш тој може и да “котира” на централната партиска листа и да го добие заслуженото место – спрема тоа. Сега, лидерите на партиите не сакаат да разговараат за дистрибуција на моќта и сакаат да имаат сé во свои раце, па ги “уништуваат” можните локални лидери преку негативната партиска локална селекција.

[36] Засега никој не знае зошто мора локалниот партиски лидер да биде предложен за местото градоначалник (воспостановена практика). Оние градоначалници, кои се одржале повеќе од еден мандат: Сарај, Кавадарци, Велес… станале и “народни” лидери во вистински смисол на зборот и во тие општини имаме проактивност, мобилизација на локални ресурси, изградба, повисоко ниво на партиципација…

[37] Претераното мешање на центрите на партиите во локалната кадровска политика води до позиција на партиски клиентелизам и до поставување на личности, кои немаат капацитет да бидат лидери. Од своја страна тоа води до ефект локалната заедница да не ги сфаќа нив сериозно, па не верува во можноста од недиригиран локален развој, не верува во клучната улога на партиите во тој процес, отсуствува проактивно планирање, локален активизам, чувство на припадност и заеднички интереси и вредности на локалните заедници… Оние општини – кои имале среќа “на власт” да се протне способен лидер мошне бргу ќе напредуваат (што и сега се гледа).

Студија на случај на мониторинг на предизборни партиски понуди

Еден пример на предизборен мониторинг на понудите на политичките партии, преку ТВ емисија, во која рамка беше популизмот и нереалните политички ветувања, но претходно учесниците (високи партиски претставници: г-ѓа Лилјана Поповска – ДОМ, Д-р Трајко Славески – ВМРО - ДПМНЕ, г. Јани Макрадули – СДСМ, г. Андреј Жерновски – ЛДП, г. Рафиз Алити – ДУИ, г. Имер Селмани – ДПА, г. Веле Митановски – НСДП, г. Коле Чашуле – ВМРО – НП) добија сетови со материјали и прашања, до кои (се разбира, ако сакаат) можат да се држат. Исто така и водителите на емисијата (г. Љубиша Николовски и г-ѓа Жаклина Величковска) претходно имаа сопствена припрема со тимот на МТВ, под раководство на Главниот уредник на информативни програми г-ѓа Ана Пановска и неколку мали работилници со АГТИС, каде се разговараше за самите прашања и како можеме да добиеме еден вид ветување од партиите дека нема да користат вулгарен популизам во предстојната предизборна кампања, но и што се смета за непопулистичка визија – посебно во економијата.

За да имаме подобар увид што не очекува при една таква емисија, за која одговорноста не може “да падне на другиот”, најпрво организиравме ТВ емисија “во живо” на “прилепската телевизија” (ЦПРТВ – ТВ Прилеп), каде гости ни беа Пратениците во Собрание на РМ: г. Благојче Гешоски – СДСМ, г. Сашо Богданоски – ДОМ, г. Блаже Стојаноски – ВМРО - НП и Советникот во Собрание на општина Прилеп г. Влатко Атанасоски од ВМРО – ДПМНЕ.

Претходно, до партиите беше испратен прашалник, во кој се третираа повеќе сектори, прашања за нивните идни визии, како да се избегне популистичка кампања и сл. Сето тоа заедно требаше да ја фокусира емисијата и да влијае врз идните политички програми.

Клучни прашања испратени до гостите на ТВ емисиите

1. **Кој знае подобро: државата или поединецот[38],** или поинаку, дали мислите со високи даноци да прибирате пари, а потоа вие да ги инвестирате на некој начин, или тоа ќе му го препуштите на деловниот сектор и граѓаните. Значи: што мислите да направите со даночниот систем, дали ќе

[38] На овој начин, прашањето е поставувано многу пати во западните демократии, и веќе е стандард.

воведете поцврста контрола во трошењето државни пари, дали економијата ќе ја ослободите од стисокот на државата?

2. **Како ќе работите на создавање деловен амбиент?**
   Како ќе се справите со сивата економија (дали размислувате да ги јакнете инспекциските и репресивни структури, или ќе одите на снижување на стандардите за функционирање на економските субјекти, трошоците и "папирологијата", дали ќе прогласите "амнестија" за регистрирање на деловните субјекти…); Како ќе се справите со врвната сива економија, која е традиционална, поврзана со организираниот шверц, партиски и "етнички" односи; Дали ќе имате било каква толеранција кон сивата економија; Опишете го изгледот на "бруделовото даночно ѕвоно".

3. **Како ќе го ублажите проблемот со невработеноста**? Ве молиме да дадете индикатори на успехот на вашите тврдења и временски рамки, ценејќи го опкружувањето и условите. Од каде ќе најдете пари за тоа, како ќе обезбедите транспарентност во вработувањето за да нема партиски вработувања и партизација на институциите? Што мислите вработувањето да го оставите на деловниот сектор, преку ниски даноци?

4. **Што ќе направите во врска со корупцијата во државата**, на кој начин ќе знаеме дека тоа навистина сте го сториле. Што ќе направите со законската регулатива околу изборот на Јавен обвинител (дали ќе допуштите да има независен ЈО). Како ќе ги департизирате и ослободите од влијание институциите, кои треба да се борат против корупцијата. Како ќе допринесете судството да биде вистински сервис на државата во борба со корупцијата. Какви закони и со која содржина ќе донесете во врска со тоа?

5. **Дали постои превработеност во јавниот сектор?** Што ќе направите во врска со превработеноста во буџетските организации? Дали ќе отпуштате? Ако ДА, како ќе работите со парите, кои ќе останат вишок – заради помалите одделувања за плати.

Зошто овие прашања?

Првото прашање е суштина на генералната насока на државата.

Во концептот на социјализмот не постоеше верба во човекот иако се говореше дека е тој богатството, "човек – како гордо звучи тоа". Капиталистичкиот начин и систем се базираат на единката, првенствено како стопанственик, кој може да предизвика промени и подобро утре.

А) Ако државата реши низ високи даноци да ги "собере" парите од стопанството за таа да ги инвестира, тоа се нарекува "лева ориентација на државата" и носи свои импликации:

1. Државата не верува дека поединецот може да биде успешен стопанственик;
2. Државата не верува дека стопанскиот раст можат да го предизвикаат приватниците;
3. Државата не е спремна да ја ослободи економијата од својата интервенција;
4. Државата не го прифаќа либералниот концепт на економијата и има планови за централна интервенција со некаква цел, која (би требало) ќе ја обзнани (забрзан раст, транзициски закони, развој на одредени сектори на сметка на други, зголемување на девизни резерви...);
5. Државата нема да дозволи закони за децентрализација на власта;
6. Други бројни последици.

Б) Ако државата реши низ ниски даноци да врати дел од парите во стопанството и со тоа да ги јакне материјално деловните субјекти, тогаш тој концепт може да поприми еден поширок дијапазон на можности, но како идеолошки беграунд може да се земе:

- Државата има доверба во водечката улога на приватниците во економијата;
- Таа нема да посега во домените на економијата, но ќе мора да развие транспарентен систем на пазарно работење ("фер утакмица");
- Таа ќе мора да развие ефикасно и непристрасно судство, кое мора да следи заради поддршка на пазарното стопанство;
- Таа ќе мора да го јакне концептот на компетиција и надвор од пазарот и во другите општествени системи;
- Таа ќе мора да развие ефикасен даночен систем и систем на контрола на финансиските токови;

- Државниот апарат ќе мора да го смали, барем во прво време, заради помалиот прилив на пари од даноци, па заради тоа ќе мора да се професионализира и цертифицира (проверка на способности);
- Децентрализацијата на власта и откажување од некои сектори се неминовност во тој концепт;
- Сите безбедносни структури ќе мора да ги професионализира;
- Други и бројни последици.

В) Третото прашање би требало да се поврзе со првото, но со посебен акцент на тоа дали државата ќе вработува или дали ќе створи услови за стопанствениците да вработуваат, мислење за јавни работи со цел – вработување, социјалната заштита за невработените, овбезбедување на рамноправност при вработувањето, оценка на способноста на кадрите и воведување нови начини за тоа, решавање на проблемот со неадекватни кадри во институциите, решавање на проблемите на неадекватна етничка застапеност во институциите во Западна Македонија, однос етничко – стручно.

Г) Четвртото прашање ја третира корупцијата кај нас, кои димензии ги има попримено, кои структури се носечки во тоа, како да се справиме со неа, дали постојат некорумпирани потисни механизми за тоа да се случи. Сепак, одговорите можат да бидат “лебдечки”, односно неповрзани со системските мерки во економијата или “системски”. Како системска, борбата против корупцијата може да поприми три вида: претежно репресивна, претежно регулативна или комбинирана. Секој вид борба против корупцијата е прикладен на одредена економска програма, односно генерална програмска насока (поединец – либерално стопанство – регулативна пазарна борба со корупцијата[39]; држава – државно – интервенционистичка, институционално регулирана економија – репресивни мерки[40] и јакнење на тела за репресија на корупција;

[39] Пазарот ќе ја демотивира корупцијата, а регулаторните механизми ќе бидат оставени (во голем дел) на приватниот сектор. Во ваков случај, потребно е јакнење на независни структури за проценка и експертиза, независни и ефикасни – пазарно регулирани стопански комори, слабеење на законската синдикална заштита, постигнување независноста на судството и јавното обвинителство, па и судиски избори и општи избори за јавен обвинител (како што се бира претседателот на државата)…

[40] Потребни би биле поголеми овластувања на полицијата, инспекциските служби, даночните служби, други тела за репресија на корупцијата… што од своја страна води до намалени граѓански слободи и до поголема државна контрола и интервенција.

комбинацијата на двата вида мерки е прикладна за балансирани економии, кои имаат постигнато висок степен на интеграција со државните приоритети и долгогодишен стабилен развој, со силен капацитет за имплементација на државни мерки и воспоставени практики на партиципаторно решавање на проблеми[41] – што кај нас не е случај…).

Д) И ова прашање е во врска со другите, односно со нивото на популизам, кој една партија мисли да го користи. Превработеноста со бескорисни партиски кадри на сите државни (дури и оние тела, кои треба да се непартиски и независни) институции е факт. Отпуштањето од работа мора да биде во врска со прашањето **од што државата ќе се откаже** (што ќе дерегулира, што ќе препушти на општините, што на стопанската регулација), што значи дека владата ќе мора да ги скрати своите надлежности во многу сектори, да ги "спушти" стандардите за работа[42], да "ја ослободи" економијата од својата интервенција во голема мерка, да го смали габаритот на законите и да препушти нешто и на "приватната регулација[43]". Потоа, од кои институции (низ целата држава) ќе мора да се откаже државата (на пример, Македонија има 54 национални установи од областа на културата, кои сé во суштина 115, ако се земе фактот дека едни "влегуваа" во други, за да се смали бројот на институции на "државни јасли", а да нема отпуштања), од кој

Тогаш, партијата – која тоа го поддржува, треба да одговори: Зошто би поддржувала такви мерки, кои досега не успеале и што е ново, за "старата шема" да не профункционира? Ако имаме партија која предлага фазно решавање, кога прво му дава предност на регулативната репресија на корупцијата, а потоа предлага на неа да се надоврзе и репресивната, тоа е друг случај и има логика.

[41] Акопартијата/говорникот избере да го стимулира овој пристап, одма се гледа дезорганизираноста на политичката партија и импровизацијата, зошто овој вид одговор на прашањето на корупцијата подразбира постоење на организационо и демократско ниво, кое ние – за жал, го немаме. Ако една влада – на наш терен, проба да имплементира ваков пристап, главни противници на телата за репресија и легислација ќе им станат баш овие – кои треба да бидат заштитени – стопанствениците.

[42] Што ако сега има високи стандарди, кога тие не се почитуваат, односно државата (УЈП, инспекции, царина, ЛС) ги притиска само оние – кои плаќаат данок и сакаат законски да работат, па нивното работење станува неможно и стопанствениците мораат своето работење да го "селат" во сивата зона на стопанисувањето.

[43] Сигурно ќе има и многу криминал, но сигурно тој нема да биде поголем од оној – на државните органи.

државен имот (да го трансферира на општините или да го продаде), од кои “државни акции” во фирми ќе се ослободи, од кои “агенции за ова и за она” (пример е НЕПА, која уништи пари – равно на ТАТ, ако не и повеќе). Ако заговара забрзан развој, влез на странски капитал, пазарно стопанство, а сака да ги остави сите “државни” вработени во служба (за да му се додворува на народот), тогаш е за нас НВО – ите јасно дека таа партија не мисли сериозно да прави реформи, па не мораме да се оптоваруваме со надежта дека ќе нé примат во Европа, НАТО… или дека ќе имаме подобар живот.

Иако подлежи на различни толкувања, оваа теориска шема треба да ги иницира партиите на размислување, но исто така и експертите и НВО – ите. Ако не друго, добро е што овие прашања се публикувани, предочени пред партиите и поставени во каузална врска. Самата партиска критика на оваа шема треба да разјасни разни многу нивни гледишта и да им послужи (оваа шема, или нивните реакции на оваа шема) за формирање генерални стратегии за владеење.

Методите на симулација на ефекти и студии на случај можат во голем дел да им помогнат на партиите, но и на институциите, експертите и НВО – ите да ја предвидат состојбата на различни целни групи во иднина (после имплементација на одредени политики или закони), па претходно со нив да разговараат за сето тоа, да бараат од нив соработка и солуции, да го напишат сето тоа во пригодни летоци, брошурки и да водат СТРУКТУИРАНА, ЦЕЛНО НАСОЧЕНА КАМПАЊА со посебни групи и да ја обогатат неструктуираната општа кампања. Попатно, партиите ќе добијат експерти и поддршка од одредени целни групи, па полесно ќе им оди владеењето.

Пред емисијата

МТВ – Емисија Магазин 120

Александар Цветкоски

Политичка митологија

Овој напис се базира на трудови, кои ја третираат политиката и посебно нивните изборни програми, стратегии за настап, медиските стратегии… од аспект на бајките, односно како: **БАЈКИ ЗА ВОЗРАСНИ.**

Појдовна идеја: Да поставиме основна методологија: Политичките идеи - инкорпорирани во изборните програми, барем моментно, да ги сместиме блиску до приказните за деца, па да ги споредиме нивните сижејни основи, формата, мотивите и секако – актерите. Идејата, која на крајот ќе произлезе од оваа операција, ќе ни приближи во свеста, две референцијални рамки, кои не припаѓаат на иста категорија на реалноста, но механизмите и на едната и на другата се во врска. Со други зборови, логиката на овие две посебни реалности е митска и да не се́ сместени во посебни и јасно одделени категории на животот, односно, во две антиподни квазисуштини: Реална и иреална (сериозно и несериозно), тие би функционирале како **митски модел на општеството**, односно како **“приказни за деца и приказни за возрасни”.**

Методолошка основа: За да појдеме понатаму од почетната максима: **“бајки за деца и бајки за возрасни”,** мораме да поставиме некои методолошки рамки на излагањето и да примениме некои сериозни и докажани механизми на функционирањето на бајката во реалниот живот, па и во политиката.
Значи, тука говориме за **структура на бајката (бајковниот концепт и механизам).**

Не би постоела бајката, без реперните и сталните нејзини одредници, кои можат да се најдат на ниво на функционирањето и структурата, но и на ниво на **сиже**. Нејзини структурални елементи се:

1. “златното време”;
2. “нарушителот на состојбата златно време” (предизвикувач на штета);
3. штетата;

4. јунакот;
5. магиски помагач; магиско средство;
6. патување на јунакот;
7. борба, или надмудрување на јунакот и нарушувачот на идеалната состојба;
8. отклонување на штетата и враќање на првобитната состојба.

Ако се тежи кон сложена бајка, тогаш само е потребен нов предизвикувач на штета и нова штета, па бајката почнува наново[44]. Сепак ова мораме кратко да го појасниме. Бајката претпоставува една релативно стабилна и среќна првична ситуација, во "некое кралство", во некоја земја, или на некои простори (се нарекува: "во старо време", "во златно време", "кога господ шеташе по земја", "кога сите среќно си живееле" и сл). Во тоа среќно кралство настануваат промени кои го реметат мирот и стабилноста, а во бајките секоја промена мора да биде персонализирана во нарушителот на првичниот мир – "предизвикувачот на штета" (ламја, чума, лоша кралица, Шерифот од Нотингем, мечка, волк, разни узурпатори на власта, поробувачки крал, или војсководец, вештица, маштеа, чудовишта, или предизвикувач на штета од незнаење, или невнимание кој прекршува некое табу, или божја заповед, со што, по автоматизам, почнува промената) и со тоа настанува конкретна штета (грабнување на принцезата, заминувањето на кралот во војна и влошување на состојбата, пресушување на изворите, ропство, преженување на таткото, пропаднатa жетва, болест, скаменување и сл.) по целата заедница. Идеалниот, првичен ред, во некои приказни може да се насети од сижето, иако не е експлицитно дефиниран, а тој ред може да биде и чисто семеен, а понекогаш бара и етно – експликација[45]. Така, се појавува јунакот на приказната (најчесто е тоа момче за женење, од скромно семејство, па дури и со варијанта подоцна да се увиди дека е тој принц, може да биде и убаво девојче, принцеза, човек со натприродни способности, змевче, праведен крадец и сл.), кој мора, прво, да појде на пат (штетникот никогаш не е близу до локацијата на

[44] Владимир Проп, Морфологија на бајката, Повеќе автори од "митолошка школа".

[45] Црвенкапа нарушува едно табу – табуто за движење низ шума, или опасни места, а за тоа е таа и самата свесна, затоа што носи црвена капа – апотропејска - мимикриска заштита од демони. Во различни приказни од цел свет, понекогаш е ликот на Црвенкапа заменет со момче кое оди низ шумата, но во сите случаи, сеприсутен елемент е црвената капа.

јунакот – во географски, или во социјален поглед). По патот тој прави добри дела, има некои борби, во кои тој се покажува хуман и подобен, одговара на прашања, или други предизвици (еден вид проверка на способностите), а за возврат добива магиски пријател (човек, демон, животно, или друго суштество), магиско средство (волшебен меч, копје, ефикасен превоз, перце од орел, отров, поука, или во доста случаи тоа е совет како да стигне до "нарушителот" и како да се справи со него, па дури и разни мудри одговори на загатки и сл.), или и двете. На крајот, тој стигнува до домот (шума, пештера, дворец, врв на планина, дворец опкружен со трновити ружи и вегетација, куќата на бабата...) на нарушителот, го победува, или надмудрува, ја отстранува штетата, или создава услови за тоа и се враќа во местото во кое е штетата настаната и ја воспоставува првичната идила, но со една разлика: **херојот стапува на власт**, макар и во една "половина од кралството", или има други огромни погодности и награда. Обично е наградата непропорционално голема, ако се земат заслугите во обзир, или големината на самата штета.

Фактот што и децата знаат дека приказните не се вистините, не им смета да уживаат во нив и да ги применуваат во практика – како да се вистинити. Мотивите на приказните се чисти, правдата победува, а формата е секогаш питка[46].

Дека реалноста не кореспондира со поредокот и настаните од приказните, на децата им е небитно, а единствено им е важно што таа го развеселува нивниот емотивен код и им создава интерес. Значи, слободно можеме да говориме за една "интелектуална дистанца" кај децата – слична на онаа на возрасните.

Примена на бајковниот модел во политиката

Сега, со истиот модел во кој размислуваме, ќе направиме еден обид, правилата и механизмите на бајката да ги примениме на програмите на партиите и нивното делување, кои се етаблирани и наизглед, добро познати.

---

[46] овде не би говореле за архитипската кодираност на приказната, која носи порака и подсвесно се усвојува и баш затоа е "питка". Само би додале една констатација која е усвоена во научниот свет, а тоа е дека нашата свест го слуша текстот, односно сижето, додека нашата подсвест ја "фаќа" и ја раскодира пораката, затоа што таа е на истиот начин и кодирана.

Анализа на бајковните елементи

I.

Митското време, или она што е во бајките претставено како “идилично”, може лесно да се изведе со материјално разгледување на програмите.

Така, секогаш се тврди дека некогаш, пред владеењето на последната власт, или пред почетокот на сериите владееља од страна на некого, или некои, постоело едно релативно среќно време, кое е нарушено токму со тоа владеење. Ова функционира во светот, но кај нас митското идилично време (“македонското митско идилично време”) се идентификува со “компактното етничко тело”, пред балканските војни, односно во време на турското владеење, кај некои со “силната Македонија” во силната држава, кај трети “периодот кога бевме заедно со Русите”, периодот пред “словенската наезда”, периодот “пред Турците”, “српската држава”, Југославија….

Ова тело, во тоа време, се разгледува како еден вид потенцијал (аморфна маса во сите погледи, освен во етничкиот), кој, правилно вообличен би го дал тоа македонско идилично време (“среќното кралство”), односно “македонска идилична држава”. Значи, во свеста на Македонците, големото етничко тело, пред почетокот на случувањата во овој век е факт, кој не треба да се докажува, ниту се помислува на фактот дека таа Македонија е легитимен дел од турската Империја.

Значи: Непостоечката Македонија, во “турското”, по етничкиот критериум, се прогласува за митски потенцијал на “македонското идилично време”. Истото ова идиличо време го имаат и сите други народи, а на некои групи и народи, за оваа цел им служат и некои историски моменти, меѓународни конференции и нивните одлуки и што уште не.

Проби за спуштање на идиличното време пред доаѓањето на Турците има, во кое идиличната состојба е идентификувана со српската држава, државата на Скендербег, Византија, времето на македонската држава, со Александар, предалександриските македонски владари, “времето” на Илирите, Римјаните, уште постар период, во кој, од нас настанеле Грците или Русите (одавде тргнале Македонците и ја населиле денешна Русија)…

И Албанците и другите малцинства кај нас го имаат своето идилично митско време, но тоа е различно – базирано на историски настани, "факти", старост на етносот на овие простори, етничка компактност – пред "разбивањето" на помали ентитети… Главно, **едните за другите сме "разбивачи на компактното етничко тело на другите"**, односно "вмешатели" во историјата на другиот (расипувачи на идеалното предвреме или нанесувачи на штета).

Кога ова "се знае", не е нималку тешко да се пристапи кон следниот степен на операционализација на митското идеално време. За тоа се потребни неколку полуписмени политичари, полуучени (и редовно непризнати од владеачката структура) историчари, етнолози, антрополози и доволно гладни, сиромашни и изиграни, за сето тоа да го впијат и да веруваат во тоа.

I I.

Нарушителите на идиличната состојба нам не ни фалат. Толку ги има многу што е тешко и да се набројат. Нарушителите и "кочничарите" на споменатиот етнички потенцијал, разбран како "идила" се импутира во другите етноси, во личности и именувани сили, држави, во кодоши и душмани, само не во нас самите.

Основно е дека **едните – за другите функционираме како нарушители,** но исто така тие ги наоѓаме и во странски соседни држави, големите сили, православието и исламот, "Турците", заверите од секаков вид. Неможноста да објасниме како тоа некој нарушил нешто непостоечко (барем неосвестено) нарушил, ја премостуваме со операционализацијата на "тежненијата" на странските држави, иноверните и иноетничките преку наши домашни издајници, кои потпаднеле под влијание, се продале за пари, за власт, за "убавата Петкана…"

Теориите на завера овде се мошне присутни со самиот факт што постојат историски настани, кои можат да бидат (и сé) толкувани мошне произволно, политички инструментализирани.

Македонија го има проклетството на прескокнати фази во сите области. Правдањето на нелогичниот развој дава специфичен контекст во кој разни актери произведуваат непријатели, завереници, издајници во сопствените редови, неможности од географското и геостратегиско опкружување... Тоа е мошне плодна почва за претворање на политичкиот во бајковно – политички концепт.

Секоја тоталитарна власт ја има бајката за сојузник. Типот на водачи, кои ние сме ги добивале, се од типот “поправачи на нарушено идеално време” (дошле на власт на крајот на приказната) и кај просечната популација нема сомнеж во неговото право на власт. Впрочем, повикувањето на грешките на претходниот владар (политичкиот противник), кои оваа власт морала да ги поправи за време на својот мандат е главна методологија за изборите. Прва помошна методологија е повикувањето на гласачите да “не паѓаат” на ветувањата на “лажниот јунак”, кој има за цел да ја уништи оваа држава, па ако дојде на власт ќе биде…

Во современите изборни процеси како нарушители се споменуваат и недомашните фактори – претежно “западњаците” и комшиите. Тоа е одлична методологија за нас во Македонија, зошто не амнестира од сопствениот примитивизам, но има и друга погубна димензија во процесот на осознавање колку многу не знаеме. Основниот постулат на примитивизмот гласи: Многу знаеме, многу можеме, но не нé сакаат. Со тоа е блокирана општествената енергија, која би водела до промени, кои започнуваат со самопризнание за неснаодувањето и неумеењето. Тоа го нуди рајот за бајковната политика, која ги храни нашите примитивизми од сите видови, но најмногу оној дека штетата не настанува од нашето неумеење[47] и незнаење, туку од “другите”, па кои и да се тие.

Тие се едни од арсеналот на “нарушители”.

I I I.

Самата **штета** е и евидентна и релативна. За некои, таа се состои во сведувањето на Македонија само на овој вардарски дел, за некои други таа е во одродувачката политика на федерална Македонија и Југославија, за трети е пресуден одливот на делови од нашето етничко тело во странство, па може да биде во прашање и неостварениот развој, комунистичкото минато, одделувањето од бугарските, српските,

[47] Во периодот од 1982 година, па до денес во цела бивша Југославија циркулираа современи легенди за неостварен туристички развој, неостварен индустриски развој, нови видови завери против благосостојбата на Југославија и Македонија. Основа на сите тие беше “зависта на странците кон нашиот начин на живот”, “Стравот дека, ако инвестираат кај нас, ние ќе станеме индустриска сила, заради нашата природна интелигенција и способности”…

косовските, југословенските и пансловенските “**корени”**, подемократените комунисти, шпиуни (бивши и сегашни)… Кој што го чул повикот за освојувањето на Солун, “најголемиот македонски град”, нему не треба да му ја објаснувам за митските конотации на замислениот ред од точката 2. на овој напис. Никому при ова не му е важно што е тоа меѓународна политика, интересни сфери, сила и воена сила, меѓународно право (и како тоа функционира), актуелен момент, време на формирање на етничкиот идентитет, бројност, развиеност, наука, култура, природни ресурси . . . просто, сите се повикуваат на правда и неправда, како да се тие врвен механизам на дејствување на светскиот поредок.

Во текот на 2004 година АГТИС реализира една игровна активност (скрининг), во која на третираната група (7 одбрани личности, од кои 3 беа препознатливи локални македонски националисти) им беше дадена задача да научат по 9 клучни реченици (напишани на картони) за секоја етничка група или барем група – која пледира на независност (сецесија), во еден европски регион (не така голем регион), а после тоа на една карта на тој регион (регионот се состои од погранични делови од неколку држави) да ги поделат групите “правично” по етнички, државотворни, историски и конфесионални линии. Секој од испитаниците имаше задача да биде застапник на интересите на една таква етничко – конфесионално – историска група и “да се пазари” со другите за територија, но и да употребува “војска” (пулови, од кои секој претставуваше по 1000 војници) прикладно, како дел од “дипломатските” ангажмани. Да скратиме, заклучокот од нашата “ментална гимнастика”, после фазата, каде секој завојува со секого, под најраскошни комбинации, коалицирања, “неверства”… беше дека границите се поставени да не може да биде подобро, зошто сето друго води до “арчење на пулови” и дека што еден “слабо прилагоден” може да расипе, сто паметни не можат да поправат. Да напоменеме: “Играчите” не беа емотивно врзани со тие етноси и територии!!!

Значи, ако се тргнеше по критериуми како што се - “правда”, да се пробаше критериумот да се инсталира како владеечки императив и да се проба да се решаваа “позитивно” правата на сите народи во светот, еден по еден, тогаш на оваа земја ќе имаше 10000 држави, а нам ќе ни дојдеше редот “за третман” некаде околу 2.500 година, нормално, со територијални загуби на наша штета.

Самата штета, која настанала со делувањето на “нарушителот”, кај нас се протега во неколку реални, ирелевантни и бајковни развои. Главно, она што е присутно во политичките говори и мислења (кои

се во процес на комплетирање, но и во фаза на компетиција, дефрагментирање, рекомбинација…) индицира на актуелни и историски трендови.

- “Губитокот” на пиринскиот и егејскиот дел на Македонија
- Рамковниот договор и “штетата” за Македонија (Идеална состојба – унитарна Македонија, со предоминација на македонскот народ; Нарушител – Албанците, албанската мафија, “меѓународната заедница”, “Америка”, НАТО, “Европа”…; Настаната штета – иселување на Македонци, Срби… од ареалите каде живееле; ширење на исламот; припрема за поделба на Македонија…)
- Губење на “античките основи на македонскиот народ”
- Девастирање на идејата за “Голема Албанија”, со кооперација на албанските партии во власта и напуштање на идејата на оружана борба на албанскиот народ…
- Заверите против српскиот народ (многу подваријанти)
- Девастирање на “традиционалниот” начин на живот на Албанците, заради погрешната политика
- Губиток на верата…
- Во поново време: социјално раслојување, осиромашување, невработеноста.. како последица од криминалот, корупцијата (причинители на штета – другите партии, “странците, кои тоа им го дозволиле”…)
- Неостварениот економски развој (виновни се странците, кои не инвестираат во Македонија, судиите, Албанците, кои секој момент ќе дигнат ново востание, “продадените воени структури на Македонија”….)

Едно е основно: Никој не ја третира настанатата штета во рамките на нашите неможности, незнаење, криминализираност… Со тоа, штетата нема врска со нас, туку со нашите душмани.

Сето ова го користи политиката во изобилие, за да ја пертурбира настанатата “штета” каде им одговара (таа е секаде и никаде – таа е етрична) и да ја поврзува со другите партии, странците, комунизмот, демократијата, распадот на Југославија. Тоа се прави на начин што се говори дека ние сме многу надарен, учен, способен народ (секој за својот етнос), но не сме способност да одбереме вистинска политичка опција.

Штетата не се опишува, па нема потреба ниту да се предлагаат решенија. Кога е штетата (сегашната “етерично” лоша состојба) бајковна и предложените решенија ќе им бидат бајковни[48].

Сегашната “штета”, со “невлегувањето во Европа” одлично ќе им погодува на политичките партии пак да окриват некој друг, по правило политичките противници, но и “расипаните евроструктури”, албанското лоби во Европа, НАТОВ – ци со своите геостратегиски игри…

Кому тогаш ќе можеме да му објасниме дека се потребни реформи, нивно забрзување, способни луѓе тоа да го направат и дека тоа ни е сигурен “билет” за влез во ЕУ.

IV.

Јунакот – поправач на штетата: оваа е најтешката точка и суштина на проблемот со политичката бајка. Имено, “кој ќе се **јунак** пронајде”?

Од супстанцијалноста на јунакот (предложени партиски јунаци), неговите погледи, кој му дава пари за кампањите и функционирањето, кој му е политички противник и за што тој се залага и од смислената стратегија “што проаѓа кај народот”, ќе зависи и одбраната теза кое е “златното време”, кој е “нарушителот на идилата”, а се разбира, јунакот е водачот на партијата и партискиот врв, сами тие, или во име на некого.

Во суштина, бајката ја смислуваат тие, или се тоа платени штабови, кои за нивни потреби и пари смислуваат “изборен трик”. При сето тоа, свеста на креаторите на “приказната” е митска, односно секој припадник на одреден народ размислува во моделите на својата култура и средина во која живее, па усвоениот архитип, формата и содржината на идеите (за кои мислат дека се страшно современи и актуелни), со самата нивна социјализација ќе ги обојат нивните напори битно – митски.

Во овој концепт “тоталниот маркетинг” не може да допре, зошто премисите на бајковниот концепт се митски, а на осмислениот маркетинг – рационални и целни. Понекогаш и предизборниот маркетинг

---

[48] Како во бајка ќе произведуваат работни места, ќе даваат повеќе и поголема социјална помош, ќе градат секаде и се… Тоа е основата на нереален лек за нереална штета: Исто како кај шаманите во Африка и домородците во Латинска Америка.

формира или поддржува бајковни концепти и тоа е потполно во склад со основната максима на политичкиот и предизборниот маркетинг: Како и кај секој маркетинг, потребно е да се произведе она што го бара пазарот. Ако пазарот бара економски напредок и вработувања, доволно е да се стави тоа на крајот од приказната, да се најде “нарушителот” на времето кога сите беа вработени (се разбира – политичките противници), па да тргне бајката по својот тек.

Исклучок од ова правило се странските штабови, кои го протежираат својот архитип на нашата ситуација (тие што не живееле кај нас и пренесуваат искуства од своите земји), па обично, тие идеи ни изгледаат некако “странски”, современо и пософистицираните напори за “политиката како стока”, која треба да се продаде, е без поцврста поддршка и исходиште во масите.

И да не е сето ова токму така, свеста на масата (избирачите) функционира спрема митските механизми и секоја политичка информација мора да се сведе во референцијалните рамки на личното искуството кое е секогаш традиционално воцирано, антагонистички – биполарно (добро – лошо, светло – темно, свето – профано, наше – нивно, народно – ненародно, ангел – ѕвер, автохтоно – странско, македонско – бугарско, македонско – српско, руско – američко, жртва – егзекутор, комита – кодош . . . и нивни комбинации) и маргинализирано. Без ова, “обичната народска душа” не би можела морално да се ориентира. Или со други зборови: И божјата вистина мора да се операционализира со помош на емоции, гатанки, поговорки, димензии, број, род.. а камоли политичката.

Следува второто ниво, или процес на самообјаснување на комбинациите на бинарни опозиции[49] и формирање логичките следови, кои треба да прераснат во кохерентна приказна, со што се предизвикува третата ментална (пак базирана на механизмот на предмисловните процеси) операција: митологизацијата. На тој начин се добиваат неколкуте стојалишта:

- јунак со својата војска (јунакот не може да има или да биде дел од група, туку мора да “има” војска[50]).

[49] без некое одредено и големо место за нијанси

[50] Не постои предментална категорија, односно бинарна опозиција “Група” – “Личност”, зошто како архитип се јавува само роднинска група (племе, род, крв), ниту категорија “интелектуална моќ” – постои категорија “војска”. “Војската” има задача да го освои местото – каде е роден јунакот и каде тој не бил признат (“никој не може да биде пророк во сопственото место”, освен со сила).

- лажен јунак, или јунак – издајник, подметнат јунак (обично е тој во врска со причинителот на штетата)
- неприфаќање на понудените јунаци и чекање на својот, во иднината[51]
- избор на “јунак на хаосот[52]” , или човек кој ќе помогне да дојде хаосот (потопот, божјиот меч, огин, војна[53]). Изборот на овој тип антихерој е најприсутен во земјите со неуспешни стопанства, во транзиционите земји, каде падот на моралот, криминогеноста и антисоцијалното однесување се доволен доказ за погрешната насока, па стремежњето кон хаосот е најјако во тие земји, кои и произлегле од некојси хаос (војна) во минатото. Истиот комплекс на мислења во одредена мера е присутен и во земјите со пребрз општествен и технолошки раст, кој ги маргинализира оние што не го следат и каде тој поприма форма на психички оболувања на поединци, формирање и учествување во ултраекстремни организации, верски организации кои го чекаат потопот и кои имаат “чист” антихерој за бог[54]...
- Избор на месијански лидер

---

[51] неизлегување на гласање, пишување пораки на изборното ливче. .

[52] Ова е форма на интернизација и персонализација на личното незадоволство со замислениот, посакуван тип антихерој, кој ќе отвори пат за создавање “од нула”. Ова е и во врска со неразбирањето на еволуцијата на системот, а секако е многу полесно да се разбере револуцијата. Овој принцип ќе го пронајдеме во сите религии и во митовите за потеклото, а особено е потенциран на премините од еден, во друг век, или милениум. На крајот, хаосот е темелна архитипска категорија на **новото**, на казнувањето на гревовите, понекогаш е чисто механички принцип, по аналогија со новото создавање во природата (палење на растенијата, за поголема плодност во иднина) и социјален седатив на неуспешните и незадоволните.

[53] Кај најниските слоеви често слушаме: “Море само нека има војна, па ќе видите”.

[54] Овој принцип се состои од неколку митологеми (митовите се создадени од митологеми): неколку ориентациони архитипови се поврзуваат и творат одредена комбинација, па добиваме: Концептот за “хобо” единката, концептот за исселување на непризнатиот поединец, кој е “неплеменит” и кој еден ден со војска се враќа да го освои местото каде што се родил; митологемата за прием на странци во родот; демонско копиле родено заради гостинската обљуба, комбинирано со митологема каде господ или ѓаволот патуваат по земјата во лик на странец; митовите за копилето, кое го освојува престолот; библиската легенда за бркање на ѓаволот од редот на ангелите; митскиот механизам за сеновитост; продавање на душата…

- Избор на лидер на казнувањето[55]
- Избор на лидер - чувар на родот[56]
- Избор на "лидер – копиле[57]", кој треба да го замени актуелниот лидер и неговата инсталација на моќ, кои се наносители на штетата.
- Новооткриен јунак, кој одамна го започнал своето бајковно дејствие, односно, тој е јунак, кој бил непознат за народот, додека патувал "низ 9 планини и мориња" и трагал по причинителот на штетата и сега (за време на изборите), тој докажува дека има магична помош (божја – понекогаш), го нашол и дошол да го убие причинителот на штета и да го воспостави "првичниот ред". Можно е тој прво да бил познат, но да бил крстен како лажен јунак и сé досега, тој се докажувал дека е тој всушност вистинскиот божји избраник, преку своето магично средство[58].
- Други варијанти и комбинации на елементи.

V.

Во политичкиот жаргон, она што би се нарекло **магиско средство**, или помагач, не може имплицитно да се детектира. Во основа на овие механизми од приказните се верувањата дека подвигот,

---

[55] Тој треба да ги казни "квислинзите" или помошниците на наносителот на штета

[56] Во врска со заштитата на етничките малцинста. Овие најчесто се раѓаат после оружени судири и стануваат "татковци" на нацијата

[57] Копилињата се сметале како избор на фортуната, со извонредно голема мудрост и интелектуална сила, кој се спротивставува на воспоставениот ред, кој е "дете на судбината"… Тие треба да ја заменат старата династија и да воспостават нова – по крв. Големиот број митови за принцези, кои не можат да имаат деца, па наоѓаат новороденче во кошара, на палмин лист, во својата градина, пред портата... се во врска со вакви митологеми. Основно е дека тие мораат да бидат витешки настроени и да им се спротивстават на силните – во име на слабите. И ден денес луѓето, кога се фалат за некоја сопствена мудрост велат: "Море, копиле сум и јас". Такви типови на лидери ние имавме во текот на нашата кратка историја. Во бившата наша држава и Јосип Броз беше лидер од тој вид, барем во фазата кога тој се институционализираше по војната.

[58] Магиското средство можат да бидат некои небулозни ставки во политичката програма, како милијарди долари, кмерско менување на персонал, бесцарински зони, странски капитал…

јунакот не може да го изведе без “онострана” помош, односно дека судбината на луѓето не зависи од нас самите, туку дека е тоа божја волја. Магискиот помагач, во крајна инстанца, е согласност на богот (на онострaната сила) нештото да се изведе, да се поправи штетата, но и повеќе: со тоа се заклучува дека нарушувањето на идеалниот ред е акт и против бога, кој тој ред го создал. Со тоа доаѓаме до еден парадокс, дека богот сам не делува, иако е семоќен, но тоа го прави негов избраник, во негово име и со негова помош, односно, се доаѓа до констатацијата дека јунакот од приказната е божја творба - чувар на идеалниот ред, а самото нарушување на идеалната состојба, е само тест за јунакот и за оние со кои тој ќе владее. Значи: избраниот не може да биде со земско потекло, или најмногу што може да се дозволи, тој мора да е негов вонбрачен син, односно “копиле”, со некоја земна жена. За ова имаме богата потврда во митологијата, каде боговите, во разни форми (златен дожд, бик, лебед, гром, “нагаз”, свет дух..), заведувале земски жени и со нив имале деца. Тоа важи и за потеклото на античките и предантичките херои, а дури и многу владарски лози, во римско време, своето потекло го влечеле, токму од таков акт.

Значи: изборот на јунакот и сигурното решавање на проблемот не се спорни – тие се надвор од нашата моќ, а потврда за тоа е фактот што јунак ќе има во секој случај и тој секако ќе победи.

Во комплексот дејствија за време на политичките избори, секогаш постои верување во исправноста на својот избор, односно постои вера во правилноста на изборот, која не е нималку рационална. Многу е индикативно тоа што партиските активисти (настрана себичниот мотивот за личната корист) и самиот електорат не сакаат да ги земат како битни некои факти од биографиите на кандидатите, кои, во нормални услови, би биле пресудни за формирањето мислење за некоја друга личност[59]. Верата во сопствениот избор е непропорционално голема, со вистинските капацитети и можности на одредена групација и нивните кандидати. Тука е пресудно чувството за “нарушената идеална општествена состојба” и за новиот лидер, кој сигурно ќе го поврати првобитниот ред. Во стратегијата на политичките партии тоа многу се користи, дури и ако се нема сознанија од областа која што ја обработуваме. Битно во нивните стратегии е тоа вештачки да се поларизираат нивните програми, да се создаде еден привид на коренита различност, тој

---

[59] Премиери без работно искуство, министри без искуство и со “погрешна струка”, врвни партиски личности, кои имале работа и со судот, познати деловни хоштаплери, врвни функционери во социјализмот, а сега врвни демократи, па дури и со либерални размислувања, извикани и “прочитани” личности…

капитал да се обремени со негативно значење, а со тоа и противничкиот кандидат. Со тоа се постигнува привид на нагласена нарушена состојба (состојбата е секогаш нарушена) и следи вклучувањето на митскиот начин на размислување. Резулататот се состои во тоа, да се поклони верба во кандидатот кој е позитивен на сите тие оски, односно тој подсвесно да се идентификува како јунакот, кој го има магискиот помагач - **божјата милост и согласност да менува.** Во тој контекст, една од најупотребуваните максими во политичките избори е баш тој повик на промени во име на нарушената состојба. Така промените, во свеста на народот се детектираат како "враќање на старото", враќање на идеалниот бивши поредок, значи - нужно ретроградни.

Магиските средства можат да бидат само нереални, но и некои реални средства се третираат преку митскиот механизам.

Таков е примерот со "Програмата на партијата". Тој технички, празен и популистички акт понекогаш се прогласува за основна методологија за "поправање на штетата". "Програмата" функционира автоматски – како што функционира магијата[60]! При тоа не се битни (нив не ги споменуваат) најважните претпоставки за (барем делумен) успех на една програма, како што се достапните кадри, организациско ниво и институционален капацитет, политичка волја, умешност, меѓународно опкружување, статус – кво фактори, потребното време за законска припрема на барањата на програмата... Така, програмата, која треба да е рационален акт и не само заради нереалните ветувања (ако партијата решила да стави акцент на партиската програма – како главно предизборно средство), добива ирационални обележја. Успехот на користениот партиски популизам е можен само во услови на верба. Вербата може да биде зајакната само ако се дадат иреални конотации на значењето на еден таков акт, како што имавме во минатото со "потпишување договори со народот", кој функционираше како магиски механизам на директна релација и автоматско исполнување помеѓу потребите и нивното исполнување.

Ораторските способности и настапи на лидерите исто така се третираат во тој контекст[61].

---

[60] Ако направам ова – автоматски следува тоа…

[61] Бог говори низ избраникот, но и други митолошки целини како што се "надсвирувањето на ќемане на музичарот (копилето) и ѓаволот, надмудрувањето на Итер Пејо и ѓаволот…

Како магиски помагачи се јавуваат и ЕУ, НАТО, ММФ, други меѓународни институции, слободните економски зони, а понекогаш и странските инвестиции...

VI.

Патување на главниот јунак не е најбитен момент на нашиот осврт, но би требало да напоменеме дека самите патувања на јунаците во бајките, со цел да се отклони штетата има заеднички елемент со сегашните патувања на лидерите и "свитата" по населените места. Патувањата се со цел да се отклони штетата, а самиот проблем никогаш не се лоцира близу дворецот од јунакот, туку тој мора да патува на друго место каде живее штетникот.

Ова говори за еден друг проблем: Штетата ја предизвикуваат странци. И во случај на политичката бајка ова се користи обилно, па се подразбира дека политичарот дошол на местото каде живее штетникот, (самите македонски проблеми се решаваат на патувањата на власта во странство - самити, конференции, на билатерални средби и сл.) односно на местото каде што се поправа штетата (местата каде што има пропаднати фабрики, актуелни проблеми и сл.).

VII.

На крајот од патувањето следува **борбата со штетникот**, **или негово надмудрување**.

Не е тешко да се насети дека борбата започнува со предизвик, односно понуда за доброволно повлекување на предизвикувачот на штетата – во име на првичниот ред или заради божјата волја.

После тоа следи избор на стратегија за борба, која мора на предизвикувачот да му даде предност, зошто тој е "во напад". Често е тоа магиското средство, а уште почесто мотивираноста на правичниот.

Во програмите на политичките партии секогаш се најавува тоа "магично средство" со помош на кое ќе биде победен нарушувачот на идеалниот ред. Најсилните "магиски средства" на партиите доаѓаат од страна или (ако се домашни средства) е тоа поинаквиот морал, поинаквиот стил,

VIII.

Кога е нарушувачот победен, следува фаза на отклонување на штетата и **враќање на првобитната состојба** ("првобитна, но поправена состојба"). Тоа се случува со победата на изборите.

Во врска со континуитетот на “ритуалното расположение” во постизборието можеме да кажеме дека тоа не трае долго. Во тој контекст можеме да ги разгледаме изборите од гледна точка на “обредот на премин” (Rite de pasage) и јасно се гледа дека партиските врхушки, кои победиле на изборите се стремат да го прекинат тоа “ритуално расположение” со предочување на чистата политичка прагма на партиско екипирање на органите на власта, додека новата опозиција секогаш има на ум да го продолжи ритуалното расположение, со продолжување на бајката со внесување нов “нарушител”, за бајката да почне наново.

Понекогаш, некои бајки никогаш не завршуваат (Претседатели – граѓани, нелегитимна власт...). Во суштина, враќање во “златното време” не може да има, па просторот за бајките е повторно отворен.

Новиот, рехабилитиран или - профан мит или Освета на митологијата преку политиката

Хоркхајмер и Адорно го вовеле поимот "дијалектика на просветителството" за да ја објаснат појавата на нови митови и деструктивни идеологии. Така, секој дел од стварноста е подложен на механизмите на митското. Старите митови, кои се избркани од реалниот живот, умирајќи, го оставиле во контактниот простор она што е вечно и непроменливо: **механизмот на митот**, оној човечко – анимален изум, кој застанал на местото од чистиот инстикт и кој си нашол материја за уредување во новото опкружување. **Тоа е големиот пораз на рационалноста.** Митот кој е рехабилитиран со овој пораз е профаниот мит во кој, слично на ***анимизмот кој ги одуховил предметите, овој ги опредметил душите***. Ова е “освета на митологијата” кон општеството, кое сакаше да “ги укине” празноверијата и верувањето.

Зошто не требаше и сеуште не треба да се чепка во човековите верувања? Просто! Митот не е приказна. **Митот е света приказна и не е можно емотивно да се ориентираме без него. Ако го нема – ние одма ќе го создадеме**. Во дамнешно време, целиот живот на заедницата бил санкциониран низ митовите, кои биле правна регулатива на општеството, го одредувале типот на семејството, пристапот кон земјата, моралната структура, начините на лекување и лековитите средства, начинот на работа, структурата на власта, правата и должностите на секој поединец, системот на улоги, односите помеѓу половите, војната и мирот, односно целокупното општество дишело со тие усмени придобивки на “пресната” култура, која

дошла на местото на хордата и инстиктот. За да се почитуваат тие регули, **морале да бидат свети** и да не остават место за интерпретации и лични интереси. Рационалната и митолошката свест се заедно формирани и функционираат нераскинливо. Така, во наизглед безопасна приказна, со која се успива едно дете, него му се вградуваат морални ставови, правци на пожелно делување, врски помеѓу поими, кои логично не се во некоја врска, но и модуси кои задираат дури и во целокупното општествено уредување, односот кон странците, семејството, кон спротивниот пол, кон иноверниците, другите етнички групи, па и кон животните. Понатаму, со приказните се пренесува и начинот на функционирање на нештата (на пример, дека проблемите не можат да се решат без интервенција на некое надприродно суштество, магично средство, или помагач; дека среќата е работа на бога, а не на човекот; дека со прекршување на табуто, или некои други регули, автоматски се иницираат несаканите последици и суштества; дека разрешувањето на проблемот е секогаш некаде далеку - зад девет мориња и планини; дека богатството се стекнува со подвизи, а не со работа; дека за гревот на родителите страдаат децата...). Тие приказни ги дефинираат приоритетите на заедницата, како материјалните, така и духовните, се дефинира општото и единечното. Ова е основа на синтагматскиот синџир, кој детето подсвесно ќе го усвои како црно - бела пожелна константа, па на тој начин ќе делува на основите на личноста, неговите желби, мотиви, идентификација… На овој начин едно дете станува Македонец, Англичанец, Арап… На овој ист начин ќе ни се допадне нашиот животен партнер, иако не сме го замислувале баш така. Митот не го гледаме: Тој работи преку нашите “допаѓања”, преку “она што нé пали”. Дури и положбата на жената во општеството (како “послаб пол”, како “помалку вредни” од мажите) е митски кодирана, па заради тоа се менува толку тешко свесноста за нејзините права (како, кога носители на тој архитип се жените, кај кои емотивен идеал е да воспитаат и однегуваат алфа насилни синови и послушни и нежни алфа ќерки за “гозба на владарите”).

Во новото време, митот е сижејно трансформиран, а механизмите и функциите на ликовите останаа, творејќи нови, современи митови, **нова традиција**. Тоа и најмногу им погодуваше на државните творби, кои секоја своја вистина ја чуваа баш со помош на тој принцип. Огромните противречности во “големите лаги” можеа да се превладаат само со вера во големиот лидер, големата идеа, големите зафати, големата крајна цел, “големото нешто”. . . Тие мислеа дека “прават пропаганда” и никогаш не сфатија дека со тоа прават митови и нова урбана, профана - политичка митологија.

Заклучок

Постојат доволно елементи за споредба **на бајковниот и политичкиот концепт** – барем оној, кој кај нас се користи. Во тој контекст можеме да говориме за бајковни елементи во изборната пропаганда кај нас, било да е таа свесна или не. При тоа не може да се говори само за одредени постапки или инсценирања на партиите, со кои тие сакаат да поврзат одредени наши историски брендови и историски настани за една одредена партија, како што беа користење имиња од нашето историско минато, користени униформи на комити, штитови, знамиња, хералдички знаци, симболи на државата на Александар Македонски или неговите предци, Скендербег, разни народни носии, некогашни идеи (под услов да постоеле – како такви), како што беа повиците за освојување територии заради враќање на некогашна слава и територија на одреден етнос... туку за несвесно политичкото следење на механизмот на бајките во сетирање на целокупната предизборна кампања.

Правилото е јасно: Луѓето, низ митологизираното (ирационално) и маргинализирано секојдневие подсвесно емотивно реагираат на митологијата, која е рамка на предизборните постапки на политичарите, а посебно во непостулираното демократско општество – како нашето, кое дава видливи резултати во мерењата на јавното мнение, а партиите тоа го перцепираат како коњуктурно и го репродуцираат во различни варијанти.

Пораката и формата сé во голема мерка условени од бајковниот концепт на подсвесно поимање на изборите, што од своја страна внесува висока доза на емоции (допаѓања, идентификација) во целиот процес. Тоа важи во сите фази на политичкиот процес - од самото објаснување на нашите потреби, рангирањето на тие потреби, актерите и нивните доприноси, како и околу “лековите”, кои се предложени за нашите болки. Заради тоа, ирационалноста на реакцијата на гласачите на тие пораки внесува голема доза на неизвесност како тие ќе бидат разбрани, дали ќе им веруваат, што ќе “посакаат” и што од тоа агенциите “ќе фатат” на теренот, зошто од тоа, во голем дел ќе зависи и што ќе има во политичките програми и предизборни понуди.

Можеби е тоа суштината на неможноста да се предвидат изборните резултати. Можеби е во тоа и убавината на демократијата, таа актуелна “кутија за бајки” – која има за цел да одговори на потребата на демосот за најмалото можно ограничување на сопствените правата и најмалото тордирање на фактот наречен владеење со организирано општество.

Д-р Трајко Славески

Г-дин Андреј Жерновски

Г-дин Рафиз Алити

Г-ѓа Лилјана Поповска

Г-дин Веле Митановски

Г-дин Коле Чашуле

Г-дин Јани Макрадули

Г-дин Имер Селмани

Креативен тим на АГТИС

Популизам – француски израз или македонска реалност?

Популизмот, како поим е прв пат употребен во Франција во полето на литературата за да означи еден правец или стил во француската книжевност, кога се говори идеализирано и убаво за народниот живот. Тоа е време на романтизмот и на “пасторалната заљубеност” на творците во “откривањето” на својот народ (време на раѓање на нациите).

Сепак, популизмот “е откриен” многу порано, а класичното значење го добива со формирањето на државите, кои функционираат преку изборни модели, односно кога во процесот на доаѓање на власт и “масите”, “народот”, “граѓаните” стануваат делотворен фактор. Тоа е време кога политиката и “игрите на моќта” излегуваат од рамките на тесна владетелска класа со наследен легитимитет и слегуваат пониско, а понекаде дури и до “народот”.

Со популизмот е исто како и со тотемизмот[62]: Кога ќе почнете да го опишувате, тој ќе исчезне и ќе се претвори во нешто друго и час личи на културолошко движење, час како оправдани тежненија кон очувување на народната култура и идентитет, час како обид да се постигне подобро владеење, час како плач над судбината на сиромашните, обесправените…. Тој не е нешто цело и кохерентно. Тој е дел на другите нешта, но има сила да ги подреди на сопствениот механизам. Ако се анализира, многу повеќе ќе се постигне на методолошко рамниште, во делот на структурата или функциите, отколку што тоа ќе го најдеме во самиот опис.

Популизмот е предмет на истражување на научната социолошка и политиколошка мисла одамна и доста е пишувано за неговите транспарентни облици, латентни облици во поопсежни движења (заради тоа е дел од феномените на социјалната динамика), за неговата типологија. Во последно време, популизмот му се спротивставува на глобализмот, во форма на сочувување на посебните интереси на “народот”, очувување на специфичниот и препознатлив традиционален морал, во форма на очувување на правото на посебност.

---

[62] Klaud Levi Stross – Тотемизам данас,

Основното дефинирање на популизмот бил насочен кон неговиот активизам и неговите појавни форми, како движење или политика, која се повикува на "народот" (повеќе како етнос, отколку како демос). Главно, "народот", во популистичките концепти, се јавува или претставува како проактивен и делотворен.

Популизмот може да се појавува во два главни облици: "аграрен популизам" и "политички популизам", со свои подтипови, но основно им е антиелитизмот и "народот"[63]. Исто така може да се говори за "популизам од горе – кон долу" и за "популизам од долу – кон горе[64]". Тој може да биде "регионален[65]", "национален", "етнички", популизам на периферијата"против центарот", унитарен, интегрирачки и сл.

Популизмот можеме да го распознаеме низ комплекси политички идеи, но и состојби на стандардната мисла, кои се базирани на факти и квазифакти од културна, економска, социјална, историска, специфично – институционална, антрополошка, географска, политичка и геостратегиска природа. Самата форма или аутпути на тие популистички движења најчесто е антиинтелектуална, антиелитистичка, вредносно – традициска, со повладување кон доминантните мислења, бољшевистички, антиинституционално поставени, често свртени кон религиски убедувања или кон верските институции, многу пати е антидемократска, антипарламентарна, скептична… Како и да ги препознаеме, овие популистички уредени верувања или движења (макар да се раководени и од една партија), тие подразбираат дека интересите и мислењето на "народот" е на повисоко ниво од било кои можни стандарди, па дури и од стандардот за човековата слобода, право на живот, право на несметана егзистенција… Популизмот подразбира и тоа дека интересите на "народот" можат да се остваруваат и несистемски, и вонинституционално, па со тоа без демократијата како

[63] Milardović, Anđelko: *Populizam i globalizacija,* Centar za politološka istraživanja, Zagreb 2004.

[64] Првиот тип се добива кога политичарите, со цел да останат на власт говорат во име на народот и придвижуваат идеи и маси заради тие сопствени интереси, а другиот тип говори за движења, со помош на кои политичарите можат да дојдат на власт.

[65] Тоа е вид додворување кон гласачите на еден регион, кога политичарите говорат за посебност на регионот од останатиот дел на државата, за очувување на посебните карактеристики, за отцепување од другиот дел на државата или за негова асиметричност во државното устројство.

алатка на промената. Промените и "народните интереси" се остваруваат низ директно делување на лидерот, чиј култ се шири како оваплотение на тие интереси.

Спрема тоа, не е нужно популизмот и таквите движења да бидат "леви" или конзервативни. Тие можат, по суштина, да бидат и потполно радикални или прогресистички (не се мисли на "прогресивни") и да се најдат на било кое место на оската на политичка ориентација.

Карактеристично е дека се јавува во периодите на поголеми општествени пертурбации[66] и тоа како отпор кон промените, модернизацијата и прифаќање на општи светски стандарди и мошне често личи на идеологија ил идвижење од обласѓа на културата или поприма конотации во неа (одбрана на културата на една заедница или етнос од "другите" или од општите светски културни трендови). Зад тие тенденции можат да стојат оправдани стравови и грижа на една класа општествени актери, но најчесто тоа не е случај и него го употрбуваат статус – кво факторите за да ги спречат несаканите промени. По својот структурален облик, популизам е и национализмот, па и национал – социјализмот (фашизмот).

Тој може да поприми и кохерентен облик, па дури и научен, како што е случај со идеолошката матрица на фашизмот: Раселизмот[67]. Харизматичните лидери одат рака – под рака со ваквите квазинаучни идеологии и можеби е тоа единствената потполно разбирлива и разумна причина зошто Европа сака да се обедини во систем на взаемна контрола и соработка[68].

Поголеми и попознати етаблирани радикални популистички движења (не останале само на зборови, туку биле имплементирани) биле популистичко – руралните заедници на Германија, Австрија и

[66] Урс Алтерматт: Промените создаваат несигурност и страв кај популацијата, па заради тоа се спротивставуваат на промените.

[67] Неова основа е пласираната фашистичка идеологија дека границите на државата зависат од виталноста на еден народ – спрема другите, неговата компетициска способност на интернационалниот пазар, способноста да "зема" онолку – колку што му е потребно заради "оправданото" постигнување на доволен "животен простор" за егзистенција на народот. Колку малку требало овие идеолошки основи да прераснат во убедувања за "ариевски раси" и во слепо оправдување на систематскиот геноцид!!!

[68] Европа, која ги "постигна" трауматичните искуства на двете Светски војни и "фабрики за производство на смрт", веќе нема право да експериментира со својата богата и (пак) тотално трауматична историја и со можноста умоболен лидер да дојде на чело на една држава и сето тоа во услови каде, обично намалување на субвенциите на рибарите, студентите или невработените може да придвижи лавини демонстрации, чиј тек само бог и "болен знаменосец" можат да го управуваат, а ниту овие не можат да ги претпоставаат крајните барања или штетата на теренот. Да се има мир, демократија, добро владеење, безбедност, капитализам (имотна нееднаквост) и човекови права во услови кога популизмот не е забранет – не е ниту малку лесна задача.

Чешка[69], Рускиот аграрен антимодернизам[70], лудистичкото движење во Англија, италијанскиот авторитарен национализам и (подоцна) фашизам[71], антиреформски и националистички селски движења низ цела аврoпа…

Инструментализирањето на популизмот за строго одредени цели на владеењето можеме да го видиме во дијалектичките насилни и антидемократски идеологии, како што е марксизмот во руска варијанта и раселизмот – во повеќе варијанти (најпознат е германскиот фашизам, иако оваа идеологија е присутна и силно поддржана во периодот од 1928 – 1945 година и во другите европски земји, па макар како радикален национализам или антисемитизам). Друг вид на популистичка инструментализација е искористување на конзервативните и ројалистичките традиции на една земја и тоа во услови на демократија, во форма на познатиот “голизмот” во Франција, инсталиран после Втората светска војна, заради интересите на претседателот Де Гол за силен претседателски систем, кој би личел на француските славни монархии (макар што на Франција популизам никогаш не ѝ фалел[72]). Популизмот во Америка го има во огромен број облици и најмногу зависи од областите, каде што се практикува, општата развиеност на државата, начините на производство, но и од големината и близината на големите градски јадра, административни центри, комуникациски правци, традициската поделеност на мислењата на “северот и југот”, “истокот и западот” (“популистичка демократија”, аграрен популистички радикализам, WASP идеологии, верски популизми, изолациски партикуларизми, идеологии на “наша работа”…).

Денес, во Европа, главно се судираат две главни тенденции, од која едната е непопулистичката – технократска и идеолошка Европа, а на друга страна се анти – евро – глобалистите, или барем национални движења за поинаква Европа – од замислената во Мастрихт - која се имплементира. Тука говориме за

---

[69] Народниот дух и највисоките постигнувања на националното се постигнуваат во мали селски производно – социјални заедници, со високо изразена солидарност и системи на взаемна помош.

[70] Започнуваат заради традиционалните земјоделски насади.

[71] Италијански одговор на индустриската глобализација, кој немало да поприми фашистички облик без германските влијанија. Карактеристично е дека средната класа била носител на идеите за величината на италијанскиот народ и за изманипулираната “ренесанса” на Римската империја.

[72] Заедно со голизмот го имале и “пужадизмот” – екстремно десно, популистичко движење.

десно – радикален, национален популизам (претежно сé против дефинирањето на своите земји како мултикултурни, против гаснењето и менувањето на традиционалните занимања, менувањето на претежниот карактер на одредени региони…а како алатка на нивните залагања е евроскептицизмот, “народната солидарност”, “работничката солидарност”, антиглобализацијата, кокетирање со нео – фашистички и екстремистички движења, ксенофобијата и национализмот).

Постои и наднационален популизам – базиран на антиглобализам и против работата на највидливите светски глобалитички институции (против “универзалниот тип на демократија”)., кој е многу зајакнат со “интелектуалниот популизам”.

*****

Општа е констатацијата дека Македонија нема некој нов и специфичен тип на популизам и дека тој се надоврзува на стариот еднопартиски идеолошки популизам протежиран пред 1990 година. Тој беше мошне концизен, институционализиран и со силна логистика, исполнителен и со јасна функција: Не да се остане на власт – тоа се можеше и без него, туку да се репродуцира марксистичката идеологија и реалниот живот да се пасторализира, идеализира и поврзе со главните комунистички идеологии. Целта значи, беше да се создаде привид на подобар живот, развој… масовна хипноза, која ги штитеше владарите од сопствената внатрепартиска промена, која беше можна заради поделбата на власта помеѓу републиките, локалните самоуправи, социјалистички сојузи, комунистичката партија, синдикатите и кадровските врхушки и можноста тие да предизвикаат бран на насочен популизам (во тоа беа мајстори) заради промена на некого.

Нашите македонски толкувања на терминот имаат еден поширок дијапазон и како објаснување за популизам се употребени термини како: “Масовна измама”, “непринципиелни коалиции”, “неосновани ветувања”, “лаги”, “масовна хипноза”, “манипулација со сиромаштијата”, “злоупотреба на владеењето”…. Целта е да се дојде на власт или да се владее без конкретни постигнувања и умешност во владеењето. По тип нашиот популизам не е потполно насочен и контролиран, туку се потпира на умешноста на харизматичните лидери и дневната политика. Главно, етничкиот и ксенофобичен популизам од почетокот на деведесеттите години на минатиот век беше заменет со квазиреформаторски и квазимодернистички, квазидемократски, а сега ја имаме реформската и глобалистичка реторика и популизмот на прагмата (модерен неидеолошки популизам, кој се базира на “задоволување на потребите на пазарот”, односно

популизам, кој се состои од ветувања кои “народот” бара да ги слуша, без елаборирање на поширокиот систем на исполнување на ветувањата). Овој популизам може да се нарече “дневен популизам на сиромаштијата”.

Присутните класификации на нашите популизми не се во склад со теориско – поставените во светот. Тоа е разбирливо заради недостатокот на демократска традиција на политичките партии (освен комунистичката идеологија, која е демоде и декласирана), па останува популизмот на партиите да се сообрази со “дневниот популизам на сиромаштијата” и со нивото на општата политичка култура. Тоа значи дека нема да има идеолошко класифицирање на популизмот, туку само на контекстите – во кои тој се употребува и неговата функција (осмислена од политиката). Постојат наши прикладни класификации, а една од поинтересните е поделбата на “црн”, “сив” и “бел” популизам.

“***Црниот популизам***” може да биде ***“фолклорен”,*** кога вашите ветувања се добро познати, се однесуваат на визии, за кои сите знаат дека не се вистинити, но ги прифаќаат како колективна лага и “пожелен стандард со дистанца” (немаат скоро никакво дејствие, заради тоа што се тоа бајковни концепти, на кои “се лепат” само најниските општествени слоеви, иако и тие имаат дистанца кон нив, како што децата знаат дека “прасињата не градат куќи”) и ***манипулативен дневен популизам*** (од него се нагледавме, па нема да го објаснуваме).

“Сивиот популизам” е изразен преку нереални ветувања, за кои се творците однапред свесни дека не можат да се решат на кратки патеки. Партиите на власт обично се правдаат со тоа дека однапред не ја познавале реалната ситуација – преземена од претходниците, дека не владеат сами туку во коалиции, а суштината е во недостатокот на политичка волја проблемите да бидат решени. Во тој случај се креираат илузии на големи активности, силна меѓународна активност, напори да се решат проблемите, “крварат кутри политичари за доброто на народот”.

“Белиот”, т.н. “добронамерен” популизам, се изразува со ветувања, во кои творците на програмите веруваат и се работи за реална и редовна работа на институциите. Овде се работи за поценување на проблемите, но најмногу за наценување на полетната енергија на политичките партии (движечкиот принцип и сила), и кадрите, кои тоа треба да го реализираат. Исто така овде може да се работи за понуди,

кои владеачката гарнитура не може да ги оствари заради некои други причини, објективни тешкотии, непредвидени настани, но најчесто е тоа слабиот капацитет за владеење или слабите тимови за реформи, општествени интервенции, слаба експертска поддршка и планирање, слабости на институции, или поинаку: Заради кашата – што самите ја направиле…. Тоа е исто така “лага”, зошто партиите не можат а да не планираат кадри за реализација на своите планови, па ако ги ветиле, а ги немаат – партиите манипулирале со кадровскиот потенцијал, а ако ги имале – а не ги употребиле, тоа е прашање на позитивна селекција во партијата, што е исто така во спротивност со ветувањата за “најдобрата можна постава” за реализација на ветувањата. Како бел популизам може да се земе приспособувањето на “поголемата лага” на реалноста (нема да бидат 5, туку 3 евра, нема да бидат 12% - туку 8).

Карактеристика на овие “обоени” популизми е дека каков популизам користиш во предизборието, таков популизам ќе користиш во владеењето. Сепак, немањето визии и реални планови ќе ви ја усмери (нужно) сета ваша активност кон црниот и сивиот популизам, а белиот ќе го користите за предизборни намери (“истурање пари и солзи” во краток временски период).

Во Македонија постои и регионален популизам, кој е еднаков со етничкиот и функционираше како основен регулаторен принцип кај албанскиот електорат, додека сега е веќе во доменот на “фолклорниот популизам”. Од друга страна, тој е заменет со популизмот, кој настана со децентрализацијата на власта. Овие видови регионален популизам не би постоеле без основната идеја за голема сеалбанска држава, што веќе излегува од доменот на политичкиот популизам и завлегува во геостратегиски разгледувања. На Балканот тоа е константа, зошто сите држави (па и Македонија) имаат популистички сетови за “големи држави”, а тие приказни ја засегаат и нашата држава. Радува фактот, што овие видови популизам сé повеќе се сфаќаат како **фолклор**.

Читај, разбери, па одлучи...
Read, comprehend, then decide...
политичка програма
политичка програма
политичка програма
политичка програма
политичка програма

С У Б Л И М А Т: АНКЕТА “ТОП ЛИСТА НА НАЈПОПУЛИСТИЧКИ ВЕТУВАЊА”

Целта на анкетата

Да се истражат размислувањата и стојалиштата на граѓанството во врска со популизмот на политичките партии, односно да се истражи какви ефекти имале/имаат популистичките партиски ветувања врз граѓаните и какви ефекти предизвикале кај нив.

Појдовна хипотеза на АГТИС:

- Досегашниот начин на партиски и предизборен пристап до граѓанството и владеење со помош на неумерен популизам **е “на умирање” , не може да се репродуцира** – сам од себе, зошто **го изгубил социјалниот хумус – на кого му се обраќа,** а арсеналот на популизмот е потрошен во сите негови форми. На претстојните избори тоа ќе се покаже умерено, а на следните (ако бидат во редовен рок) парламентарни избори - многу посилно.
- Во свеста на граѓанството, присуството и притисокот од страна на ЕУ во Македонија (понекогаш идентификуван како “странски фактор”) е силен движечки принцип и единствен гарант дека времето на вулгарниот популизам и прекинат раст на демократијата во Македонија е при крај. Тоа е бивалентно и сложено граѓанско чувство, кое од негативно премина во позитивно (споредби од пред 2003 година).

Методологија на анкетата:

Во периодот од 06.04 – 21.04.2006 година спроведена е КОМБИНИРАНА анкета со граѓани и тоа телефонска и теренска.

Анкетата содржеше 17 прашања од кои некои беа со можност за наративни, некои со “мени” одговори, а некои комбинирани. Анкетата беше изведена во градовите: Скопје, Прилеп, Струмица, Битола, Тетово, Охрид, Гевгелија, Велес, Гостивар, Неготино, Струга, Штип, Куманово, Дебар, Кавадарци, Виница, Ресен.

Во анкетата беше користен случаен популационен примерок.

Прашањата – претходно, беа предмет и на пилот анкета од 130 испитаници, но истите не се инкорпорирани во анкетата. Популациониот примерок изнесуваше 800 испитници.

КВАНТИТАТИВНИ РЕЗУЛТАТИ

	Вкупно	Телеф.	Теренски
Вкупно пристапувања	**1555**	**1024**	**531**
Важечки	800	500	300
Не сакале да одговараат	521	362	159
Неважечки	92	59	33
Прекинати интервјуа	142	103	39
% на успешност	**52,04**	**48,83**	**56,49**
Испитаници од женски пол	304	198	106
Испитаници од машки пол	496	302	194
Не одговараат жени	341	219	122
Не одговараат мажи	180	133	47

1. Дали им верувате на политичките партии околу предизборните ветувања?

ДА	НЕ	ДЕЛУМНО	НА НЕКОИ
23	638	67	72

Улогата на "странскиот фактор" во лошото владеење на партиите (дека лошото владеење и неисполнувањето на ветеното е резултат на странското инволвирање) е оценета многу пониско, во споредба со анкетите од 2001 и 2002 година (наши анкети) и мислењето е коренито променето (помалку од 4% испитаници имаа такви коментари). Тоа говори дека нашите политички партии од "странски послушници" се претворија во "наш домашен проблем".

2. Кои партиски ветувања од минатото ви се чинат како најголема намерна лага на партиите…

Содржина	**Сумирање**	**% одговори**	**% испи-таници**
Сите	492		61,5
Не се сеќавам, не сака да одговори, друго.	154		19,25
Вработување по еден член од семејство,	330	19,48	41,25
Друго (најразлични нешта).	250	14,75	11,80
“Промените”: Вработувања; подобрувањето во економијата; рестартирање на загубари; стратешки партнери, бесцарински и индустриски зони, борба со дрога, корупција…	181	10,68	22,62
Милијардата од Васил, Љупчо, Тајван.	118	6,96	14,75
Брз прием во Европа, визи, слободен влез; Брз прием во НАТО.	99	5,84	12,37
Земјоделство: бенефиции, грижа, агроберзи, гарантиран откуп – општо, гарантиран откуп – посебни култури, бесплатна земја, извоз на земјоделски производи во Европа, поволни кредити, друга помош…	88	5,19	11,00
Градење пат за … асвалтирање улици, АМБО, Коридор 8… ветување конкретни активности (несистемски).	87	5,13	10,87
Фер приватизација на државен имот (разни толкувања), чесна продажба на фирми, помош за преструктуирање, дека ќе нема монополи.	72	4,25	9,00
Борба со криминалот, Октоподот, парите од телекомот,	71	4,19	8,87
Странски инвестиции и доаѓање на големи фирми, познати светски брендови.	71	4,19	8,87
Департизација на институциите (судови, ЛС, разни административни институции…)	66	3,90	8,25
Промените на Љупчо	65	3,84	8,12
Трошоците за живот ќе се намалат или нема да се зголемат (телефон, греење, колонијални стоки, струја..)	54	3,19	6,75
Дека ќе направиме Голема држава, дека Албанците ќе живеат заедно, регионализација, децентрализација,	41	2,42	5,12
Албанскиот јазик да биде рамноправен со македонскиот, Албанците да бидат рамноправни, соживот, пензии за борци на ОНА	37	2,18	4,62
Македонија – Швајцарија на балканот, Оаза на мирот (партиски ветувања за нови состојби)	32	1,89	4,00
ВКУПНО ОДГОВОРИ, без “Сите” и “не се сеќавам”, не сакале да одговорат	**1694**	**99,97**	

Испитаниците можеа да дадат повеќе од еден одговор, а и одговорите се сумирани, па потоа рангирани.

На ова прашање граѓаните најпрво ги споменуваа конкретните политички, корупциски, криминални скандали, па после фокусирањето од страна на анкетарот, ги споменуваа одговорите од погорната табела.

Кај Албанците сеуште фигурираат јазички прашања, рамноправноста со Македонците, исполнувањето на Рамковниот договор, вработувања во "државно"... Забележителен акцент беше ставен кај нив и кон ветувањата за подобриот живот, економските состојби.

Прецизно поврзување на ветувањето со личноста и партијата, која го дала тоа ветување имавме само во некои случаи, а тоа се: "Вработувањето на по еден член од семејство" – СДСМ, Црвенковски, "Тајванската милијарда", - Тупурковски, Георгиевски; "Промените од Љупчо", "промените од ВМРО".

На граѓаните не им е многу важно што се ветувало во минатото, туку сакаат да говорат за овие избори и за сегашните ветувања.

Прашања	**ДА**		**НЕ**		**НЕ ЗНАМ**		**ДРУГО**		**Со ваков народ - ДА**	
	бр	*%*	*бр*	*%*	*бр*	*%*	*бр*	*%*	*бр*	*%*
3. Дали доколку партиите би ја прикажале вистинската состојба во која се наоѓа Македонија би изгубиле на популарност?	*337*	*42,1*	*254*	*31,7*	*115*	*14,4*			*94*	*11,7*
4. Дали би гласале за партија, која ветува тешки реформи, кои сите ќе ги погодат и не ветува "брда и долини[73]"?	*345*	*43,1*	*180*	*22,5*	*133*	*16,*	*142*	*17,7*		
5. Дали партиите ги сфатија европските пораки околу изборите?	392	49,0	206	25,7	202	25,2				

[73] "Брда и долини" е најчесто употребуван израз за нереалните партиски ветувања, кои ги добивме во пилот анкетата (130 јавувања, а изразот беше употребен од 56 испитаници), па заради тоа е вметнат во прашањето.

Овде имаме интересен податок, кој говори дека граѓаните во голем дел ја сфаќаат потребата за тешки реформи. Во следното прашање бр.6, граѓаните би прифатиле тешки реформи и тоа во 43,12 % (знаат дека нема "лесни" реформи) и би сакале такви понуди, во кои би се кажало какви, колку долги и колку тешки би биле тие.

6. Дали политичарите во иднина ќе работат само за свои лични интереси?

Мени	Испитаници	%
ДА	707	88,37
НЕ	25	3,12
НЕ ЗНАМ	68	8,5

7. Дали би гласале за листа на партија, во која немате доверба, ако на неа се наоѓа / наоѓаат личност / личности, кои досега не се извалкани, но не се ниту познат/познати во јавноста.

Мени	Испит.	Процент
ДА	307	38,37
НЕ	201	25,12
НЕ ЗНАМ	93	11,62
Зависи од ..	199	24,87

8. Дали мислите дека личното материјално богатство е предност во политиката? Дали би гласале за партиска листа – од партија, во која немате доверба ако ја предводи личност, која е мошне богата или мошне успешна во кариерата?

Мени	Испит.	Процент
ДА	210	26,25
НЕ	218	27,25
НЕ ЗНАМ	41	5,12
Зависи кој е тој	222	27,75
Не е важно богатството	109	13,62

Повеќе испитаници би гласале за непозната и "неизвалкана" личност, отколку за богата и успешна личност (без насоки дали е таа позната, "извалкана" и сл). Личното богатство, кај нас се претвора во хендикеп, наместо во предност. Исто така имавме доста одговори: "Зависи како го заработил богатството[74]". Постојат слични паралели и од "западните" земји.

9. Што ќе се случи ако пак немаме фер и демократски избори?

Одговор	***Бр.***	***%***
Мора да бидат фер	***46***	***5,75***
Не знам	***117***	***14,62***
Политичарите ќе најдат начин да ги претстават како фер	***36***	***4,50***
Ништо посебно - исто како сега, секое чудо за 3 дена	***131***	***16,37***
Пропад, беда, распад, колапс, ќе се влоши сутуацијата	***191***	***23,87***
Народот ќе "стане"	***109***	***13,62***
Нема да има членство во ЕУ и НАТО	***118***	***14,75***
Друго	***52***	***6,52***

10. Дали мислите дека е време за нови политички личности, партии?

Постои конфузија околу "новоста" на неколкуте нови партии, кои се појавиа ова година. Сепак, на голем број испитаници тоа им се допаѓа. Негативно мислење за новите партии искажаа само една четвртина испитаници. Кај Албанците "нови" партии не се популарни.

Мени	**Испитаници**	**Процент**
ДА	470	58,75
НЕ	202	25,25
ДРУГО	128	16,00

Интересно кај прашањето бр.11 е тоа дека само 14,75 % од испитаниците последиците од нерегуларни избори ги гледаат само во тоа дека нема да бидеме примени во НАТО и ЕУ, а поголем број испитаници последиците ги гледаат од "домашна" гледна точка, односно дека нерегуларните избори би реперкуирале повеќе на внатрешен план (23,87 + 13,62 + 5,75 = 43,24 %).

[74] Кај нас доминантен вид на "богаташи" се транзициските, кои не се на цена. Сеуште во арсеналот на "јавен морал" не постои тип на чесен капиталист, стопанственик, деловен човек...

11. Дали мислите дека единствена гаранција за фер и демократски избори е засилениот интерес и мониторинг на ЕУ на претстојниот предизборен процес и нивните закани дека нема влез во ЕУ без такви избори?

Мени	Испит.	Процент
ДА	477	59,62
НЕ	197	24,62
НЕ ЗНАМ	16	2,00
ДРУГО	110	13,75

12. Дали мислите дека тоа зајакнато внимание на ЕУ ќе продолжи и после изборите, заради спроведување на реформите и комплетирање на процесот на транзиција (за да не примат во ЕУ).

Мени	Испит.	Процент
ДА	297	37,12
НЕ	238	29,75
ДРУГО	233	29,12
НЕ ЗНАМ	32	4,00

13. Дали би сакале да прочитате од што конкретно ќе се состојат реформите во иднина?

Мени	Испитаници	Процент
ДА	322	40,25
НЕ	208	26,00
Сеедно ми е	270	33,75

14. Дали во минатите избори имавте:

Одговор	ДА	%	НЕ	%
Прочитано програма Прочитано извадоци	319	39,9	481	60,1
Познавање на партиски понуди од ТВ и др. медиуми	464	58,0	336	42,0

15. Што ви е најважно од ова што ќе го наброиме, а партиите треба да го ветат и реализираат:

Содржина	**ДА**	**%**
Намалување на даноците во стопанството	377	47,12
Зголемување на даноците во стопанството	162	20,25
Зголемување на давачките заради реформи во државата	76	9,5
Ревизија на македонската приватизација	541	67,62
Намалување на бројот на луѓето, кои примаат социјална помош	389	48,62
Зголемување на бројот на луѓето, кои примаат социјална помош	391	48,87
Нови вработувања на државни службеници	338	42,25
Отпуштања на вишокот државни службеници	250	31,25
Рестартирање на загубарите со државни средства	204	24,50
Државата да не го продава државниот имот	477	59,62
Продажба на сиот државен имот	68	8,50
Државата да не интервенира во земјоделието, туку пазарно да се работи	111	13,87
Субвенции, стимулации, регреси за житото	522	62,25
Субвенции, стимулации, регреси за тутунот	470	58,75
Субвенции, стимулации, регреси за сите земјоделски култури	444	55,50
Потполна независност на судовите од политиката	348	43,50
Бирање на јавен обвинител со општи избори	119	14,87

Тие дале високи оценки за сите ставки, каде имаме “државно давање”, односно ниски оценки за ставките, каде државата треба да ги зголеми своите приходи. Исто така граѓаните би сакале да видат “обврска” за државата, па макар да е тоа вработување со буџетски плати (не веруваме дека не знаат дека државната администрација и “буџетарските” организации се превработени).

Одговорите на прашањето “Државата да не го продава државниот имот” (59,62 %) сметаме дека е предизвикано од кампањата против продажбата на ЕСМ и тој процент е сега превисок. Реално, тој процент

идната година би бил многу помал. Тоа важи и за прашањата за регресирање на земјоделските производи (тутун и жито) кои беа силно инструментализирани од медиумите.

Заклучоци

Анкетата во дел ги потврди појдовните хипотези дека транзициските популизми довеле до “отупување” на јавното внимание спрема “фолклорните” популизми и до зајакната сензитивност на граѓаните за “потехнички” и пореални предизборни ветувања. Довербата кон политичките партии е на минимум и ним веќе нема да им биде лесно да пласираат импактна кампања до граѓаните на популистички начин, зошто од самиот квалитет на програмите и предизборната кампања ќе зависи и висината на изборна апстиненција.

Сметаме дека анкетата покажа дека овој пат влијание на изборните резултати ќе има и квалитетот и фокусираноста на предизборните понуди и презентацијата на партиските капацитети за имплементација на програми и реформи.

Потребата од реално претставување на македонските состојби и предочувањето на “патот кон ЕУ” преку реформи ќе биде приоритет и заедно со стратегиите за економски развој ќе биде “добитната комбинација”.

Присуството на евроструктурите во Македонија високо се цени и граѓаните нив ги сфаќаат како сојузник против самоволијата на нашите политичари.

Исто така имаме една позитивна тенденција, која постојано се зајакнува, а тоа е решенијата на нашите проблеми да ги гледаме во рамките на нашите неможности, можности и капацитети, а не за тоа да ги обвинуваме ДРУГИТЕ, што од своја страна ќе ги оневозможи партиите за сопствените грешки и неуспеси (не директно, но евидентно и мошне перфидно) да го обвинуваат странскиот фактор[75], соседите, етнички и конфесионални групи.

Разбирањето на целиот изборниот систем и изборно поведение, како суштина на демократијата не е на некое задоволувачко ниво, а тоа е уште посилно изразено во сфаќањето на улогата на владата и институциите. Друго и не може да се очекува со оглед на реалноста во Македонија овие 15 години. Со ова

---

[75] Својата кулминација таа тенденција ја достигна во периодот 2001 – 2002 година.

предизборните понуди не можат сеуште да бидат ослободени од сликата за “сеопфатно инволвирање на владата” во сé и сешто и нејзино постепено дистанцирање од голем дел сегашни нејзини надлежности – посебно во економијата.

Сите овие фактори ги дадоа одговорите на овој прашалник и сметаме дека се тоа само ефекти на главните “движечки тенденции” присутни во политичкиот и општествен систем, кои политичките партии ги изнајдоа во своите анкети и “ослушнување” на мислењето на “народот”. Колку успешно и кои партии тоа го сторија или ќе го сторат, ќе видиме. Ако се суди “по утрото”, нема многу место за оптимизам.

СОНДАЖА НА ПРЕДИЗБОРНИ ТОП ТЕМИ НА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ

Во рамките на овој проект беше спроведена сондажа на основните предизборни акценти на партиите. Имено, до партиите беше испратен обемен прашалник, на кој можеа да одговараат или целосно или во деловите, кои ги сметаат за важни.

Покрај огромните тешкотии, кои АГТИС ги имаше со пополнувањето на овој прашалник со некои партии, можеме да го изразиме нашето задоволство на соработката и коректниот однос на НСДП, СДСМ, ВМРО – НП, СП, за што сме им благодарни.

Методологија:

Опис на прашалникот:

Прашалниците содржеа 4 батерии прашања, кои покриваа одделни области

Предложените области беа:

- Позиционирање на партијата на оската “лево – десно”, со 5 прашања
- Стојалишта за ориентацијата – спрема предложени ресорни политики со 17 прашања, од кои 17 – тото прашање содржеше “мени” на кое требаше да се одговори со “ДА” или “НЕ”, но и со давање оценка на потребноста и важноста (од 1 – 10).
- Области кои не беа опфатени со прашалникот, а по видување на политичките партии би требало да бидат опфатени (дополнителни 5 прашања),

Текила за народ или црв на сомнежот

- Видување на партиите на кој начин да се креираат програмите и да се избегне популизмот (10 прашања).

Методологијата на прашалникот се состоеше во проверка на декларацијата на партијата, која беше дадена во првиот дел, преку одговорите на конкретни прашања од другите два дела и на крајот, преку "супер проверка", која се состоеше во тоа самите партии да ги споредат сопствените одговори од претходните делови со крајните прашања за популизмот. Тоа ги пропушта нивните проекции низ двојна проверка: Проверка на концизноста на нивните проекции преку ресорно решавање на нивните одговори и "антипопулистичка" проверка.

Делот, во кој партиите конкретно одговараат на "мени" одговорите, со давање на оценка на приоритетноста на мерката го дадовме – онака – како што ни е испратен и може да послужи во анализата на концизноста на партиското позиционирање, како и во оценка на ресорните политики, кои во иднина би се граделе од тие принципи.

НОВА СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА (НСДП)

Партијата се изјаснува **"лево" од политичкиот центар** и припаѓа на традицијата на европската социјалдемократија. НСДП го осудува отсуството на идеолошко делување и позиционирање на партијата што се декларира како социјалдемократска и заради тоа ја носи определбата "Нова".

НСДП смета дека генерално нашата Држава е законски пререгулирана, но во одреден дел не постојат сеуште никакви законски решенија.

НСДП декларира дека "приватниот стопанственик подобро знае", отколку државата, инсистира на прецизно утврдени области на делување на државата и приватниот сопственик, што е во склад со принципите на одржлив развој. Левата ориентација на НСДП може да се види и од заложбите за државна грижа за рестартирање на загубарите и нивно ефикасно вклучување во пазарниот амбиент (загубарите биле продукт на лошото менаџирање од страна на првобитниот сопственик – државата, па е нивен должник). НСДП смета дека е подобро загубарите да се подарат на инвеститори, отколку што се пробуваше (и сега сеуште) актуелите раководни тимови, сами да најдат рецепт за спас – што е апсурд.

Државното мешање во економијата би се ограничило на овозможување нормални услови за работа, преку законската регулатива и давачки, кои треба да имаат стимулирачка, а не лимитирачка функција.

Во врска со прашањето на превработеност на државниот сектор, имаме одговор дека постои превработеност. Како излезни мерки се предлагаат: Детални и реални систематизации на работни места и балансира со префрлање на вишокот од буџетските институции онаму – каде има потреба од вработување. Реално прекубројните, да бидат отпуштени со отпремнини и/или бесплатна прекфалификација или доквалификација. НСДП е одговорна кон ова прашање.

Во делот на законскиот амбиент за предизвикување/логистика на стопанскиот развој НСДП тврди дека регулативата во добар дел ги следи европските стандарди, но не се спроведуваат и почитуваат. Сепак тие ќе донеселе пакет нови закони, како и измени во постојните.

Во одредени случаи приватизацијата на јавните служби (вода, струја, здравство...) ја зголемувала сиромаштијата и цел на НСДП била да ги заштитиме граѓаните без при тоа да ја доведуваме во прашање рамката на пазарната демократија и барем уште во наредните десетина години, државата требала да има акции и удели во компаниите што се од витален интерес за државата - во име на тие општи интереси (државата може и да калкулира, односно да се согласи и на помал процент дивиденда, за сметка на висината на цените за услугите што ги користи населението). За продажба на државните удели секогаш имало време, зашто акциите и уделите што ги поседува се главно во рентабилни компании. Од нив долгорочно може да се остварува добивка, со која би го потхранувала економскиот развој.

Сегашната фискална политика мора да се менува, во нова, во која главниот приход на државата ќе произлегува од **данокот на платите**. Би се менувала политиката и во делот на царините, ДДВ (помагање на инвестициони зафати и нивно ослободување од даночни обврски во определен временски период).

Во државата најдобро функционира монетарната политика, која обезбедува стабилност на домашната валута и ја држи инфлацијата под контрола. Сепак, нивното ниво не соодветствува со реалните состојби: пад(ови) на индустриско производство, низок процент на реализиран извоз, огромен трговски дефицит, континуиран раст на цени на горива, кои се иницијална каписла за зголемување на цените на огромен број производи и услуги... Оттука и потребата од пофлексибилна монетарна политика, која ќе генерира развој (развојна) - стапка на инфлација, на годишно ниво меѓу 6-7 проценти.

Реперни точки, во доменот на економијата, кои НСДП ги споменува се: Проекти за самовработување, поттик на приватниот сектор и на семејните бизниси, воведување олеснителни услови. На прашањето, зошто тоа сега би успеало, односно кои се новите движечки сили и принципи, НСДП споменува дека во содејство на МАНУ и странски експерти би се изградила стратегија за развој. Како потенцијална движечка сила НСДП го смета ангажирањето на сопствениот капитал, кој ќе се добие со реконструкција на буџетот и ангажирање на сопствени пари од населението, во вид на мали акционери.

Околу потребните неекономски мерки за поттикнување стопански развој и инвестиции, како и околу нивна стратегија за привлекување странски инвестиции, НСДП одговара дека нема потреба од донесување нови закони кои ја иницираат и стимулираат приватната иницијатива, туку доволно е функционирањето на правната држава. На инвеститорите (странски) било потребно да им се покаже и потврди дека во државата им е добро на домашните стопанственици и инвеститори. Потребни се даночни олеснувања и регулатива која обезбедува услови за непречено работење.

Приходите на државата треба да опаѓаат од сегашните 30 проценти во однос на бруто домашниот производ, на горниот европски плафон, од околу 15 проценти.

НСДП тврди дека нема да користи било каков популизам, а програмата ќе биде фокусирана и реална иако се свесни дека така напишаната програма може да биде неразбирлива за гласачите. Имплементацијата на програмите и доброто владеење може да се зајакне со популаризирање на партиската идеологија, која ќе ги зацврсти најчуствителните проблеми на **средната класа**, првиот потребен услов за воспоставување на демократските институции во земјата.

Исто така, за **мониторинг на исполнување на изборни ветувања** граѓаните треба да се ослободат и да бидат главните монитори во соработка со професионални НВО, како и странски експерти и институции (вклучително и медиумите).

Зависно од динамиката на ваквите реформи ќе зависи и брзината на пристапувањето во членство во ЕУ.

Во Македонија, имавме доста ниско ниво на политичка култура во изминативе години. Тоа го предимензионираше и досегашните предизборни понуди па многу од политичките партии на власт се соочуваа со реална невозможност да ги исполнат нивните програми и дадени празни ветувања.Околу тоа НСДП ќе работеле на едукација на членството, симпатизерите и широкото граѓанство.

Социјалистичка партија на Македонија – СПМ

Демократска социјалистичка ориентација продолжувачи на богатата традиција на напредната социјалистичка мисла. СПМ, ориентацијата “лево” ја дефинира како политичка слобода, економски просперитет, социјална правда и солидарност. СПМ припаѓа на Европската левица.

И кај СПМ приватниот стопанственик “знае” подобро. Нашата држава била законски средно регулирана и државата треба да се грижи за загубарите. Нискиот степен на економски развој е причина за потребата од интервенции на државата во економијата, со економски мерки, кои ќе стимулираат развој и поволен амбиент за ефикасно стопанисување. СПМ вели дека државата е лош домаќин и не треба да стопанисува, па потребно е постојните удели во фирмите да ги продаде, со исклучок на стратешки важните капацитети (електрична енергија, водата и сл).

Околу економските визии СПМ вели дека е потребно намалување на сегашните даночни стапки и флексибилен курс што ќе стимулира извоз. Стратегијата за развој би се базирала на: Пазарно стопанство што се потпира на домашни ресурси и инвестиции, нов економски развој на база на развој на институциите на пазарната екномија, заштита на конкуренцијата од арбитрирање во пазарните законитости; дерегулација на економијата и ефикасно функционирање на отворениот пазар (заради елиминирање на монополската положба на стопанскиот субјект); Зголемување на образовното ниво; Децентрализација во функција на развој на општествените и стопанските дејности; Монетарна стабилност со флексибилна монетарна политика, слабеење на државната регулатива во реалниот сектор. Како неекономски мерки ги предлага: Интервенција на државата со посебни програми во економски неразвиените региони по пат на намалување на фискалната пресија на стопанските субјекти кои ќе доведат до јакнење на малите и средни претпријатија, зголемување на странски инвестиции; Давање субвенции на стратегиски најважните производни гранки во согласност со политиката на Република Македонија да ги почитува уредбите на СТО; Фукционирање на правната држава; Донесување на нова стратегија за намалување на криминалот и корупцијата преку вонредни мерки и поврзување на сите контролни механизми на републичко ниво, преку слевање на сите податоци, а заради заштита на имотот на државата, стопанските субјекти и граѓаните. Тоа се истите мерки, кои би донеле и странски инвестиции.

Околу прашањето **дали државата треба да ги зголемува сопствените приходи и зошто,** СПМ вели дека треба, но само за развојни цели (заради употреба на истите во економијата, поквалитетен живот на граѓаните, социјална заштита, ученички, студентски и пензиски стандард и др.).

Државниот сектор бил превработен и потребно било преструктуирање во мала и високообразована и технолошки спремна управа.

СПМ смета дека нивото на општата политичка култура и сиромаштијата се погодно тло за манипулации и нереални предизборни понуди. Потребно е барање одговорност за она што е ветеното, преку редовен тромесечен отчет на Владата пред Парламентот.

Околу тешките мерки, кои Македонија треба да ги превземе мошне брзо, СПМ предлага отворено дебатирање за секоја мерка за последиците и предностите.

ВМРО - Народна партија, ВМРО – НП

ВМРО-НП е "десна" - народна партија со демохристијанска ориентација која се заснова врз христијанското поимање за човекот и дава етичка основа за одговорна политика. Како таква припаѓа на семејството партии познато како Европска народна партија, коешто се дефинира како **десен центар** а обединува христијанско демократски, конзервативни народни и народни партии, потпрени на корените на европската цивилизација и со заложба за федерална Европа.

Името, ВМРО ја изразува традицијата на македонскиот народ и неговиот вековен стремеж за своја слободна, самоуверена и независна држава. Вториот дел од името, Народна партија, го означува политичкиот профил на партијата кој се базира на основните начела и начините и методите на делување на современите европски народни партии. Името "народна" се однесува на народот, како основниот најширок слој од популацијата, а во втората смисла на македонскиот народ, како државотворен. ВМРО-НП вели дека носи

кохерентна идеологијата на европските народни партии[76]: Врвна заштита на приватната сопственост, семјеството, социјална пазарна економија заснована и на постигнувања и на солидарност.

ВМРО-НП го спротивставува најширокиот општествен слој на тесниот олигархиски слој што во Македонија е формиран од поранешната комунистичка номенклатура, којашто сега е претворена во негов апарат за одржување.

Постојната државна регулатива е предимензионирана и таа треба да се менува во насока на хармонизација со европското законодавство. Нејзината основна улога да создава амбиент за успешно функционирање на економијата е надмината.

Во стратегиите на сите народни партии е семејството и поединецот, а истото тоа важи и за економијата. Државата не е добар стопанственик, па потребно е да се ослободи од своите удели на начин што ќе ги инверстира во инфраструктурни проекти од најширок интерес и научно-технолошки развој. Фискалната политика треба да го следи правилото: Помали даноци пополна каса, комбинирано со стабилниот курс на денарот.

Основи на стратегијата за економски развој: На краток и среден рок - развој на дејностите коишто имаат најголема непосредна перспектива: модерно земјоделие, градежништво, туризам, текстилна индустрија и услуги на повисоко ниво. На подолг рок развиток на дејностите коишто вклучуваат голема концентрација на знаење.

ВМРО-НП движечките сили и принципи ги наоѓа во самата економија: Ослободувањето на секоја приватна иницијатива преку создавање амбиент во којшто монополите и големите моќници коишто сега влијаат врз власта нема да го загушуваат претприемаштвото. Слободен раст на малите и средените претпријатија коишто ги гледаме како главни носители на економскиот раст и од коишто треба по природен пат да израснат нови економски силни и витални големи претпријатија. Тоа значи дека ќе

[76] Во номенклатурата на народните партии се подразбира дека државата е израз на народните тежненија, што значи дека не е само политичка, туку и “природна” творба на еден народ. Народните партии не се приврзаници на глобализацијата, освен во делот, кој го протежира приватната економија. Тоа е и стојалиште на конзерватизам и номинализам во водењето надворешна политика – значи без мешање од странство.

ослабува непосредното влијание на државата врз стопанството, а комбинирано со стабилност, правна држава, бизнис-клима и амбиент, евро и нато интеграции, слобода... тоа е добитна комбинација за странски капитал. На тоа поле може да им се додадат создавањето на правна сигурност за странските инвестиции, давањето посебни погодности на сериозни странски компании и забрзување и олеснување на постапката за влегување на инвестициите.

Популизмот во изборните понуди може да се намали преку потенцирање на докажани традиционални вредности на нашето општество. Во изборните програми треба да бидат дадени само широко прифатливи цели насочени кон усвојувањето на општите вредности на Европската Унија.

Нивото на општата политичка култура треба да се поправа преку образовниот систем. Потребен е систем на изградување политичка култура базирана на објективни критериуми за оценување. Ако сето тоа внимателно им се објасни на граѓаните, не мора да предизвика тешки негативни последици.

И партиите се дел од општото политичко милје и кај голем дел од политичарите нефокусираните ставови произлегуваат од незнаење.

Социјалдемократски Сојуз на Македонија – СДСМ

Во минимално потполнетиот прашалник од стана на СДСМ може да се разбере дека партијата себеси се гледа како носител и симбол на левицата во Република Македонија, а самата социјал – демократија ја гледа како единствен светски признаен пат кон градење на демократска и социјална, фукционална држава.

Од 2003 година, СДСМ била полноправна членка на Социјалистичката Интернационала, организација кој ги обединува сите политички партии со социјалистички или социјалдемократски предзнак од целиот свет. СДСМ има статус член -набљудувач во Партијата на Европските Социјалисти.

СДСМ ја гледа Македонија како “средно регулирана” земја, а околу прашањето “кој знае подобро”, одговорот е дека треба да постојат и двата одговори: “Приватниот стопанственик” и “државата”.

Државата не треба да се грижи за загубарите, туку - преку законските рамки да создаде силна превентива од постоење на загубарите, стимулирајќи ја работата на претпријатијата преку одредени олеснувања. Со организирана грижа за загубарите од страна на државата, таа ќе стане учесник во поттикнувањето на неодговорноста кај работодавецот и неговата негрижа кон почитување на работничките права.

Околу популизмот во предизборните програми и понуди, СДСМ смета дека употребата на популистички методи во изборните понуди е знак незрелоста на една политичка партија и дека граѓаните можат да го разделат реалното од популизмот, па затоа, во изборните понуди никогаш не се служи со популистички методи.

Околу прашањето “дали нивото на општата политичка култура погодува на користењето на нефокусирани, општи и предимензионирани предизборни понуди”, СДСМ одговара дека во минатите 4 години Владата ја подобрила севкупната политичка и безбедносна ситуација во земјава, што, од своја страна, обезбедило услови (“за прв пат после 15 години независност”) политичките партии да се фокусираат на стратегиите за економски развој (“да не преовладуваат безбедносните теми, меѓуетнички односи и интеграција на Македонија во меѓународните институции” – како досега), што најверојатно би значело дека веќе не постојат реални причини за повторно користење на популистички стратегии и понуди[77].

СДСМ смета дека партиите треба повеќе да гледаат на општите државни интереси, отколку на сопствениот рејтинг. Тоа било применето и овие 4 години во потезите на Владата – предводена од СДСМ. Тоа е одговорот на прашањето: “како една политичка партија да биде искрена со граѓанството, а да не ја загуби популарноста”. СДСМ била свесна за состојбата во земјата и пред самото превземање на овој мандат, како и околу патот што требало “да се изоди”. Така, СДСМ се залагала за спроведување на реформи, за кои однапред се знаело дека нема да бидат популарни меѓу граѓанството и чекори, кои не се на линија на општото расположение во земјата. СДСМ смета дека е тоа одлика на зрелост на една партија. Тоа резултирало и со ситуација Македонија да е “пред вратите на Европската Унија” и дека граѓаните ќе знаат да го ценат фактот дека нивниот рејтинг е свесно жртвуван за доброто на државата.

---

[77] Наше толкување

Како одговориле трите партии на прашалникот (ПР = ПРИОРИТЕТ: 1- најнизок до 10 – највисок)**:**

Прашалникот беше испратен и вратен пополнет	ПАРТИЈА – став и оценка					
Прашања	**НСДП**		**СПМ**		**ВМРО-НП**	
		ПР		**ПР**		**ПР**
Заштита на сето земјоделско производство **НСДП: Во земјоделството престојат реформи кои точно ќе ја детерминираат оваа област** СПМ: **само на стратешките**	**Да**	**10**	**Не**	**-**	**Не**	**-**
Високи царини на возила и машини	**Не**	**5**	**Не**	**-**	**Не**	**-**
Заштита на сите домашни производи	**Не**	**8**	**Не**	**-**	**Не**	**-**
Стопански судови	**Не**	**5**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Слободно чување оружје во домот	**Не**	**10**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Данок на имот за фирмите	**Да**	**4**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Зголемување на надлежностите на полицијата	**Не**	**8**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Нормирање на јавната потрошувачка	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Намалување на ДДВ	**Да**	**6**	**Да**	**10**	**Да**	**-**
Отпуштање на државни службеници	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Вработување нови државни службеници	**Не**	**10**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Мерки за легализирање на сива економија **ВМРО – НП**: *Сивата економија се јавува заради ограничените можности за работење и вистински може да се намали единствено со создавање на општа поволна бизнис клима*	**Не**	**8**	**Не**	**-**	**Не**	**-**
Помала ригорозност на економска регулатива	**Да**	**8**	**-**	**-**	**-**	**-**
Укинување на Агенција за перење пари	**Не**	**5**	**-**	**-**	**-**	**-**
Дерегулација на катастар	**Да**	**6**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Укинување на сите монополи **ВМРО – НП:** Во соодветна законска процедура, правилна проценка, детерминиран временски интервал	**Да**	**10**	**Да**	**10**	**Да**	**-**
Отпуштање со давање средства од девизните резерви	**Не**	**7**	**Не**	**-**	**Да**	**-**

Прашалникот беше испратен и вратен пополнет	**ПАРТИЈА – став и оценка**					
Прашања	**НСДП**		**СПМ**		**ВМРО-НП**	
		ПР		**ПР**		**ПР**
Данок на луксуз	**Да**	**10**	**Да**	**5**	**-**	**-**
Закон за земјишен минимум	**Да**	**8**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Јавни избори за Јавен обвинител	**Да**	**10**	**Да**	**8**	**-**	**-**
Укинување на јавно правобранителство	**Не**	**10**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Доекипирање на Јавно правобранителство	**Да**	**10**	**Не**	**-**	**Да**	**-**
Ревизија на приватизација **<u>ВМРО – НП:</u>** Процесот веќе во најголема мерка е завршен, санкционирање на потврдена криминална приватизација	**Да**	**10**	**Да**	**6**	**Не**	**-**
Отпуштање на дел од полицијата	**Не**	**4**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Државен испит за сите високо образувани СПМ: **vraboteni vo administr.**	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**Не**	**-**
Формирање земјоделска берза	**Да**	**10**	**Да**	**5**	**Да**	**8**
Либерализација на коморско организирање	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**10**
Дерегулација и приватизација на поддршка на МСП	**Да**	**5**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Намалување на бројот на корисници на социјална помош	**Не**	**7**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Агенција за меѓусекторска координација на реформи	**Да**	**7**	**Да**	**-**	**Не**	**-**
Ригорозни тестови за способност во Јавна администрац.	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Зајакнување на проектна апликациона процедура во сите владини сектори	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**4**
Укинување на сектор за евроинтеграција	**Не**	**10**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Зајакнување на сектор за евроинтеграција	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Еврообврзници за откуп на долг	**Не**	**4**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Инфлација од околу 8% **СПМ: постепено воведување** **<u>ВМРО – НП:</u>** Мора да биде многу помала од порастот на БДП	**Не**	**5**	**Да**	**-**	**Не**	**-**

Прашалникот беше испратен и вратен пополнет	ПАРТИЈА – став и оценка					
Прашања	**НСДП**		**СПМ**		**ВМРО-НП**	
		ПР		**ПР**		**ПР**
Закони за конкуренција во банкарството	**Да**	**10**	**Да**	**8**	**-**	**-**
Отворање на пазарот за сите интересенти во телефонијата (дозволи)	**Да**	**10**	**Да**	**10**	**Да**	**2**
Неповратни државни донации за модернизација на приватни капацитети (осовременување) **СПМ: давање повратни донации без камата**	**Да**	**8**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Повисока парична помош за социјално загрозени	**Да**	**10**	**Да**	**8**	**-**	**-**
Државни инкубатори за поттикнување на вработување	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Наградување на извозот	**Да**	**5**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Приватизирање на голем дел владини агенции	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**3**
Упростување на сите закони и намалување на нивната габаритност **ВМРО – НП:** елиминирање на арбитрарноста	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**10**
Ослободување од сиот владин имот	**Не**	**4**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Отфрлање на владиното долгорочно планирање во стопанството	**Не**	**8**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Смалување на распонот на можната законска казна	**Не**	**6**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Државна банка за микрофинансирање	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Подобрување на владината организациска структура **ВМРО – НП:** висок приоритет но недоволно ресурси	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**8**
Повеќе самостојни органи на државната управа	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Независни системи за проценка на имплементација на владини мерки	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Дериватност во финансирање на општините (спрема тоа колку данок собрале и колку наплатиле давачки) СПМ: **издвојување на средства за поттикнување на развој на недоволно развиени општини**	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**

Прашалникот беше испратен и вратен пополнет	ПАРТИЈА – став и оценка					
Прашања	**НСДП**		**СПМ**		**ВМРО-НП**	
		ПР		**ПР**		**ПР**
Нелинеарно наградување на државната администрација **ВМРО – НП:** посебно значајно, но првин треба да се изгради систем за вреднување	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**Да**	**-**
Фонд за поддршка на извозот	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Гарантни и фондови за почетен капитал	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Укинување на царински давачки за производи што не се произведуваат кај нас	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**Да**	**4**
ДДВ да се плаќа по продажбата на стоката и услугите **ВМРО – НП:** претходно треба да се усоврши системот за контрола	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**2**
Зајакнување на инспекциски служби заради сива економија	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Укинување на пензиските бенефиции за Пратениците	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Инволвирање на странски стручни институции и организации во изборот на директори на позначајни институции	**Да**	**7**	**Не**	**-**	**Да**	**5**
Прифаќање стручно партнерство со НВО - и во важни државни работи	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**3**
Јавни овластувања на НВО – и	**Да**	**10**	**Не**	**-**		**-**
Програмско, а не проектно финансирање во науката и културата **<u>ВМРО – НП:</u>** и едното и другото, во зависност од спецификите	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Не**	**-**
Твилинг едукација на високи раководни кадри	**Да**	**7**	**Да**	**-**	**Да**	**3**
Затворање на седниците на Парламентот за јавност	**Не**	**6**	**Не**	**-**	**Не**	**-**
Поголеми синдикални права	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Инспекторите не смеат да вршат инспекции во своето место на живеење СПМ: **да се воведе принцип на флексибилност на цело подрачје на тие инспекции**	**Да**	**10**	**Не**	**-**	**-**	**-**

Прашалникот беше испратен и вратен пополнет	ПАРТИЈА – став и оценка					
Прашања	**НСДП**		**СПМ**		**ВМРО-НП**	
		ПР		**ПР**		**ПР**
Огромни овластувања и одговорност за директорите	**Да**	**7**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Правична застапеност во експертски институции	**Да**	**7**	**-**	**-**	**-**	**-**
Најмала месечна плата за министер - 200.000 денари	**Не**	**8**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Формирање на "државен" дневен весник и владин ТВ канал (од буџет на РМ) СПМ: **само државен, а не владин канал**	**Не**	**10**	**Да**	**-**	**Не**	**-**
Субсидијарно решавање на голем број владини задолженија (префрлање на ЛС), обемни дерегулации, приватизација на голем број надлежности	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**-**
Одредување на монополска положба и антимонополска регулатива надвор од државните институции	**Да**	**10**	**Не**	**-**	**-**	**-**
Приватизација на работите на државна статистика **НСДП:** систем на мерки со кои ќе се спречува злоупотребата **СПМ:** само департизација **<u>ВМРО-НП:</u>** Ако не се успее да се превоспостави квалитно работење	**Не**	**10**	Не	-	**Да**	4
Одделување на поголем % од буџетот за наука **<u>ВМРО – НП:</u>** Изразено висок приоритет, но крајно неефикасен менаџмент на универзитетите, каде што е сконцентриран најголемиот дел од науката	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**8**
Дисперзирање на државна администрација	**Да**	**8**	**Да**	**-**	**Да**	**6**
Намалување на квотата за упис на студенти	**Не**	**8**	**Не**	**-**	**Не**	**-**
Интегрирање на сите универзитети во еден СПМ: **со дисперзија** **<u>ВМРО – НП:</u>** Потребно се за земја како нашава 5-10 државни универзитети	**Не**	**8**	**Да**	**-**	**Не**	**-**
Увозни контингенти	**Не**	**7**	**Не**		**-**	**-**

Прашалникот беше испратен и вратен пополнет	ПАРТИЈА – став и оценка					
Прашања	**НСДП**		**СПМ**		**ВМРО-НП**	
		ПР		**ПР**		**ПР**
Купување жито по светска цена	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Развој на трудово – интензивни бизниси	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**6**
Потполна либерализција на медиумски простор	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**10**
Директни спогодби со големи инвеститори	**Не**	**10**	**Не**	**-**	**Да**	**6**
Поголема заштита на македонските малцинства во странски земји **ВМРО – НП:** Потребите се големи, но можностите се ограничени	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**5**
Зајакнување на соработката помеѓу органите за истражување и прогон	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**-**	**-**
Концесија за формирање земјоделска берза	**Да**	**10**	**Да**	**-**	**Да**	**4**
Формирање министерство за иселеништво	**Не**	**5**	**Да**	**-**	**-**	**-**

ПЕТ ПОТРЕБНИ ПРАШАЊА (кои требало да ги поставиме) – **"Десетки"**		
НСДП	**СПМ**	**ВМРО - НП**
Социјална правичност	Дали треба да се продава националното богатство?	Воспоставување на посебна категорија, *експерти*, во органите на државната управа;
Мултиетничко општество	Дали треба да се продаваат стратешките капацитети?	
Држава на општествена благосостојба	Има ли реформи во здравството?	Разделување на чисто административните од задачите со висока стручност
Окрупнување на земјоделско домаќинство	Дали во РМ треба да има само еден службен јазик?	
Меѓународна политичка соработка	Дали во име на народот може некој да преговара за името на Република Македонија?	Целосна реорганизација на менаџментот на државните универзитети
		Создавање на Универзитетски клинички центар

ИМ СЕ ЗАБЛАГОДАРУВАМЕ НА НСДП, СДСМ, СПМ И ВМРО – НП ЗА УЧЕСТВОТО ВО АНКЕТАТА

Балансирање политички програми

III. “НЕСЕРИОЗНО ЗА НАЈСЕРИОЗНАТА РАБОТА НА СВЕТОТ”

Предизборен ораториум Македонија

Автор: Инвита Минерва[78]	**Суфлер 1**: Дојавко Кодошларов (Бугарија)
Вице Автор: Manuela Dolce Integratta (Порторико)	**Суфлер 2**: Говоринка Алапачиќ (Србија и Црна Гора)
Сценска адаптација: Агенција “Сé сѝ знам”	**Суфлер 3:** Билбил Тастеровски
Изведува: “Pandemonium politicum”	**Инспициент**: Под Контрола
Диригент: На заговор за недело	**Превоз:** “Бугарски Воз”
Солисти: Сите до еден	**Отворање**: Сицилијанка
Сценографија: Atalenta Deficito Scrupulo (Бразил)	**Озвучување**: Агенција “Големо уво”
Костимографија: Робинзон Крусо (Пуст Остров)	**Беграунд:** Кавалерија Популисто Рустикана
Сценографија: Саши Ми Сако (Јапонија)	

Содржина

Увертира: “Мала ноќна брканица”,	**Интермецо:** Изложба на валкан веш
Adagio: Изневерено	**Продолжено интермецо**: Кикирики, семенки
Став Прв: “на Дур”	**Финале:** “Кутијокршачка”
Став Втор: Con Fuerre & Avrio Enlargemento	**Завршеток:** Турски марш надвор
Прелудиум: Начекување на солистот	

Ожалостени: Целокупно граѓанство на Македонија, со фамилиите.

Изненадени: Цела Европа и останати роднини

Картите се продаваат насекаде!

Ако не дојдете, ние ќе дојдеме кај вас!!!

[78] Против волјата на Минерва, значи: Без талент

Правила за работен тим, кој подготвува политичка програма:

1. Шефот е поставен од лидерот.
2. Кога не е поставен од лидерот, тој е поставен по негов налог од некој – кој го поставил лидерот.
3. Бирај го тимот така, да секогаш може да им се блокира работата.
4. Улогата на тимот не е да направи добра, туку само политичка програма.
5. Кога има несогласувања, придржувај се на правилото бр. 1.
6. Не поставувај правила за работа, зошто може да се случи навистина да профункционираат.
7. Не запинај многу: Бројот на личностите – кои ќе бидат одговорни за успехот на програмата при изборите е обратно пропорционален на трудот што го вложиле за програмата да биде добра.
8. Ако мрморат неодредено, лидерот сеуште не се изјаснил за програмата.
9. Ако ти ја кудат работата – премногу си конкретен и програмата е проверлива.
10. Ако ти ја фалат програмата, програмата е лоша, но ја пофалил лидерот.
11. Ако те фалат тебе, си испаднал будала.
12. Ако те поддржат - си работел туѓа работа.
13. Каењето за нешто што ќе го кажеш на работните средби е истопропорционално со каењето за она што си го премолчал.
14. Политичката програма е истата од минатите избори со некои измени, кои не се твоја работа.
15. Програмата треба да ја прави мрза, зошто ништо битно не може да расипе, а и да сака – го мрзи.
16. Кога не знаеш што да напишеш, нека биде во стилот дека “трендот продолжува”.
17. Слабата меморија е главна методологија.
18. Кога има несогласувања, разговарај долго, по секоја цена и во недостаток на заклучок - ќе го земете оној од пред 4 години.
19. Тајната е во искреноста: Кој еднаш ќе ја избегне – успева!
20. Добра методологија е и следната: Какво седиште – такво гледиште.
21. Мери 5 пати, па скрши го од колено.
22. Тимот мора да има барем 3 дена, за да има време да ја промашиме темата.
23. Не пишувај ништо конкретно во програмата, зошто може да стане читлива.

24. Мораш да внимаваш што ветуваш, зошто може да ти се испушти и нешто реално, па никој да не биде задоволен со тоа.
25. Колку помалку работи тимот, му треба повеќе зборови да го оправда своето неработење.
26. Ако земеш стручни луѓе во тимот – нема да им се допадне на читателите или нема да ги разберат. Ако земеш нестручни луѓе, може да им се допадне на читателите, без оглед на тоа што е пак неразбирливо. Ако помешаш стручни и нестручни луѓе, програмата ќе им се допадне на читателите, а нестручните луѓе нема да разберат што сакаат стручните, но не е важно, зошто ниту читателите нема тоа да го разберат.
27. Ако тоа не го разбере ниту лидерот – полна капа: Програмата е успешна.
28. Ако програмата може да се оцени како реална – таа е промашена.
29. Ако програмата може да се оцени како нереална – таа е промашена.
30. Ако програмата не може да се оцени – таа е промашена, но не нуди факти за тоа да се докаже.
31. Програмата е светилник за 4 години владеење, за недоумиците што сакале да кажат авторите.
32. Ако ветиш конкретно – нема да исполниш.
33. Ако ветиш нереално – нема да исполниш.
34. Што и да ветиш - нема да исполниш.
35. Што нема да исполниш, криви ќе бидат: Претходната влада и опозицијата.
36. Лепачите на постери немаат место во програмата.
37. Ако лепачите ги наречеш “млади и перспективни кадри”, тие влегуваат во партиското планирање
38. Немој да те заведат фактите!
39. Обемноста на политичката програма е обратно – пропорционална со читаноста.
40. Најсебичните и најопортуни желби замотај ги во што повеќе солзи за судбините на луѓето.
41. Не штеди на солзи за сиромаштијата на народот.
42. Не мрази го политичкиот конкурент: Направи сите други да го мразат.
43. Обвини го конкурентот за се она што и ти си го правел.
44. Објави војна на сите негативни појави – кои мислиш да ги правиш додека си на власт.

Storia d’un amor

Секој има storia d’un amor.

Ја имам и јас. Пред да сакате да се самозапалите, ве молам слушајте го заплетот, може да биде интересен за некој, кој не бил на власт. Ете – реков! Мојата најголема љубов беше власта.

Ја запознав на една од оние романтични вечери во партијата, една од оние обични вечери, кои се претставуваат во презент симпл, кога во 19,^{00} како и секоја вечер, таворевме и говоревме нешто колку да исцрпиме напнатост, додека го чекавме претседателот на партијата да не преброи, како квачка пилците и го пиевме одвратното кафе на “кафекуварката” – волонтер – знаете од оние со вишок машки хормони, конфликтни до ПМ…. Низ чадот од цигарите, толку густ што глувците шетаа со гас – маски, гледавме незаинтересирано и се насмевавме лигушко љубезни, при некој поглед… “и”… “така, а?”.

Тогаш се појави ТАА, во лик на еден благотелешки мекотелец, со интелигенција од дресиран вучјак и отровност од австралиските медузи, најглупавото што претседателот можеше да го пронајде, а се нарекува човек: “Ајде, те викаат”. На сите ни затрепери срцето и секој мислеше дека нему му се обраќа шашливиот мутант. Секој сѝ рече во себе: Еве се исплати осумгодишното лигушење и тони смрдено кафе, километри оговарања, пакости, лаги, слушање за бизнисите на нашите сопартијци. Ајде бре – ми ја стави раката на рамо, со искуство на удбаш. Киселите фаци на штотуку освестените “колеги” извлекоа по еден смев – како да го вадат од газната жила. Јас тргав да ја почувствувам власта или “да ме стават во машина”… Но во машина веќе бев ставен и веќе со мене ја играа онаа игра “ќе бидеш“ и “кој ти кажал дека ќе бидеш“? Нема друго: Тоа беше тоа. Ми честитаа, ми кажаа колку многу се залагале да бидам баш јас, зошто “работата” барала “работа”, а не заебанција, дека јас сум како створен за работата.

Да скратам, нашата љубов – како и сите искрени и длабоки љубови беше кратка, но слатка… исполнета и ми ја галеше мојата душа: Широка, но празна – како степска пустина.

Таму каде ја однесов мојата љубена, како што девојката од соништата ја носиш во некој хотел – мислам “работата”, беше од оние места на “патот на парите”, кои треба да се процесираат до “поголемите”, но со разумен Пазар: Не се пет, туку три. Не дека се снајдов, зошто ништо слично не сум работел, не дека ме сакаа, но ги вкусив сите оние салтанати, кои одат со тоа место и лагата извонредно годеше… Бргу дознав што мислел Нушиќ со Госпоѓата министерка, како тоа од плата се купуваат коли, се реновира

подома, научив како да не се срамиш што работниците една година не зеле плата, додека парите стигаат со светлосна брзина, како се фаќаш дека ги читаш рекламите за одмор во Египет… како стануваш дестилирано гомно во една цела септичка јама и само фактот што сите околу тебе се најмалку исти како и ти или полоши, те држи буден – да не паднеш во занес.

Јас не се променив и останав исто такво говно каков што бев, но околу мене имаше многу промени. Така сфатив дека со мојата љубов не блудничам само јас, туку и сите мои роднини. Целото опкружување ми личеше на латиноамеричка серија, како виртуелна стварност… Дневно слушав стотици кодошлаци, сите лигуши ми станаа инвентар во канцеларијата, слушав по десетици “бизнисмени” со препорака, на кои “сјајната идеа” им се состоеше во тоа една папка да ја пишеме по 300 денари, да им дадам репрезентација по 20 евра, со скапи роковници за да си ги пишуваат макитe… или еден нужник да се гради по цена од облакодер, да ја вработам свеска му на непостоечко работно место, за тој да ја вработи мојата свеска… Одеа дотаму што имаа идеи да им ја продадам матичната зграда за џабе и мојата фирма да биде под кирија кај нив…

А ти? Ајде одбиј! Овој го пратил Петко, оној – Трајко, едниот ми се колне дека брзал од состанок во Скопје кај “Големиот”, за да се видиме, оти големиот ми порачал….

Попатно фатив и љубовница, односно таа одела со работното место, како што одела и книговодителката, која “си ја знаела работата”, па јас не морам да измислувам топла вода, како што одел и шоферот – кодош на Големиот … Драмата не се играла без пропишаните ликови.

Додуша, малку ги изненадив сопартијците кога помагав иако не морав… знаете од оние безопасни душички на кои само им треба 7 – 8 иљади денари да преживеат, да го пратат детето на факултет (макар не знам дали со тоа им направив услуга или пакост: Да учиш а да не се вработиш), да “не го дриблаат” за обичен печат или да не играат пинг – понг на релација општина – катастар – суд…

Сепак, добро оценија: Јас немам килер инстикт и чувство на припадност на “лукавите лигуши” и префинет такт да не говорам искрено, туку “ќе видеме”, да ме нема кога ме бараат за непријатна работа, да ги терам бившите колеги да ми персираат (оти така требело), да не се вреѓам кога ми го полнат багашникот со зајре, а “нишчо не требало” да платам…

Од мојата бивша љубов (или манија) не ми остана детето, пријатните спомени и меланхолијата подгреана со вино. Ми останаа гласините дека не сум се снашол, дека сум сакал леб преку погача, дека сум

сакал да глумам Дон Кихот и Милошевиќ во исто време…. Ми остана горчливото сознание дека политикантите на раководни места се такви зошто им дозволуваат да бидат такви, ги стимулираат и ја исмеваат резистентноста на мајмунарии, човечкиот пристап, привлечното сознание дека не мора да се промениш и да си ја работиш "работата" како работа, а не како фетиш. Навистина, јас не смеев да бидам чесен, но и во тоа имало потребрен "подобен" степен на градација: Морало да си многу нечесен и да имаш специјален менталитет, најверојатно створен во семејството уште од мали нозе.

Сега, си ја работам мојата стара работа, потрошен како ловџиски фишек, но надвор од сите партиски калкулации… како човек, кој ја "продал" својата најголема љубов – барем во оваа партија… а сега има некои нови, па….

Лаѓа било она: Само еднаш срцето сака…

Интерпретација на интервју од "бивш љубовник": Стево Хирошима

Кога Стево Претседателот правеше изборна програма

Стево: Простете што каснам!

СИТЕ: Недоволно!

Стево: Бев во Скопје да земам визија за Грција, еве сега се враќам…

СИТЕ: Мораше?

Стево: Па ме викна Лидерот, да ме замоли за некој заговор за дело за некој негов...

СИТЕ: Тој е во Германија

Стево: Знам, знам… но тоа по телефон…

СИТЕ: Одеше во Скопје за да се јавиш по телефон? Сигурно и германската канцеларка му се придружи во молбата

Стево: Не, не тој ми се јави на пауза од разговорите, а канцеларката само ме поврза со лидерот, каква секретарка има германскиот премиер!

СИТЕ: Да не ти се јави телепатски?

Стево: Да, да преку сателит.

СИТЕ: Ах!

Стево *тргна кон полиците со книги, божем бара некоја одбрана:* Е сите сте тука, убаво сте се спремиле… абре Анче, бриши ги книгите по полиците

СИТЕ: за да не се дознае од кога не ти се користени.

Стево *го фаќа чаршафот од масата, на која е видео - бимот* **:** Ова овде е видео – бим, со негова помош можете…

СИТЕ: да проектирате сé она што не сте сработиле.

Стево: Ајде, де, ајде… што сте толку на крај срце… да видите какви идеи имам за изборната програма, еве ќе ви проектирам еден… мислам, имам еден клик во повер поинтмент.

СИТЕ: Истиот од лани?

Стево: Истиот, ама малку преправен, па она беа локални избори, а ова се парламентарни… вие не правите разлика?

СИТЕ: Не кога си ти во прашање.

Стево: Е тоа е доверба. Сега гледајте и научете нешто. Најдов некои многу добри идеи од некој стар писател Марфи.

СИТЕ: Има бензин овде близу?

Стево: Еве ја првата изрека *“Тајната на успехот е во искреноста. Кога еднаш си ја избегнал, си успеал”*. Ова ви говори дека искреноста е многу битна работа и за да успееш мораш да говориш вистина. Ова ќе го сфати народот. Потоа, овде имаме уште една слична: “*Грам имиџ вреди кило вистински способности*”. Е ова е навистина јако и јас се препознавам во ова. Тоа значи… малку е замрсено, а? Ме бидувало за вакви работи секогаш. Тоа значи дека грамот го правам кило, значи произведувам, а што?

СИТЕ: Ќе се налутиш ако ти кажеме.

Стево: Слободно речете, мене вистината не ме вреѓа никогаш.

СИТЕ: Ти произведуваш…

Стево: Ама тоа сега не е битно, оти работиме, нема само да се фалиме, народот треба да не фали. Значи се договоривме и за втората фроскула (овој израз ми го кажа лично еден амбасадор, а значи “многу, многу,

многу паметна идеја”). Сега третата фроскула: “*Никогаш не и го препишувај на злонамерноста она што адекватно можеш да го објасниш со глупоста*”. Е ова е за нашите противници, пошто нема да водиме само позитивна кампања, па и тие нас не оцрнуваат. Со ова сака да се каже дека глупоста е злонамерна, односно дека злонамерноста е глупава и ние нема да ги нарекуваме нашите противници глупави, ниту ќе бидеме злонамерни. Од нас ќе зрачи позитивна енергија.
Ете, се договоривме. Да не има и други идеи некој?

СИТЕ, *не им веруваат на сопствените уши:* И што ќе правиш со овие фроскули?
Стево: Ќе им ги дадам во централа, за таму и тие нешто да научат, заедно со програмата за развој на Прилеп.
СИТЕ: Блазе си им, ќе го завикаат Прилеп Копукхаген**.** А нешто друго да испланираме и да им пратиме?
Стево: Може, може. Таму имаат некоја глупава програма, со акцент на контрацепција на економски развој. Јас му ја кажав мојата програма и тие одма се насмееја од олеснување и ми рекоа: “Ех Стево, Стево… да имал татко ти презерватив тогаш, немало….” Но татко ми бил чесен човек и не купувал такви скапи коли, тој имал Фиќо”.

Насоки за настап на ТВ, околу изборната програма

(да се користи во пропишани дози, за да не се навлечете)

- Внимавај, кога нештата ги нарекуваш важни: Ништо не е кој знае колку важно, а многу малку нешта се важни. Што е важно за народот и тој самиот не знае.
- Внимавај, кога многу добро ти оди разговорот: Ако некои работи, од кои си се плашел дека можат да тргнат наопаку, не тргнале наопаку, за тебе би било многу подобро да тргнале наопаку.
- Кога ги делиш луѓето на два вида, сети се дека постојат два вида луѓе: оние што ги делат луѓето на два вида и тие што не го прават тоа. Ти биди од вторите.
- Биди скромен: Труди се да изгледаш страшно важно.

- Не влегувај во расправии, но ако те приклештат, постави ирелевантно прашање, а потоа навали си се́, задоволително смешкајќи се, додека твојот противник се обидува да разбере што се случува. Потоа бргу промени ја темата.
- Внимателно слушај додека другите расправаат за проблемот. Потоа, "фати се" за некое офуцано тврдење и со него закопај ги.
- Не допуштај да те заведат фактите. Пред фактите и боговите молчат, но што имаме ние врска со нив.
- Ако велат дека крадеш - повикај се на законот, постапката и судските институции
- Она што не се случило, а требало да се случи, третирај го како да се случило, а не требало баш така да се случи;
- Кога статистиките не ти одат во прилог, немој да се сложиш со нив, но влечи капитал од неслагањето на твоите соговорници, кога статистиките тебе ти одговарале, а тие не ги признавале.
- Кога тоа ќе се случи прашај: "Објаснете господине, дали вие го признавате овој извор на податоци или не"? Без оглед што соговорникот ќе одговори – прогласете го за превртлив.
- Ако сте доведени во мат позиција, опуштете се, бидете шармантен, говорете за некои симпатични работи, кои немаат врска со разговорот. Само мал број луѓе ќе знаат дека сте матиран, а огромен број гледачи ќе се сетат дека сте биле многу лежерен и симпатичен.
- Ако некој ви рече дека вашата изборна програма е општа, застарена, неоригинална…. Вие тогаш анализирајте ја неговата програма и ќе дојдете до ист заклучок.
- Говори што помалку. Колку повеќе говориш - толку повеќе "лупаш" глупости.
- Давај им збор на соговорниците и постојано прекинувајќи ги со кратки упади. Моли ги да ти одговорат на нешто, а потоа смеј се на одговорите.
- Спорете околу најневажните делови од програмата на противникот, за тој сам да се закопа со најважните делови, кои се најтешко остварливи.
- Не викајте на ТВ: Народот не знае многу, но знае дека нетовареното магаре најмногу рика.

Како креаторите на политички програми се инспирираат од народното творештво

1. Архитип на политичар: Ињо Арамија.
2. Архитип на политичарка: Тодорка (“Никој Тодорка не позна дека е Тодорка девојка”).
3. Македонски стратег: Ибе Паликуќа.
4. Визија за иднина (футуристичка традиција од ѕвездени патеки): Клингонците пак се собираат во Танушевци, Ромуланците ќе ги намалат во судството, но ќе ги има во банкарството.
5. Стратегија за војската: „Извади бомби и патрони, па потепа, мила мале, целата потера”.
6. Антитерористичка стратегија: Сардисале, сардисале...
7. Патување до Европа: “ Спремај ми го, мила мајко, брзото коњче (индицира на тоа дека има и споро коњче).
8. Предизборни активности: “Мост ми ѕидаја 9 браќа во Кратово”.
9. Недоумици на лидерите: “љуби ли ме, мами ли ме”.
10. Странски инвестиции: “була ли си ил гркинка”.
11. Стимулација на тутунари: “Филиза, мома убава дели свои фотки”.
12. Осовременување на кампања: “Рока мандолина” на 5000 вати.
13. Ветерина: Болна легнала, болна легнала (бакнувала лебед).
14. Борба против болестите на зависност: Елиминација на коњот, што го носи газдата право во меана (коњ алкохоличар).
15. Унапредување на земјоделие: Развој на свињарство и свињарии (свињи, кои бараат тартуф и свињи кои бараат мито).
16. Обавештајна служба: Веруше Паша купил шарена дурбина (Фросина ја гледал кога шетала полугола низ дворови, од високите чардаци).
17. Промашени инвестиции: “Спреми Фросе вечера” (Фросина била стипса и не сакала да даде гаге вечера). Оваа била многу по владината политика и селамот од Веруш Паша не го третирала како пат кон европа.
18. Банкарство: “Во влашкото мало жолти порти високи”.

19. Загубари: “Меса сечам соколи си ранам”.
20. Приватизација: “Дали ти стига мојата љубов”.
21. Фрагментација на партиско членство: “Учи ме мајко карај ме како да ја вратам Лилјана”, “Туѓината пуста да остане”.
22. Трансфер на пратеници: “Што да правам, што да чинам кога е лоша мајка ти”.
23. УЈП: “Сношти сакав да ти дојдам”.
24. Судство: “Ленче болна лежи, оти Дане не ја сака”.
25. Обвинителство: “Старо и младо сеир гледаат”.
26. Партиски каравани: “По пат одам за пат прашам, кој пат води Мариово”.
27. Службени патувања: “Еј море Дончо мераклија”.
28. Вработување: Имала мајка, имала, до девет сина убави”.
29. Сива економија: Дончета пак го фатија” (што да товарел одма го фаќале).
30. Шпиони и издајници: Еднаш Дончо го пакувал и Гоцета и му спакувал нешто во самарчето, но го фатиле (ги поткажал Коле Неделковски).
31. Унапредување на човекови ресурси: Стратегија да учат во твилинг (англиски, компјутери, потперување...). Едно партиско “либе” (“лимбе” на бразилски) учело англиски со дечкото (Ду нот сед гуд најт), па си збореле англиски за најс веда, вундерфол најт фор лове. Исто така работеле и глаголи со УСЕ – користење... пак време, пак користи драги ти мене и ...
32. Неускладеност на владини сектори: “лимбевците” се заебале, ги видел со шарениот дурбин Веруше Паша.

Потребни вештини за да се стане пратеник:

- Да е меѓу 8 и 88 години;
- Да е од машки или женски пол;
- Да не е (многу) осудуван (до 15 години);
- Да е жив за време на мандатот (да има психодизичка кондиција);
- Да има распоред на очи – така да е секое од нив на различна страна на носот.

Оглас:
Се бара дератизатор за потепуење на молци од нашата предизборна програма.
Оглас:
Се бара изработувач на нови корици за стари предизборни брошури.

Хирошимско искуство со партиите

Партиите се страшно транспарентни, отворени за соработка, комуницираат без проблем, организацијата на работата им е супер и кога ќе пратиш допис, кога ќе се јавиш - нема никаков проблем, секретарите и секретрките им се “бомба”…

Партиите исто така сфаќаат дека е време да престанат да нудат популистички визии и сега сакаат да направат многу фокусирани програми, за да ги понудат на народот.

Топломер молам! Човеков пролупал.

Но Први Април е далеку, па вицот ни пропадна.
Ова погоре е најдалеку од вистината.
Партиите “ги фати” дежа ву.

Можеби е тоа затоа што имаме партии на власт, па сé на власт и немаат време да сé занимаваат со граѓански ступидности, а другите се партии – не на власт, кои се однесуваат како да се на власт, заради тоа што вежбаат владеење, за кога ќе дојдат на власт. Па како да работат со тебе, кога “го точат” духот и имиџот, за кога ќе дојдат на власт.

Партиска структура, субординација, ред на постапување…. Но, ова не е Данска? Ако работиш со партиите, ти требаат “дестина” мобилки од партиски “потркуши”, зошто никогаш не знаеш кој - што работи во партијата, кој е за што задолжен, кој е од што променет и за што друго ставен, кој живее со сек-

ретарката на лидерот, милата им кафекуварка, која најмногу се гледа со него (лидерот) и може да ти заврши работа повеќе отколку првиот – под него… упс, не мислевме на сексуалниот партнер, зошто тој најмалку има шанси да е “под него” во изборна година.

Ако бараш така – подобро не барај (вака на овој феномен ни одговори еден бивш “арслан за спиди гонзалес оперејшн”: “Кој ги мати бре, лигуши што се фалат дека со лидерот се гас и гаќи. Дај ваму… кој ти треба? Овој? Па јас на овој му средив да се види со него (лидерот). Што прави сега? Се фали дека се другарчиња? Мене бре министерот лично ми командуваше по мобилен… какви команданти, какви шефови… јас сум закон за сите нив”!

Но прво за процедурите.

Најпрво, дописот до партиските седишта ви е џабе трошење време и пари. Ретко од која партија знаат дека примиле “некаков допис”, зошто “селекцијата” започнува во поштата (“овие цело време пишуваат до партиите, дај да прочитаме што им праќаат… Мирче! Еј Мирче, ова не се затвора.. ова писмово… ај кој ги мати, ќе го метнам вкорпа”).

После тоа на ред доаѓа волонтерка - секретарка (во стилот: “Еј знае некој некоја невладина АГТИС… да не е од нашите?)

Ако го примиле, тогаш е во некој куп хартија, под услов секретарката да не го однела дома за потпал.

Пин – линковите, кои им ги сервираат информациите на “вторите” ешалони, кои одлучуваат за по-малечките работи – во име на лидерот, ги земаат навреме дописите, за да имаат време да ги зафрлат. Тие сега имаат само една идеја: Како на листата, како на повисоко место?

Заради тоа е потребна…. Што? МЕДИЈАЦИЈА.

Ние до порано го нарекувавме “фаќање врски”.

Врските работат без врска. Прво ќе Ве заборават, па потоа (кога повеќе пати ќе ги потсетите) тие ветуваат дека “работата е готова”.

После тоа настанува молк: Не се достапни за вас на телефоните, сандачињата им се полни…. Туку, еден ден ќе Ви се јават и ќе кажат… “Доставено е”.

Тоа значи дека работата е пак вратена кај секретарката – секретарот и процедурата започнува наново.

Одлучување на лице место, овластувања да одлучиш во име на партијата? Нема шанса! Сé е централизирано кај лидерот и тој нема време “да дише”, заради недоверба во сопствените луѓе, па камоли да погледне сé она што му стига по пошта. Но, ниту дава друг да одлучува.

Што да правите вие, кога ве “гази времето”? Втор МЕДИЈАТОР! Алелуја!

И тогаш, ви текнува судбоносната субсидијарност: Најниското ниво на власта, која може да ја заврши работата. Кој тоа? Да, точно: Локалната самоуправа, односно ОО на партиите (“одоздола - кон горе”). Ова судбоносно “ДА”, ви вреди колку и топка снег во снежно невреме. Како метод “одоздола - кон горе” функционира во француски верзии на предигра - и само толку. “Помалите” се доволно големи и легенди во сопствената глава, а плус тоа: “Што овие местат”, “кој знае за кого работат”, “боже што им текнува дури ние се бориме за власт”, “Кој финансира Сорос, а? И... што ви рекоа да правите?”

Еден “медијатор” се загрижи и за глобализацијата, што “странците” сакале со ова, зошто никој не давал пари за џабе (“ето видиш“, типот ја откри шпијунажата).

И? Операцијата започнува наново.

Така, леле… ние решивме да си го фатиме за другарче Баросо, па тој “одозгора” да ни помага, зошто само така ќе ја прескокнеш фантастичната партиска организација, која е орна “да ве откачи”, да вети и истовремено да ве заборави, “да собере” информации од вас, за нешто што нема да му треба ниту во лудило. Ех, пред колку време Ордановски од Форум пишуваше за македонскиот етеричен дух, кога есејот го започна со прашањето: Зошто е потребно да го чекираш багажот три сата пред полетувањето? Одговорот? За да имаат време да ти го изгубат.

А... попатно, и Баросо кажа дека партиите требало малку од малку да “оладат” со понудите - како татковците да им се Кашоги, Рокфелер, Гејтс и Шеикот од не знам каде... Тоа дефинитивно нé зафркна скроз: “Ете, му се испушти на Баросо што сакале европјаниве. “Ве офираа а?”.

Но, замислете сега, да завлеземе во поинаков след. Да заборавиме на патешествието до вториот – третиот ешалон на лидерот и да замислиме дека (како што се случуваше) некој го чита вашиот допис.

Хорор: Па зошто ваков проект, па кој финансира вакви глупости, и што сакаат сега со ова, па вас невладините ве има 1500, кој да разговара со сите вас (замислете да знаат дека нé има 6000)… Тука медијаторот ја “брка работата” и сега вие сте “добри дечки” (а дека во АГТИС повеќето се од женски пол?), па ајде ќе разговараме. Закажување? Ќе се чуеме! Јас утре немам време, па да се јавите од понеделник? Понеделник е најубавиот ден за политичарите (ама идниот).

Да замислиме дека и тоа е поминато! “Лидерот го виде она… вашено… дописот (се гледа дека заборавил што пишувало) и ќе ви одговориме писмено (ние пак мислевме со димни сигнали).

Чекај, чекај… па пак чекај, чекај… Ајде пак медијаторот; Ајде, тој пак на второ – ешалонистот, ајде тој пак е зафатен, па не е, па чекај, па повуци – потегни…

Е дури тогаш станува сериозно: Политички момент, едни зафатени што се опозиција, едни зафатени што се позиција…

Дури на крајот ќе добие некој од второ – трето ешалонистите напад на искреност: Види бре мали! Уште не се изготвени партиските листи, уште нема датум за избори, никој не знае дали таа емисија ќе ни треба или не, никој нема време да се занимава со тоа, зошто сите се во трка за позиција на листа, гледаш дека медиумите се распаѓаат од кавги, гледаш дека има тутунари, светлини и темнини, гледаш дека секој ден имаме по три прес конференции…. Не ти е… вака… глупаво толку да запинаш? Полека! Ќе се среди со датумот, со листите, со изборите, па после тоа барај некој таму во Прилеп да си напраите емисија, интервју… Тоа ти е локална работа, сега е локалното многу важно, оти е битно…. Што прајте бре таму со тутунскиот? Се испотепавте, човек не може да ве пропатува, туку само да ве прелета од блокади… Добро и ние не сме поарни овде, ама….

Надеж? Да, сеуште ги има и меѓу нив (политичарите) чесните, деловните, незанесените, кои од сигурната маргина сакаат нештата да променат, исто како и вие (не е дека не сакаат да бидат на власт, но сеуште сметаат дека мора да постои некој ред, некоја чесност, па макар и од македонски тип). Тие одма ќе се јават на телефон кај некого, ќе пробат нешто да помогнат и ќе ве изненади дека го прочитале вашиот меил. **Да ги има повеќе такви...**

Сметајте дека (откако дебело ќе ја завршите работата на сите страни) потребно е да чекате најмалку 1 месец за партиите да ви одговорат. Попатно, треба да потсетувате за да бидете сигурен дека

нема да Ве заборават, дека не е ставена нова секретарка - волонтер, дека не започнале оговаркања, кои ќе ве декласираат тотале.

Ете, заради тоа странците бараат организации - кои имаат многу врски, заради тоа се проектите скапи, заради тоа е добро да имате пријатели на организацијата... Тоталитаризмот е со тврдо срце, а демократијата со тврд слух.

Препораки за патешественици, кои мислат да работат застапување:

- Мошне е важно најпрво да прочитате се што можете за темата – за која сакате да разговарате со политичарот, но наместо да демонстрирате капацитет, најдобро е да молчите и да покажете дека “не сте од вчера” само кога разговорот ја губи смислата;
- бирајте го најниското можно ниво – на кое можете да ја завршите работата;
- не грижете се: “Работата” секако ќе дојде до “големите”, зошто “малите” немаат храброст да ја завршат без “шефот”, но нема никој да ве обвини дека “прескокнувате нивои”;
- говорете дека почитувате субординација, а од друга страна изиграјте ја на било кој начин;
- слободно можете да им ласкате на политичарите – тие тоа го сакаат;
- дознајте какво образование има планираниот соговорник и се друго што можете за него – тие со задоволство разговараат за теми – кои им се познати;
- добро е политичарот да знае дека имате лесен пристап до медиумите;
- не реагирајте на “топло – ладно” однесување, туку храбрете ги соговорниците “да се истишат”;
- правете се изненадени од нивните одговори, кога не се работи за експертски прашања;
- слободно жалете ги заради нивната зафатеност и напорен живот;
- користете факс;
- пред тоа јавете се да обезбедите дека некој има за да го прими дописот;
- користете меил, само ако секретарката ви го каже лично;
- проверете дали точно ви го кажала меилот (користи: “д”, како Данска, “т”, како тутун...)
- не праќајте атачменти и нека се отвори сиот допис веднаш;

- користете само лесни компјутерски техники за електронска комуникација (немојте да праќате работи во ексел, корел, ЈПГ и ниту случајно нешто компресирано);
- преферирајте личен контакт;
- запознајте ја секретарката, „човекот на вратата“, со нив бидете љубезни, па дури и покажете солидарност, во смисол „ние припаѓаме на иста класа“;
- ако ви требаат информации, направете (ако имате прилика) сојуз со луѓе од партијата, кои не котираат високо кај шефот (знајте кој му е на кого конкурент за нешто важно партиско);
- прво имајте сензибилизативен состанок, во кој ќе објасните што саката и не барајте одговор
- закажете повторна средба, а спрема тоа колку бргу ќе ја остварите - ќе мерите колку сте интересен за партијата;
- на вториот состанок бидете конкретни и пак не инсистирајте на одговор;
- дури на третата средба побарајте согласности;
- писмената согласност не мора да е иста со усмената, но ако не можете да добиете писмена согласност, задоволете сé со усмена;
- ако брзате, не барајте писмена согласност (ќе потрае барем 1 месец);
- имајте доста време за “повуци - потегни” и дописите прајќајте ги на почетокот на проектот;
- проверете кој - со кого е скаран, за да не го споменете во разговорот (мора да споменете дека ја знаете „работата“, партиската структура..., инаку ќе „ве мотаат” со лесни финти);
- имајте и резервен медијатор (политички, медиски, стручен);
- најдобри медијатори се лекарите (сите кај нив имаат мака);
- ако ви требаат информации барајте некој „бивш„, кој е налутен на актуелното раководство, но него не го споменувајте никако во разговорите;
- сé што барате нека не е многу амбициозно;
- ако е амбициозно - нека не троши многу време за да се прочита;
- нека вашата активност не бара големи подготовки;
- не трошете ги предвреме проектните пари за хонорари и плати (земете плати, ако ви остане - на крајот од проектот) да не ви притребаат и подоцна - надвор од предвиденото;

- внимавајте на дневните настани и неделниот распоред на владини и партиски настани, па не закажувајте ништо во таков ден;
- кога имате закажано средба, прво јавете се неколку дена пред тоа, после тоа јавете се ден пред средбата, уште еднаш - утрото пред да одите на пат. Тоа ништо не ви гарантира, ако се работи за "големи партии";
- најдобар начин со "големите партии" е да користите медијатор, па сета постапка со досадувањето преку мобилен телефон да му ја правите него – за тој да врши притисоци на другите;
- не потценувајте ги ситните партиски шрафови, шофери, партиски оределени лекари… Тие можат да Ви завршат големи работи;
- големите бркаат најмалку работа, освен ако не сте им потребни;
- ако си поминете со лесно – загрижете се;
- сфатете: Не е толку лошо! Ако ви опишеме една постапка за регистрација на ДОО, каде стои дека државни институции си ја работат таа работа - како редовна, а сета работа ќе ја завршите вие, ќе сфатите дека во политиката тече мед и млеко;
- **НЕМОЈТЕ ДА СЕ НЕРВИРАТЕ!**

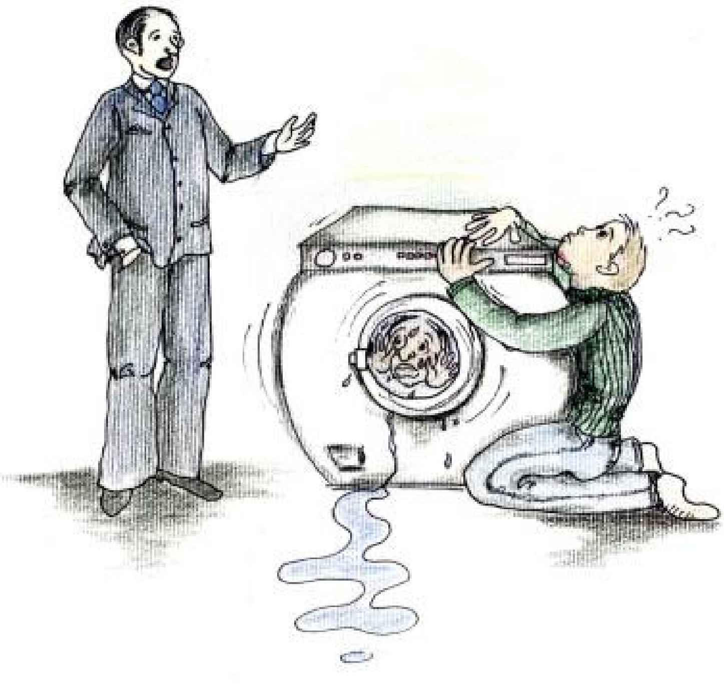

Мали, не се йерай̄ ш̄ака мозоци

Pre-election Month of the Golden Fish
Published by: Association for Citizen's Tolerance and Cooperation (ACTAC) – Prilep
ACTAC, Prilep, 2006

The front cover page:
By the idea of Hiroshima Group, Caricature by Aleksandar Taseski: "Golden fish"

The back cover page:
By the idea of Hiroshima Group, Caricature by Aleksandar Taseski: "Washington of 1$ bill and his children"

For the publisher
Aleksandar Cvetkoski

Editorial Board
M.A. Pare Zareska
Aleksandar Cvetkoski
Zaklina Basheska
Snezana Savoska

Organization
Blagica Cvetkoska

Computer preparation
Biljana Temelkoska

Translation – English language
Sonja Adamcheska

Translation – Albanian language
Nurie Selimi

Web version
Dejan Kumpanioski

Illustrations
Aleksandar Taseski
Natasha Jarich
Toni Chatleski

Lecture
Dushanka Dimevska

Photos
Pece Tosheski

This book was published with the support of the Foundation Open Society Institute Macedonia - FOSIM

This book is final part of the ACTAC's project: "Preelection month of the golden fishs"

PRE – ELECTION MONTH OF THE GOLDEN FISH

www.stisnizelba.com.mk

АГТИС/*ACTAC*
Prilep, 2006

I. PROJECT SUBLIMATE: “Pre-election Month of the Golden Fish”

General problem that the project treats:

Populism set political electoral programmes and electoral campaigns, which do not present a base for monitoring of the governance and “lighthouse” of the four years of state development.

Scoped area:

- The essence of the democracy[79]
- The general political culture of the actors in the electoral process
- The style and content of the electoral campaigns

The project aim:

Contribution on demystification and decontamination of the political electoral campaigns and (especially) electoral programmes of the political parties from **populism**; Contributing to improving the **political and democratic culture** of the actors into the electoral processes.

---

[79] **The early democracy** fails to: To establish, postulate the political and legal institutions on democratic order; Keep, advance or create a civic and a value ambient where those institutions could legally function; Achieve knowledge enough about the values of civic society; Create social humus for growing the democracy (refers to the citizen as a social nucleus).
Characteristics of the pre-democratic society: A lack of civic postulated system; Its linkage by the individual code (instrument of the idea of freedom, democracy, civic system for selfish aims of a person or political party-business class); There is no organized participation with exception of by criminal, nepotistic or political party-ethnic base; The civic organizing is in its nucleus and has no capacity to parry the political and criminal organizing; The institutions start to look like the individuals who are exploiting them for their own benefit; A lack of faith into democracy; The political party regime becomes a personal regime; The political parties foster intellectual and media quasi-elite; The different democritic tactics are practiced, and the indicators of state advancing are under regime of pseudo-modernization.

The project strategies:

Motivating the political parties, experts from the field of politics, media and leaders of opinion before the phase of production of the political programmes and strategies for political campaigns with purpose to starting a process of thinking and changing the almost traditional modules of thinking of the politicians in connection with the style of the electoral campaigns.

The approach:

Laughing at "the fairy tale" populism campaigns; Request for the politicians to answer concretely on the relevant questions and needs by focused and non-populism visions and strategies; Insisting on the parfectly clean legitimacy[80] of the chosen ones; Methodology, "We do know what you are doing – please do think of something else"; Emphasizing the approach on different levels of political programmes – directed for different aimed groups; Insisting on putting in and explaining the political ideas, which depend on and by the theory about the general political options and the theory of political system.

The starting project indicators:

- **Sabotaging the electoral process** without distraction of its legality and form;
- **Causing damageable effects**, which influence cumulatively and on long terms onto the general level on the political culture in Macedonia;
- Depriving the real review in the concrete planned general and sectors' policies and moves of the political parties in case they come on power;

---

[80] **Political legitimacy**
"The weak" legitimacy has many consequences. On the negotiations with the foreigners, if they think that you have an identity crisis i.e. if they consider your standing will be of no intern support – you have weak position for negotiations. On the domestic terrain the consequences are even more terrifying: You cannot be able to implement i.e. you will be just imposed (nominal) ruler.
The legitimacy offers social cohesion, an opportunity for balance between the interested groups; ways for social control over the politics, channels for advancing, respect of the laws… offers an order.

- Not developing the opposition's human structures for planning and/or not disseminating of their plans and perceiving to the public[81];
- Contribution to electoral abstinence by the large groups of voters;
- Sedative acting on the society public attention;
- Making more poor the interethnic relations;
- Non-developing of inter-party bodies and forums for planning and development of planning, capacity building for governance and inter-party positive selection[82];
- Manipulating with the ethnic energies in function of antisocial society regulation;
- Decreasing the general level of political culture;
- Electoral offers as a "Card blank" for the future rulers who had promised so much, so general, so uncheckable that they do not have to realize it which leads to the following effects:

  - § A lack of the general society orientation;
  - § Dissuading the foreign capital (a lack of relevant merit in planning the big companies, analytic centre for supporting the entrepreneurship…) because of the impossibility the sector policies by one team of power to be foreseen;

---

[81] Because of the belief of many actors into the political processes that the voters will not understand more concrete and technically set strategies, visions, plans and similar.

[82] The populism – as the lowest level of political propaganda, stimulates political parties' persons by very modest knowledge and capacities, and from the political parties makes cadre instead of ideological groups. If from the average political party member nothing intellectual is not requested then stays just the outwitting, wastefulness and negative selection. Is such cadres are placed on working places and functions that require expert capacity, then that kind of employee will not be able to respond to the requests of the working place, but, also, he/she does not have the time to "work" its job: In the nature of the politics is a continuous advancing by the shorter (electoral) path. This means that the person in question all the time works for himself and his advancing instead to be "a screw" in the structure, which is called power (just remind on the "everyday hanging" in the political party rooms, meetings with those who are looking for a job, offer party businesses, are looking for this and that….).

§ Raising the fear into the international structures that are interested in the stability, and their interventions in the governance with aim to be sure that the general intentions of EU, NATO, neighbours… will not be disturbed;

§ A lack of "motor principles" during the governance and ideology of the governance;

Generality of the future operative acts (during the governance), which means nothing and makes no obligations:

- Raising the false hopes into the lowest social class, which nonfeasance leads to frustrations and enhancing the conflict potential in the state;
- Developing the tendencies of patrimony, absolutism, culture of illegalness, disorientation of the society tissue;

These effects, which might be called "general climate" or political ambient, are not present in the electoral ambient of **other states** that are of longer democratic tradition[83], but the difference is in the fact that there is an "agreed red line", they have general political directions, which originate from **the organic foundation of the political parties**, so there cannot happen in the practice of later on governance "right oriented" political arty to brings up a "socialistic budget", to fight for the social rights or to intervene in the economy, and "left oriented one" to does the privatisations. Simply, in those balanced states certain moves do not "go together" with the certain political party. In those countries certain political option is known and by **its arsenal of sector policies**, which (is expected) will conduct. They, recognize the populism in the political parties' campaigns as "folklore" to which is not paid a special attention. The voter, in those countries has a choice between recognizable policies and is able to think on his own interest. In our country it is a pure lottery because there are no ideas, but only cadre groups that are using the populism **because they have no need to have something else**.

Main messages to the political parties:

- The society is not what – you thing that is any more;

[83] The longer democratic tradition leads to dispersion of power, and by that the danger of short-sighted decisions is quite reduced. Those societies are called "balanced ones" and within them the power is divided among the different types of powers, the economic factors, and the carriers of public, expert and civic power.

- The most achievements will attain the political party – that the first will start a long process of changing the styles and images of the campaigns;
- The most achievements will attain the political party – that the first will start the process of inner-party planning for improvement of the state and capacity building for governance; The one that will develop the processes of inner positive selection and setting its own party lines;
- The one that will start to keep what had stated in its name as a political party and all of that will be respected and written in **The Electoral Programme;**
- A political party, which will understand that the basic obstacle to start all of previously mentioned is the populism – as an "unofficial Statute" of every political party that blocks the parties from inside, and after that the whole society, too.

The project aims:

1. Providing participation by the political parties, other aimed groups and media attention;
2. Researching the standings of aimed groups and (especially) political parties about the populism and the basing of the electoral campaigns (styles, contents, focus);
3. Motivation and education of the aimed groups and citizenry about how can/should be the non-populist electoral campaigns and programmes;
4. Dissuading the political parties from usage of immoderate populism and empty political offers;
5. Evaluation of the project.

Aimed groups:

Political parties, speakers and appointed ones for leading and rethinking the electoral campaigns and for composing electoral programmes; Experts from the field of democracy, electoral law and analysts to the political life, media, NGOs with mission in the policy and electoral processes, parliamentarians.

Expected results:

Decreasing the populism into the election campaigns; Improved focusing on the concrete electoral promises and improved political parties' electoral programmes and measurable promises; Decreasing the nationalistic, militant and xeno-

phobic basing of the political parties' campaigns; Legitimating the political programmes as public acts that are of obligatory character; Motivating about the idea of building inner party capacity for good governance; Improved capacity of the civic life in connection with monitoring of the governance; Contributing toward the creation of non-populist visions about Macedonia; Contributing toward achieving the merit of governance; Contributing toward enhancing the level of political culture.

Main activities:

- Creating a starting version of the web site;
- Creating visualizations of the project and producing brands against the populism in the campaigns and their web dissemination;
- TV series;
- Web, email and letter campaign and education of NGOs about monitoring the electoral programmes;
- Poster campaign for institutions, political parties and NGOs;
- Survey with the citizens: "Top list of the most populist promises";
- Press Conference for announcing the survey results;
- Publishing articles and made visualizations for dissuading of populism in the media;
- Publication: "Pre-election Month of the Golden Fish" and its promotion.

Timeframe of the activities: 30.11.2005 – 30.06.2006

Јасниот пат за Европа

II. SERIOUSLY ABOUT THE MOST SERIOUS MATTER IN THE WORLD

Ph.D. Aneta Jovevska
Ph.D. Natasha Gaber

Instead of Introduction
Are the political parties unavoidable?

The elections are necessary, logically and politically conditioned by the political pluralism. Therefore, the electoral act has a sense if there is a possibility of choice between many alternatives. In this direction is and the search for the answer on the question*: Why the politics*[84] *exists*? Truthfully, as the fact is acknowledged that the people do not agree between themselves well i.e. “the conflict” is understood as a normal condition of the society and its existence as a legitimate one. But, the conflict within is not treated as excess, but as a significant difference and accordingly so as battle between two or more interests i.e. political programmes. Therefore, only the consensus in spotting and confirming the interests provides the survival of conflict social order. The groups of interest into democracies often connect the perspective to resolving a problem with a certain political party that is suitable for the needs of their ideology.

Obviously in the pluralistic ambient in the first plan the political parties come as an express and carriers of the political pluralism and as specific groups of interest or raison d’etre is the conquering the power.

In this context, regarding the danger in the permanent and cruel battle to be involved the whole society, the regulation of the battle for power is of important significance not just for the political life, but and in general about the survival and life of the society as a community because the alternative is not just risky, it is dangerous. The developed democracies had overcome this problem by accepting the pluralistic system as the “smaller evil from the two possible ones”.

In that sense, it should not be forgotten that the political parties play key role into the process of political presentation and if they are without success while doing that, the whole political structure is brought under question. The political parties’ representatives are elected in the name of the citizens to act in their interest, so therefore the accordance with that

[84] Heywood, Andrew. Politics (1997) Macmillan Press, London, pp. 5

what the political parties do propagandise and that what the governments do is of particular importance for the theory of representative democracy.

Besides this considering of the political opinion and mood of the citizens and their including into the political life, especially into the process of election, though Maurice Diverger expresses an ultimate doubt in the democratic effects and in the real role of citizens into the modern political systems. Standing for, at the first sight, this absurd, but quite real thesis and diagnosis about the modern society as a “democracy without the people”, he points out on the limited opportunities for real political citizens’ participation into the modern politics, and especially into the political parties’ systems. By his opinion, “the democratic participation is impossible on the top in the frames of small political parties without base in the people where the decision making is undertaken by closed main headquarters”[85]. But, the position and the participation of citizens into the political life are not any better in the large people’s parties[86]. The absurd situation – democracy to function without people – according to Diverger, lets the people free of responsibility, but the government of its legitimacy.

The myth of voting

The French author, Filippe Braud – a researcher of electoral behaviour of his fellow countrymen, spotted “the mystery” of general right to vote: “What is that possible motivation that enhance at the same time movement of millions of people like? Why on Sunday in the school yards where usually the voting places are set are occupied by the silent mass of adult people? Why the boards are pasted with ephemeral posters, which are suddenly born in one beautiful morning in 38 thousands of communities in France, and which disappear the next day after the elections”[87]? In this sense, he speaks about two main myths: the one for voting as an expression of sovereignty and the other for “the rational behaviour” of the voter.

The first one is an expression of the dogma about the people’s sovereignty determined in the constitutive document of a certain state. In our case, it is the stipulation of the Constitution of RM in accordance with it “In the Republic of

[85] Diverger, M. (1968) Democracy without the people, Rad. Belgrade, pp. 257
[86] “At the same time the level of their participation into the political life through the large people’s parties is decreasing. Enormous proportions of these organizations in their frames do develop large administrative apparatus which intend to make the members sclerotic and to restrict their will to influent really on the decision-making of the main headquarters”, pp. 254
[87] Braud P. (1973), Le comportement electoral en France, PUF, Paris, pp. 5

Macedonia, the sovereignty comes out of the citizens and it belongs to the citizens".[88] And the citizens "do achieve it through the representatives elected by democratic elections, by the mode of referendum and other forms of direct expression". From the aspect of key political categories such as the sovereignty of people or the legitimacy of the government the elections are of important significance because they provide "minimal political participation of the citizens into the public affairs"[89].

So, the functions of elections, between other matters, are analysed through **the electoral behaviour**. By the massive political participation of the voters, the legitimacy of the political order is established as a confirmation that the majority of the citizens are agreed and ready to respect the institutions, the values and the norms of the current government. To this function attaches and the integrative one, more concretely by the fact of participation itself of the electoral body into the elections, its religious, status, ethnic and other kind of division become irrelevant. The voters, participating and determining themselves for one of the political parties, show that they agree with the general assumptions and aims of the given system. From this aspect, the elections as a mode of signalising the preferences are necessary for the people to participate into the collective decision-making. Here, we can talk about the communicational function of the elections, which understands a permanent communication of the voters and the carriers of power. For this to be possible it is necessary the mechanisms of signalising the citizens' priorities to be provided. That process can be realized directly when the voters influent directly into the formulating of the political platform, but and indirectly when the political parties, which have the ambition to keep or maintain the power do adapt their platforms in accordance with the expressed affinities of the electoral body.

The second myth – the myth of "rational behaviour" of the voters is connected with the voter as a rational subject of the political processes who strives by his vote at his best knowledge to force on the interests that are taken into consideration: Special interests or collective special interests (of the confessional and language community, of the socio- professional category, of the cultural and similar). This fundamental voter's aspirations still do come across on certain barriers, (the level of being informed and manipulated) which "deform" and "twist" that does befog their reconcilability. Especially confusing questions that are not regarding the elemental citizens' needs and when they are interpreted differently by the political subjects they do influent over certain categories of citizens to manifest the preferences that are directly opposite to

---

[88] Article 2 of the Constitution of Republic of Macedonia
[89] Braud P. ibidem, pp. 9

their interests. So, for instance: can be explained and why the unemployed parson or the worker from the bankrupt firm would vote for the political party that stands for lower rates of taxes' payment. Obviously the connection between the voters' owns interests and the political options of the candidates who are participating into the election campaign are not always transparent enough for the voter. So, even and to the voting is approached as to a responsibility, and not as to rational act of re-evaluating the offered policies.

The right to vote – tool of the real power or illusion

By promotion of the general right to vote the dynamic of the political life changes from its foundation and by that the political party takes position in the middle of all political matters. The enlargement of the right to vote, according to Weber, mainly is connected with the appearance of a new type of professional politician. Namely, it becomes necessary the big apparatus of the political associations to be included into the life. "Those associations or political parties dedicate themselves to **the organization of advocating**. In each community that is bigger then some small country district, says Weber, with the political organizing manage people who are interested for management of the politics… It is inconceivable how in some big association the elections could function at all without that managerial pattern. But in the practice that means division of the citizens who have the right to vote on **politically active** and **politically passive elements"**[90]. It means not just that the political participation cannot be denominated on the participation into elections and in that sense the election behaviour to be considered for dominant type of political behaviour, but and in the frames of the election behaviour there is gradation according to the level of citizens' participation. In fact, there are many barriers, middlemen and instances of election behaviour from which deepens the citizens' participation into the political life and their real influence. "The participation of the members of one organization or the citizens of one society into the political life is even not necessary or sufficient condition for making influence of the wide class over the policy of the organization or the government. From one side, the community members can show low level of political engagement in the organization or in the society, and still to influent over the politics by the fact that they can give or restrict their electoral support to one or another of the bureaucratic apparatus, which are competing to be on power. From the other side, the members of some organization or the citizens can regularly to attend on the meetings, to belong in a large number to different political organizations, even to have and a high

---

[90] Held D. (1991), Models of Democracy, School Book, Zagreb, pp. 161

level of participation into the elections, and still to have small or none influence over the politics"[91]. Obviously, it is that **there is not identicality between the election and political behaviour**, as it is certain that **there is not necessary correlation between the level of the political engagement of the citizens and their real influence over the politics**. With exception of that, the political process is more complicated from the electoral process because the mode of voting is the last link into the process of being in business in politics.

The pre-election programme – document of identification of one political party

The connection between the parties and the voters is operated the most directly into the pre-election programme as a document of identification of the subjectivity of each party separately. In this sense, *the party programme* is a **kind of midterm plan** that refers on the society and its processes, and which contents a list of aspirations and aims that one party strives on achieving in case it wins the elections an comes on power. The parties are only organizations into the democratic societies that **regularly produce this type of documents**, **which can be interpreted and as one type of promise to the potential voters** that, perhaps, one party will not succeed to fulfil them completely, but nevertheless it is expected it to show the readiness to realize at least a part of the promised. These documents are called and **manifests, platforms, action programmes** and similar. It is considered that the parties shape their programmes on such mode, which will provide them to attract as many voters as possible and to win as many places into the Parliament as possible. Throughout the programmes, the parties try to detect and identify the current wishes and needs of the voters and to add corresponding respond or solution for them. At the same time, by its own programme and the party itself got identified about its profile and for what kind of interests it stands for, no matter if there are in question the ideological, ethnic, social and others. In fact, such programme can be seen as the ***personal identification card of the political parties*** through which they are identified into the public and are positioned on **the ideological scale left - right**. Practically, the voters have the task to select between alternative programmes which present a whole to itself separately, expecting that the future government will have defined and in details systematic coherent plan on the base of which it will work during its mandate.

Nevertheless, it is wrong to treat the political party ideological positioning as a fixed determination. Namely, **the political parties adopt themselves permanently to the requests of the electorate**. More accurately, **their flexibility and**

[91] Lipset M. S. (1969), Political Man, Rad, Belgrade, pp. 221

the ability to reflect the needs and interests of the citizens and different groups is an important prerequisite for their survival, but and for the ideological converging with other parties that follow the dynamic of changes into the preferences and priorities of the voters. The ability for modification or transformation of the original ideology is in positive correlation with the survival of a certain party and providing the status of stable actor into the party's arena in the certain state. The search for voters determines bringing closer and the opposite parties in fulfilling the ideological space that had been left uncovered or insufficiently exploited. In that sense, it comes to regrouping in on that mode sketched ideological space i.e. movement into the positioning on the line left **-** right parties. The practice shows that in all states, so and in ours, **its rather smaller the permanent party identification or long-lasting connection with a concrete party**. The new age promotes and the new political themes as the feminism, rights of animals, human environment and others in line, which influent in the regrouping in co called conventional themes through which the parties are recognized as left or right oriented. Obviously, the electoral mottos suffer adaptation on the new ambient pushing the parties "*not left or right, but forward*[92]", modification their whole electoral performance. Throughout that the old polarizations are lost, so we see right oriented parties that take care for the social policy or left oriented ones that put their accent on the market liberalization.

In any case, the pragmatic is the one that forces the political parties permanently to follow and articulate the signals, which are broadcasted by the public. Only on that way they can hope for that their participation into election race to be awarded by the voters' votes. Obviously, if the parties do want to secure their political survival then for them once offered agenda is not a fetish and it is submissive to changes. The era of national-romanticism is already exhausted. The increasing social divisions of the population that permanently escalate are of great danger. The balance between the dominant economic groups, which more and more should adopt themselves to the new, more global conditions of working, is necessary.

What can or should we expect the political parties to promote on these elections?

The society problems must get its own political articulation before they start to influence negatively on the institutions of the system. Only on time interception of problems creates conditions for their peaceful resolution, and during that and avoidance of possibility of social or another tensions. The parties' programmes, in that sense, are one of the most ac-

---

[92] See: Heywood, A. Political ideologies an introduction, Macmillan, London, 2003, pp. 18-19

ceptable patterns for noting (political articulation) of the important society questions and their articulation, and in order wide citizens' support to be provided about the proclaimed standings and values. On that way the legitimacy of those requests, shaped into the political agenda, is put on, under obligation that after the elections the priorities in the practice will scope exactly those elements. There is a variation of the political relevance of different problems through different groups into the society, but and regionally in the frames of one state. Of course, the themes about which the attention of the parties during the elections will be focused on the most might be different. That might be **"conflict" themes** in relation to which the key political actors have diametrically opposite standings, then **"politicised" themes** about which the tensions are aroused, the ones that are not in accordance with the problem's character, but and **"relevant" themes** about the society and political system that come from the real needs. In any case, the themes that will be chosen by one party in its programme are "sample" or extract from the see of questions in one society, which for that party believes that will be attractive to its aimed group of voters. Although the trend of big parties to address to as large auditorium as possible and to impose themes that are more universal is indisputable, and by doing so to be more attractive for as larger number of voters as possible, nevertheless the ideological background of every party is evident.

Of course, **the political party programme should be seen and as a list of budgetary expenditures – when some field is accented that means that the money will be spent for it**. In fact, when the social element, the security or defence is pointed out, that is a direct "invitation" the money to be spent for it. The accent of the freedom, private initiative and governmental efficiency usually determines reduction of the governmental interventions and reduction of spending the money in different fields.

Usually by scanning the political parties' programmes on the Macedonian political stage the differences can be spotted in the view of scope of the text of these programmes, but and in the scope of deepening into the elaborating the proclaimed standings of the party.

So far conducted comparative experience shows that the thematic fields which are present into the electoral parties' programmes are the following:

Political system:

This theme treats the state bodies' authorities, the relation the relation between the legislative, executive and judicial powers, the authorities of the president (head) of the state related to the government, the level of decentralization, and the elections and similar. Also, here are scoped and the Assembly structure, the mode making political decisions (as exam-

ple; so called badenter's majority), the types of sovereignty – citizen's and national (ethnic) and similar. It is considered that **these questions will be no more the central theme in this year electoral programmes,** as a due to the reason that their larger part are already absolved by the so far made constitutional and legislative changes, which were done as a result of applying the Framework Agreement. The exception of this might be the programmes by some ethnic Albanian political parties that specially in the pre-election time see convenient moment **to maintain the tempo of promoting strictly ethnic interests**, so even and their radicalising, and with aim to attract as many voters as possible.

Legal state:

These part scopes two components and they are: All-inclusive standardizing and guarantying the wide range of human rights – in accordance with the international standards, and in function of promoting the individual as a basic subject; and providing the system that correspondents with the legally proclaimed principles and it guarantee their practising. It is expected this very second component to be more present into the political parties' programmes. Especially relevant, but and attractive for the parties, is expected to be **the theme of corruption and dealing with it**. This question through different aspects and levels will be equally present into the opposition parties, but and into the parties on power.

Economy:

Perhaps, the most important theme for the next elections where all spears is breaking. The parties in this case already indicate different concepts, strategies and ideas that should finally put in life the Macedonian economy: **Support by the side of the state for stimulating the direct foreign investment, decreasing the rate of unemployment, bringing the life into businesses, finishing the process of privatisation**. Of course, that the programme's offer from this aspect will be very various.

Social policy:

The constitutional definition of the republic of Macedonia itself as a social state already creates an obligation for the parties to think in this direction, too. In the state category of people who depend on the social care network shows trend of increasing (bankruptcy workers, unemployment, vulnerable categories of population, social security for the people under pension, handicapped people, ill people, special needs of women and children and similar), so that is why no matter of

the differences in the ideological provenience of the parties, they will have to offer programme's solutions and ideas and for this kind of population.

Inter-ethnic relations:

According to the new Constitution, it is expected to this question the programmes of communities to have different approach and practical ideas for relevant application of the proclaimed, targeting toward the cultural affirmation of every community. Surely, that on this field will be noticed big variations depending on which community is in question **(representation in the Assembly, adequate representation into the governmental administration, the usage of language** and similar).

Health Care:

This field will be also **one of the most priority ones and the theme of severe discussion**, by the reason that the reforms are lasting unexpectedly long, and are striking directly a large part of the population.

Education and Science:

Bad conditions in our country in which the education is conducted, as and the continuous and unfinished reforms in this field, imposes this theme as of current interest. In this sense, **relevant is the quality of education**, but and themes that are referring on the concrete communities, especially for achieving the higher level of education (**Roma people, Albanians**), especially for the female children. Bitter theme is and the providing qualified and modern high education (**higher standards, changes into teaching curricula, values that the education is promoting, infrastructure** and similar). Some conservative parties here are announcing establishment of **religious instruction** in the primary schools.

Decentralization:

So far acquired relatively short experience in this process is expected to produce new programme ideas for further interventions in this direction, and especially that what is related to the local interests and development priorities of the regions.

Family:

Surely, on the family as a basic social unit in the frames of the society will be paid attention in a part of the programmes, and that is, through pointing out some of its segments. Whilst **the questions connected with the emancipation of women** as and **the care for the young generation** will be dominant for sure. The directions in the elaboration of these aspects are determined by the level of acceptance of the traditional pattern on the relation man – woman i.e. the role that the woman has into the family in accordance with so projected pattern. It is expected the parties to put a particular accent on **the role of the woman into the politics,** especially because the solutions in the Law on Elections, which through the gender neutral quota is conditioning the parties in the process of choosing candidates to take care about the sexes to be represented at least by 30%. Unfortunately, though in some communities already for a longer time was accenting the need of woman’s emancipation, still the practical efforts about that to be achieved are minimal opposite to the needs that are signalised by other actors.

In this context, the discussion will be imposed and for the **freedom of sexual orientation** and **legalizing such marriages**. This question will be treated differently, so and be ignored into certain programmes.

Protection of the human environment:

It is about very relevant theme toward which the parties still have not promoted consistent and recognizable concept. The pollution of the environment, the search for alternative resources of energy, building the ecological awareness into the citizens are important dimensions in creating a policy that within should incorporate and a component of development. This question is particularly important for entering the European Union, so as a due to that it is expected on these elections this field to be exploited by the more serious political parties.

Foreign policy:

The process of Euro-Atlantic integrating, of course, will be in the middle focus of this theme. It is supposed that specificities and differences between the parties to be registered in relation with **the negotiating strategy upon the question about the name** i.e. the dispute with Greece, then **the question of Kosovo** and the possible implications of “the formula” for its resolution, completing the process of **the border demarcation** with Kosovo, the relations with the neighbours and the international position of Macedonia in connection with the international community institutions and similar.

Defences:

The reform into defence as well and **the timing for entering of the Republic of Macedonia into NATO,** of course, will be the question about which the parties will be focused on into their programmes, and surely the standing toward the global threats in the modern world will be expressed.

Agriculture:

This theme remains, and further on, the one of the most actual ones. The reforms in the agriculture sector and its modernization in accordance to the European standards, **bigger state inclusion in the purchase and disposal of goods, providing available credits for stimulating the agricultural production** are just part of the questions that will find a into the parties' programmes. The approach in elaboration of these themes, of course, is conditioned by the fact if there is considered the party on power or the one in opposition.

****

Theoretically, it is anticipated that the pretenders for wining the power will be awarded or punished by the voters in relation to the fact now much of the promised into their electoral campaign had been fulfilled. But, this assumption in the practice is frequently accented because the current economic and political events might produce unforeseen effects, which narrow the space for the governmental manoeuvre, so it must react on the certain mode that, perhaps, is not popular or it likes it so much. Still, it happens the proclaimed programme policy to underestimate the crucial role of the person and the personal competence in the party selection of cadre, from whom latter on is expected to realize "the promised".

By their side, the parties in opposition have a strong motivation to offer **innovative frames** or **alternative to the current policies in different domains**. This is a due to those who are on **power have already concrete "file" of success or failure** while the opposition has just words and promises. Also, **the dynamic of the electoral competition** plays its role**,** the one that imposes daily the themes for which every party must have its standing regarding the fact that those themes are frequently in the focus of media interest. It is important and **to what level the politicians do fabricate themes** in order to win the elections. Surely, there are and such forced and imposed themes that target on attracting the attention of the public to "make the opponent dark" or more intensively to promote themselves in relation with other competitors.

Paradoxes connected with the pre-election programmes

The interest for the political programmes, in our country, faces with a numerous dilemmas: ***Does the lack of democratic tradition and culture influent on the mode of shaping the political programmes? Do the parties conduct consistently to what they promise from elections to elections, or they adapt their performance to the requests of "the clients"? Are the made promises regarding the circumstances really achievable? Does the ideas' deficit for resolving the others, real problem, dull the sharpness of the reform grips? Are the parties between themselves getting close (converge) or they are falling apart (divert)? Are the parties formed by the mutually similar parties in the politics, or not?***

But, and some other points of view should be taken in consideration. Namely, the numerous changes or characteristics of the modern massive society do moderate the political process, the mode and level of participation within, and in that context the significant implications about the elections are noticed.

The parallel, non-institutional centres of economic and political power are created; the ones that do not come under the electoral procedure and verification and therefore a significant part of the political subjects and of political process remain **out of the reach and will of the voters.**

Also, the appearance and development of **the mass media** changes the traditional model of political informing and opinion i.e. the forming of common will or the public opinion, so on that mode submitted to different possible propagandas, manipulative techniques, the electoral behaviour is **far from being authentic**. In this sense and the level of political i.e. electoral culture appears as one of the factors into modelling the electoral behaviour. What themes will "pass on" into the larger number of voters it is a kind of sill of acceptance of the offered commitments and programme themes. Namely, the well-informed citizen who is capable to make a judgement what of the offered corresponds with the reality of the society and the values of one democratic order, he will conduct more critically in evaluation the offer.

From the other side "the hunters of human souls" – camouflaged by the electoral programmes look upon the disoriented and frustrated voter as upon the plunder that could easily be charmed. It is easier in the conditions of great dissatisfaction of the achieved, in the time when the larger part of the population is faced with problems of existence and according many reports it lives on the sill of poverty. In such conditions for the parties is problematic on the elections even and "risky" for them to open themes that are reform oriented by their character and which would have long-lasting effects. In fact, for the voter they will not be good bait as are the reforms into education or culture, reforms into health care, healthy living environment, but as good offers will be considered themes in the style of "TV shop marketing" – to convince You to

purchase that what you do not need. It is expected on the elections to be played on the card that **the economic and political pragmatism** can seduce the voter to fall on the bait which can suit him for short period of time, but on a long-term is opposite to his interest and to his social status.

In principle, when in one society there are **society fissures** (cleavages) that come together with the voter's identity, more intensively is accented the importance on the elections to win **"their own" or "our" parties**. This is an example for pre-industrial society "cleavage" where the axe of the party programmes is, before all, the identity of the voter toward who mainly they are directed. Differently then that, those states where dominate questions which refer to the economy, social care and quality of life and where it is possible into the programme those themes might provide their priority place in the agenda of that party, it is a sign that there is **maturing of the political ambient** and the real priorities, which are essential, are moving the society forward.

Such example are the parties with an ethnic omen, which programmes content more specific ideas and aspirations in relation with the parties that aim on "sensational" voting body and which gain predominantly toward aims that differ by the ideological matrix or by the selection of others, more pragmatic priorities. It is considered that "the ethnic" programmes are still efficient only on "the primary level" of protecting the ethnic interests. When that level will be worn out such parties hardly got transformed into the parties that have the capacity seriously and widely to respond to the problems of the wider context.

The Western European empiricism shows that the democracy functioning depends on if the one who will lose the election will continue to play by the drawn rules. **The party performance where mostly is emphasized what that party propose in its programme** to be done, instead it directly to confront with its opponents, gives indications about the matter if the opponents would accept the result of elections according to which they are identified like losers. This kind of party performance is more relaxing and for the voters themselves who, when they vote, select what priority is more important to them without expressing disagreement with the part of priorities of the parties to which they did not give their vote for support. It is considered that this kind of electoral climate is a mark of stable democracy, which is not based on the principle of exclusion, but it is on the principle of difference. The experience says that in the developed democracies, the parties rarely compete by taking opposite positions about one theme, but more often they prefer to select "their own" themes and to give them different priority. In their wish to catch every additional vote, the candidates and the parties are directed to turn on a wider circle of social groups. So, they model their campaign in accordance with the requests of farmers, unemployed peo-

ple, bankruptcy workers, budgetary users, young people, ethnic communities, artists, marginalized groups and many other groups. Without the votes of these categories of people it is clear that the elections could not be won. The small calculation how to attract the enormous number of **flouting voters** is a reason enough to rethinking such one electoral strategy by the parties. In fact, the successful ones will be those parties that will succeed in their rhetoric to touch the wider circle of social classes and while doing so are avoiding the real conflicts.

Also, in states where it is obvious that after the elections the coalition governments will be formed then it more then obvious that these programmes can be **just weak guides about what the government might do**. Entering into coalition might suppose and "digression" of the programme determination. So, the agenda of tasks that the new government is inheriting (the obligations that are coming out of the process of Euro-integration and similar) partly makes an influence on acting of the parties, which are in its composition. Of course, the programmes are useful for their party ideology to be identified, but the pragmatic imposes and moves that require fast and efficient reaction in certain unforeseen situations. In that sense, the electoral programme is valued as "good" if it comes out of a real estimation of the conditions. Therefore, **the successfulness of a programme is valued by its efficiency and applicability.** Namely, when a party designs the certain programme, although it has its own vision about what the priorities to which it should devotes in its acting, still that does not mean abstraction in the approach and neglecting the real needs and assumptions in which so formulated programme should function. In that sense, it must be approached carefully on evaluating the reality and on identifying the key priorities that should be taken into consideration while shaping one electoral programme. Only on that mode shaped programme can be a base for social continuity of the country and to avoid the traps of **the populism** that do not offer real solutions, but just befog the real reasons for the problems.

"Најубав сте од сите кандидати" "Многу си објективна"

D-r Zlatko Savoski
Sonja Adamcheska

NGOs' monitoring of Pre-election Programs

This initial education is to be used by the NGOs from Macedonia and it belongs to the corpus of educations for advocating into the politics. It is compatible with the European educations (some of them are translated on Macedonian language and disseminated) about participative decision-making and involvement of NGOs into the process of decision-making (lobbying, advocacy, methodology of leading the campaigns and similar).

Outer surrounding for achieving the mission

One of the NGOs' tasks in Macedonia should be and the Electoral Programmes monitoring, in the parts – where their missions are taking place and that is the first step in the while activity for protection of the "Outer Surrounding for Achieving the Mission" (OSAM) of a civic organization. About the coalitions, which are made in accordance with the related missions or aimed groups – it is the top priority.

OSAM is in a process of constant changing (a matter on which and the NGOs themselves act). We can present the change as:

- Change of the institutional setting of the outer surrounding (legal change into the inner regulation of the sector institutions, new institutions, new authorities or abolishment of the old regulations, deregulation of institutions' functions, acceptance and establishment of new practices, actualising the certain priorities, change into criterions and amounts of governmental grant for NGOs...);

- Changes occurred by the process of **transformation of the sector laws** (which are changing the focus toward your aimed groups, their approach to resources and goods, services, status of "the clients"…), but and more general legal solutions that not directly – but indirectly (which does not means that those changes have to be gentle with NGOs or they to be without direct consequences of such solutions) change the surrounding and the methods of work, and even they have an influence on the questions of changes into the models of organizations (so they to be able to respond on the new surrounding). Those are legal sets from the area of decentralization, deregulation, performance of the subsidiary principles, big strategies, which "drag" changes into the system laws (in connection with the reforms), action plans and other state acts;

- Changes in **the international surrounding** that is felt by us as a change of priority setting and change of donors' focuses, consequences of foreign monitoring on our reforms and their technical and political reports as ate the reviews made by the World Bank, Bodies of EU[93], international agencies, monitoring of achieving parts of the basic regulatory acts as The Pact for Stability, The Agreement for Stabilization and Association, Agreements with international monetary institutions…);

- Change in **the regulation of work** (laws, regulations), which refer on the inner aspects of the integrated model of organization (IMO). The instance for this type of changes are: The Law on Associations of Citizens and Foundations, financial laws, taxation laws, authorizations, establishing partnerships with NGOs and networks and changes that influence the competing ability of the organization (as a due to that the proactive conduct of NGOs is requested, so they to change their IMO).

The transversals[94] of these changes are:

- The competing setting and capacity (from the visibility of activities to the modes of how all that is presented, level of cooperation, networking, approach to the decision-makers, knowledge about the donors' priorities and many other matters) of one NGO compared with the other NGOs;

- The level of expert capacity of one NGO and capacity for advocating the general or particular civic interests (the inner capacities are and the element of being competitive i.e. how much "music" they produce for which amount of money);

---

[93] For instance: The Council of Europe review is that better results are achieved if their large-scoped grants are directed for the governmental institutions. The consequence of that is decreasing the level of grants, which might strengthen the system capacity of NGOs life in Macedonia, but and the need for improving the trust in the Government of RM toward the work dome by the bigger NGOs (that asks for an inner resetting of these organizations).

[94] Usually, our NGOs are seeing the outer aspect of those (legal) transversals, which are completely determining the priorities i.e. they are reviewed as priorities – from the point of view of certain aimed groups (For instance: the focuses of one programme are the local economic development, decreasing the poverty, improving the level of participation of the aimed groups into the processes of decision-making on the local level. The programme transversals could be – if it is according to the donor's regulations – improving the participation of women in the economy and in the processes of decision-making on the local level, cross-border economic cooperation, strengthening the NGOs' capacity in the domain of the economy….

- The quality and correct choice of project outputs (if they are laws, challenging governmental or municipal intervention, increased interest and better life for the aimed groups – everybody is happy), their dissemination, motivated public and literacy about those outputs, acquired trust of the aimed groups[95]…

The mission of NGOs can be “attacked” on different modes, and the hardest form of change of OSAM by one NGO is adopting the certain laws, establishing governmental practices – based on directions or by laws, which do not correspondent with the interested (if it is applicable) aimed group, so by that and on the realization of the mission of one sector NGO.

As a due to that, it would be wise to get acquainted with the electoral offers from the point of view of change in OSAM, and those - who will be characterized as “positive” should be acting toward favouring one political party i.e. “the negative ones” to motivate reaction in NGOs and in-favouring toward some political option.

That makes the political parties to lead and structural campaigns – directed toward certain aimed groups, and not just a “general pre-election campaign”.

Pre-election programmes monitoring as a due to foreseeing changes into OSAM of one NGO

It is very important the NGOs to conduct a sector monitoring of the political programmes in order to follow the political parties ponder about the position of their aimed groups. Thus, the NGOs with mission in achieving the rights of women (“women organizations”) should take care for the equity representation on the political parties’ lists, but also and for the parts of programmes – that scope the situation of gender equality into society – as it is defined by the political parties. The organizations of young people and children should follow the political parties’ plans in connection with realization of the national strategies for young people, social care, the right to education, and civic rights of children…

---

[95] Without this we will have just non-governmental pretending and forging the activities’ successfulness, so the donors will be questioning themselves why the significant and visible changes are not motivated, for which they donated large amounts of money. Approximately, it is the Macedonian story where do not help e – info weekly or monthly sets...

Of course, a general declaration of the parties about these questions exists in their offers, but that have no meaning if they are not defined through concrete solutions and laws. The NGOs may propose some wished changes, which one party could incorporate them into its pre-election offer.

Here we have a clear situation, but what about the NGOs, which have no strictly determined aimed group, but either it is general or their aimed groups are the decision-makers and the policy?

Then the NGOs should follow the proposed sector policies by the political parties and that in dependence of the sector in which they currently work. If you work in the field of school education and delivery of trainings then you will follow the changes and ideas that are placed into the programmes in connection with different agencies for development of teaching curriculum methodologies, agencies that have mission for creating and approving the teaching curriculum, changes in the approach to decision-making made by the school boards, rights of teachers, principles, general solutions (laws) to the position of teachers, their education and further education, modes of evaluation, practice of worldly (most often signed by our signature) strategies, acts and methodologies for school education… You may not find that strictly pointed out into the political parties' offers, but you can deduce it from the proposed measures.

For instance: Liberally set pre-election programmes should be gaining for installing the system of school competition, so if your NGO accepts that there is a need for teaching programmes where the leadership is fostered – the one which is based on the achieved success in school then you will like the made promises about reforms into education upon the certain world systems of learning (if you deliver trainings then you surely know what is "an indicative", and what is "hypothetically – deductive" method of learning, you surely know what is the method of lifelong learning, you surely know that there are different world teaching programmes – which are based on that idea). It is not possible without education of teachers and professors, so they to be able to implement those programmes and without education of the principles for leading and monitoring of such type of teaching. On the other side, the centre and "left" options should offer teaching programmes, which do strengthen the social background of knowledge, do favour the equality and uncompetitive learning, do offer "descriptive" evaluation, and not numerical one, do strengthen the involvement of school surrounding into forming and educating the children and young people. Such organization should accept that into their programmes (they have it into their programmes or not). If it is not in the programmes, they can propose it and the parties would accept it because of the inclination by NGOs and their aimed groups.

The organizations, which work in the field of reforms (judiciary, economy, public administration, local self-government…) would have task to follow more general civic interests, that might – but do not have to be secured by the legislative changes. Here it is very important the organization to possess and to develop an expert capacity because it is hard to manage into the labyrinths of laws, governmental moves, sale of state property (and that can be – not necessarily, a part of the reforms into economy, so if the NGOs had such expert capacity to estimate the effects of selling the ECM we would have avoided big circuses), promising subvention... In these fields, in conditions when the parliamentarian elections are not near, the politicians must be "hunted" in the stage of preparation of laws into governmental procedure (before they come to the Parliamentary Commissions). Why? The laws very often do foresee "changes – without changes" i.e. are made just for the "Europeans" to be calmed down. Prof. Tupanchevski calls that " the reform's illusionism". A large part of laws do foresee the institutionalisation of new institutions, abolishment to some of them and changing of some, changes in the professional setting of agencies, commissions, councils, courts… Let's remain: All of those change "will cut through the meat" i.e. will motivate personnel changes, and somebody does not like it, while the others "do push" that. Whilst, do believe, there is not a bit of care about the general interests of the citizens. It is a matter of pure power (do remain that and the judiciary is a power and the administration, the cadastre… and to the government you should not trust and that is under DEFAULT). All of this is facilitated when you talk with the opposition (that cost them nothing) or in the period of elections.

What the NGOs can do about it? The question is: Who else can do something about it?

The experts, the most distinguished ones who usually are professors and literate heads"), are, on duty "reformers" – mostly are already involved into the governmental "scheme" of preparing "the changes", which will be convenient for the political structures. The other professors do have their lifelong "side jobs" in the codification of laws and do always have in their drawers some legislative projects (for "this" and "that"), which without a hard labour will be given to the governments (past and current practice) as a new and "balanced" document.

That should "be grabbed by " NGOs and "when it is flying", before it can rich the parliamentary commissions or the latest at the same time – when the parliamentarians do receive it, before they vote for that.

Why?

Firstly, the parliamentary commissions have no extra money to pay for their own expert to analyse on their behalf "the contents" of professors and "the tailors" by the "Councils for Reforms", so they are forced to ask a favour from the

Government that will let them have the same expert who had prepared the law and who will defend it to the last drop of his blood – so he may be free of additional work.

What about the public governmental debates and participation of NGOs in them? All of them are forged. There is no chance any NGO to be invited, except if it is so “illiterate” that it will only know how to glorify the initiative and the good meal. There is no public, not even for a cure. On those “debates” are present “experts with functions”. They have an opinion only when their skin is in question and the basic rule is the rule of opportunism. The ones who are only worse then politicians are “the experts with governmental function” or the ones who are placed on position and can be replaced from bodies – created by the Government.

As last, those institutions, which for now do initiate and lead the reforms and change laws, they led the situation to the breaking point, so it is necessary the law to be changed. How come the doctor to be the same one – who made the patient ill? It means, the institutions that made the patient (judiciary, economy, administration, cadastre…) near to his death, do again receive the mandate to cure him, we are here speaking about the same persons.

The last of the last: The opposition? Does it has an expert capacity to monitor that and to conduct interventions at “the behalf of people”?

Yes, it has. But it does not like it! What is of importance to it, it is just the bad legislative text to be debated into the Parliament, so it can criticize it, it can disgrace the Government, to call the Government irresponsible, undemocratic, totalitarian… and to receive points by the citizenry (we even do intend to propose the Sessions of Parliament not to be broadcasted by the media because it makes the parliamentarians to perform position – opposition nihilism, black and white variants – suitable for “average people” who do not have a clear picture about what is going on). We do not have the responsible opposition nor we have ever had such one (and when there was a change of places). That declasses the opposition as a responsible factor (all of the political parties – that are in opposition, now and before) that can improve the laws. Of course, the opposition will “have its share” from those same laws – when it will come on power, so “it kills two bears” with one bullet.

The reforms must be monitor by the civic society because of the fact that there is no one else to do that. Even better: The best is the future governmental moves to be monitored throughout the electoral programmes of the political parties. They, in their pre-election offers, will promise contents for which you can ask about further explaining and that is for authorized further explaining that latter on (if the political party in question – come on power) you can stick to that and to

insist. By that and the political parties do finalize operating their programmes, find “bugs” in their offers and to correct them, so their offers become better and more concrete. The NGOs can make the parties to plan their future governance through structured promises (not general and too wide promises).

So, what about that?

The monitoring is just the first stage. That will lead to knowledge how the organization to be set toward one political programme.

Unfortunately, in our country the political parties do not have that high partial an ideological conscience, so you will rarely find such matter mentioned in one pre-election programme. Then you can ask the political parties for explaining, at least, about which basic concept they support. In the pre-election month, the best for you is to ask questions through the media and then you will have the answer from the parties. If there are no elections then there is no chance that to happen.

This is not at all “far away from the mind” as it may look like. These are more and more real questions, which are more conjectural in the pre-election year. As final case, the conscious and developed democracy do not recognize “voting upon sympathy”, but upon the interest and trust. If I believe that my child should “be prepared” for real life on the age of 18 then I will prefer the project learning (HDM) to be installed, and if I prefer my child “to stay as a child” up to his/her age of 22 – 23 then I will prefer more the indicative method. What about the combination of both[96]? We are the voters. No?

About the environmental organizations, if we were existing on the “west” for them the top fact would be the Ministry of Ecology and they will have only such kind of mission, and they would support some political parties’ blocks (coalitions) where there are and “green ones” (in some countries they are not called by that name, but their mission is recognizable). If one political party promises that the factories, which would build on standard filters, will have subvention – then they will have the votes by the environmentalists.

[96]For that to be better understood we will give one vulgar version of these methods. The indicative method means building on previously learned material i.e. “If you have missed one lesson then you cannot follow the next one”. HDM is a group method of work where you build on your own experience, the talents of individuals and the management by resolving the given task. Said otherwise, “It does not matter if you have missed 10 school lessons” and you can manage through searching your own role in the team (all cannot be the leaders – of the team).

Here are some other examples for more general civic interests, but the ones that will indirectly strike us or are on our concern. If the political party promises better judicial carrying out of the sentence then you should ask it about the criterions and the mode of certification of the organizations that will carry out the sentences and security measures; If the political parties promise new employment in the real sector[97] then you should ask them where will they find the money for that, how they think to conduct it and will they raise any tax to provide that amount of money. If they say, “YES” then you must ask them (the best is by usage of media) why the private entrepreneurs would employ people when their taxes are increased? Or which institutional form of battle against corruption would they think over and in what parts it would be better then the existing one...

And so on, NGOs would define their own interest and sympathy for one programme.

So, what about that?

What if the political parties do not care that much about the interests of certain groups, if they have a “frontal approach” (only one general aimed group)?

Then, the second stage can start, the one that consists of advocating for achieving some special interests. In the pre-election year that is not so difficult because the political parties are interested in about your votes. Although, it is important for the NGOs to create an expert capacity in order to be able to influent on the political parties.

Why monitoring of political offers by NGOs, which have not mission of monitoring the electoral processes?

1. NGOs to be able to protect their mission throughout control and prevention of the possible change of the outer surrounding of the organization that would occur by coming of new political team on power;
2. Because of “emergency” possibilities to be influent by the same political team if it stay on power;
3. NGOs to be able to foresee the changes and the possible situation by coming of new political team on power, so they by that to plan the protection of their primary aimed group (groups);

[97] Now, the trend is they to “employ” through improved society and business climate which means lower corruption, improved import – export laws, improved work of the courts, public administration, forming banks for supporting the development...

4. NGOs to try to achieve an impact on the political programmes because of improvement of their own surrounding or the conditions of the primary aimed group;
5. In the behalf of the general civic interests, which would consist of improving the future governance through better political party planning of changes;
6. Because of ad – hock improving the position of the organization by improving the political connections (which in the future, perhaps, will transform in “technical” and expert connections).

Advocating in the pre-election process

It is the best method of monitoring, prevention and improvement of governance. Only then the political parties need us and as voters and as “groups that can make an influence”, so we should make the use of that.

NGOs should achieve the political party interest for the problems of their primary aimed groups, their position, improved communication, establishment of procedures for structured cooperation (that not to be only the protocol kindness and praising how much we, the NGOs, have been important into the society…).

Before they do anything, the NGOs should understand that their intervention and involvement “is not a toy” and that they are getting into the game called **“socially – legislative engineering”,** that it is – itself the top of social intervention and cuts in the top of some other matter, the matter that is called: **POLITICAL WILL[98]!!!** NGOs intervention, in it essence, should influence the political will of the top decision-makers. Thus, the process of advocating in the pre-election process, which is directed toward achieving political party promise for changes or maintaining the status – quo situation in

---

[98] The political will is opportunistic one. It is continuously formed and it can suffer influence. The political will is **a balance of a large number of factors:** Traditional thinking of the parties, habits, their wish to work less (they have many obligations and concentration of functions), personal interests, personal connections with the careers of functions and care it not to be in jeopardy i.e. to preserve the function, available expert opinions and their party reworks, pressure by the international factors, estimation if something will be useful personally – or not… Thus, for them the Government opinion is essential, the head of the party and his/hers “expert top”… the will functions as “Sultan’s will” (The Sultan did not take care if somewhere there were people’s uprisings until the tax was paid regularly or if he was not interested. If that happened then he reacted hysterically and angry even he was sending too dimensioned armies to solve the situation, killed and imprisoned the subordinated people and similar). Nothing is changed in connection with the political will. Because of that the year of elections is “the golden chance” for the NGOs, because “The Sultan is interested”.

the outer surrounding of the organization is an ENTRANCE INTO THE PROCESS OF DECISION-MAKING. It can be move "placed in envelope" by one NGO, which latter on will brings power and trust to conduct a social engineering.

About the danger itself NGOs to got instrumented or misused for aims of the electoral campaign by one political party we will not speak here about that because the NGOs already know that it would be a death for the organization i.e. we are now of legal age and do not believe that any group – that stands behind one NGO would risk that much to destroy its own organization, which had been establishing for years. If the organization is not one of those "to whom the business is running" then it is not even important because they cannot help the political parties much (if they knew – they would help themselves firstly). But, the main damage would be done to all NGO life and its credibility, and now we live in democracy and what is not forbidden – is approved, and the public some years now "does not fall easy".

With exception of the ambitious aim of one NGO to advocates – that what the political parties will promise to write down into pre-election programmes, pre-election offers, the NGOs can state to themselves and other less ambitious matters that can be done for providing the influence on the future decision-makers.

Although, let's recall: The Parliament and the political parties do have MANDATE given by the citizens to make decisions, and NGOs do not have that!!!

Before starting anything, the NGOs should be aware about several matters:

- What is the purpose of their involvement in the political processes;
- Which is the ultimate aim i.e. what kind of result and product they want to achieve;
- Do they have "the point of support" i.e. where they will start from (do they have breakdown of the current situation of conditions – which they like to act on, genesis of the situation, its history line…);
- Do they have a certain argumentation: Do they have a list of (positive and negative) possible effects – that would occur by the change of the legislative norms, are they able to follow that in the conditions of change i.e. to perform SIMULATION of the new situation, which will occur by the implementation of the changes[99];
- Do they have support by the primary aimed group (surveys, meetings, TV broadcastings, media reactions…) and are they able to demonstrate numerical group, which they have an influence on;

---

[99] Here it would be very well the comparative experiences to be presented i.e. the similar experiences from foreign countries, and especially from the countries – that come from the same or similar ideological or state matrix – like ours, the case studies and examples to be gathered, the ones that would be presented in a form of case studies…

- Would the NGOs' intentions be supported by the experts;
- How far would they go with that and what would they invest in that;
- Are yours ideas in accordance with the current (and certain) state priorities (if they are and directions from EU – then it is excellent).

What can the NGOs do in connection with "programming" the needs of aimed groups in the political programmes?

- To be interested about which expert or other person is authorized to produce the political party offers (programme) about the parts or the sector – that is your focus;
- To provide a contact with that expert or person;
- To prepare yourself and to demonstrate expert capacity[100] (knowledge about the problem, which you are keeping your attention to);
- To demonstrate organizational devotion toward the problem (your performances would serve, too);
- To demonstrate approach and influence on the aimed groups (yours);
- You must have completely prepared proposal in written (it would be nice if you had sent it to your other party before the meeting, so he/she to be prepared and to check by phone call to be sure that he/she have read your proposal);
- If "the matter" is not going – you must have a political mediator who will make the contact with the expert and his paid attention more fluent;

[100] Without that you will not be received by any political party expert, and if he is unprofessional party worrier, you will not be understand – even if you were the smartest and the most prepared man in the world

- You must have reserve draft with your minimal request on[101];
- It is useful you to have previous opinions and standings from your aimed group or from public meetings where it had been spoken about your proposal;
- You must have plan for dissemination of results of the political promise to your aimed groups (so you to be able to inform people about the results of your advocating into some political party);
- It would be well you to put your already accepted proposal on paper where the authorized representative by the political party or the leader will put his signature on;
- It would be well you to put your accepted proposal in the action dimension (dynamic);
- As the smallest possible achievement, do request agreement for your involvement into the processes, which (if it come on power) a certain political party will conduct in connection with the situation in question, problem or legal project;
- Do announce every achievement like that on the media and do present clearly that the political party in question had undertaken such obligation – if it comes on power (by the fact that the political party cannot deny it – you had received and presented a public promise).

---

[101] Your “project” must be “graduated” and to include many matters:

1. Project justification (why it is important, why it is better then the existing one or why the existing one should not be changed) and Political justification (how will your proposal be of benefit to the political party, to its rating, how big aimed group would be satisfied by it and how big aimed group would be dissatisfied by such proposal)
2. Project balance (how you proposal stands in connection with the existing laws, how many state resources it will engage i.e. what kind of financial implications will it have, what is its position in connection with the harmonization to the European laws and acts, how does it feat to the signed and ratified international acts, where is the connection with the adopted sector strategies of the state…).
3. Simulation of effects of your proposal (possible improvements)

   Of course, you must have and reserve draft where you will not stated your maximal requests i.e. too much ambitious act, in which your requests will be, expressed just like one of the stages – toward complete adoption of your idea, of course the most important stage, for fulfilment of “the project”.

ПРЕДИЗБОРЕН МЕСЕЦ НА ЗЛАТНИ РИПКИ
ТАЈВАН
НАТО
МЕД И МЛЕКО
НЕЧИСТО
ЧИСТО

Aleksandar Cvetkoski

Political Mythology

This essay is based on the scientific works that treat the politics and especially the political parties' electoral programmes, strategies of approach, media strategies… from the fairy tales' i.e. as: **THE FAIRY TALES FOR ADULTS.**

The starting idea is the basic methodology to be set: The political ideas – incorporated into the electoral programmes, at least for the moment to put them near the fairy tales for children, and to compare their topic bases, forms, motives and, of course – the actors. The idea, which will come out at the end of this operation will enclose to our conscience two referential frames that do not belong to a same category of the reality, but the mechanisms on one and of the another category are related to each other. Said in other words: the logic of these two separated realities is myth and if they were not put in a special and clearly separated categories of life i.e. in two antipode quasi essences: real and unreal (serious and unserious), they would have functioned as **a myth model of the society**, i.e. as the fairy tales for children and the fairy tales for adults.

Methodological base:

In order to continue further from the starting maxima: **"the fairy tales for children and the fairy tales for adults",** we must set some methodological frames of the expose and to introduce some serious and proved mechanisms of the fairy tale functioning and the functioning of fairy tales in the real life, so even into the politics.

So, here we talk about **the fairy tale structure (the fairy tale concept and mechanism).**

Border and permanent determinations of the fairy tale, which can be found on the level of functioning and structure, but and shallower: On the level of topic. Its structural elements are:

1. "The golden time";
2. "The violator of the condition golden time" (the damage doer);
3. The damage;
4. The hero;
5. The magic helper; the magic mean;
6. The travelling of the hero;
7. The battle, or outwitting the hero and the violator of the ideal condition;
8. Removing the damage and restoration of the primary condition.

If the complex fairy tale is to be achieved then only the new violator and the new damage is needed, so the fairy tale could start again[102].

But, we have to explain this briefly. The fairy tale supposes one relatively stabile and happy primary situation, in "some kingdom", in some country, or on some places (it is called: "once upon a time", "in the golden time", "when the lord was walking on the Earth", "when all of the people were living happily" and similar). In that happy kingdom occurs changes that disturb the peace and the stability, and in the fairy tales every change must be personalized in the violator of the primary peace – "the causer of damage" (dragon, plague, wicked queen, the Sheriff of Nottingham, bear, wolf, different usurpers of power, king occupier, or army commander, witch, stepmother, monsters, or causer of damage out of illiteracy, or of the not paid attention that violates some taboo, or the command of lord by which, automatically, the change starts) and by that the concrete damage occurs (kidnapping of the princess, getting into the war by the king's side and the situation getting worse, the springs to dry up, slavery, new marriage of the father, ruined crop, illness, petrifying and similar) for the whole community. The ideal, primary line, in some fairy tales can be figured out from the topic, although it is not explicitly defined, and that line might be purely family one, and sometimes asks for an ethno- explaining[103]. So, the fairy tale hero appears (very often he is a young man who in age to be married, and belong to the modest family, even and with the variant later on to be found out that he is a prince, it might be and a beautiful girl, a princess, a man with supernatural powers, a little dragon, a thief who has a sense of justice and similar), the one who have to, firstly, go away (the violator is never near to the location where the hero is – in geographical or in social context). While he is on the road he do good deeds, fights battles in which he shows himself as a human and capable, he answers to the questions, or to other challenges (a kind of check up of his capabilities), and in return he gets a magical friend (a man, a demon, an animal, or another creature), magic mean (magical sword, spear, effective ride, eagle's feather, poison, lesson, or in many cases it is an advice how he could reach "the violator" and how to deal with him, even and various wise answers to the riddles and similar), or the both in the

---

[102] Vladimir Prop, Morphology of the fairy tale, many authors by the "mythology school".

[103] Red Riding Hood disturbs a taboo – the taboo for walking through the forest, or on dangerous places, she is aware about that, and as a due to that she wears a red cap – appothropic – mimicry protection against the demons. In different fairy tales from all over the world, sometimes the figure of Red Riding Hood is replaced with a boy who walks through the forest, but in any of the cases, the omnipresent element is the red cap.

same time. At the end, he reaches the home (forest, cave, castle, top of the mountain, castle surrounded by thorny roses and similar plants, house of the granny…) of the violator, he is victorious in the battle, or he outwits the violator, restores whatsoever is damaged, or creates the conditions for revival and returns in the place where the damage occurred and restores the primary idyll, but with one difference: **the hero gets on power**, even in the half of the kingdom, or he gets other big favours and a reward. Usually, the reward is disproportional big if we consider the merits, or the done damage itself.

The fact that the children know the fairy tales are false, do not stop them to enjoy the fairy tales and to perform them in practice – as they are real. The fairy tales' motives are clear, the justice always wins, and the form is always potable[104].

The children do not mind that the reality do not correspond to the social order and the fairy tales' events, and the only thing that matters to them is the fairy tale cheers up their emotional code and makes them interested in. It means we can freely speak of one "intellectual distance" into children – very similar to the one that the adults feel.

The practice of the fairy tale model into the politics

Now, by usage of the same model in which we think, we will make an attempt to apply the fairy tale's rules and mechanisms on the political parties' programmes and their acting, the ones that are established and at the first sight very well known.

Politically – anthropological analysis to the fairy tale elements

I.

The myth time, or the one that in the fairy tales is presented as "idyll" might be easily performed by the material reviewing of the political parties' programmes.

---

[104] Here we would not like to speak about the archetype codification of the fairy tale, which carries a message and subconsciously is adopted and because of that is "potable". We would just add one statement, which is adopted in the world of science, and it is our consciousness that listen the text i.e. the topic, while our subconscious "grabs" and decodes the message because it is codified on the same mode.

So, it is always claimed that at one time, before the ruling of the last Government, or before the beginning of the series of ruling of somebody, or of the group of people, there was a relatively happy time, which is disturb exactly by that governance. This functions in the world, but in our country the myth idyll time (“the Macedonian myth idyll time”) is identified by “the compact ethical body”, before the Balkan Wars i.e. at the time of Turkish ruling, to some people by “the strong Macedonia” in the strong country, to other people as “the period when we were together with the Russians”, “the period before the Slavic invasion”, “the period before the Turkish people”, “the Serbian state”, Yugoslavia…

This body, at the time, is reviewed as a kind of potential (amorphous mass in any cases with exception of the ethnic one), which if is correctly shaped it would present the Macedonian idyll time (“the happy kingdom”) i.e. the Macedonian Idyll State. So, in the conscious of the Macedonians, the big ethnic body, before the start of events in this century is a fact that needs no proving, or thought of the fact that them Macedonia was a legitimate part of the Turkish Empire.

Meaning: the nonexistent Macedonia, during the “Turkish ruling”, by the ethnic criterion is declared for myth potential of “the Macedonian Idyll Time”. The same idyll time have all the other nations, and to some groups and nations for this purpose use some historical moments, international conferences and their decisions and whatever.

Probes for putting the idyll time before the Turkish people came on the Balkan where the idyll condition is identified by the Serbian State, the State of Scender bey, Byzantium, the time of Macedonian state ruled by Alexander the Great, Macedonian rulers before Alexander the Great, “the time” of Illyrians, the Romans, and even older time period when from this nation origin the Greek people or the Russian people (the Macedonians started to move and settled on today’s Russia)…

The Albanians and the other minorities in our country have their idyll myth time, but it is different – based on historical events, “facts”, age of the ethnic group on these areas, ethnic compactness – before “breaking up” on the smaller entities… In general, **the ones to each other’s are “destroyers of the compact ethnic body of another”** i.e. the “Shufflers” in the history of another (violators of the idyll pre-time or destroyers).

When this “is known” then it is easy to approach toward the following level of operating the myth idyll time. Several semi-literate politicians are needed for that to happen, semi-educated (and regularly unrecognized by the ruling structure) historians, ethnologists, anthropologists and they to be hungry enough, poor and played out, so they could absorb all of that and to believe in it.

II.

We are not in a lack of t**he violators** of the idyll condition. We have them that many, so we can hardly count them. The violators and "the obstructionists" of the previously mentioned ethnic potential, understood as an "idyll" they are personalized in the other ethic groups, in persons and named powers, states, in informers and enemies, only not in us, ourselves.

The basic fact is that **the ones – to others, we function as violators**, but, also, we find the violators and in the neighbouring countries, worldly powers, the Orthodox and Islamic religion, "the Turkish people", and the conspiracies of every kinds. Our impossibility to explain how somebody violated something nonexistent (at least, unconscious), and we bridge over that with operating "the aspirations" of the foreign countries, people of a different faith and other ethnic groups by our domestic traitors who were influenced, or sold themselves for money, for power, for "the beautiful Petkana"…

The theories of conspiracy on these areas are very present, by the fact itself that the historical events exist, which might be (and are): interpreted as everybody likes to, politically instrument.

Macedonia has the malediction of jumped across phases in all fields. The justification of the illogical development gives a specific context in which different actors produce enemies, conspirators, traitors in their own lines, impossibilities of geographical and geo-strategic surrounding... It is a very fertile ground for turning on the political into fairy tale – political concept.

Every totalitarian power has the fairy tale as its ally. The types of leaders who we, ourselves, had are of the type "repairmen of the violated idyll time" (they came on power at the end of the fairy tale) and the average population has no doubts in their right to be on power. Namely, the claim about the mistakes made by the previous ruler (the political opponent), which this government had to repair during its mandate is a main methodology for the elections. The first helping methodology is calling the voters "not to fall under the influence" of the promises made by "the false hero" that has an aim to destroy this state, so if he come on power then will be…

In the current electoral processes as the violators are mentioned and undomesticated factors – mostly "the westerners" and the neighbours. The primary postulate of primitivism is: We know a lot, we can do a lot, but we are not appreciated. That blocks the social energy, the one that would lead to changes, which starts with the recognition of incapability to manage and incapability to e able. This offers the paradise for the fairy tale policy, which feeds our primitivism of every

type, but the most the one that damage does not occur from our incapability[105] and illiteracy, but from "the others", whoever they are. They belong to the arsenal of "violators".

III.

The damage itself is evident and relative. To some people it consists of commonly denominated on this Vardar's part of Macedonia, to other people it consists of alienation policy by the federal Macedonia and Yugoslavia, to some other people the crucial matter is the emigration abroad of the parts of our ethnic body, so in question might be and the unrealized development, the communistic past, the separation from the Bulgarian, Serbian, Kosovo, Yugoslavian and Pan-Slavic "**roots"**, democratic communists, spies (former and current ones)… Whoever heard the call for conquering Solun, "the biggest Macedonian city", I do not have to explain him about the mythological connotations of the imagined order of the point 2 of this article. No body takes care that in question is an international politics, spheres of interests, power and military power, international law (and how it functions), current moment, time of forming the ethnic identity, numerical situation, development, science, culture, natural resources… simply, all people claim on justice and injustice as they are the top mechanism of acting in the worldly order.

During the year 2004 ACTAC realized one role play activity (screening) where the treated group (seven chosen individuals, three of them were recognizable Macedonian nationalists) were given a task to learn nine key sentences each (written on paper) about every ethnic group, or, at least, a group – which pleads for independence (secession), in one European region (not so big one), and after that on a map of that region (the region consists of border parts of several states) to divide the groups "on equity base" by ethnic, state creating, historical and confessional lines. Everybody enquired had a task to be a representative of the interest of one ethnic-confessional-historical group and "to negotiate" with the others for territory, but and to use "military forces" (pulls of which every pull was equal to the force of 1000 soldiers) accordingly to the situation as the part of "diplomatic" engagements. In order to be brief, the conclusion of our "mental gymnastics", after the phase where everybody started a war with the other, under very sumptuous combinations, made coalitions, "disloy-

[105] In the period from the year 1982 up until today in whole state of former Yugoslavia circulated modern legends about unrealized tourism development, unrealized industrial development, new types of conspiracies against the wealth of Yugoslavia and Macedonia. The base of all those was "the foreigners' envy to our life style", "The fear if they invest in our country then we will become an industrial power as a due to our natural intelligence and capabilities"…

alty”… was that the borders are set very good because everything else lead to “spending pulls” and that one “weakly adapted” might spoil something that a hundred wise men cannot repair. Just to mention: “The Players” were not connected emotionally with those ethnic groups and territories!!!

That means, if it started by criterion like “justice”, and to being tried that to be installed as a ruling imperative and to being tried the rights of every nations in the world to be resolved “positively”, one by one, then there would have been 10.000 states in the world, and our problems would have been treated somewhere around the year 2.500, normally, with the territorial lost on our expense.

The damage, which occurred by the acting of “the violator”, in our country is stretching in some real, irrelevant and fairy tale developments. Mainly, that what is present into the political speeches and opinions (which are in a process of completing, but and in the phase of competition, de-fragmenting, recombination…) indicates on current and historical trends:

- “The loss” of Pirin’s and Aegean parts of Macedonia;
- The Framework Agreement and “the damage” that Macedonia suffered (Idyll condition – Unitary Macedonia, by the predomination of Macedonian people; Violator – the Albanians, the Albanian mafia, “the international community”, “USA”, NATO, “Europe”…; Occurred damage – Expelling of the Macedonians, Serbians… out of the areas where they were living; Expansion of the Islam religion; Preparation for division of Macedonia…).
- Losing the “Antique bases of the Macedonian people”;
- Devastating the idea for “Great Albania” by cooperation of the Albanian political parties on power and leaving the idea for militant fighting of the Albanian people…;
- The conspiracies against the Serbian people (many sub-variants);
- Devastating “the traditional” mode of life of the Albanians as a due to the wrong policy;
- The loss of faith…;
- In the recent time: social layer’s division, getting poorer, unemployment... as a consequence to the criminal and the corruption (causers of damage – “the other” political parties, “the foreigners who let them do it”…);
- The unaccomplished economic development (guilty are the foreigners who do not invest in Macedonia, the judges, the Albanians who in a moment will do a new uprising, “the sold military structures of Macedonia”…).

  The primary is: Nobody treats the made damage in the frames of our impossibilities, illiteracy, and criminal behaviour… By that, the damage has nothing to do with us, but it has to do with our enemies.

This is used by the politics enormously, and in order to perturbs the made “damage” where it is suitable for the politicians (it is everywhere and nowhere – it is ethereal) and to connects it with the other political parties, the foreigners, the Communism, the democracy, and the decay of Yugoslavia. This is done on the mode that is spoken we are very talented, literate and capable people (everybody to his own ethnic group), but we are not capable to choose the real political option. The damage is non-descriptive, so there are no need the solutions to be proposed. In the case where the damage (the current “ethereally” bad condition) is as fairy tale then and the proposed solutions will look like fairy tale[106].

The current “damage”, by “not entering into the Europe Union” is perfectly suitable to the political parties, so they might again to accuse somebody else, by a rule the political opponents, but and “the perverted European structures”, the Albanian lobby in Europe, NATO by its geo-strategy games…

To whom then we can explain that we need the reforms, the quickly done ones, and the capable people to do all of that and that it is our reliable “ticket” to enter in the European Union.

IV.

The hero – repairperson of the damage: this is the hardest point and essence of the problem with the political fairy tale. Namely, “Who will be **the hero**”?

From the substance of the hero (proposed political parties’ heroes), his points of view, who supports him financially for his campaigns and functioning, who is his political opponent and for what is he standing for and depending on the rethought strategy “that passes into the people”, will depend and the chosen thesis which is “the golden time”, who is “the violator of the idyll”, and of course, the hero is the leader of the political party and political party’s top, they themselves, or in the name of somebody.

In fact, they think out the fairy tale, or the paid headquarters, which for their needs and their money think out “an electoral trick”. Whilst, the conscious of the creators of “the fairy tale” is mythological i.e. every member to a certain people thinks in the models of his culture and environment where he lives in, so the adopted archetype, form and contents of

[106] Like in a fairy tale the working places will be produced, they will give more and bigger social help, they will build everywhere and everything… It is the base for unreal cure for an unreal damage: the same like shamans in Latin America and the native population in Africa.

the ideas (for which they think are very modern and up-to-date), by their own socialization will colour their put efforts significantly – mythological.

In this concept "the total marketing" cannot reach because the fairy tale concept premises are mythological, and into the think out marketing – rational and targeted. Sometimes, and the pre-election marketing forms or supports fairy tale concept and it is in accordance with the basic maxima of the political and pre-electoral marketing: As in every marketing, there is a need for production that is requested by the market. If the market requests economic progress and employment then it is sufficient that to be put at the end of the fairy tale, the "violator" of the time when all people were employed (of course – the political opponents) and the fairy tale to start running.

The exception of this rule are the foreign headquarters, which are favouring their own archetype onto our situation (those ones that did not live in our country and are transferring experiences from their countries), so usually those ideas seems somehow "foreign" to us and modern and the more sophisticated efforts about "the politics as a consumer goods" that should be sold without firmer support and its results to the masses.

And if all of this is not so, the conscious of the mass (the voters) functions accordingly to the mythological mechanisms and every political information has to be denominated in the referential frames of the personal experience that is not always traditionally vacated, antagonistically – bipolar (good – bad, bright – dark, sacred – profane, ours – theirs, folk – not folk, angel – beast, domestic – foreign, Macedonian – Bulgarian, Macedonian – Serbian, Russian – American, victim – executor, rebellion – informer… and their combinations) and marginalized. In other words: and the God's truth must be operated by the help of emotions, riddles, statements, dimensions, number, family… and in that line and the political one.

The next level follows, or the process of self-explaining to the combinations of binary oppositions[107] and forming the logical lines, which should grow into coherent fairy tale, and by that is enhanced the third mental (also based on the mechanism of pre-thinking processes) operation: the mythologizing. On that mode the several standings are achieved:

- A hero together with his army (the hero cannot have or cannot be a part of a group, but he must "have" an army[108]);

---

[107] Without a determined and big place for shading

[108] There is no pre-mental category i.e. a binary opposition "Group" – "Person" because as an archetype occurs just a family group (tribe, family, blood), or a category "intellectual power" – there is a category "army". "The army" has a task to conquer the place – where the hero is born and where he was not recognized ("nobody can be a prophet in his own place", with exception by using force).

- A false hero, or a hero - traitor, a planted hero (usually he is in connection with the violator);
- Unacceptability of the offered heroes and waiting for the own in the future[109];
- Selection of "the hero of chaos[110]", or a man who will help the starting of the chaos (the deluge, the God's sword, a fire, a war[111]). The selection of this type of antihero is present the most in the countries that have unsuccessful economies, in the countries in transition where the failure of the moral, criminality and antisocial behaviour are sufficient prove for the wrong direction, so the striving toward the chaos is the strongest in those countries, which came from some kind of chaos (war) in the past. The same complex of opinions in a certain point is present and in the countries with too fast social and technological growth that marginalize those who cannot follow it and where it acquires a form of psychological illnesses of the individuals, formation of and participation in ultra extreme organizations, confessional organizations that wait for the deluge and which have "clean" antihero as a God[112]...;
- Selection of a Messiah type for a leader;
- Selection of a leader of punishment[113];

---

[109] Not going out to vote, writing messages on the ballot…

[110] This is a form of interning and personalizing the personal dissatisfaction of the conceived, liked type of antihero who will open the way for creating "from the start". This is and in connection with the misunderstanding of the system evolution, and, of course, it is much easier the revolution to be understood. This principle can be found in all religions and in the myths about the origin, and it is especially pointed out on the passage from one century to another or a millennium. At the end, the chaos is a solid archetype category of **the new**, of the punishment for the committed sins, sometimes it is a purely mechanic principle, by analogy with the new creation in the nature (burning down the plants, so the land to be more fertile in the future) and a social sedative for the unsuccessful and dissatisfied ones.

[111] In the lowest classes we often hear: "Lets the war start then you will see".

[112] This principle consists of several myth themes (the myths are created from myth themes): some orientation archetypes are connected and create a certain combination: the concept of "hobo" individual, the concept of expelling the unrecognized individual, which is not "noble" and the one that one day by army force is returning back to conquer the place – of his birth; the myth theme for accepting the foreigners in the family; the guest's intercourse; a myth theme where the God travels on the Earth as a figure of foreigner; the myths about the bastard who conquers the throne; the bible legend about expelling the devil out of the line of angels; the myth mechanism about ghosts; selling the soul…

[113] He should punish the "quislings" or the helpers of the violator.

- Selection of a leader – keeper of the family[114];
- Selection of a “leader – bastard[115]” who should replace the current leader and his installation of power that are the causers of damage;
- Newly discovered hero who started his fairy tale acting a long time ago i.e. he is the hero who was unknown to the people while he travelled “across 9 mountains and seas” and searched for the violator and now (during the time of elections) he proves that he has a magic help (by the mercy of god – sometimes), he found and came for to kill the violator and to restore “the primary order”. It is possible firstly he to be known, but as a false hero and until now he was proving himself to be in fact the true God’s elected official by his magic mean[116];
- Other variants and a combination of elements.

V.

In the political jargon that what would have been called **the magic mean**, or helper, cannot be detected implicitly. In a base of these mechanisms by the fairy tales are the beliefs that the exploit cannot be done by the hero without “supernatural” help i.e. that the people destiny does not depend on them, themselves, but it is a will of God. The magic helper, at the final instance, is the agreement of God (the supernatural power) the action to be performed, the damage to be removed, even more: by that is concluded that the violation of the idyll order is an act and against God, the one who had created that order. By this we come to a paradox that God does not acts by himself, although he is almighty, but that is done by his

---

[114] That is in connection with the protection of ethnic minorities. Mostly, these people step forward after the armed conflicts and become “the fathers” of the nation

[115] The bastards are considered as a choice of the fortune, by exceptional wisdom and intellectual power who oppose to the installed order, they are “the destiny children”… They should replace the old dynasty and to install a new one. There are large numbers of myths about the princesses that cannot have children, so they are finding a newly born child in a basket, on the list of a palm, in their gardens, in front of their doors... is in connection with the myth themes. The basic thing is that they have to be knightly disposed and they to oppose to the strong ones – in the name of the weak ones. And nowadays the people when they are self-praising about some of their own wisdom, they say: “And I am the bastard, too”. Such types of leaders we had during our short history. In our former state and Josip Broz was a leader of such type, at least in the phase when he was institutionalizing himself after the World War II.

[116] The magic means might be some nebulous items in the political party programme, as billions of dollars; Red Khmer’s changing of the personnel, free of customs zones, foreign capital…

elected official, in his name and by his help i.e. we are coming up to conclusion that the hero from the fairy tale is a God's creation – a keeper of the idyll order, and the destruction of the idyll condition is just a test for the hero and for those who he will rule. It means: the chosen one cannot be of earthly origin, or the most that is allowed is he to be his illegitimate son i.e. his "bastard" conceived with some earthly woman. About this we have a rich prove in the mythology where the Gods, in different forms (golden rain, bull, swan, thunder, "something to step on", holly spirit…), they seduce earthly women and conceived children. It takes in consideration and the origin of the Antique and Pre-Antique heroes, and even many of the ruler's families, in the Roman time they stated their origin from such acting.

It means: the selection of the hero and the certain problem solution are not disputable – they are not under our power, and the confirmation for that is the fact the hero will be there in every case and he will win for sure.

In the complex of actions during the political elections there is always a believing in the rightness of the made choice i.e. there is a faith in the correctness of the made choice, which is not that rational. Very indicative is the fact that the political party activists (beside the selfish motive for the personal benefits) and the fact itself that the voters themselves do not want to take as essential some facts from the biographies of the candidates, which in normal circumstances would be decisive for forming the opinion about some other person[117]. The faith in the own made choice is not proportionate to the size compared to the real capacities and opportunities of the certain group and its candidates. There is decisive the feeling about "the violated idyll society condition" and about the new leader who surely will restore the primary order. This is frequently used in the political parties' strategies, even and if there is no knowledge from the field that we are processing. That what is important in their strategies is the fact that their programmes are artificially polarized with purpose a kind of illusion of total difference to be created, that capital to be burden by negative meaning, and by all and the opposition's candidate. By that the illusion of emphasized disturb condition is achieved (the condition is always disturbed) and then follows the inclusion of the mythological mode of thinking. The result consists of these matters: the trust to be given to the candidate who is positive on all those axes i.e. he subconsciously to be identified as the hero who possesses the magic helper – **God's blessing and agreement for making changes.** In that context, one of the most used maxima into the political elec-

[117] Prime Ministers without a working experience, Ministers without experience and with "wrong field of specialization", top party fellows who had been on a trial in court, well known business fortune hunters, top officials in the time of socialism, and now top democrats even with liberal thinking, disreputable and "read" persons…

tions is exactly that call on changes in the name of the disturbed condition. So, the changes into the conscious of the people are detected as “returning of the past”, returning of the idyll former order, it means necessary retro.

The magic means can be only unreal, but and some real means are treated through the myth’s mechanism.

Such example is “The Political Party Programme”. That technical, empty and populist act sometimes is declared for a base methodology about “repairing the damage”. “The Programme” function automatically – as the magic[118] is functioning! During that the most important suppositions (they are not mentioned) are of no significance for (at least partly) success of one programme, as are the available cadres, the organizational level and the institutional capacity, the political will, the skilfulness, the international surrounding, the status – quo factors, and the necessary time for legal preparation of the programme’s requests... Thus, the programme should be a rational act and not just because of the unreal promises made (if the party decided to put an accent on the party programme – as a main pre-election mean), gets irrational marks. The success of the used party populism is possible only in conditions of thrust. The thrust can be strengthen only if the unreal connotations of the meaning of such an act, as we had in the past with “signing the agreements with the people”, which functioned as a magic mechanism of a direct relation and automatic fulfilment between the needs and their fulfilment.

The orator’s capabilities and performances of the leaders, also, are treated in that context[119].

EU, NATO, IMF, other international institutions, free economic zones, and sometimes the foreign investors and etc are appearing as the magic helpers.

VI.

The travel of the main hero is not the most important moment of our review, but we should mention that the travels of the heroes into the fairy tales, done with the purpose the damage to be removed has common element with the nowadays travels undertaken by the leaders and “the escort” to the settlements.

---

[118] If I do this – automatically follows that…

[119] The God speaks through the chosen one, but and other mythological part as “plying out the kemane between the musician (the bastard) and the devil, playing out between The Wise Pejo and the devil…

The travels are done in order the damage to be removed, and the problem itself is never located near to the hero's castle, but the hero has to travel on another place where the violator lives.

This speaks of another problem: foreigners do the damage. And in a case of the political fairy tale this is used in abundance, so it is understood that the politician came to the place where the violator lives, (the Macedonian problems, themselves, are resolved on the Government travels abroad - Summits, Conferences, Bilateral meetings and similar) i.e. on the place where the damage is removed (the places where the bankrupt factories are located, current problems and similar).

VII.

At the end of the travel follows **the battle with the violator, or his outwitting.**

It is not so hard to sense that the battle starts with the challenging i.e. an offer for voluntary retreat of the violator – it is stated in the first line, or because it is a God's will.

Then, it follows the selection of a strategy for battle, which has to give the violator an advantage because he is "carrying out an attack". Often it is the magic mean, and more often it is the motivation of the fair one.

Into the political parties' programmes always "the magic mean" by which the violator of the idyll order will be conquered is announced. The most powerful "magic means" of the political parties come from aside, or (if they are domestic means) that is a different moral, the different style…

VIII.

When the violator is conquered then follows the phase of removing the damage **and restoring the primary condition** ("primary, but repaired condition"). That is happening by winning the election. In connection with the continuity of "the ritual mood" in the pre-election time we can say that it does not last long. In that context, we can review the elections from the point of view of "the ritual of passing away" (Rite de passage) and it can be seen clearly that the political parties; tops, which won the elections are striving to stop that "ritual mood" by pointing out the same political pragmatic of the partial equipping of the organs of power while the new opposition has always on its mind to continue the ritual mood by continuing the fairy tale and by entering a new "violator", so the fairy tale could start again.

Sometimes, some fairy tales never end (Presidents – citizens, illegitimate government...). In fact, a returning in "the golden time" is out of question, so the space for fairy tales is opened again.

Creative team of ACTAC

Populism – French expression or Macedonian reality?

The populism for the first time as an expression is used in France in the field of literature to determine a direction or a style into the French literature when it is spoken idealized and nice about the people's life. It is the time of romanticism and "the pastoral disappearance" of the creators in "discovering" their own people (the time of forming the nations).

Though, the populism "is discovered" a long time ago, and the classical knowledge gets it by forming of the states, which function through electoral models i.e. when into the process of coming on power "the masses", "the people" and "the citizens" became effective factor. It is the time when the politics and "the games of power" came out of the frames of narrow ruler's class with the inherited legitimacy and went lower, and somewhere even and to "the people".

With the populism is the same as is with the totems[120]: When you start to describe it, it will disappear and it will transform into something else and once it looks like cultural movement, once it looks like justified strivings toward preserving the folk culture and identity, once it looks like an attempt the better governance to be achieved, and once it looks like a crying over the destiny of the poor people, deprived people…. It is not something whole and coherent. It is a part of other matters, but it has strength to submit them to its own mechanism. If it is analysed, more will be achieved on the methodological level, in the part of the structure or the function then in the description itself.

The populism is a subject of research of the scientific sociological and political thought a long time ago and it is written quite a lot about its transparent forms, latent forms in more scoped movements (because of that it is a part of the phenomena of the social dynamic) for its typology. In the recent time, the populism opposes to the globalisation in a form of preserving the special interests of "the people", preserving the specific and recognizable traditional moral in a form of preserving the right of being special.

The basic defining of the populism was directed toward its activism and its forms of appearance, as a movement or as a politics, which call upon "the people" (more as an ethnic group then as demos). Mainly, "the people", in the populist concepts is appears or is presented as proactive and effective.

[120] Claude Levi Stross – Totemic today,

The populism may appear in two main forms: "agrarian populism" and "political populism", by its subtypes, but its basic characteristics are the anti-elitism and "the people"[121]. Also, it can be spoken about "populism from top – to bottom" and about "populism from bottom – to top[122]". It may be "regional[123]", "national", "ethnic", populism on the periphery "against the centre", unitary, integrating and similar.

We can recognize the populism throughout the complexes of political ideas, but and throughout the conditions of standard thoughts, which are based on facts and quasi facts from cultural, economic, social, historic, specifically – institutional, anthropological, geographical, political and geo-strategic nature. The form itself or the outputs of those populist movements are mostly: anti-intellectual, anti-elitist, valuably – traditional, by predominance of the dominant opinions, Bolshevistic, anti-institutionally set, often turn toward the religious convinces or toward the religious institutions, many times it is anti-democratic, anti-parliamentary, sceptic… Whatever way we recognize them, these populist set beliefs or movements (even they are managed and from one party), they comprehend that the interests and the opinion of "the people" is on a higher level from whatever possible standards, so even and of the standard for human freedom, right on life, right on existence… The populism comprehends and that the interests of "the people" can be realized and unsystematically, and non-institutionally, thus by that without the democracy as a tool of the change. The changes and "the people's interests" are realized through direct acting of the leader whose cult is spread like a fruit of those interests.

In accordance with that it is not necessary the populism and such alike movements to be "left oriented" or conservative. They can, by their essence, be and totally radical or progressive (here it is not meant on "progressive") and to find whatever place on the axis of political orientation.

It is characteristic that is appears in the periods of larger society perturbations[124] and as a resistance to the changes, modernization and acceptance of general worldly standards and quite often it looks like ideology or movement from the

---

[121] Milardovich, Andjelko: *The Populism and The Globalisation,* centre for Politics Research, Zagreb 2004

[122] The first type is got when the politicians, in order to stay on power speak in the name of the people and starting to move ideas and masses because of their own interests, and the other type talks about movements, which help the politicians to get on power.

[123] It is a king of flattering to the voters of one region, when the politicians speak of region being special compared to the resting part of the state, about the preservation of the special characteristics, about separation from the other part of the state or about its asymmetry into the state order.

[124] Urs Altermatt: The changes create insecurity and fear into the population, so because of that they do oppose to the changes.

field of culture or gets connotations in it (defence of the culture by one community or ethnic group from "the others" or from the general worldly trends). Behind those tendencies may stand justified fears and worries of one class of society actors, but mostly it is not the case and it is used by the status – quo factors to avert the unwished changes. By its structural form, the populism is and the nationalism, so and the national – socialism (the fascism).

It may get and coherent form, so even and scientific one, as it is a case with the ideological matrix of the fascism: Russell's one[125]. Schizophrenic and/or charismatic leaders go hand in hand with these quasi-scientific ideologies and perhaps, it is the only fully understandable and reasonable reason why the Europe wants to be united in a system of mutual control and cooperation[126].

Bigger and more recognizable established radical populist movements (do not stay only on words, but were implemented) were the populist – rural communities of Germany, Austria and Bohemia[127], the Russian agrarian anti-modernism[128], the movement of Ned Ludd in England, the Italian authority nationalism and (latter on) fascism[129], anti-reform and national country movements through whole Europe…

---

[125] New foundation is the placed fascist ideology that the state borders depends on the vitality of one nation – toward other nations, its competitive ability on the international market, the ability to "takes" that much – as it needs because of "the justified" achievement of satisfactory "life space" for people's existence. How little was needed these ideological bases to grow into belief for "Aryan races" and into blind justification of the systematic genocide!!!

[126] Europe, which had "achieved" the traumatic experiences of the World War I and World War II and "factories for death production", already has no right to experiment with its own rich and (again) totally traumatic history and with the possibility the insane leader to come as a head of one state and all of that in conditions where usually the decreasing of subvention for fishermen, students or unemployed people can move avalanche of demonstrations, which only God and "insane flag career" can manage that, and nor they can suppose the final requests or the damage on the terrain. To enjoy the peace, democracy, good governance, security, capitalism (estate inequality) and human rights in conditions when the populism is not forbidden – is not an easy task.

[127] The people's spirit and the greatest achievements on the national level are achieved in small country production-social communities with highly expressed solidarity and systems of mutual help.

[128] They had stared because of the traditional agrarian planting.

[129] It is the Italian respond on the industrial globalisation that would have not taken fascistic form without the German influence. It is characteristic that the middle class was the career of the ideas for the greatness of the Italian people and for manipulated "renaissance" of the Roman Empire.

We can see the act of populism instrument for strictly determined aims of the governance into the dialectic forced and anti-democratic ideologies, as the Marxism is in the Russian variant and the Russell's movement – in many variants (the most famous is the German fascism, although this ideology is present and strongly supported in the period from 1928 – 1945 and into other European countries, so even as a radical nationalism or anti-Semitism). The other type of populist instrument is usage of the conservative and royal traditions of one country and that in the conditions of democracy, in the form of known "Gaullism" in France, installed after the World War II, as a due to the interests of the President De Gaulle for strong presidential system, which would look like the French famous monarchies (although France was never suffered a lack[130] of populism).

The populism in America is present in an enormous number of forms and it depends the most on the areas where it is practiced, the development of country in general, the modes of production, but and on the size and the nearness of the big city nucleuses, administrative centres, communicational directions, traditional separation of opinions on the "North and South", the "East and West" ("populist democracy", agrarian populist radicalism, WASP ideologies, confessional populisms, isolator particularities, ideologies of "our matter"…).

Today, in Europe mostly two main tendencies get in collision, the one is not populist – technocracy one and ideological Europe, and on the other side are the anti – euro – global, or at least national movements for one different Europe – from the one imagined in Maastricht – the one that is implementing. Here we speak about the right – radical, national populism (mostly they are against the defining their countries as the multicultural ones, against the fading and changing the traditional professions, changing the prevailing character of certain regions…and as a tool of their put efforts is the euro-scepticism, "the folk solidarity", "the worker's solidarity", anti-globalisation, flirting with neo-fascist and extreme movements, xenophobia and nationalism).

There is and super-national populism – based on the anti-globalisation and against the work of the most visible worldly global institutions (against "the universal type of democracy"), which is much strengthen by "the intellectual populism".

****

[130] They together with the Gaullism have had and "Pierre Poujade movement" – extremely right oriented populist movement.

The general fact is that Macedonia has no new and specific type of populism and that it is built up on the old one-partial ideological populism protégés before 1990. It was very concise, institutionalised and with a strong logistics, fulfilling and with clear function: Not to stay on power – that could be done and without it, but the Marxist ideology to be reproduced and the real life to be pastoral, idealized and connected to the main communistic ideologies. The aim was the illusion to be created of a better life, development… mass hypnosis, which protects the rulers from their own inter-party replacement, which was possible because of the separation of power between the republics, the local self-governments, the socialistic alliances, the communist party, the syndicates and the cadre tops and the possibility they to challenge a wave of directed populism (they were the masters about this) because of replacing somebody.

Our Macedonian interpretations of the term have one wider diapason and as an explaining for the populism are used the terms like: “Mass fraud”, “unprincipled coalitions”, “groundless promises”, “lies”, “mass hypnosis”, “manipulation with the poor people”, “misuse of the governance”…. The aim is to be on power or to govern without the concrete achievements and skill into the governance. Our populism, by its type, is not fully directed and controlled, but it leans on the skills of the charismatic leaders and the daily politics. Mainly, the ethnic and xenophobic populism from its beginning at the nineties of the past century was replaced by the quasi-reform and quasi-modern, quasi-democratic and now we have the reform and global rhetoric and the populism of pragmatic (modern non-ideological populism, which is based on “satisfying the market needs” i.e. populism, which consists of promises that “the people” request to hear, the ones without elaborating the wider system of fulfilling the promises). That can be called“a daily populism of the poor people”.

The present classifications of our populisms do not go together with the theoretically set ones in the world. It is to be understood because of the lack of democratic tradition of the political parties (with exception of the communist ideology that is unfashionable and declassed), so it remains to make equal the political parties’ populism with “the daily populism of the poor people” and with the level of general political culture. It means that there will be no ideological classification of the populism, but only to the contexts – where it is used and in its function (thought out by the politics). There are our adequate classifications, and one of more interesting ones is the division on “black”, “grey” and “white” populism.

“***The black populism***” can be a ***“folklore one”*** when your promises are well-known, they refer on visions for which is know that are not truthful, but are accepted as a collective lie and “preferred standard with a distance” (they have almost no influence because they are fairy tale concepts on which only the lowest society classes “are pasted”, although and they do have a distance toward them as the children know that “the pigs do not build hoses”) and ***manipulative daily populism*** (we have too much of it, so we will not explain it here).

"The grey populism" is expressed through unreal promises, which for the creators up front are aware that that they cannot be solved on the short tracks. The parties on power usually do justify themselves that they do not know up front the real situation – undertaken by their precursors, that they do not rule alone, but they rule in coalitions, and the essence is in the lack of political will the problems to be solved. In that case, the illusions are created of big activities, strong international activity, efforts the problems to be solved, and "the poor politicians are bleeding for the good of the people".

"The white" so called "the good will" populism is expressed by the promises within the creators of the programmes do believe and in question is a real and regular work of the institutions. Here in question is the estimation of problems, but mostly about the pre-estimation of the enthusiastic energy of the political parties (motor principle and power), and the cadres who should realize that. Also, here may be offers in question, the ones that the governmental garniture cannot realize because of some other reasons, objective difficulties, unforeseen events, but mostly it is the weak capacity for governance in question or the weak teams for reforms, social interventions, weak expert support and planning, institutions' weaknesses, or otherwise: Because of the porridge – that they made it themselves…. It is also a "lie' because the parties cannot do no planning of cadres for realization of their plans, so if they made promises, and they do not have them – the parties manipulated with the cadre potential, and if they have them – and they do not use them then it is a question of positive selection into the party, and it is often in the opposition with the promises made for "the best possible setting" for the promises to be realized. As a white populism it might be considered the adjusting of "the bigger lie" on the reality (it will not be 5 euros, but it will be 3 euros, it will not be 12% - but 8%).

The characteristic of these "coloured" populisms is what type of populism you are using during the pre-election time, that type of populism you will use during your governance. Nevertheless, the lack of visions and real plans will direct (necessarily) all of yours activity toward the black populism, and you will use the white populism for pre-election purposes ("pouring money and tears" in a short period of time).

There is and regional populism in Macedonia, the one that is equal to the ethnic populism and it functions as a basic regulatory principle into he Albanian electorate while now it is already in the domain of "the folklore populism". On the other side, it is replaced with the populism, which occurred by the decentralization of the power. These types of regional populism would not exist without the basic idea for the Great Albanian state that already goes out of the domain of the political populism and gets into the geo-strategic reviews. On the Balkan it is a constant because all of the states (so and Macedonia) have populist sets for "great states", and those fairy tales do consider and our state. We are glad for the fact that these types of populism more and more are understood as **folklore**.

ПОЛИТИЧКА
ПРОГРАМА
200

III. "UNSERIOUS ABOUT THE MOST SERIOUS MATTER IN THE WORLD"

Pre-election oratorio Macedonia

Author: Invita Minerva[131] **Vice Author**: Manuela Dolce Integratta (Puerto Rico) **Stage adaptation**: Agency "I know everything" **Performs**: "Pandemonium politicum" **Conductor**: By conspiracy for misdeed **Soloists**: Everyone of them **Scenography**: Atalenta Deficito Scrupulo (Brazil) **Costume designer**: Robinson Crusoe (Deserted Island) **Scenography:** Make Me Suit (Japan)	**Prompter 1**: Informative Informer (Bulgaria) **Prompter 2**: Talkative Gossip (Serbia and Montenegro) **Prompter 3:** Nightingale Push-Button **Staging**: Under Control **Transportation:** "Bulgarian Train" **Opening**: Sicily **Sounding**: Agency "Big Ear" **Background:** Cavalry Populist Rustic

Content

Overture: "Little nightly persecution", **Adagio:** Betrayed **Movement I**: "On major" **Movement II:** Con Fuerre & Avrio Enlargement **Prelude**: Waiting for a soloist	**Intermezzo:** Exhibition of dirty underwear **Continued intermezzo**: Peanuts, popcorns **Final:** "Box-breaker" **The end:** Turkish march outside

Bereaved: The whole citizenry of Macedonia; Their families included

Surprised: The whole Europe and relatives

[131] Against the will of Minerva, meaning: Without a talent

Rules for the working team that prepares a political programme:

1. The Chief is placed there by the leader;
2. When the Chief is not placed there by the leader then he is on that position by the leader's order by somebody - who placed the leader on his position;
3. Choose the members of the team on the mode on which you can always block their work;
4. The team's role is not it to create a good political programme, it is just to create one;
5. When there are disputes then you should stick to the rule number 1;
6. Do not state rules of work because it might happen they really to start functioning;
7. Do not put to much efforts: The number of individuals - who will be responsible about the programme's success on the elections is proportionally opposite to the put efforts the programme to be a good one;
8. If they mumble, the leader still does not come out for the programme.
9. If they speak badly about your done job - then you are too concrete and the programme is checkable.
10. If they speak good about the programme then the programme is bad, but the leader praises it.
11. If they praise you then you had been acting foolishly.
12. If they support you then you had accomplished somebody else's work;
13. To repent for something that you have said on your working meetings is proportional to the repenting for that what you have been silent about;
14. The political programme is the same one from the past elections with a small changes made, and that is not your business;
15. The programme should be created by the lazy individual because he cannot make a damage, and if he want to do that - he is too lazy to do it;
16. When you are not sure what to write in the political programme then let it be in the style "the trend is continuing";
17. The weak memory is the main methodology;
18. When there are disputes then speak for a long time, by any cost and in the lack of conclusion you will adopt the same one that had been adopted four year ago;
19. The secret is in the sincerity: The one who succeeded to avoid it – he is successful;
20. A good methodology is and the following one: Like a seat – like point of view;
21. Do the measurement five times a role then break it up;
22. The team must have, at least, three days on its disposal, so to be able to miss the topic;

23. Do not write anything concrete into the programme because it might be readable;
24. You have to pay attention what are you making promises for because you might promise something real, so nobody to be pleased about it;
25. How much less the team work, that much it needs more words to justify its laziness;
26. If you engage professionals in the team – the readers will not like it or will not understand it. If you engage unprofessional people – the readers might like it, no regarding that it is still not understandable. If you engage professionals and unprofessional people – the readers will like the programme, and the unprofessional people will not understand what the professionals meant, but that does not matter because the readers will not understand that;
27. If the leader does not understand it – then the work is done: The programme is successful;
28. If the programme can be estimated as real – then it is missed;
29. If the programme can be estimated as unreal – then it is missed;
30. If the programme cannot be estimated – then it is missed, but it does not offer facts for that to be proved;
31. The programme should be a headlight during the fourth years of governance about the misunderstandings what the authors wanted to state;
32. If you promise something concrete – you will not keep your promise;
33. If you promise something unreal – you will not keep your promise;
34. What ever you have promised – you will not keep your promise;
35. What ever you will not fulfil, the ones that would be blamed for would be: The previous Government and the opposition;
36. The individuals who paste the posters do not have a place into the programme;
37. If you call the individuals who paste the posters "young and perspective cadres" then they enter the political party planning;
38. Do not let yourself to be mislead by the facts;
39. The largeness of the political programme is proportionally opposite to its reading off;
40. Wrap yours most selfish and most opportunist wishes into many shed tears for the people's destines;
41. Do not be stingy in shedding tears for the people's poorness;
42. There is no "we" if you do not find out who are "they";
43. Do not hate your political opponent: Make all others to hate him;
44. Blame the opponent for what ever you had done;
45. Announce war to all negative events – the ones you have in mind to do during the time you are on power.

Acquired skills for becoming the parliamentarian:

- To be between 8 and 88 years of age
- To be of male or female sex
- To be not (much time) sentenced (up to 15 years)
- To be alive during the mandate (to possess psycho-erecting condition)
- To have placing of eyes – thus every eye to be placed on the different side of the nose

Vacancy:
Exterminator is required for extermination of moths from our pre-electoral programme.
Vacancy:
Producer is required for designing the new covers for the old pre-electoral brochures.

Love Story

Everybody have a love story.

I have a love story, too. Before you get the wish for spontaneous combustion, please, firstly do listen to the confusion because it might be very interesting to somebody who had never been on power. So, I said it! My greatest love was the power.

I met her on one of those romantic evenings in the political party office, one ot the ordinary evenings that are presented in present simple, at seven o'clock p.m. and as usually we were chatting just to easy the tension while we were waiting for the party president to count us, as the hen its little ones, and we were drinking that repulsive coffee prepared by "the coffee maker" – volunteer – the one, you know, who has a surplus of male hormones, conflict person to the infinity... Through the cigarette smoke, so thick that the mice were walking around with gas masks on, we were looking at each other indifferently, smiling to each other on a slimy cordial way... "And"… "So, you are saying so, aren't you?"

Then SHE showed up, in a figure of slippery mollusc, by the intelligence of trained German Shepard dog and spiteful more then the Australian jellyfish. The most stupid woman that the president could ever find, and it are called a human being. She said: "Come on, you are needed inside". All of us felt the heart trembling and everybody thought that she, the cross-eyed mutant, was referring to him. Everybody thought: Now, it is the pay back time for the eight years of

sliming and tons of drank stinking coffee, kilometres of slandering, done malicious things, lies, hearing about the businesses of political party fellows. Come on – she put her hand on my shoulder with an experience of a member of the former secret service. The unhappy faces of the instantly revived "colleagues" pulled out smiles – as it was too hard to be done. I went to feel the power or "to be put into the machine"… But, I was already put into the machine and I was played out the game "you will be..." and "who told you that you will be?...". There was nothing else: That was it. I was congratulated, I was told how many efforts they had put for me to be on that position because "the job" required "hard working man", and not the joker, and that I was the one who was just right for it.

Briefly, our love – as every sincere and deep love was of short duration, but sweet… fulfilled one and it was caressing my soul, my wide soul, empty though – like a steppe desert.

The place I brought my love, I mean my "job", as you take the girl from your dreams in a hotel, it was one of those the places of "the path of money", which should be processed to "the bigger ones", but by reasonable Bargaining: Not as five, but as three. It was not like I did not manage because I had never worked something similar, or I was unappreciated, but I have experienced all of those benefits that go together with the job position and the lie was amazingly suitable... I found out very fast what was Njushich thinking by his play "Madam Minister", how could you buy cars from your salary, how could you renovate your home, I have learnt how not to feel the shame by the fact that the workers were not paid per a year of their labour while the money were arriving with the speed of light, how you find yourself reading the advertisements for a holiday in Egypt… how you are becoming a distillate excrement in one whole septic tank and only the fact that everybody around you are, at least, the same as you are or worse ones, keeps you awaken – not to find yourself in enthralled by the situation.

I did not change and I stayed the same excrement as I was, but around me there were many changes. So, I figures out that with my love I was not the only one playing around, but there were and all of my relatives. The whole environment looked to me as if it was the Latino-American series, as it was a virtual reality… I was listening a hundreds of gossips per a day, all slimy individuals became an inventory in my office, I was listening daily more then ten "businessmen" who had recommendations, to whom "the brilliant idea" was a business one notebook to be paid 300 MK Denars, to give them representation up to 20 Euros, on luxurious notebooks they to write their torments… or one toilet to be built at price of one skyscraper, to employ somebody wife's sister on the inexistent working place, so he could do the same for me… They were going so far that they had ideas for me to sold them the company building almost for nothing and the company to be placed there by paying them a rent…

And what could I do? Be a man and refuse! One was sent to me by Petko, the other one by Trajko, the first one swore to me that he came back from the meeting with "The Boss" in Skopje, so he could see me and he was passing me the regards by the boss who said...

By the way, I got a lover i.e. she was going together with the job, same as the company accountant, a lover who "knew her job", so I do not have to invent the hot water as well as I got the driver – an informer to the Boss... The play could not be played without the adequate characters.

I surprised my political party colleagues when I helped though I was not obligated to do so… you know, to some of those harmless souls who only needed 7 – 8 000 MK Denars to survive, to send their child to study (even I am not sure if I did them a favour or malice by doing that: To graduate, and to be unemployed), they not to be "played out" about the common need for a document seal or not to be played out like table tennis game on the relation Municipality – Cadastre – Court...

But, I was well estimated: I have no killer instinct and a feeling of belonging to "the cunning slimy persons" and sophisticated tact to speak false, but "we will see what can be done about that", to be there for the people although the matter is unpleasant, to force my former colleagues to address me by Sir (because it was supposed to be so), not to be offended when my trunk was loaded with some necessities and "I do not have to pay" for that…

By my former love (or mania) I was left without the child, the pleasant memories and the melancholy heated by wine. I was left with the rumours that I did not manage, or that I wanted too much and I wanted to act Don Quijote de la Mancha and Miloshevich at the same time... I was left with the bitter knowledge that the so called politicians on the executive job positions are such characters because they are allowed to be like that, they are stimulated and they laugh at the resistance of monkey businesses, the human approach, the attractive knowledge that you do not have to change yourself and to work your "job" as you should, and not like fetish. I really was not allowed to be honest, but and in that there was a necessary "adequate" level of gradation: You have to be very dishonest and to possess a special mentality, the most probably it have to be created into the family from your early age.

Now, I am working on my old job position. I am used as hunting ammunition, but outside of all political party calculations… as a man who "sold" his greatest love-at least in this political party... and now there are some new figures, so...

It was a lie when it was said: The heart truly loves just once…

Interpretation of an interview with "a former lover" done by: Stevo Hiroshima

Hiroshima Group's experience with the parties

The parties are very transparent, open for co-operation, communicate without a problems, the organization of their work is great and whenever you send a letter to them, whenever you phone them – there is no problem, their secretaries are real "bombs"…

Also, the parties understand that the time comes for them to stop offering the populist visions and now they want to create very focused programmes, which are to be offered to the people.

Thermometer, please! The man does not feel well.

But, April 1st is far away, so the joke has failed.

What is stated above is the farthest from the truth.

The parties "get" dé ja vu.

Perhaps, it happens because we have the parties on power, so they are on power and do not have time to get engaged with the civic stupidities, and the other parties – not on power, but act as they are because they do practice governance for the time they come on power. So, how do you expect them to work with you when they are "strengthening" the spirit and the image for the time they will come on power.

The party structure, subordination, order of conduction... But this is not the country of Denmark. You need a dozen of mobile phone numbers of the party "runners", because you never know who is working what in the party, who is assigned on what, who is replaced by whom and on what else is placed, who have good relations with the leader's secretary, dear to them coffee maker that spend the most of the time with that certain person (the leader) and might do you a favour more then the first – subordinated person… oh, we did not think here on the sexual partner because that person have minimum chances to be "subordinated" in the year of elections.

If you request something on that manner – then you do not request (that is what one former appointed person for Speedy Gonzales operations replied us: Who respect them, slimy ones, that praise that are in good connection with the leader. Give me whatever you have there… whom do you need? Is it this person? So, I had arranged for this person to have a meeting with him (the leader). What is he doing, now? He is spreading the word that they are friends, isn't he? I received the commands directly by the Minister personally on the mobile phone… what commanders, what heads… I am a law to all of them!

But, firstly let's say something about the procedures.

Firstly, the letter to the party headquarters will do you no good, just wasted money and time. Rarely, it is known from whom they got “some letter” because the selection starts from the mail (“these people are constantly writing letters to the parties, let’s read what are they writing for… Mirche! Hey, Mirche this cannot be closed again... this letter… who takes care about that, I will put it in the bin). After that the secretary – volunteer comes in the style: “Hey, does someone know something about an NGO called ACTAC… is it the one of ours?).

And, If they received the letter then it is put in some pile of paper, and if the secretary did not take it home with her to serve her as a kindling wood.

The pin – links, which serve the information to “the second” echelons that make decisions for the less important matters – in the name of the leader take the letters on time just to put them away somewhere. Now, they have only one idea: How to be put on the List and how to be put on the higher position on the List?

As a due to that it is necessary... what? MEDIATION.

In the past, we called it “achieving connections”.

The connections work stupidly. Firstly, you will be forgotten then (when you will pay them many visits) they do promise, “the work is done”.

After that comes the silence: They are not available on the phone for you, their e-mail boxes are full... Nevertheless, one day they will call you and say, “It is delivered”.

This means that the matter is returned to the secretary again – the secretary and the procedure start once again.

To be decided at once, the authorities to be decided in the name of the party? No chance! All of that is centralized at the leader and he has no time to breathe because he has no confidence in his own people, and no time to see everything that is delivered for him by the mail. But, he does not authorize someone else to decide in his name.

What should you do when you “are stepping on the deadline”? Second MEDIATOR! Hallelujah!

And then, you come across the fateful subsidiary: The lowest level of power, which can do the job. Who? Yes, right: The Local Self Government i.e. MO of the parties (“bottom - top”). This fateful “YES” is essential for you as a snowball in the winter storm. As a method, the “bottom – top” functions in French versions of foreplay – and just like that. “The smaller ones” are big enough and legends into their own heads and plus this: “What do these people deceit?”, “Who knows for whom they are working for?”, “Oh lord, what do they think about while we are fighting for power?”, “Who finance that, FOSIM? And ... What do they told you to do?”

One “mediator” got concerned and about the globalisation, what did “the foreigners” want with this because no one gave money for nothing (so, you see the jack ass discovered the espionage).

And? The operation starts again. Sonja says: Let’s write in the title of the letter “A local officer had robbed”, so then hope for to receiving the adequate treatment. And how would that surprise him? What else the official should do except to rob?

Thus, ouch… we decided to have as a friend Barosso, so he “from the top” to help us because only on that way we will bridge over the fantastic party organization, which gains “to unhook you”, to promise you and at the same time to forget you, “to gather” information from you about something that have no need for even in the case of insanity. Oh, what time ago Ordanovski of Forum wrote about the Macedonian ethereal spirit, when he started his essay with the question: Why is it necessary to check you luggage three hours before the flight? The answer to that question is: So, to be time enough your luggage to be lost.

And ... by the way, and Barosso said that the parties could “chill” a little with their offers – as like their fathers are Kashogi, Rockffaller, Gates and the sheik from who knows where... That definitively screws us up: “So, it slipped down to Barosso what the Europeans wanted. Were you embarrassed, weren’t you?”

Nevertheless, now do imagine getting into some other order of the events. Let’s forget the experience with the second – the third echelon of the leader and imagine that (as it happened before) someone else read your letter. Horror: So, why project like this one, and who is financing such nonsense, and what they want with this now, and you, the NGOs, are 1500 in number, who should talk with you all (imagine if they knew that we are 6000)… Here, the mediator “is doing his job” and now you are “the good guys” (and what with the fact that in ACTAC the majority is of female sex?), so let’s talk. Are we scheduling a meeting? We will be in touch! Tomorrow, I do not have time, so can you call me on Monday?

Let’s imagine that it had passed! “The leader had seen the one… yours… the letter (it could be seen that he forgot what it was about, and we will reply to you in written (we thought that they would reply to us by smoke signals).

Wait, wait, now… and wait again and again… Let’s use the mediator again; let’s he calls the second echelon again, and he is busy again, and he is not busy, so wait, and pull – push…

Now, the matter gets serious: Political moment, some of them are busy because they are in opposition; some of them are busy because they are on power…

At the end, somebody of the secondly- thirdly echelon will suffer an attack of sincerity: Look now, you little fellow! The party lists are not ready, jet, still there is no set datum for elections, nobody knows if we need that TV series or

not, nobody have the time to be engaged with that because everybody is running for position on the list, you see that the media is falling apart because of quarrels, you see that the tobacco producers strike, lights and darkness, you see that every day we hold up to three press conferences…. It is not for you… like this… stupid to strive that much? Take it slowly! When the datum is set, the lists fulfilled, the elections finished, so then you ask for somebody there in Prilep to realize the TV series, interview… It is a local matter, now the local matters are very important because they are essential…. What are you doing there with your Tobacco Combine? You jumped on each other's throats; a man cannot pass through your town, but just to fly above you because of your blockades… OK and we are not standing any better then you here, but….

Hope? Yes, there is, still there are some good man and between them (the politicians), the honest ones, business ones, disenthralled ones, the ones who of the secure margin want to change the matters, the same as you do (is not the matter of their wishing to be on power, but still they consider that there must be an order, some kind of honesty, so even that to be of Macedonian type). They will immediately call somebody on the phone, try to help and you will be surprised that they have read your mail. **If there were more people like them...**

Do take into consideration that (after from many sides, working hard you will finish the job) it is necessary you to wait, at least, one month for the parties' reply. By the way, you should remind them, so you to be sure that you are not forgotten, that there is no new secretary-volunteer placed, that the gossips have not started the ones that will declass you totally.

That is the reason why the foreigners are looking for organizations – which have many connections, therefore the projects are so expensive, as a due to this it is good for you to have friends of the organization... The totalitarianism is with a heart of stone, and the democracy is without a good ear.

Recommendations for travellers who think to work in the field of advocacy:

- Use fax;
- Before using the fax, do phone there to be sure that there is somebody to receive the letter;
- Use e-mail correspondence only if the secretary tells you that personally (they do have internet and somebody who knows "to manage it");
- Check up if you were told the correct e-mail address (use: "d" like Denmark, "t" like tobacco...);
- Do not send attachments and let the whole to get opened at once;
- Use only easy computer techniques for electronic communication (do not send things in Excel, Corel Draw, JPG and similar);

- Do prefer the personal contact;
- Do firstly arrange a meeting of motivation where you will explain what you want and ask for no answer;
- Do arrange another meeting, and in accordance with the fact how soon you will realize it – you will measure to what point you are of interest for the party;
- On the second meeting be concrete and again do not insist on their reply;
- On the third meeting do request for their agreements;
- The agreement in written does not necessarily have to be same with the one that was made during the conversation, but if you cannot have an agreement in written then be satisfied and with the oral one;
- If you are in a hurry then do not request for an agreement in written (it will need the time of, at least, one month);
- Do have time enough for “pushing - pulling” and do send your letters at the beginning of the project;
- Check up who – with whom is in quarrel, so you to avoid mentioning of his name during the conversation (you must mention that you know “the job“, the party structure... otherwise you will be “drag around” by easy tricks);
- Do have another mediator in reserve (political, media, expert);
- Everything you ask for should be not so ambitious;
- If it is ambitious – then it should spend minimum time to be read;
- Your activity should not ask for large preparations;
- Do not spend the project money before their time on honorariums and salaries (make payment of salaries if there is something left – at the end of the project) because you might need it latter-out of what was foreseen to be spent;
- Do understand: It is not so bad! If we describe you one procedure for registration of a firm, and there it is stated that the state institutions are doing their job properly – as regular, and that entire job you will finish by yourself then you will understand that in the politics everything is milk and honey!
- **DO NOT GET NERVOUS!**

Најпосле најдовме медиум за да се разбереме

Muaji parazgjedhor i peshqve të artë
Boton: Asociacioni për tolerancë qytetare dhe bashkëpunim – Prilep (AGTIS)
AGTIS, Prilep, 2006

Në kopertinën prapme:
Sipas idesë së Grupit Hiroshima, Karikaturë nga Aleksandar Taseski: “Peshqve të artë”

Në kopertinën e përparme:
Sipas idesë së Grupit Hiroshima, Karikaturë nga Aleksandar Taseski me titull “Uashingtoni prej 1$ dhe fëmijët e tij”

Për botuesin
Aleksandar Cvetkoski

Këshilli redaktues
Mr Pare Zareska
Aleksandar Cvetkoski
Zaklina Basheska
Snezhana Savoska

Organizata
Blagica Cvetkoska

Përgatitja kompjuterike
Biljana Temelkoska

Përkthimi në anglisht
Sonja Adamçeska

Përkthimi në anglisht
Nurie Selimi

Veb versioni
Dejan Kumpanioski

Ilustrimi figurativ
Aleksandar Taseski
Natasha Jariq
Toni Çhatleski

Lekturë
Dushanka Dimevska

Fotografi
Pece Tosheski

Ky libër u botua me ndihmën e Fondacionit Instituti Shoqëria e Hapur në Maqedoni – FISHM

Ky publikim është pjesë finale e projektit të AGTIS-it "Muaji parazgjedhor i peshqve të artë"

MUAJI PARAZGJEDHOR I PESHQVE TË ARTË

www.stisnizelba.com.mk

AGTIS/ACTAC
Prilep, 2006

I. SUBLIMATI I PROJEKTIT: “Muaji parazgjedhor i peshqve të artë”

Problemi kryesor që e trajton projekti:

Programe zgjedhore dhe fushata zgjedhore të ujdisura në mënyrë populiste**,** e që nuk paraqesin bazë për monitorimin e qeverisjes dhe “fener” i zhvillimit katërvjeçar të shtetit.

Sfera e përfshirë (shtrirja e projektit):

- thelbi i demokracisë;
- kultura e përgjithshme politike e aktorëve në procesin zgjedhor;
- stili dhe përmbajtja e fushatave zgjedhore.

Qëllimi i projektit:

Kontribut në drejtim të demistifikimit dhe dekontaminimit të fushatave politike zgjedhore dhe (veçanërisht) të programeve zgjedhore të partive politike nga **populizmi.** Kontribut në drejtim të përmirësimit të **kulturës politike e demokratike** të aktorëve në proceset zgjedhore.

Strategjitë e projektit:

Ndërgjegjësimi i partive politike, ekspertëve nga fusha e politikës, mediumeve dhe liderëve të mendimit, para fazës së hartimit të programeve dhe strategjive politike të fushatave politike, me qëllim që të fillojë procesi i të menduarit dhe ndryshimit të modeleve të të menduarit, tanimë tradicional të politikanëve, lidhur me stilin e fushatave zgjedhore.

QASJA:

Tallja e fushatave “përralliste” populiste; Kërkesë drejtuar politikanëve që tu përgjigjen konkretisht pyetjeve dhe nevojave aktuale me vizione dhe strategji të fokusuara dhe jopopuliste; Insistimi për një përsosmëri të pastër legjitimiteti të të zgjedhurve; Metodologjia, “E dimë çka do të bëni – shpikni diçka tjetër”; Theksimi i qasjes për nivele të ndryshme të programeve politike – dedikuar grupeve të ndryshme qëllimore; Insistimi për futjen dhe shpjegimin e ideve politike, të cilat varen edhe nga teoria e opsioneve të përgjithshme politike dhe nga teoria e sistemit politik.

Mesazhet kryesore drejtuar partive:

- shoqëria nuk është më ajo- që mendoni se është;

- më së shumti do të arrijë partia – e cila do ta fillojë, e para, procesin e gjatë të ndryshimit të stileve, imazheve të fushatave;
- më së shumti do të arrijë partia- e cila do ta fillojë, e para, procesin e planifikimeve brëndapartiake të përmirësimeve të shtetit, të ndërtimit të kapacitetit për të qeverisur, që do t'i zhvillojë proceset e përzgjedhjes së brendshme pozitive në partinë e vet;
- që do të fillojë t'i përmbahet asaj që është e shkruar në emrat e partive dhe tërë këtë do ta shkruajë në **Programin zgjedhor;**
- partia, e cila do të kuptojë se pengesa kryesore, për ta filluar gjithë këtë, është populizmi, si "statut jozyrtar" i çdo partie, që bllokon partitë përbrenda e pastaj edhe tërë shoqërinë;
- partia, e cila do ta dallojë demokracinë prej **demokricisë.**

Qëllimet e projektit:

1. Sigurimi i pjesëmarrjes së partive politike, të grupeve të tjera qëllimore dhe tërheqja e vëmendjes së mediumeve;
2. Hulumtimi i pikëpamjeve të grupeve qëllimore dhe (posaçërisht) partive politike, rreth pluralizmit dhe rreth asaj se në çka bazohen fushatat zgjedhore (stilet, përmbajtjet, fokusi);
3. Ndërgjegjësimi dhe edukimi i grupeve qëllimore dhe qytetarëve për atë se si mund/duhet të jenë fushatat dhe programet zgjedhore jopopuliste;
4. Të ndikohet te partitë politike që të heqin dorë nga shfrytëzimi i pamatur i populizmit dhe ofertave të zbrazëta politike;
5. Evaluimi i projektit

Grupet qëllimore:

Parti politike, qytetarë, zëdhënës dhe persona të ngarkuar për të udhëhequr dhe formësuar fushatat zgjedhore dhe për të shkruar programe zgjedhore; ekspertë nga fusha e demokracisë, të drejtës zgjedhore dhe analitikë të jetës politike, mediume, OJQ - dhe me misione në politikë, në zgjedhje, deputetë.

Rezultate të pritura:

Zvogëlimi i populizmit në fushatat zgjedhore, rritja e fokusimit në premtimet konkrete zgjedhore, programe të përmirësuara partiake zgjedhore dhe premtime të peshuara, zvogëlim i përmbajtjeve nacionaliste, militante dhe ksenofobe në fushatat e partive politike, legjitimimi i programeve politike si akte publike që obligojnë, ndërgjegjësim për idenë e ndërtimit të kapacitetit brendapartiak për qeverisje të mirë, kapacitet i përmirësuar i jetës së qytetarëve për monitorimin e

qeverisjes, kontribut në krijimin e vizioneve jopopuliste për Maqedoninë, kontribut në perceptime të qeverisjes, kontribut në rritjen e nivelit të kulturës politike.

Aktivitetet kryesore:

- Veb Faqja dhe i freskimi me materiale të prodhuara;
- Krijimi i vizuelizimeve të projektit dhe krijimi i brendeve kundër populizmit dhe veb-diseminimi i tyre;
- Emisione televizive;
- Fushatë dhe edukatë përmes veb-it dhe e-mailit për motivimin e OJQ-ve – për vëzhgimin e programeve zgjedhore;
- Fushatë me anë të posterëve për institucione dhe parti politike dhe OJQ;
- Anketë me qytetarë: “Top lista e premtimeve më populiste”;
- Konferenca për shtyp për t’i shpallur rezultatet e anketave;
- Publikimi: “Muaji parazgjedhor i peshqve të artë”, promovimi i tij;

Korniza kohore e aktiviteteve: 30.11.2005 – 30.06.2006

II. SERIOZISHT PËR ÇËSHTJEN MË SERIOZE NË BOTË

A janë, vallë, partitë politike të pashmangshme?

Zgjedhjet janë të domosdoshme, të kushtëzuara logjikisht dhe politikisht nga pluralizmi politik. Së këndejmi, akti i zgjedhjeve merr kuptim nëse ekziston mundësia e zgjedhjes ndërmjet dy alternativave: Në këtë drejtim shkon edhe kërkimi i përgjigjes në pyetjen: ***Pse ekziston politika?*** Më saktë, pranohet fakti se njerëzit nuk pajtohen mes tyre, përkatësisht, “konflikti” kuptohet si gjendje normale e shoqërisë dhe ekzistimit të saj si legjitime. Por, me këtë rast konflikti nuk trajtohet si ekses, por si dallim i konsiderueshëm po edhe kundërshtim i dy ose më tepër interesave, përkatësisht të programeve politike. Grupet e interesit në demokraci, shpeshherë, perspektivën e zgjidhjes së ndonjë problemi e lidhin me ndonjë parti politike, e cila u përgjigjet nevojave të ideologjisë së tyre.

Është e qartë se në ambientin pluralist, në plan të parë, dalin partitë politike si shprehje dhe bartëse të pluralizmit politik dhe si grupe specifike të interesit, për të cilët raison d’etre do të thotë marrja e pushtetit.

Rregullimi i luftës për pushtet ka rëndësi të jashtëzakonshme jo vetëm për jetën politike, por përgjithësisht edhe për ekzistencën dhe jetën e bashkësisë shoqërore sepse, alternativa është jo vetëm e rrezikshme, por edhe shkatërruese. Këtë problem, demokracitë e zhvilluara e kanë tejkaluar me pranimin e sistemit shumëpartiak, si "të keqen më të vogël, prej dy të mundshmeve".

Miti i votimit

Autori francez Filip Brod- hulumtues i sjelljes së bashkëqytetarëve të tij gjatë zgjedhjeve, e vështron "misterin" e së drejtës së përgjithshme të votës: "Çfarë është ky motivim i fuqishëm i cili shkakton, njëkohësisht, lëvizje të miliona njerëzve? Në këtë kuptim, ai flet për dy mite kryesore: atë të votimit, si shprehje e sovranitetit, dhe atë të " sjelljes racionale" të zgjedhësit.

I pari është shprehje e dogmës për sovranitetin e popullit, të përcaktuar në dokumentin konstitutiv të një shteti të caktuar. Në rastin tonë, kjo është dispozita e Kushtetutës së RM, sipas së cilës "Në Republikën e Maqedonisë sovraniteti del nga qytetarët dhe u takon qytetarëve". Ndërkaq, pushtetin qytetarët "e realizojnë nëpërmjet përfaqësuesve të zgjedhur në mënyrë demokratike, me anë të referendumit dhe nëpërmjet formave të tjera të deklarimit të drejtpërdrejtë".

Së këndejmi, funksionet në zgjedhjet analizohen, midis tjerash, nëpërmjet **sjelljes gjatë zgjedhjeve.** Nëpërmjet pjesëmarrjes masive politike të zgjedhësve, vendoset ligjshmëria e rendit politik, si konfirmim se shumica e qytetarëve pajtohen dhe janë të gatshëm që t'i respektojnë institucionet, vlerat dhe normat e pushtetit aktual. Me këtë funksion ndërlidhet edhe funksioni integrues, ose më konkretisht, me vetë faktin e pjesëmarrjes së trupit votues në zgjedhje, bëhet e parëndësishme ndashmëria fetare, statusore, etnike dhe ndashmëri të tjera. Votuesit, duke marrë pjesë në zgjedhje, tregojnë se pajtohen me supozimet dhe qëllimet e sistemit të dhënë. Këtu mund të flasim për funksionin komunikues të zgjedhjeve – komunikimin e vazhdueshëm të zgjedhësve dhe bartësve të pushtetit.

Miti i dytë – miti i "sjelljes racionale" të zgjedhësve është i lidhur me zgjedhësin, si subjekt racional i proceseve politike dhe i cili përpiqet që me votën e vet, sa është e mundur më mirë, t'i imponojë interesat që merren parasysh: Interesat e veçanta dhe interesat e veçanta kolektive.

Çështjet, veçanërisht konfuze, të cilat nuk kanë të bëjnë me nevojat elementare të qytetarëve, edhe kur të njëjtat interpretohen në mënyra të ndryshme nga subjektet politike, ndikojnë që kategori të caktuara qytetarësh të manifestojnë preferenca, që janë në kundërshtim të drejtpërdrejtë me interesat e tyre. Kështu, për shembull, mund të shpjegohet pse edhe personi i papunësuar dhe punëtori i falimentuar do ta jepnin votën e vet për partinë e cila angazhohet për shkallë më të ulëta tatimore. Është e qartë se lidhja ndërmjet interesave vetjake dhe opsioneve politike të kandidatëve, që marrin pjesë në fushatën zgjedhore, nuk është gjithherë transparente për zgjedhësin. Madje, edhe votimi shihet si një detyrim e jo si një akt racional i rivlerësimit të politikave të ofruara.

Programi parazgjedhor – dokument identifikimi i një partie politike

Lidhja në mes të partive dhe votuesve është operacionalizuar më drejtpërdrejt në programin parazgjedhor, si dokument identifikimi të subjektivitetit të çdo partie veçmas. Në këtë kuptim, ***programi partiak*** paraqet një **plan afatmesëm të llojit të vet,** që i përket shoqërisë dhe proceseve të saj, dhe i cili përmban listë aspiratash dhe qëllimesh, të cilat synon t'i realizojë një parti, nëse i fiton zgjedhjet dhe vjen në pushtet. Partitë janë të vetmet organizata në shoqëritë demokratike, të cilat **prodhojnë rregullisht lloje të këtilla dokumentesh, të cilat mund të llogariten edhe si një lloj premtimi ndaj votuesve potencialë.** Këta dokumente quhen edhe **manifeste, platforma, programe aksioni** e të ngjashme. Llogaritet se partitë i përpilojnë programet e tyre në atë mënyrë që tu mundësojë tërheqjen e një numri, sa është e mundur, më të madh të votuesve dhe të fitojnë sa më shumë vende deputetësh. Partitë, përmes programeve të tyre, përpiqen t'i detektojnë dhe identifikojnë dëshirat dhe nevojat aktuale dhe për to, të japin përgjigje ose zgjidhje adekuate. Njëkohësisht, me programin e vet, edhe vetë partia identifikohet se çfarë profili ka dhe çfarë interesash përfaqëson, qoftë kur është fjala për interesa ideologjike, etnike, sociale etj. Në të vërtetë, programi i tillë mund të llogaritet edhe si ***letërnjoftim*** **i partive,** nëpërmes së cilës ata identifikohen para opinionit dhe pozicionohen në **shkallën ideologjike, majtas-djathtas.** Praktikisht, elektorati e ka detyrën që të zgjedhë nga mesi i programeve alternative, prej të cilave, çdonjëra për veten paraqet një tërësi, duke pritur që qeveria e ardhshme do të ketë plan koherent, të definuar dhe të sistematizuar në hollësi, në bazë të të cilit do të punojë gjatë mandatit të vet.

Megjithatë, është gabim që pozicionimi partiak ideologjik të trajtohet si përcaktim fiks. **Partitë politike vazhdimisht u adaptohen kërkesave të elektoratit.** Më saktësisht, **fleksibiliteti dhe aftësia e tyre që t'i reflektojnë nevojat dhe interesat e qytetarëve dhe grupeve të ndryshme, është parakusht themelor për mbijetesën e tyre, por edhe për konvertimin ideologjik** me partitë tjera, të cilat e përcjellin dinamikën e ndryshimeve në preferencat dhe përparësitë e zgjedhësve. Aftësia e modifikimit dhe transformimit të ideologjisë origjinale është në ndërlidhje pozitive me ekzistimin e partisë së caktuar dhe me sigurimin e statusit të aktorit të qëndrueshëm në arenën partiake të shteteve të caktuara. Gjurmimi pas votuesve përcakton afrimin edhe të partive kundërshtare. Në këtë kuptim, ndodhin rigrupime në hapësirën ideologjike të përvijuar asisoj , përkatësisht zhvendosje në pozicionimin e linjës, parti të majta - të djathta.. Praktika tregon se në të gjitha shtetet, por edhe te ne, **gjithnjë e më pak kemi identifikim të përhershëm partiak ose lidhshmëri afatgjate me parti konkrete.** Është e dukshme që, parullat zgjedhore i përshtaten ambientit të ri, duke i shtyrë partitë **"as majtas as djathtas, por përpara[132]",** duke modifikuar paraqitjen e gjithëmbarshme zgjedhore. Nëpërmes kësaj, humben

[132] Shiko Heywood, A. Political ideologies an introduction. Macmillan, Londër, 2003, pp. 18-19

polarizimet e vjetra, dhe kështu shohim parti të djathta të cilat kujdesen për politikën sociale, ose parti të majta që e vënë theksin në liberalizimin e tregut.

Sidoqoftë, pragmatizmi është ai që i shtyn partitë politike të ndjekin dhe të artikulojnë vazhdimisht sinjalet që i emeton opinioni. Është e qartë se, nëse partitë duan të sigurojnë ekzistencë politike, atëherë për ta, agjenda e ofruar njëherë nuk është fetish dhe ajo u nënshtrohet ndryshimeve. Epoka e nacional-romantizmit është shterur më.   Rrezik të madh paraqesin dallimet sociale të popullatës që janë duke u rritur dhe shkallëzohen vazhdimisht. Nevojitet një baraspeshë ndërmjet grupeve që janë ekonomikisht dominuese, të cilat gjithnjë e më shumë do të duhet tu adaptohen kushteve të reja, më globale, të punës.

Çka duhet të presim që të promovojnë partitë në këto zgjedhje?

Problemet shoqërore duhet të fitojnë artikulimin e vet politik, para se të fillojnë të ndikojnë negativisht ndaj institucioneve të sistemit. Në këtë kuptim, programet e partive janë njëra prej formularëve më të pranueshme për notimin (artikulimin politik) të çështjeve më të rëndësishme shoqërore dhe për artikulimin e tyre, me qëllim që të sigurohet një përkrahje më e gjerë e qytetarëve për qëndrimet dhe vlerat e proklamuara. Në këtë mënyrë i jepet peshë legjitimitetit të atyre kërkesave, që marrin trajtën e tyre në agjendën politike, duke u zotuar se, pas zgjedhjeve, përparësitë në politikën praktike, do t'i përfshijnë pikërisht këta elemente. Temat, rreth të cilave do të fokusohet, më së shumti, vëmendja e partive gjatë zgjedhjeve, mund të jenë **tema "konfliktesh",** rreth të cilave, aktorët kyç politikë kanë pikëpamje diametralisht të kundërta, pastaj **tema "të politizuara",** rreth të cilave ngjallen tensione, të cilat nuk përkojnë me karakterin e problemit, por edhe **tema "relevante"** për sistemin shoqëror dhe politik që dalin nga nevojat reale.

Gjithsesi, programi politik duhet të shihet edhe listë e shpenzimeve buxhetore – kur të theksohet ndonjë fushë, kjo do të thotë se do të shpenzohen para për atë.

Vënia e theksit në lirisë dhe në iniciativën private, rëndom do të thotë reduktim të intervenimeve të qeverisë dhe reduktim i shpenzimit të parave në fusha të ndryshme.

Përvoja e gjertanishme krahasuese tregon se fushat tematike, të cilat janë të pranishme në programet partiake zgjedhore janë:

Sistemi politik:

Kjo temë i trajton kompetencat e organeve shtetërore, raportin midis pushtetit ligjdhënës, ekzekutiv dhe atij gjyqësor, ingjerencat e kryetarit të shtetit ndaj qeverisë, shkallën e decentralizimit, zgjedhjet, e të ngjashme. Janë përfshirë edhe struktura e Kuvendit, mënyra e marrjes së vendimeve politike, llojet e sovranitetit etj. Konsiderohet se **këto çështje nuk do të jenë më temë qendrore në programet e sivjetme zgjedhore,** nga shkaku se pjesa më e madhe e tyre tanimë

janë absolvuar me ndryshimet e gjertanishme kushtetuese dhe ligjore, të cilat pësuan ndryshime si rezultat i zbatimit të Marrëveshjes Kornizë. Përjashtim nga kjo mund të bëjnë programet e disa partive politike të shqiptarëve etnikë të cilat, veçanërisht në periudhën parazgjedhore shohin momentin përshtatshëm që **ta mbajnë tempon e promovimit të interesave kryekëput etnike,** bile edhe radikalizmit të tyre me qëllim që të tërhiqen ,sa është e mundur, më shumë votues.

Shteti ligjor:

Kjo pjesë përfshin dy komponentë edhe atë: Normimi gjithëpërfshirës dhe garantimi i vargut të tërë të të drejtave të njeriut – në përputhje me standardet ndërkombëtare e në funksion të promovimit të individit si subjekt themelor; dhe sigurimi i sistemit i cili është në përputhje me parimet legalisht të proklamuara dhe e garanton zbatimin e tyre. Pritet që, pikërisht kjo komponentë e dytë, të jetë e pranishme në programet e partive politike. Veçanërisht aktuale, por edhe atraktive për partitë, pritet të jetë **tema-korrupsioni dhe ballafaqimi me te.** Kjo çështje, në aspekteve dhe niveleve të ndryshme, do të jetë e pranishme, në masë të njëjtë, te opozitarët por edhe te partitë në pushtet.

Ekonomia:

Ndoshta temë më e rëndësishme për zgjedhjet e ardhshme, ku do të thyhen shtizat. Partitë, në këtë rast, tanimë paralajmërojnë koncepte, strategji dhe ide të ndryshme, të cilat përfundimisht duhet ta mëkëmbin ekonominë e Maqedonisë: **Përkrahje nga shteti për stimulimin e investimeve të huaja të drejtpërdrejta, zvogëlimin e papunësisë, për mëkëmbjen e përgjithshme të ekonomisë, për përfundimin e procesit të privatizimit.** Gjithsesi, oferta programore nga ky aspekt do të jetë më i larmishëm.

Politika sociale:

Vetë definomi kushtetues i Republikës së Maqedonisë, si shtet social, tanimë u imponon detyrime partive që të mendojnë edhe në këtë drejtim. Në shtet, kategoria e personave që varen nga rrjeti i mbrojtjes sociale shënon rritje (punëtorë të falimentuar, papunësia, kategoria e popullatës së ndjeshme, siguri sociale për pensionistët, të hendikepuarit, të sëmurët, nevojat e veçanta të grave dhe fëmijëve etj.) prandaj, pa dallim të proveniencës ideologjike të partisë, ata do të detyrohen me anë të programit, të ofrojnë zgjidhje dhe ide edhe për këtë popullatë.

Marrëdhëniet ndëretnike:

Pas Kushtetutës së re, pritet që, ndaj kësaj çështjeje, programet e bashkësive të kenë një qasje më ndryshe dhe ide praktike për zbatim adekuat të asaj që është proklamuar, duke synuar kah afirmimi kulturor i çdo bashkësie. Në këtë

fushë do të vërehen variacione të mëdha, varësisht se për cilën bashkësi bëhet fjalë (përfaqësimi në Kuvend, përfaqësim adekuat në administratën shtetërore, përdorimi i gjuhës etj.)

Shëndetësia:

Kjo fushë do të jetë, gjithashtu, **njëra prej temave më me përparësi dhe temë e diskutimit të nxehtë,** për arsye se reformat zgjasin, papritmas, shumë gjatë kohë kurse drejtpërdrejtë godasin një pjesë të madhe të popullsisë.

***Arsimi dhe shkenca*:**

Kushtet e këqija në të cilat realizohet arsimimi te ne si dhe reformat e vazhdueshme dhe të pakryera në këtë fushë, e impononin këtë temë si aktuale.

Në këtë kuptim, **aktualizohet cilësia e arsimit,** por edhe temat që u përkasin bashkësive konkrete, veçmas për arritjen e nivelit më të lartë arsimor **(Romë, Shqiptarë),** posaçërisht të vajzave. Temë e ndjeshme është edhe sigurimi i arsimit të lartë cilësor dhe bashkëkohor **(standarde më të larta, ndryshime në korikulumet, vlerat që i promovon arsimi, infrastruktura etj.).** Disa parti konservative në këtë drejtim paralajmërojnë përfshirjen e **mësimit fetar në shkollat fillore.**

Decentralizimi:

Përvoja e deritashme relativisht e shkurtër në këtë proces pritet të prodhojë ide të reja programore për intervenime të mëtejshme në këtë drejtim veçanërisht për atë që ka të bëjë me interesat lokale dhe me përparësitë e zhvillimit të rajoneve.

Familja:

Familjes, si njësi themelore sociale , në kuadër të shoqërisë, do t'i kushtohet vëmendje në një pjesë të programeve, lidhur me **çështjet që kanë të bëjnë me emancipimin e femrës,** si dhe **kujdesin ndaj gjeneratës së re.** Drejtimet në shtjellimin e këtyre aspekteve janë determinuar nga shkalla pranimit të modelit tradicional në relacionin burrë-grua, përkatësisht roli që e ka gruaja në familje sipas modelit të projektuar asisoj. Pritet që partitë theks të veçantë t'i vënë **rolit të gruas në politikë,** veçanërisht për shkak të zgjidhjeve në kodin zgjedhor, të cilat përmes kuotës gjinore neutrale, i kushtëzojnë që në procesin e kandidimit të mbajnë llogari që secila gjini të jetë e përfaqësuar, të paktën, me 30%. Ndonëse gjatë kohë theksohet nevoja e emancipimit të gruas, megjithatë përpjekjet praktike që të arrihet kjo janë minimale, përkundër nevojave që i sinjalizojnë aktorët tjerë. Në këtë kontekst, do të imponohet diskutimi edhe për **lirinë e orientimit seksual** dhe për **legalizimin e bashkëshortësive të tilla.** Kjo çështje do të trajtohet në mënyra të ndryshme, madje edhe do të injorohet në disa programe.

Mbrojtja e ambientit të njeriut:

Është fjala për një temë jashtëzakonisht aktuale rreth së cilës partitë ende nuk kanë promovuar ndonjë koncept konsekuent dhe shques. Ndotja e ambientit të njeriut, kërkimi i burimeve alternative të energjisë, zhvillimi i vetëdijes ekologjike te qytetarët janë dimensionet qenësore në krijimin e një politike e cila do të duhet të përfshijë në vete edhe komponentin zhvillimor. Kjo çështje është e rëndësishme, veçanërisht për hyrje në Bashkimin Evropian prandaj, pritet që në këta zgjedhje të shfrytëzohet veçanërisht nga partitë politike më serioze.

Politika e jashtme:

Procesi i integrimit evroatllantik do të jetë, gjithsesi, temë fokusimi. Specifikat dhe dallimet në mes të partive, supozohet se do të paraqiten lidhur me **strategjinë e bisedimeve rreth çështjes së emrit,** përkatësisht kontestin me Greqinë, pastaj lidhur me **çështjen e Kosovës** dhe për pasojat e mundshme nga "formula" e zgjidhjes, lidhur me përfundimin e procesit të **demarkacionit të kufirit** me Kosovën, përkatësisht me fqinjët, dhe lidhur me pozitën ndërkombëtare të Maqedonisë në relacion me institucionet e bashkësisë ndërkombëtare e të ngjashme.

Mbrojtja:

Reforma në sferën e mbrojtjes si dhe **afati për hyrjen e Maqedonisë në NATO,** gjithsesi, do të jetë çështje rreth së cilës partitë do të fokusohen në programet e veta dhe me siguri do të shfaqen edhe qëndrimi ndaj kanosjeve globale në botën bashkëkohore.

Bujqësia:

Kjo temë mbetet, edhe më tutje, njëra prej temave më aktuale. Reformat në agrar dhe modernizimi i tij në përputhje me standardet e BE, **inkuadrimi më i madh i shtetit në grumbullimin dhe plasmanin, sigurimi i kredive të volitshme për stimulimin e prodhimtarisë bujqësore,** janë disa prej çështjeve që do të zënë vend në programet e partive. Mënyra e trajtimit të këtyre temave,gjithsesi, është e kushtëzuar nga fakti se, a është fjala për parti që është në pushtet ose është në opozitë.

****

Teorikisht, nënkuptohet se, ata që pretendojnë ta marrin pushtetin, do të shpërblehen ose do të ndëshkohen nga votuesit lidhur me atë se në çfarë mase është plotësuar ajo që është premtuar në programin e tyre zgjedhor. Por, ky supozim shpesh herë bëhet problematike në praktikë, sepse ngjarjet aktuale ekonomike dhe politike, mund të prodhojnë efekte të paparashikueshme,që e ngushtojnë hapësirën e manovrimit të qeverisë, ashtu që ajo duhet të reagojë në mënyrë të caktuar, e cila ndoshta nuk është popullarizuese e as që e dëshiron ajo. Njëherësh, ndodhë që politika e proklamuar

programore të mos e përfillë rolin e rëndësishëm të personit dhe kompetencën personale në zgjedhjen e kuadrove të partisë, prej të cilit, në të vërtetë, edhe pritet realizimi i “premtimit”.

Nga ana e tyre, partitë opozitare kanë motivim të fuqishëm që të ofrojnë **korniza të risive** ose **alternativa të politikave aktuale në fusha të ndryshme,** sepse ata që janë në **pushtet tanimë kanë “dosje” konkrete të suksesit ose mossuksesit,** ndërsa opozita ka vetëm fjalë, premtime. Është me rëndësi edhe ajo se, **deri në çfarë shkalle politikanët fabrikojnë tema** me qëllim që t'i fitojnë zgjedhjet. Me siguri se ekzistojnë edhe tema të atilla të sforcuara dhe të nxituara që synojnë ta tërheqin vëmendjen e opinionit me qëllim që ta “t'ia marrin fytyrën” kundërshtarit ose ta promovojnë veten në mënyrë më intensive në raport me konkurrentët e tjerë.

Kontroverset e programeve parazgjedhore

Procesin politik e modifikojnë ndryshime ose karakteristika të shumta të shoqërisë masive bashkëkohore, mënyra dhe shkalla e participimit në të, e në këtë kontekst vërehen edhe implikime të rëndësishme për zgjedhjet.

Krijohen qendra paralele, joinstitucionale të forcës ekonomike dhe politike, të cilat nuk përkojnë me procedurën dhe me verifikimin zgjedhor kështu që një pjesë e konsiderueshme e subjekteve politike dhe e procesit politik mbeten të pakapshme dhe **jashtë vullnetit të zgjedhësve.** Paraqitja dhe zhvillimi i **mediumeve masive,** gjithashtu, e ndryshon modelin tradicional të informimit dhe mendimit politik, gjegjësisht formimin e vullnetit të përgjithshëm ose mendimit publik, ashtu që duke iu eksponuar propagandave të llojllojshme të fuqishme dhe teknikave manipuluese, sjellja gjatë zgjedhjeve **nuk është as për së afërmi autentike.** Në këtë kuptim edhe shkalla e kulturës politike, respektivisht zgjedhore, paraqitet si një prej faktorëve në modelimin e sjelljes gjatë zgjedhjeve. Temat që do të “kalojnë” te pjesa më e madhe e votuesve do të jenë njëfarë pragu i mirëpritjes së zotimeve dhe temave të ofruara programore.

Nga ana tjetër “gjahtarët e shpirtrave njerëzore” – të fshehur në programet zgjedhore, zgjedhësin e çorientuar politikisht dhe të frustruar e shohin si gjah, të cilin shumë lehtë mund ta bëjnë për vete. Kjo mund të bëhet shumë më lehtë në kushtet e pakënaqësisë së madhe nga ajo që është arritur, në kohën kur pjesa më e madhe e popullsisë është e ballafaquar me probleme ekzistenciale dhe, sipas raporteve të shumta, jetën në buzë të varfërisë. Në kushte të këtilla, është problematike madje edhe e “rrezikshme” që partitë të hapin tema që kanë karakter reformash dhe që do të kishin efekte afatgjatë. Si temë e mirë do të konsideroheshin temat në stilin e marketingut të “tele shop-it” – tu bindin që ta blini atë që nuk u nevojitet. Pritet që në zgjedhje të luhet me kartën se **pragmatizmi ekonomik dhe politik** mund ta ndjellin zgjedhësin me karrem, i cili mund t'i përgjigjet për një kohë të shkurtër kurse për kohë afatgjate bile është në kundërshtim me interesat dhe me statusin e tij social.

Parimisht, kur në një shoqëri ekzistojnë **ndasi (shoqërore** (cleavages) të cilat përputhen me identitetin e votuesit, theksohet në mënyrë më të shprehur rëndësia që në zgjedhje të fitojnë partitë **“e tyre “** ose **“të tanët”.** Ky është shembull për “ndasi” shoqërore paraindustriale ku shtyllë e programeve partiake është, para së gjithash, identiteti i votuesit drejt të cilit kryesisht ata janë të orientuar. Për dallim nga kjo, ata shtete në të cilat dominojnë çështjet që i përkasin ekonomisë, çështjeve sociale dhe cilësisë së të jetuarit dhe, aty ku është e mundshme të futen në program, temat e tilla të cilat mund të sigurojnë vend parësor në agjendën e asaj partie, kjo tregon se ekziston **një pjekuri e ambientit politik** dhe e prioriteteve reale të cilat thellësisht e lëvizin shoqërinë përpara.

Shembull i këtillë janë partitë me karakteristika etnike, programet e të cilave përmbajnë edhe ide edhe aspirata më specifike, krahasuar me partitë të cilat synojnë kah trupi votues “gjithëkombëtar”, dhe të cilat janë tejet dominues në pretendimet kah qëllimet që veçohen për nga matrica ideologjike ose për nga përzgjedhja e përparësive të tjera më pragmatike. Llogaritet se programet “etnike”, megjithatë, janë efikase vetëm në “nivelin fillestar” të mbrojtjes së interesave etnike. Kur të shteret ky nivel, partitë e tilla vështirë transformohen në parti që kanë kapacitet për t’iu përgjigjur, në mënyrë serioze dhe të gjithëpërfshirëse, problemeve të kontekstit më të gjerë.

Empirizmi i Evropës Perëndimore tregon se funksionimi i demokracisë varet nga ajo se , vallë do të mundet, ai që do të pësojë humbje në zgjedhjet, të vazhdojë të luajë sipas rregullave të përcaktuara. **Paraqitja e atillë partiake në të cilën ,kryesisht theksohet se çka propozon partia në programin e vet** që të bëhet, në vend që të konfrontohet drejtpërdrejtë me oponentët, jep indikacione për atë se a do ta pranonin kundërshtarët rezultatin e zgjedhjeve, sipas të cilit, ata legjitimohen si humbës. Paraqitja e këtillë partiake është më lehtësuese edhe për vetë votuesit, të cilët kur votojnë zgjedhin prioritetin që për ta është më i rëndësishëm, pa shfaqur, me këtë rast, mospajtim me një pjesë të prioriteteve të partive të cilave nuk u kanë dhënë përkrahje me votën e tyre. Konsiderohet se klima e këtillë zgjedhore është karakteristikë e demokracisë së qëndrueshme, e cila nuk bazohet mbi parimet e përjashtimit, por të ndryshueshmërisë. Përvoja tregon se në demokracitë e zhvilluara partitë, më rrallë garojnë duke marrë pozicione të kundërta për një temë por, më shpesh, parapëlqejnë të përzgjedhin tema “të veta” dhe atyre tu japin prioritete të ndryshme. Kandidatët dhe partitë janë të orientuara t’i drejtohen një rrethi më të gjerë të grupeve sociale dhe fushatën e vet e modelojnë sipas kërkesave të bujqve, të papunësuarve, të falimentuarve, buxhetorëve, të rinjve, bashkësive etnike, artistëve, grupeve të margjinalizuara dhe shumë grupeve të tjera. Pa votat e këtyre kategorive, është e qartë se nuk mund të fitohen zgjedhjet. Hesapet e bëra se si të tërhiqet një numër i madh i **votuesve lundrues** janë arsye e mjaftueshme për të përpiluar një strategji të këtillë zgjedhore të partive. Në të vërtetë, do të jenë të suksesshme ata parti që me retorikën e vet do t’ia dalin të arrijnë deri te një rreth sa më i gjerë i shtresave sociale, duke iu shmangur, me këtë rast, konflikteve reale. Gjithashtu, në shtetet ku nënkuptohet se pas zgjedhjeve do të formohen qeveri koalicionesh, është më se e qartë se këta programe mund të paraqesin **vetëm udhërrëfyes të dobët për atë se ç’mund të bënte qeveria.** Hyrja në koalicion mund të nënkuptojë edhe “shmangie” nga

përcaktimi programor. Në këtë kuptim, programi zgjedhor vlerësohet si "i mirë" po qe se del nga një vlerësim real i gjendjeve. Së këtejmi **suksesi i një programi vlerësohet me efektivitetin e sa dhe sa është i zbatueshëm ai.** Në të vërtetë, gjatë disejnimit të një programi të caktuar partia, ndonëse ka vizionin e vet për atë se cilat janë përparësitë, të cilave duhet kushtuar vëmendje gjatë veprimit të vet, prapë se prapë, kjo nuk do të thotë se ka një qasje abstrakte dhe se nuk i përfill nevojat dhe supozimet reale, ku programi i formuluar asisoj duhet të funksionojë. Në këtë kuptim, duhet qasur me kujdes në valorizimin e realitetit dhe në identifikimin e prioriteteve kyç, të cilat duhet të merren parasysh gjatë formësimit të një programin zgjedhor. Vetëm një program i tillë i themeltë mund të jetë bazë për vazhdimësinë sociale të vendit dhe tu ikë kurtheve të **populizmit** të cilat nuk ofrojnë zgjidhje të vërteta, por vetëm i mjegullojnë arsyet e vërteta të problemeve.

Monitorimi i programeve parazgjedhore nga OJQ

Ky edukim inicial u dedikohet OJQ-ve nga Maqedonia dhe bën pjesë në korpusin e edukimeve për përfaqësimin në politikë

Rrethi i jashtëm për realizimin e misionit

Njëra prej detyrave të OJQ-ve në Maqedoni duhet të jetë edhe monitorimi i programeve zgjedhore, në pjesët – ku shtrihen misionet e tyre dhe ky është hapi i parë në tërë aktivitetin për mbrojtjen e "rrethit të jashtëm për realizimin e misionit" (RRJRM) të një organizate civile. Për koalicionet të cilat bëjnë koalicione sipas ngjashmërisë së misionit ose grupeve qëllimore – ky është prioritet kulmor. RRJRM gjendet në proces të ndryshimit të vazhdueshëm dhe atë mund ta detektojmë si:

- **Ndryshim të vendosjes institucionale** të rrethit të jashtëm (ndryshim ligjor në rregullimin e brendshëm të institucioneve resoresh, institucione të reja, kompetenca të reja ose shfuqizimi i rregulloreve të vjetra, ristrukturimi i funksioneve të institucioneve, përkrahja dhe vendosja e praktikave të reja, aktualizimi i prioriteteve të caktuara, ndryshime në kriteret dhe lartësinë e granteve qeveritare për OJQ-të....);
- Ndryshime të shkaktuara nga procesi i **ndërrimit të ligjeve të resorëve** (të cilat e ndërrojnë fokusimin në grupet qëllimore, qasja e tyre deri te resurset dhe pasuritë, shërbime, statusi i "klientëve"...),
- Ndryshime në **rrethin ndërkombëtar,**
- Ndryshim në **rregullimin e punës** (ligje, rregullore) që kanë të bëjnë me aspektet e brendshme të modelit të integruar të organizatës (MIO).

Transferalet e këtyre ndryshimeve janë:

- Vendosja konkurruese e kapaciteteve të një OJQ ndaj OJQ-ve të tjera;
- Niveli i kapacitetit të ekspertëve të një OJQ dhe kapacitetit për përfaqësimin e interesave të përgjithshme dhe të veçanta të qytetarëve;
- Cilësia dhe zgjedhja e drejtë e autputëve të projekteve, desiminimi i tyre, nxitja e opinionit dhe njohja e atyre autputeve, besimi i fituar i grupeve qëllimore.

Për këtë arsye, do të ishte me vend që të njoftohen ofertat zgjedhore nga pikëpamja e ndryshimit në RRJRM, dhe ata që do të cilësohen si "pozitive" do të duhej të ndikonin që një OJQ të ushqejë simpati ndaj një partie politike, përkatësisht ato "negative" të nxisin reagime të OJQ-ve dhe të mos kenë simpati ndaj opsioni politik.

Kjo i shtyn partitë politike që të zhvillojnë edhe fushata të strukturuara – të orientuara kah grupe të caktuara qëllimore, e jo vetëm "fushatë të përgjithshme parazgjedhore".

Monitorimi i programeve parazgjedhore me qëllim që të parashikohen ndryshime në RRJRM

Është shumë e rëndësishme që OJQ-të të bëjnë monitorim resorial të programeve politike me qëllim që t'i ndjekin idetë partiake rreth pozitës së grupeve të tyre qëllimore. Nënkuptohet se, partitë politike në ofertat e tyre kanë deklaratë të përgjithshme rreth këtyre çështjeve, por ata nuk do të thonë asgjë, nëse nuk definohen përmes zgjidhjeve konkrete dhe ligjeve. OJQ-të mund të propozojnë ndryshime të dëshiruara, të cilat një parti do të mund t'i inkorporojë në ofertat e veta parazgjedhore.

Këtu kemi situatë të pastër, por si qëndron puna me OJQ-të që nuk kanë grup qëllimor amë dhe të përpiktë, por të përgjithshëm?

Atëherë OJQ-të duhet t'i ndjekin politikat e propozuara resoriale partiake, varësisht nga ajo se në çfarë resori punojnë aktualisht. Çfarë ofrojnë partitë në atë fushë, ndoshta nuk do të mund ta gjeni me përpikëri në ofertat partiake, por mund ta nxirrni prej masave të propozuara.

Organizatat që punojnë në fushën e reformave (gjyqësi, ekonomi, administratë publike, vetëqeverisje lokale...) do të merrnin detyrën që të ndjekin interesa më të përgjithshme të qytetarëve, të cilat mundet- por nuk është e domosdoshme të sigurohen me ndryshime ligjore. Këtu është me rëndësi të madhe që organizata të ketë dhe të zhvillojë kapacitete ekspertësh, sepse nuk është lehtë të jesh i gjendur në labirintet e ligjeve, veprimet e qeverisë, shitjen e pronës shtetërore. Në këto fusha, në kushtet kur nuk janë afër zgjedhjet parlamentare, OJQ-të duhet "t'i gjuajnë" politikanët në fazën e përgatitjes së ligjeve në procedurë qeveritare (para se të arrijnë nëpër komisionet e Parlamentit). Pse? Ligjet shpesh herë parashohin "ndryshime- pa ndryshime", përkatësisht bëhen vetëm për tu qetësuar "Evropianët". Prof. Tupançevski këtë e

quan “iluzionizëm reformash”. Një pjesë e madhe e ligjeve parashohin institucionalizimin e institucioneve të reja, suprimimin e disa institucioneve të gjertanishme, ndryshime në rregullimin personal të agjencive, komisioneve, këshillave, gjykatave...

Çfarë mund të bëjnë këtu OJQ-të? Shtrohet pyetja: Kush tjetër do të mundej?

Ekspertët më të njohur, të cilët, rëndom, janë profesorë dhe nxënës , “reformatorë” kujdestarë – tanimë shpesh janë të involvuar në “skemën” e qeverisë në përgatitjen e “ndryshimeve”, të cilat do tu përgjigjen strukturave politike. Disa profesorë tjerë kanë “tezga” të përhershme në kodifikimin e ligjeve dhe përherë kanë në sirtar nga ndonjë projektligj (për “këtë” ose për “atë”), të cilin pa shumë mundim do tu japin qeverive (edhe më herët edhe tani) si dokument të ri dhe të “balancuar”. Këtë duhet “ta kapin” OJQ_të, edhe atë para se të arrijë në komisionet parlamentare ose më së voni, në të njëjtën kohë – kur e pranojnë parlamentarët – para se ta votojnë. Pse?

E para, komisionet parlamentare nuk kanë para të gatshme të paguajnë ekspert të vetin që t’ua analizojë “bërjen” e profesorëve dhe “rrobaqepësve” nga “Këshilli i reformave”, prandaj janë të detyruar të kërkojnë shërbim nga qeveria, i cili do t’ua dërgojë po atë ekspert, i cili edhe e ka bërë ligjin dhe do ta mbrojë deri në pikë të fundit – që të mos ketë punë plotësuese. Debatet publike të qeverisë dhe pjesëmarrja e OJQ-ve në to janë të kurdisura. Në ato “debate” rijnë ekspertë me funksione”. Ata japin mendime vetëm nëse është në pyetje lëkura e tyre dhe rregulla themelore është rregulla e oportunitetit.

E fundit, ata institucione , të cilat tani iniciojnë dhe bëjnë reforma dhe ndryshojnë ligje, e kanë sjellë situatën në pikë të pëlcitjes, për çka nevojitet të ndryshohet ligji. Si mundet të jetë mjeku i njëjtë- i cili e ka sëmurë pacientin?

Dhe krejtësisht në fund: Opozita? A nuk ka ajo kapacitet ekspertësh që ta monitorojë atë dhe të bëjë intervenime për “të mirën e popullit”?

Ka (???), por nuk do! Për të është me rëndësi vetëm që teksti i keq ligjor të vijë në Parlament, që ta kritikojë, ta përbaltë qeverinë, ta quaj të papërgjegjshme, jodemokratike, totalitare.... dhe të fitojë pika para qytetarëve.

Reformat duhet patjetër t’i monitorojë shoqëria civile, për faktin se nuk ka kush që ta bëjë atë. Aq më mirë: më mirë është që gjestet e ardhshme të qeverisë të **monitorohen përmes programeve zgjedhore të partive.** Ata, në ofertat e tyre parazgjedhore, do të premtojnë përmbajtje, për të cilat ju mund t’i pyetni për sqarime të serishme edhe atë, të autorizuara, për të cilat më vonë (nëse ai- ndonjëri vjen në pushtet) mund të qëndroni në atë dhe të insistoni. Me këtë, partitë vazhdojnë më tutje t’i operacionalizojnë programet e veta, gjejnë “gafe” në ofertat e tyre dhe i korrigjojnë, dhe ofertat bëhen më të mira dhe më konkrete. OJQ-të mund t’i detyrojnë partitë që ta planifikojnë qeverisjen e ardhshme përmes premtimeve të strukturuara.

Monitorimi është vetëm fazë e parë. Kjo do të shpie në njohurinë se çfarë paraqitje të ketë organizata ndaj një programi partiak.

Si të veprohet nëse partitë nuk kujdesen aq për interesat e grupeve të caktuara, por kanë "qasje frontale" (vetëm një grup të përgjithshëm qëllimor)?

Atëherë mund të fillohet me fazën e dytë e cila do të thotë përfaqësim për realizimin e disa interesave të veçanta. Në vitin parazgjedhor kjo nuk është vështirë të bëhet për arsye se partitë janë të interesuara për votat tuaja. Megjithatë, është me rëndësi që OJQ-të të krijojnë kapacitete ekspertësh që të mund të ndikojnë te partitë.

Përfaqësimi gjatë procesit parazgjedhor

Para se të bëjnë çka do qoftë, OJQ-të do të duhet të kuptojnë se ata hyjnë në lojën e quajtur "inzhineringu social-legjislativ", e cila vetvetiu është kulmi i intervenimit social dhe – prek majën e diçkaje tjetër, që quhet: **VULLNET POLITIK[133]!!!** Intervenimi i tyre, në thelb, duhet të ndikojë në vullnetin politik të atyre që marrin vendime. Kështu, procesi i përfaqësimit, në procesin parazgjedhor, i cili është i orientuar kah arritja e premtimit partiak për ndryshime ose mbajtjen e situatës status-kuo në rrethimin e jashtëm të organizatës, është HYRJE NË PROCESIN E MARRJES SË VENDIMEVE.

Përpos qëllimit ambicioz të një OJQ që të përfaqësojë – atë që e premtojnë partitë ta shkruajnë në programet parazgjedhore, ofertat parazgjedhore, OJQ-të mund të shtrojnë edhe çështje të tjera, më pak ambicioze, të cilat mund të bëhen që të sigurohet ndikim ndaj vendimmarrësve të ardhshëm.

Megjithatë, të kujtohemi: Parlamenti dhe partitë politike kanë MANDAT të dhënë prej qytetarëve me qëllim që të marrin vendime, kurse OJQ-të nuk e kanë!!!

Para se të ndërmarrin diçka, OJQ-të duhet të jetë të vetëdijshëm për disa punë:

- Cili është qëllimi i përfshirjes së tyre në proceset politike;
- Cili është qëllimi i fundit, respektivisht çfarë rezultati dhe prodhimi duan të arrijnë;
- A kana "pikëmbështetje", prej nga do të fillojnë (a kanë pasqyrë të situatës aktuale – në të cilën duan të veprojnë, gjenezën e situatës , historianin e saj...)
- A kanë argumentim të padyshimtë;
- A kanë përkrahje nga grupi amë qëllimor (anketa,takime, emisione televizive, reagime të medi umeve...) dhe a mund të demonstrojnë pjesëtarë të shumtë të grupit, tek i cili keni ndikim ,
- A do të përkraheshin përpjekjet OJQ-së nga ekspertët
- A janë idetë tuaja në përputhje me prioritetet aktuale të shtetit

---

133 Vullneti politik është oportun. Ai formohet vazhdimisht dhe në të mund të ushtrohet ndikim.

Populizmi- shprehje franceze ose realitet maqedonas?

Populizmi, si term është përdorur për herë të parë në Francë në fushën e letërsisë që të karakterizojë një drejtim ose stil në letërsinë franceze, kur flitet në mënyrë të idealizuar dhe bukur për jetën e popullit. Kjo është kohë e "të dashuruarit pastoral" në "zbulimin" e popullit të vet (koha e lindjes së kombeve).

Megjithatë, populizmi rëndësinë klasike e fiton me formimin e shteteve, të cilat funksionojnë nëpërmjet modeleve zgjedhore, përkatësisht kur në procesin e ardhjes në pushtet edhe "masat", "populli", "qytetarët" bëhen faktorë i dobishëm. Ajo është kohë kur politika dhe "lojërat e fuqisë" dalin nga kornizat e klasës së ngushtë qeverisëse me legjitimitet të trashëguar dhe zbresin më poshtë, e diku-diku edhe pranë "popullit".

Përcaktimi themelor i populizmit ka qenë i orientuar kah aktivimi dhe format e shfaqura të tij, si lëvizje apo politikë, e cila thirret në "popullin" (më shumë si etnos se sa si demos). Kryesisht, "populli", në konceptet populiste, paraqitet ose paraqet si proaktiv dhe frytshëm.

Populizmi mund të paraqitet në dy forma kryesore: "agrare" dhe "politike", me nëntipat e vet, pot si bazë e kanë antielitizmin e "popullit". Gjithashtu, mund të flitet për "populizmin- prej lart- kah poshtë" dhe për " populizmin prej poshtë- kah lart[134]". Ai mund të jetë rajonal[135]", "nacional", "etnik", populizëm i periferisë "kundër qendrës", unitar, integrues e të ngjashëm.

Populizmin mund ta njohim nëpërmjet ideve politike komplekse, por edhe të gjendjeve të mendimit standard, të cilat janë të bazuara në fakte dhe kuazifakte të natyrës kulturore, ekonomik, sociale, historike, specifike – institucionale, antropologjike, gjeografike, politike i gjeostrategjike.

Vetë forma e atyre lëvizjeve populiste më së shpeshti është kundër intelektualëve, kundër elitave, me vlera tradicionale, bolsheviste shpeshherë të orientuara kah bindjet religjioze ose kah institucionet fetare,shpeshherë është antidemokratike, antiparlamentare, skeptike. .. Sido që t'i identifikojmë, këta lëvizje populiste (qoftë të udhëhiqen edhe nga një parti), ata nënkuptojnë se interesat dhe mendimi i "popullit" është në nivel më të lartë se çfarëdo standardesh të mundshme, bile edhe se standardi i lirisë së njeriut, i të drejtës së jetës, të drejtës së ekzistencës së papenguar... Populizmi nënkupton edhe atë se interesat e "popullit" mund të realizohen edhe jashtë institucioneve, pa demokraci si vegël e

---

[134] Tipi i parë fitohet kur politikanët, me qëllim që të mbeten në pushtet flasin në emër të popullit dhe i vënë në lëvizje idetë dhe masat për shkak të interesave të veta, kurse tipi i dytë flet për lëvizje, me anë të cilave politikanët mund të vijnë në pushtet.

[135] Ky është një lloj lajkatarie ndaj votuesve të një rajoni , kur politikanët flasin për veçoritë e rajonit që e dallojnë nga pjesa tjetër e shtetit, për ruajtjen e karakteristikave të veçanta, për shkëputje nga pjesa tjetër e shtetit ose për rregullim jo simetrik të shtetit.

ndryshimit. Ndryshimet dhe “interesat e popullit” realizohen përmes liderit, kulti i të cilit përhapet si ngërthim i atyre interesave.

Sipas kësaj, nuk është e domosdoshme që populizmi dhe lëvizjet e tilla të jenë “të majta” ose konservative. Ata mund të jenë edhe krejtësisht radikale ose progresiste (këtu nuk është fjala për “progresive”).

Është karakteristike se paraqitet në periudhat e çrregullimeve më të mëdha shoqërore edhe atë si rezistencë ndaj ndryshimeve, modernizimit dhe pranimit të standardeve të përgjithshme botërore dhe shumë shpesh i përngjan ideologjisë ose lëvizjes nga lëmi i kulturës ose merr konotacione në të. Prapa atyre tendencave mund të qëndrojnë druajtjet dhe kujdesi i arsyeshëm të një klase aktorësh shoqërorë, por më shpesh, atë e përdorin faktorët status-kuo për t’i penguar ndryshimet e padëshiruara.

Ai mund të marrë edhe formë koherente, bile edhe shkencor, siç është rasti me matricën ideologjike të fashizmit: Raselizmi[136]. Liderët harizmatikë shkojnë dorë për dore me ideologjitë e këtilla kvazishkencore dhe ndoshta kjo është arsyeja e vetme plotësisht e kuptueshme dhe e arsyeshme pse Evropa dëshiron të bashkohet në sistemin e kontrollit dhe bashkëpunimit të ndërsjellë[137].

Lëvizjet më të mëdha dhe më të njohura me përcaktim radikal populist (nuk kanë mbetur vetëm në fjalë por kanë qenë të implementuar), kanë qenë bashkësitë populiste- rurale në Gjermani, Austri, Çeki[138], antimodernizmi agrar rus[139], lëvizja Ludistike në Angli, nacionalizmi autoritar italian dhe fashizmi[140] (më vonë), lëvizjet antireformiste dhe nacionaliste fshatare …

---

[136] Baza e tij është ideologjia e plasuar fashiste se kufijtë e shtetit varen nga vitaliteti i një populli- ndaj të tjerëve, nga aftësia e tij kompetente në tregun internacional., nga aftësia që “të marrë” aq - sa i nevojitet për shkak të arritjes “së arsyeshme” të “hapësirës jetësore” të mjaftueshme për ekzistencën e popullit. Aq pak nevojitej, që këto baza ideologjike, të shndërroheshin në bindje për “racat ariane” dhe në arsyetim të verbër të gjenocidit sistematik!!!

[137] Evropa, e cila “i arriti” përvojat tronditëse të të dy Luftërave Botërore të “fabrikave të prodhimit të vdekjes” nuk ka më të drejtë të eksperimentojë me historinë e vet të begatshme dhe (përsëri) totale traumatike dhe me mundësinë që një lider me tru të sëmurë të në krye të një shteti, dhe e gjithë kjo, në kushte ku, një zvogëlim i rëndomtë i subvencioneve të peshkatarëve, studentëve ose të papunësuarve, mund të vë në lëvizje ortekë demonstratash. Të kesh paqe, demokraci, sundim të mirë, siguri, kapitalizëm (pabarazi pronësore) dhe të drejta njerëzore, në kushte kur populizmi nuk është i ndaluar - nuk është detyrë aspak e lehtë.

[138] Fryma e popullit dhe arritjet më të larta të asaj që quhet nacionale, arrihen në bashkësi të vogla prodhuese-sociale fshatare, me shprehje të lartë të solidaritetit dhe sistemeve të ndihmës së ndërsjellë.

[139] Fillojnë për shkak të mbjelljeve tradicionale bujqësore .

[140] Përgjigja italiane ndaj globalizimit industrial, i cili nuk do të merrte formën fashiste pa ndikimet gjermane. Është karakteristike se klasa e mesme ka qenë bartëse e ideve për madhështinë e popullit italian dhe për “renesancën” e manipuluar të Perandorisë Romake. .

Instrumentalizimin e populizmit për qëllime rigorozisht të caktuara të qeverisjes mund ta shohim te ideologjitë dialektike, të dhunshme dhe antidemokratike, siç është marksizmi në variantin rus dhe raselizmin- në më shumë variante (më i njohur është fashizmi gjerman, edhe pse kjo ideologji është e pranishme dhe e përkrahur fuqimisht në periudhën e viteve prej 1928 – 1945 edhe në vendet tjera evropiane, qoftë edhe si nacionalizëm radikal ose antisemitizëm). Lloj tjetër i instrumentalizimit populist është shfrytëzimi i traditave konservative dhe rojaliste të një vendi, edhe atë në kushte të demokracisë, në formë të "golizmit" të njohur në Francë, të instaluar pas Luftës së Dytë Botërore për shkak të interesave të kryetarit Degol për një sistem të fuqishëm presidencial, që do tu përngjante monarkive të lavdishme franceze (ndonëse Francës asnjëherë nuk i ka munguar populizmi[141]).

Populizmi në Amerikë është i pranishëm në një numër të madh formash, e më shumë varet nga rajonet, ku praktikohet, nga zhvillimi i përgjithshëm i shtetit, nga mënyrat e prodhimit po, edhe nga madhësia dhe afërsia e bërthamave të mëdha të qyteteve, qendrave administrative, drejtimeve komunikatave, ndasisë tradicionale të mendimeve të "veriut" dhe "jugut", "lindjes" dhe "perëndimit" ("demokracia populiste", radikalizmi agrar populist, ideologjitë WASP, populizma fetarë, partikularizmi izolues, ideologji të "punës sonë"...).

Sot, në Evropë, ndeshen kryesisht dy tendenca kryesore, njëra prej të cilave është Evropa jopopuliste – teknokrate dhe ideologjike, kurse nga ana tjetër janë antiglobalistët evropian që janë kundër globalizimit të Evropës, ose të paktën lëvizje nacionale për një Evropë më ndryshe- nga ajo që është paramenduar në Mastriht – e cila është duke u implementuar. Këtu flasim për pluralizëm nacional, radikal – të djathtë (kryesisht janë kundër definimit të vendeve të tyre si multikulturore, shuarjes dhe ndryshimit të profesioneve tradicionale, ndryshimit të karakterit mbizotërues të rajoneve të caktuara...kurse si vegël e angazhimit të tyre është evroskepticizmi, "solidariteti popullor", Solidariteti i punëtorëve", antiglobalizmi, koketimi me lëvizje neo-fashiste dhe ekstremiste, ksenofobia dhe nacionalizmi).

Ekziston edhe populizëm mbinacional – i bazuar në antiglobalizmin dhe kundër punës së institucioneve më të dalluara botërore globaliste (kundër "llojit universal të demokracisë"), i cili është i forcuar me "populizmin intelektual".

Është konstatim i përgjithshëm se Maqedonia nuk ka ndonjë lloj të ri dhe specifik të populizmit dhe se ai ndërlidhet me populizmin e vjetër ideologjik njëpartiak.

Interpretimet tona, në Maqedoni, të nocionit kanë një diapazon laik dhe si shpjegime për populizmin janë përdorur nocionet si "Mashtrim masiv", "premtime të pabaza", "mashtrime", "Hipnozë masive", "manipulim me varfërinë". Qëllimi është ardhja në pushtet ose qeverisja pa arritje konkrete dhe pa shkathtësi për të qeverisur. Sipas llojit, populizmi ynë nuk ka orientim të plotë dhe nuk është i kontrolluar, por mbështetet në nivalin e ulët demokratik. Populizmi etnik dhe ksenofob i

[141] Së bashku me golizmin e kanë pasur edhe "puzhadizmin" – lëvizje e djathtë ekstreme populiste.

fillimit të viteve të nëntëdhjeta të shekullit të kaluar, kryesisht, ishte zëvendësuar me populizmin kvazireformator dhe kvazimodernist, kurse tani kemi retorikë reformash dhe globaliste dhe populizmin e pragmës (populizëm modern, joideologjik, i cili mbështetet në "kënaqjen e nevojave të tregut", përkatësisht populizëm, i cili përbëhet prej premtimeve të cilat "populli" kërkon që t'i dëgjojë, pa u elaboruar sistemi i gjere i përmbushjes së premtimeve). Ky populizëm mund të quhet "populizën ditor i varfërisë".

Klasifikimet e pranishme të populizmit tonë nuk janë në përputhje me ato që janë vendosur në botë teorikisht. Kjo është e kuptueshme për shkak të mungesës së traditës demokratike të partive politike (përveç ideologjisë komuniste, e cila është e vjetruar dhe e deklasuar), dhe kështu mbetet që populizmi i partive të përputhet me "populizmin ditor të varfërisë" dhe me nivelin e kulturës së përgjithshme politike. Kjo do të thotë se nuk do të ketë klasifikim ideologjik të populizmit por, vetëm të konteksteve, në të cilat ai përdoret, dhe funksionit të tij. Ekzistojnë klasifikime tona të përshtatshme, e njëra prej më interesantëve është ndarja në populizëm "të zi", "të përhimtë" dhe "të bardhë".

"Populizmi i zi" mund të jetë ***"f*olklorik",** kur premtimet tuaja janë të njohura mirë, kanë të bëjnë me vizionet, për të cilat të gjithë e dinë se nuk janë të vërteta, por i pranojnë si gënjeshtër kolektive dhe "standard i dëshiruar me distancë" (nuk kanë gati asnjë veprim, për arsye se ata janë koncepte përrallash, te të cilat "ngjiten" vetëm shtresat më të ulëta shoqërore, ndonëse edhe ata kanë një distancë ndaj tyre, ashtu si fëmijët që e dinë se "derkucat nuk ndërtojnë shtëpi") dhe ***populizëm ditor manipulues*** (të atillë shikuam aq shumë, prandaj nuk do ta shpjegojmë)

"Populizmi i përhimtë" është i shprehur nëpërmjet premtimeve joreale, për të cilat krijuesit, prej përpara, janë të vetëdijshëm se nuk do të zgjidhen në shtigje të shkurtra. Partitë në pushtet, rëndom, arsyetohen me atë se prej më parë nuk e paskan njohur situatën reale- të trashëguar nga ata që kanë qenë para tyre, se nuk qeverisin vetë por në koalicion, kurse thelbi qëndron në mungesën e vullnetit politik që të zgjidhen problemet. Në raste të tilla, krijohen iluzione të aktiviteteve të mëdha, aktivitet i fuqishëm ndërkombëtar , përpjekje për tu zgjidhur problemet, "gjakosen të shkretët politikanë për të mirën e popullit".

Populizmi "i bardhë", i ashtuquajtur "qëllimmirë", shfaqet me premtime , në të cilat krijuesit e programeve besojnë dhe është fjala për punë reale dhe të rregullt të institucioneve. Këtu bëhet fjalë për zhvlerësim dhe mbivlerësim të energjisë së vrullshme të partive politike (parimi dhe forca lëvizëse), dhe kuadrove, të cilët duhet ta realizojnë atë. Gjithashtu, këtu mund të bëhet fjalë për oferta, të cilat garnitura në pushtet nuk mund t'i realizojë për arsye të tjera., vështirësi objektive, ngjarje të paparashikueshme, por më së shpeshti ata janë- kapaciteti i dobët për të qeverisur ose ekipet e dobëta për të bërë reforma, përkrahja dhe planifikimi i dobët nga ekspertët , dobësitë e institucioneve ose, thënë ndryshe: Për shkak të qullit – që e kanë bërë vetë...Ky, gjithashtu, është "mashtrim" sepse partitë nuk është e mundur të mos planifikojnë kuadro për realizimin e planeve të veta, e nëse i kanë premtuar, e nuk i kanë – partitë kanë manipuluar me potencialin e kuadrove, e nëse i kanë pasur – e nuk i kanë përdorur, kjo është çështje e përzgjedhjes pozitive në parti që,

gjithashtu, është në kundërshtim me premtimet për “ bazë më të mirë, të mundshme” për realizimin e premtimeve. Si populizëm i bardhë mund të merret përshtatja e “mashtrimit më të madh” realitetit (nuk do të jenë 5, por 3 evra, nuk do të jenë 12%- por 8). Mungesa e vizioneve dhe planeve reale të partive do t’ua orientojë tërë aktivitetin kah populizmi i zi dhe ai i përhimët, kurse të bardhin do ta përdorni për qëllime parazgjedhore (“derdhe të lotëve dhe parave” në një periudhë të shkurtër kohore).

Në Maqedoni ekziston edhe populizëm rajonal, i cili është i njëjtë me atë etnik dhe funksiononte si parim themelor rregullues te elektorati shqiptar, kurse tanimë është në fushën e “folklorit”. Nga ana tjetër, ai u zëvendësua me populizmin, i cili lindi me decentralizimin e pushtetit. Në Ballkan kjo është konstante, sepse të gjitha shtetet kanë pako populiste për “Shtete të mëdha”. Gëzon fakti që , këto lloje populizmi, gjithnjë e më tepër kuptohen si **folklor.**

Fjalor i vogël i demokracisë

Demokracia: “Demos” dhe “Crateo” (fuqi, qeverisje (sundim), jam i fuqishëm dhe qeveris, qeverisje me popullin...). Si nocion e emërton “pushtetin (qeverisjen , sundimin) e popullit. Regjim i barazisë formale dhe të drejta të çdo qytetari që të marrë pjesë në vendosjen për çështjet publike të shtetit. Sipas kuptimit civil (qytetar)- formalist dallohen dy tipa të demokracisë së drejtpërdrejtë dhe e tërthortë. E para është tubim i të gjithë qytetarëve me të drejta të barabarta, kurse e Dyta- tubim i ndërmjetësuesve, të cilët populli i zgjedh për një periudhë të caktuar.

Plutokracia: sundim i të pasurve

Demoksologjia: studimi i mendimit publik të popullit

Demos: popull

Populizëm: lëvizje në literaturën më të re franceze, e cila ka për qëllim ta tregojë jetën **e** popullit dhe thelbin e saj, e udhëhequr nga dashuria ndaj tij.

lektor: princi i zgjedhor në Poloni dhe Gjermani

Elektor: zgjedhës

Pluralis Majesticus: Kur sunduesi flet për veten në shumës

Pliralitas votonim: Shumicë votash

Sistem zgjedhor plural: një votues mund të ketë më shumë vota (pozita, prona, arsimimi, mosha)

III. ”JOSERIOZE PËR PUNËN MË SERIOZE NË BOTË”

Oratoriumi parazgjedhor Maqedonia

Autor: Invita Minerva[142] **Vice Autor**: Manuela Dolce Integratta **Adaptim skenik**: Agjencia “Unë di çdo gjë” **Shfaq**: “Pandemonium politicum” **Dirigjent**: Në komplot për prapësi **Solistë**: Të gjithë deri në një **Skenografia**: Atalenta Deficito Scrupulo (Brazil) **Kostumografia**: Robinzon Kruso (Ishull i Shkretë)	**Pështëritësi 1**: Dojavko Kodoshlarov (Bullgari) **Pështëritësi 2**: Govorinka Alapaçiq (Serbi e Mali i Zi) **Pështëritësi 3:** Bilbil Tasterovski **Inspicienti**: Non Kontrollë **Transporti:** “Treni Bullgar” **Hapja**: Sicilianja **Zërimi**: Agjencia “Veshi i Madh” **Begraund:** Kavalerija Populisto Rustikana

Përmbajtja

Uvertura: “Tollovi e vogël nate”, **Adaxhio:** I tradhtuari **Koha e parë**: “në Dur” **Koha e Dytë:** Con Fuerre & Avrio Enlargemento **Preludi**: Pritja e solistit	**Intermexo:** Ekspozitë veshjes të palara **Intermexo e zgjatur**: Kikirikë, fara **Finale:** “Kutithyesja” **Përfundim:** Marsh turk përjashta

Të pikëlluarit: **Tërë popullata e Maqedonisë me familjet.**

Të befasuarit: Tërë Evropa dhe farefis të tjerë

Biletat shitet gjithkund!

Nëse nuk vini, do të vijmë ne te ju!!!

[142] Kundër vullnetit të Minervës, do të thotë: Pa talent

Barsoleta për peshqit e artë

Na ishte njëherë një peshk, i cili jetonte në një leshterik, Dhe? Kaq për peshkun e artë, që jeton në leshterik?

.....Lëshomë prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira. Urdhëro!!! Gjatë fushatës parazgjedhore? Ti, po të kish aq fuqi do të shpëtosh prej meje- marsh në tavë.

...Më lësho prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira. Dua para! Mundet një miliardë dollarë? Mundet! Dhe peshku e shndërroi njeriun në një politikan tanë të njohur.

...Më lësho prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira. Dy bukë, marule dhe tarator. Mundet? Peshku i krijoi. Tani hyj në sandviç.

...Më lësho prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira.

...Më lësho prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira. Dua që partia ime të fitojë në zgjedhje! Në koalicion me cilin? Vetë! E çka ke ti me atë, mos je i paraparë për funksion të lartë? Jo, por dua të më plaçkitë partia ime, e jo e huaja. A dëshiron të të krijoj tru?

...Më lësho prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira.

Dua të di se çka ka pas vdekjes. Peshku e vrau dhe u kthye në ujë.

...Më lësho prapë në ujë, do të të plotësojë tri dëshira.

A je i sigurt se çka dëshiron? Po! Të më punësosh në një vend ku mund të vjedh. A të të jap një milion evra, që të mos detyrohesh të punosh? Jo, atëherë fqinjët do të më marrin nëpër gojë se jetën e kam të paplotësuar.

Rregulla për ekip pune, i cili përgatit program politik

1. Shefin është emëruar nga lideri.
2. Kur nuk është i emëruar nga lideri.
3. Zgjidhe ekipin asisoj që, çdoherë të mund tu bllokohet puna.
4. Roli i ekipit nuk është që të bëjë gjëra të mira, por vetëm program politik.
5. Kur ka mospajtime, përmbaju rregullit nr. 1.
6. Mos cakto rregulla të punës sepse mund të ndodhë që vërtet të funksionojnë.
7. Mos u mundo shumë:Numri i personave- të cilët do të jenë përgjegjës për suksesin e programit gjatë zgjedhjeve është në proporcion të kundërt me mundin e dhënë që programi të jetë i mirë.
8. Nëse murmurisin diçka të papërcaktuar, lideri ende nuk është deklaruar rreth programit.
9. Nëse ta kritikojnë punën – je tepër konkret dhe programi është i besueshëm.

10. Nëse ta lëvdojnë programin- programi është i keq por e lëvduar lideri.
11. Nëse të lëvdojnë ty- ke dalë budalla.
12. Nëse të përkrahin- ke kryer punë të huaja.
13. Pendimin për ndonjë gjë që do ta thuash në takimet e punës është në proporcion të njëjtë pendimin për atë që e ke heshtur.
14. Programi politik është i njëjti, i zgjedhjeve të kaluara, me disa ndryshime, të cilat nuk janë punë e jote.
15. Programin duhet ta bëjë njeriu përtac, sepse asgjë me rëndësi nuk mund të prish, por edhe sikur të dojë- nuk e lë përtacia.
16. Kur nuk di çka të shkruash, le të jetë e stilit se "trendi vazhdon".
17. Memoria e dobët është metodologjia kryesore.
18. Kur ka mospajtime, bisedo gjatë me çdo kusht dhe, në mungesë të përfundimit – do ta merrni atë prej para 4 vitesh.
19. Sekreti qëndron tek sinqeriteti: kush do t'i shmanget njëherë- ia del!
20. Metodologji e mirë është edhe kjo: Si ulësja – ashtu shikimi.
21. Mate 5 herë, e pastaj thyeje prej gjurit.
22. Ekipi duhet të ketë të paktën 3 ditë që të ketë kohë që të dështojë tema
23. Mos shkruaj asgjë konkrete në program, sepse mund të bëhet e lexueshme
24. Duhet të kesh kujdes se çfarë premton sepse mund të tl shpëtojë edhe diçka reale, dhe askush të mos jetë i kënaqur me të
25. Sa më shumë që punon ekipi, i nevojiten më shumë fjalë që ta arsyetoj papunësinë e vet.
26. Nëse merr njerëz profesionist në ekip- nuk do tu pëlqejë lexueseve ose nuk do 'i kuptojnë. Nëse merr njerëz joprofesionist, mund t'ju pëlqejë lexuesve, pa marrë parasysh se është e pakuptueshme. Nëse përzien njerëz profesionist me joprofesionist, programi do tu pëlqejë lexuesve, kurse joprofesionistët nuk do të kuptojnë se çka duan profesionistët., por kjo s'ka rëndësi sepse lexuesit nuk do ta kuptojnë këtë.
27. Nëse këtë nuk e kupton as lideri,- kësula e mbushur: programi është i suksesshëm.
28. Nëse programi mund të vlerësohet si real- ai është i dështuar.
29. Nëse programi mund të vlerësohet si joreal- ai është i dështuar.
30. Nëse programi nuk mund të vlerësohet- ai është i dështuar, por nuk ofron fakte që kjo të dëshmohet.
31. Programi duhet të jetë fener gjatë 4 viteve të qeverisjes, për mëdyshjet se çka kanë dashur të thonë autorët.
32. Nëse premton konkretisht- nuk do ta plotësosh.
33. Nëse premton në mënyrë joreale- nuk do ta plotësosh.
34. Çka do që të premtosh- nuk do ta plotësosh.

35. Çka nuk do të plotësosh, fajtor do të jenë: ish qeveria dhe opozita.
36. Ngjitësit e posterëve nuk kanë vend në program.
37. Nëse ngjitësit i quan “kuadro të reja dhe me perspektivë”- ata hyjnë në planifikimin partiak.
38. Le të mos mashtrojnë faktet!
39. Vëllimi i programit politik është e kundërta- proporcionale me lejueshmërinë.
40. Dëshirat më vetjake dhe oportune mbështilli në më shumë lot për fatet e njerëzve.
41. Mos kurse lotët për varfërinë e njerëzve.
42. Nuk ekziston “ne” nëse nuk e gjen se kush janë “ata”.
43. Mos e urrej konkurrentin politik: bëje që të gjithë të tjerët ta urrejnë.
44. Akuzoje konkurrentin për tërë atë që e ke bërë edhe ti.
45. Shpallu luftë të gjitha dukurive negative- të cilat mendon t’i bësh në pushtet.

Si inspirohen krijuesit e programeve politike nga krijimtaria popullore

1. Arhitip i politikanit: Ilo Hajduti.
2. Arhitip i politikanes:Todorka (“Askush se njohu Todorkën se është Todorka vajzë”).
3. Strateg maqedonas:Ibe Palikuqa.
4. Vizion për ardhmërinë (traditë futuriste nga shtigjet e yjeve): Klingonët përsëri tubohen në Tanushec, Romullanët do t’i pakësojnë në gjyqësi, por do të jenë në sektorin bankar.
5. Strategji për ushtrinë: “Nxori bomba dhe patronë, e mposhti ndjekësit e tërë”.
6. Strategji antiterroriste: E rrethuan, e rrethuan....
7. Udhëtimi deri në Evropë: “ Shaloma , moj nënë, të shpejtin kalë (bën të kuptohet se ka edhe kalë të ngathët.
8. Aktivitete parazgjedhore: “E ndërtuan urën 9 vëllezër nga Kratova”.
9. Mëdyshjet e liderëve: “A më do, a më mashtron”.
10. Investime të huaja:””A je turkeshë apo greke”.
11. Stimulimi i prodhuesve të duhanit: “Filizja, vashë e bukur shpërndanë fotot e veta”.
12. Modernizimi i fushatës:”Rroka mandolinën” në 5000 vat.
13. Veterina: Dergjet e sëmurë, dergjet e sëmurë (ka puthur mjellmën).
14. Lufta kundër sëmundjeve të varësisë: Eliminimi i kalit, që e çon të zotin drejt në mejhane (kalë alkoolist).
15. Përparimi i bujqve:Zhvillimi i kultivimit të derrave dhe i derrërisë (derrat që kërkojnë tartuf dhe derrat që kërkojnë mitë).

16. Shërbimi informativ: Verushe Pasha ka blerë dylbi laraman (e ka shikuar Frosinën duke shëtitur gjysmëlakuriq nëpër oborre) nga çardakët e lartë.
17. Investime të dështuara: “Gatuaj Frosë darkë” (Frosina ka qenë koprrace dhe nuk ka dashur të japë darkë të bollshme). Kjo ishte e dhënë pas politikës qeveritare dhe selamin e Verush Pashës nuk e llogaritur si rrugë drejt Evropës (nuk është kursim).
18. Shërbimi bankar: “Në mëhallë të vllehve, dyer të verdha e të larta”.
19. Humbësit: “Pres Mishtë ushqej sokola”.
20. Privatizimi: “A të mjafton dashuria ime”.
21. Fragmentimi i anëtarësisë partiake: “Më mëso, nënë, më qorto si ta kthej Liljanën”, “Qoftë mallkuar ky dhe i huaj”.
22. Transferimi i deputetëve: “ Çfarë të bëj, si të veproj kur nëna jote është e keqe”.
23. DHP: “ Desha mbrëmë të vijë te ti”.
24. Gjyqësia: “Lençe është shtrirë e dergjet, pse Dane nuk e do”.
25. Prokuroria: “Pleq e të ri shohin sehir”.
26. Karvanët partiakë: “Eci rrugës, për rrugë pyes, ç’udhë merr Mariova”.
27. Udhëtime zyrtare: “Eh ore Donço merakli”.
28. Punësimi: “Moj i kishte nëna, i kishte nëntë bij të bukur”.
29. Ekonomia e përhimët: “Prapë e zunë Donçon” (Çdo gjë që ngarkon, e zënë menjëherë).
30. Spiunë dhe tradhtarë: Njëherë Donço e ka bërë gati për në rrugë Gocen dhe ka futur diçka në samar, por e kanë zënë (e ka spiunuar Kole Nedelkovski).

Shkathtësi të nevojshme për tu bërë deputet

- Të ketë moshën prej 8 deri 88 vjeç
- Të jetë i gjinisë mashkullore ose femërore
- Të mos ketë qenë shumë i dënuar (deri 15 vjet)
- Të jetë i gjallë gjatë kohëzgjatjes së mandatit (të ketë kondicion psikofizik)
- Të ketë orarin e syve –çdonjëri prej tyre të jetë në anë të ndryshme të hundës

Shpallje:
Kërkohet deratizator për zhdukjen e molave nga programi ynë parazgjedhor.
Shpallje:
Kërkohet sajues i kapakëve të rinj për broshura të vjetra parazgjedhore.

Асоцијација за Граѓанска Толеранција и Соработка – АГТИС
“Пиринска” 62, 7500 Прилеп,

Association for Citizen’s Tolerance and Cooperation - ACTAC
62, “Pirinska” St. 7500 Prilep – Republic of Macedonia

agtis@mt.net.mk actac@mt.net.mk agtis@mail.com.mk

НАШИ ВЕБ СТРАНИЦИ
OUR WEB SITTES

www.agtisactac.org.mk
www.roleplay.net.mk
www.berzanaglasaci.org.mk
www.stisnizelb.com.mk
www.postscriptum.com.mk
www.wws.org.mk
www.judiciaryreforms.com.mk

Tel, faks: +389 48 432 432; +389 70 62 30 39

СОДРЖИНА:

I. ПРОЕКТЕН СУБЛИМАТ: "Предизборен месец на златните рипки"…………………..………………...…5

II. СЕРИОЗНО ЗА НАЈСЕРИОЗНАТА РАБОТА НА СВЕТОТ... 12
Д-р Анета Јоневска, Др- Наташа Габер: Наместо вовед... 12
Д-р Златко Савоски, Соња Адамческа: НВО мониторинг на предизборни програми …………….…27
Снежана Савоска, Благица Цветкоска: Политички кампањи, наменети за различни целни групи……42
Студија на случај на мониторинг на предизборни партиски понуди...48
Александар Цветкоски: Политичка митологија...55
Популизам – француски израз или македонска реалност?...74
Сублимат**:** Анкета "топ листа на најпопулистички ветувања"..82
Сондажа на предизборни топ теми на политичките партии……………………………………………..91

III. "НЕСЕРИОЗНО ЗА НАЈСЕРИОЗНАТА РАБОТА НА СВЕТОТ"……………..………………....108
Предизборен ораториум Македонија………………………………………………………..……......108
Правила за работен тим, кој подготвува политичка програма……………………………...…….109
Storia d'un amor ……………………………………………………………………………………...…111
Кога Стево Претседателот правеше изборна програма……………………………………………....113
Насоки за настап на ТВ, околу изборната програма...115
Како креаторите на политички програми се инспирираат од народното творештво...............................117
Потребни вештини за да се стане пратеник...118
Хирошимско искуство со партиите 119
Англиска верзија на книгата...127
Албанска верзија на книгата 197

CONTENT:

I. PROJECT SUBLIMATE: “Pre-election Month of the Golden Fish”…………………………..…129

II. SERIOUSLY ABOUT THE MOST SERIOUS MATTER IN THE WORLD.................................136
Ph.D. Aneta Jovevska, Ph.D. Natasha Gaber: Instead of Introduction……………………………....136
D-r Zlatko Savoski, Sonja Adamcheska: NGOs’ monitoring of Pre-election Programs…………………….151
Aleksandar Cvetkoski: Political Mythology……………………………………………………164
Populism – French expression or Macedonian reality?...178

III. “UNSERIOUS ABOUT THE MOST SERIOUS MATTER IN THE WORLD”…………….185
Pre-election oratorio Macedonia…………………………………………………………………..185
Rules for the working team that prepares a political programme……………………………………186
Acquired skills for becoming the parliamentarian…………………………………………………...188
Love Story…………………………………………………………………………………………188
Hiroshima Group’s experience with the parties..191
Recommendations for travellers who think to work in the field of advocacy……………………………..194

PËRMBAJTJA:

I. SUBLIMATI I PROJEKTIT: “Muaji parazgjedhor i peshqve të artë”... 199

II. SERIOZISHT PËR ÇËSHTJEN MË SERIOZE NË BOTË...201
D-d Aneta Jovevska, D-r Natasha Gaber: A janë, vallë, partitë politike të pashmangshme?......................201
D-r Zlatko Savoski, Sonja Adamçeska: Monitorimi i programeve parazgjedhore nga OJQ........................210
Monitorimi i programeve parazgjedhore me qëllim që të parashikohen ndryshime në RRJRM................. 211
Populizmi- shprehje franceze ose realitet maqedonas?... 214
Fjalor i vogël i demokracisë... 218

III. ”JOSERIOZE PËR PUNËN MË SERIOZE NË BOTË” 219
Oratoriumi parazgjedhor Maqedonia.. 219
Barsoleta për peshqit e artë... 220
Rregulla për ekip pune, i cili përgatit program politik...220
Si inspirohen krijuesit e programeve politike nga krijimtaria popullore...222
Shkathtësi të nevojshme për tu bërë deputet 223

ПОТСЕТНИК ЗА ПОЛИТИЧАРИ ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА
(За сé она што нема да го направат)

Што сум ветил	Кому сум ветил	Зошто нема да го исполнам	Рок за неиспол-нување

ПОТСЕТНИК ЗА ЗАБОРАВНОСТ

Што треба да заборавам	**До кога**	**Кого треба да го избегнувам за да не ме потсети на тоа**	**Оправдување зошто сум заборавил**

CIP – Каталогизација во публикација
Матична и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Битола

323 (497.7)”2006”

ЦВЕТКОСКИ, Александар
Предизборен месец на златните рипки / Александар Цветкоски, Анета Јовевска, Наташа Габер;
(илустрации Александар Тасески, Тони Чатлески, Наташа Јариќ);
превод од англиски Соња Адамческа; превод на албански Нурие Селими).
– Прилеп : Асоцијација за граѓанска толеранција и соработка (АГТИС), 2006.
- 230 стр. : илустр. ; 15х 20 см

Тираж 900. – Текст на англ. и на алб. јазик. – фусноти кон текстот

ISBN 9989-2192-1-4

1. Цветкоски, Александар; 2. Јовевска, Анета
а) Македонија – Политички прилики - 2006

COBISS.MK-ID 17697857

Implementacija

Proektot e finansiran od